

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

”Heittäydy musiikin vietäväksi!”

Musiikki arjen iloksi - opas varhaiskasvatuksen musiikkitoimintaan

Koski, Satu & Kukkola, Minna

2011 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

”Heittäydy musiikin vietäväksi!”
Musiikki arjen iloksi - opas varhaiskasvatuksen
musiikkitoimintaan

Satu Koski
Minna Kukkola
Sosiaalian koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2011

Satu Koski & Minna Kukkola

”Heittäydy musiikin vietäväksi!” Musiikki arjen iloksi - opas varhaiskasvatuksen musiikki-toimintaan

Vuosi 2011

Sivumäärä 74

Toiminnallisen opinnäytetyömme keskiössä on varhaiskasvatuksen musiikkitoiminta. Opinnäytetyömme tuotoksena syntyi varhaiskasvattajille arjen musiikkitoiminnan suunnittelun ja toteutuksen tueksi Musiikki arjen iloksi - opas. Opinnäytetyömme tavoitteena on välittää ajatusta, kuinka musiikin käytössä vain mielikuvitus on rajana. Oppaan avulla haluamme tehdä näkyviksi musiikin monipuolisia käyttömahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa. Tavoitteenamme on myös korostaa kasvattajan asenteen merkitystä musiikkitoiminnan toteuttamisessa. Ajatuksenamme on, että jokainen varhaiskasvattaja voi tarjota lapsille mielekkäitä kokemuksia musiikin parissa. Kuka tahansa voi musisoida yhdessä lasten kanssa, jos vain uskallusta kokeilla uutta ja halua heittäytyä musiikin vietäväksi löytyy.

Olemme toteuttaneet opinnäytetyömme yhteistyössä erään Vantaan kaupungin päiväkodin kanssa. Musiikki arjen iloksi - opas on luotu yhteistyöpäiväkotimme toiveiden ja tarpeiden pohjalta, joita kartoitimme työelämän yhteistyökumppanin haastattelulla. Tarkoituksena on kehittää juuri kyseisen päiväkodin musiikkitoimintaa. Myös muiden päiväkotien varhaiskasvattajien on mahdollista tutustua oppaaseen ja hyödyntää sitä työssään. Musiikki arjen iloksi - oppaan pohjana ovat yhteistyöpäiväkodissamme keväällä 2011 toteuttamamme kahdeksan toiminnallista musiikkituokiota, joissa testasimme musiikin erilaisia käyttömahdollisuuksia lapsiryhmissä sekä välitimme varhaiskasvattajan heittäytymisen ja innostuksen mallia.

Opinnäytetyössämme käsittelemme musiikin monia käyttömahdollisuuksia päivähoidon arjessa, musiikin merkitystä lapsen kasvulle ja kehitykselle sekä varhaiskasvattajan toimintaa musiikkitoiminnan ohjaajana. Millainen kasvattaja herättää lasten innostuksen ja luovuuden? Avaamme opinnäytetyömme raportissa Musiikki arjen iloksi - oppaan työprosessia suunnittelu-työstä arviointivaiheeseen saakka.

Opinnäytetyöprosessimme aikana toteuttamamme arviointi on ollut systemaattista ja jatkuvaa. Arviointikeinoina toiminnallisissa musiikkituokiossa olemme käyttäneet havainnointia, työntekijöiden ja lasten palautteita sekä itse- ja vertaisarviointia. Oppaan työstämisympäristössä arviointia on toteutettu yhdessä työelämän kanssa väliarvioinnin avulla. Lopullisen arvioinnin oppaasta toteutimme työelämän yhteyshenkilön kanssa suullisena palautekeskusteluna teemahaastattelun periaattein sekä kirjallisena palautekyselynä. Palautekeskustelussa arvioimme myös koko opinnäytetyöprosessiamme yhdessä työelämän edustajan kanssa.

Yhteistyöpäiväkotimme koki aidosti hyötynensä Musiikki arjen iloksi - oppaasta ja kertoi sen päätyvän aktiiviseen käyttöön työyhteisön keskuudessa. Meille opinnäytetyöntekijöille prosessi on mahdollistanut erinomaisesti ammatillisen kasvun ja kehityksen.

Asiasanat: Varhaiskasvatus, varhaisiän musiikkikasvatus, luovuus, sitoutuneisuus, sensitiivisyys, varhaiskasvattaja ja lapsilähtöisyys.

Satu Koski & Minna Kukkola

“Throw yourself to the music!” Music for everyday joy -guide book for early childhood music education

Year	2011	Pages	74
------	------	-------	----

In the center of our activity-oriented thesis is early childhood music education. As a result of our thesis we created a Music for everyday joy - guide book, in which the main point is to support early childhood educator’s everyday job to plan and execute musical activities. The aim of our thesis is to transmit the idea of how music can be executed in so many various ways, with imagination being the only limit. With the guide book we want to show and point out the diverse possibilities to use music in early childhood education. Our aim is also to point out how important the attitude of educators is when executing musical activities. Our idea is that every educator can provide joyful musical experiences to children. Everybody can do music with children if one is willing enough to try new things and has the courage to throw oneself into the music.

We carried out this thesis in cooperation with one kindergarten located in Vantaa. Music for everyday joy - guide book is based on our cooperation kindergarten’s hopes and needs. Our mission was to develop this kindergarten’s music education and musical activities. Other educators and kindergartens have also the possibility to explore the guide book and use it in their work. Music for everyday joy - guide book is based on the eight musical activity sessions that we carried out during spring 2011. With these sessions our aim was to test diverse possibilities to use music in the groups of children and show an example of an educator who is excited about leading a musical activity session and throwing oneself into the action.

In the theoretical part of our thesis we discuss the diverse possibilities to use music in kindergarten’s everyday life, the importance of music to children’s growth and development and educator’s actions in leading musical activity sessions. What kind of educator brings out children’s enthusiasm and creativity? We also go accurately through our Music for everyday joy - guide book’s working process all the way from planning to evaluation phase.

The evaluation carried out has been systematic and continuing. We have used observation in musical activity sessions, employees’ and children’s feedback, self-evaluation and peer review. During the guide book’s working phase, the evaluation has been carried out by employees of the kindergarten. We carried out the final evaluation with our kindergarten cooperator as oral discussions by theme interviews. We also collected written feedback from the employees. In the discussions we evaluated the whole thesis process together with our cooperator.

Our cooperation kindergarten’s employees genuinely felt that they gained from Music for everyday joy - guide book and they also told that it will end up in active use among the work community. This thesis process has given us students a great possibility for professional growth and development.

Keywords: early childhood education, early childhood music education, creativity, commitment, sensitivity, early childhood educator, child-oriented

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Opinnäytetyön tavoitteet	9
2.1	Päätavoite: Musiikki arjen iloksi - opas	9
2.2	Osatavoitteet	10
2.2.1	Yhteistyöpäiväkodin musiikkitoiminnan kartoitus	10
2.2.2	Toiminnalliset musiikkituokiot	11
2.2.3	Arviointi	11
3	Musiikki osana varhaiskasvatusta	13
3.1	Lapsen musiikillinen kehitys ja musiikin merkitys lapsen kasvulle	13
3.2	Musiikkitoiminta päivähoitossa	15
3.3	Musiikin monipuoliset käyttömahdollisuudet	17
3.4	Persoonallinen kasvattaja johdattajana musiikin maailmaan	20
4	Musiikki arjen iloksi -oppaan työprosessi	23
4.1	Yhteistyöpäiväkodin musiikillinen lähtötilanne ja kehittämistarpeet	24
4.2	Suunnittelutyö	27
4.3	Toiminnalliset musiikkituokiot	30
4.4	Musiikki arjen iloksi -oppaan sisältö	38
4.5	Musiikki arjen iloksi -oppaan ulkoasu	42
4.6	Musiikki arjen iloksi - oppaan arviointiprosessi	44
5	Opinnäytetyöprosessin tavoitteiden toteutuminen ja arviointi	46
5.1	Musiikki arjen iloksi - oppaan arviointi	46
5.1.1	Yhteistyöpäiväkodin arvio Musiikki arjen iloksi - oppaasta	46
5.1.2	Opinnäytetyöntekijöiden arvio Musiikki arjen iloksi - oppaasta	50
5.2	Opinnäytetyöprosessin ja oman oppimisen arviointi	52
5.2.1	Opinnäytetyöprosessin arviointi	53
5.2.2	Omien tavoitteiden arviointi ja oppimiskokemukset	55
6	Pohdinta	57
6.1	Arvioinnin onnistuneisuus	57
6.2	Varhaiskasvatuksen musiikkitoiminnan kehittämisenäkökulma	60
6.3	Musiikista iloa kaikille!	63
	Lähteet	66

Liitteet.....	68
Liite 1 Palautekaavake ohjaushetkistä henkilökunnalle.....	68
Liite 2 Palautekysely päiväkodille Musiikki arjen iloksi -oppaasta	69
Liite 3 Haastattelurunko	71
Liite 4 Keskustelun tueksi muutamia herätteleviä kysymyksiä	72
Liite 5 Esite	73
Liite 6 Infokirje	74
Liite 7 Lapsen osallistumis- ja kuvauslupa.....	75
Liite 8 Toiminnallisten musiikkihetkien ohjelma	76
Liite 9 Palautekeskustelun runko.....	77

1 Johdanto

Toiminnallisen opinnäytetyömme aiheena on päivähoidossa toteutettu musiikkikasvatus. Opinnäytetyön ideana on kehittää varhaiskasvatuksen musiikkitoimintaa nostamalla esiin musiikin monipuolisia käyttömahdollisuuksia arjessa sekä korostamalla kasvattajan toimintaan heittäytymisen merkitystä. Kasvattajien uudeksi suunnittelutyön työvälineeksi loimme Musiikki arjen iloksi - oppaan tehostamaan musiikin osuutta päivähoidon arjessa. Oppaassa nostamme esiin näkökulmaa siitä, kuinka kuka tahansa varhaiskasvattaja voi tarjota lapsille mielekkäitä musiikkikokemuksia, jos vain asennetta ja innostusta etsiä, kokeilla ja löytää uusia työkentelytapoja riittää.

Opinnäytetyön aiheen ideoinnissa ja valinnassa suurta roolia näytteli molempien opiskelijoiden suuri kiinnostus yhdistää opinnäytetyössä musiikki ja varhaiskasvatus toisiinsa. Jo aikaisempien opintojemme aikana olimme liittäneet musiikkia runsaasti erilaisiin oppimistehtäviin ja hanketyöskentelyihin, joten mielestämme aiheen syventäminen opinnäytetyössä tuntui luontevalta. Koska halusimme tehdä opinnäytetyön, joka palvelisi aidosti työelämän tarpeita, oli toiminnallinen opinnäytetyö mielestämme siihen oiva valinta. Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan opastamista, ohjeistamista, järjestämistä tai järjeistämistä (Airaksinen & Vilkkä 2004: 9). Opinnäytetyömme tuotoksena syntynyt Musiikki arjen iloksi - opas on tarkoitettu varhaiskasvattajille todelliseksi arjen suunnittelutyön apuvälineeksi, jonka avulla pyrimme kehittämään ja rikastuttamaan päivähoidon musiikkitoimintaa.

Pohjana lopulliselle opinnäytetyömme aiheelle olivat eri päiväkotiympäristöistä nousseet havainnot musiikin käytöstä varhaiskasvatuksessa. Musiikki on kyllä mukana arjessa, mutta usein hyvin samalla, tutulla ja turvallisella tavalla. Musiikin monipuolisia käyttömahdollisuuksia ei hyödynnetä, ja unohdetaan se, kuinka musiikki on paljon muutakin kuin vain laulua, leikkiä ja soittamista. Tuttu ilmiö päiväkodeista on myös se, että jos kasvattaja ei tunne musiikin käyttöä omaksi vahvuudekseen, jää musiikin osuus usein hyvin pieneksi lapsiryhmän arjessa. Niin päiväkotimaailmassa kuin kouluissa näyttäisi erilaisten tutkimusten mukaan vallitsevan ajatus siitä, että kasvattaja ei voi ilman laulu- tai soittotaitoja tarjota lapsille onnistuneita ja laadukkaita musiikkikokemuksia. Musiikkipedagogi Eeva-Leena Pokela toteaa lastentarhalehden (5/2008) artikkelissa ”Musiikki kuuluu kaikille”, kuinka osa kasvattajista pelkää tuhoavansa lasten musikaalisuuden omalla epämusikaalisuudellaan. Näin ei kuitenkaan ole ja tästä oletuksesta tulisivat ehdottomasti pyrkiä eroon. (Komi 2008: 5.) Juuri tätä ”Musiikki kuuluu kaikille” - ajatusta nostamme esiin myös opinnäytetyössämme.

Omien havaintojemme perusteella myös työilmapiirillä on vaikutusta kasvattajien rohkeuteen ilmaista itseään musiikin avulla. Toisinaan työyhteisön sisällä ajatellaan, miltä kasvattaja

näyttää muiden työntekijöiden silmissä sen sijaan kuin keskityttäisiin siihen, miten lapset ko-
kevat musiikillisen ilon ja millaisia elämyksiä heille tarjotaan musiikillisen keinoin. Heittäyty-
vätkö kasvattajat riittävästi mukaan toimintaan?

Näiden havaintojen pohjalta aloitimme opinnäytetyöprosessiamme työstämisen. Varsinaisen
opinnäytetyömme tuotoksen, Musiikki arjen iloksi - oppaan, rinnalla toteutimme yhteensä
kahdeksan toiminnallista musiikkituokiota yhteistyöpäiväkotimme lapsille eri kokoonpanoissa.
Tuokioilla testasimme erilaisia musiikin monipuolisia käyttömahdollisuuksia päivähoiton arjes-
sa ja välitimme varhaiskasvattajille toimintaan heittäytymisen mallia. Näiden toiminnallisten
musiikkituokioiden pohjalta syntyi sisältö Musiikki arjen iloksi - oppaaseen.

Opinnäytetyömme työelämän yhteistyökumppani on pieni, noin neljäkymmentäpaikkainen,
Vantaan kaupungin päiväkotia. Päiväkodissa toimii kolme ryhmää: alle 3 -vuotiaat, 3-5 -
vuotiaat sekä 6 -vuotiaat esikoululaiset. Kasvatusvastuussa olevia henkilöitä päiväkodissa
työskentelee seitsemän. Markkinoituamme opinnäytetyömme aihetta päiväkodille työntekijät
olivat heti kiinnostuneita talon musiikkitoiminnan kehittämistä. Loimme Musiikki arjen iloksi
- oppaan yhteistyöpäiväkodin tarpeiden ja toiveiden pohjalta ja oppaan tarkoituksena on
jäää työntekijöille arjen suunnittelutyön ja toiminnan toteuttamisen yhdeksi työvälineeksi.
Yhteistyöpäiväkodillamme on ollut suuri rooli koko opinnäytetyöprosessin aikana, mikä on
korostunut niin oppaan suunnitteluvaiheessa kuin koko prosessin arviointivaiheessa.

2 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyöprosessin alussa konkreettisten tavoitteiden asettaminen vaikutti työläältä ja haastavalta. Opinnäytetyön laajuuden vuoksi tavoitteita muodostui paljon ja ne tuntuivat melko hajanaisilta ja epäselviltä. Selvyyden vuoksi tavoitteet on jaettu pää- ja osatavoitteiksi. Tämä jako helpottaa tavoitteiden jäsentämistä ja myöhemmin tavoitteiden onnistumisen arviointia. Tässä osiossa käydään läpi opinnäytetyöprosessin kaikkia tavoitteita ja myöhemmin osiossa 6, pohditaan ja arvioidaan tavoitteiden toteutumista. Käsittelemme tekstissä myös opiskelijaparin itselleen asettamia tavoitteita opinnäytetyöprosessiin liittyen, mistä tärkeimpiä olivat ammatillisen identiteetin kasvaminen ja kehittyminen.

2.1 Päätaavoite: Musiikki arjen iloksi - opas

Opinnäytetyöprosessin päätaavoitteena on tuottaa Musiikki arjen iloksi - opas, joka toimii koko opinnäytetyön keskeisenä tuotoksena. Opas on tehty yhteistyöpäiväkodin varhaiskasvattajille arjen suunnittelutyön ja toiminnan tueksi. Valmis opas on luettavissa myös Vantaan kaupungin Intra - sivuilta, jolloin muidenkin Vantaan kaupungin päiväkotien on mahdollisuus saada opas käyttöönsä. Oppaan ja samalla koko opinnäytetyön päätaavoitteena on luoda konkreettinen työväline, jonka avulla tuodaan uusia ja monipuolisia musiikin käyttömahdollisuuksia lähemmäksi varhaiskasvattajien arkea ja työyhteisöä. Opas sisältää konkreettisia vinkkejä musiikin kanssa työskentelyyn päiväkodissa. Oppaaseen on koottu muun muassa ohjatuissa toiminnallisissa musiikkituokioissa hyväksi todettuja menetelmiä, työvälineitä, ideoita ja erilaisia näkökulmia kasvattajan omaan toimintaan.

Musiikki on paljon muutakin kuin laulua ja leikkiä. Musiikki arjen iloksi - oppaan tavoitteena onkin välittää ajatusta siitä, että musiikin voi liittää osaksi mitä tahansa toimintahetkeä, sillä varhaiskasvatuksessa musiikin käyttämisessä vain mielikuvitus on rajana. Oppaan toisena tavoitteena on korostaa, kuinka tärkeää kasvattajan oma heittäytyminen, avoin ja rohkea asenne ja innostus ovat musiikkitoiminnan toteuttamisessa. Ei tarvitse olla musiikin ammattilainen pystyäkseen tarjoamaan mielekkäitä musiikkikokemuksia lapsille. Oppaan antamat vinkit, ohjeet ja sanoma parhaimmassa tapauksessa kehittävät varhaiskasvattajien asennetta ja rohkaisevat heitä heittäytymään musiikin maailmaan. Myös ne kasvattajat, jotka eivät tunne musiikkia vahvuudekseen, saavat toivottavasti oppaan avulla uskallusta ja varmuutta käyttää musiikkia työvälineenä arjessa. Musiikki arjen iloksi - oppaan tärkeisiin arvoihin ja tavoitteisiin kuuluu myös tekemisen ilon merkityksen korostaminen; musiikkitoiminnassa ei tule painottaa lasten tai aikuisten suorituksia ja turhaa arvostelua tulee välttää.

Ajatuksenamme on, että Musiikki arjen iloksi - opas jäisi yhteistyöpäiväkodin työyhteisön suosimaksi työmenetelmäksi ja apuvälineeksi toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Koska opas tulee myös muiden Vantaan kaupungin päiväkotien nähtäville, on oppaan tavoitteena antaa mahdollisimman paljon hyödykästä tietoa, vinkkejä ja ideoita päiväkotien musiikkitoimintaan. Valmiin oppaan tavoitteena on antaa myös meille opinnäytetyöntekijöille paljon uutta materiaalia, toimintaideoita ja näkemystä musiikin monipuolisista käyttömahdollisuuksista työelämään siirryttäessä. (ks. lisää luku 5.)

2.2 Osatavoitteet

Jotta pääsisimme päätavoitteeseen, eli Musiikki arjen iloksi - oppaan valmistumiseen, olemme asettaneet osatavoitteiksi: alkukartoitushaastattelun, toiminnalliset musiikkituokiot ja arvioinnin. Oppaan valmistuminen edellyttää osatavoitteita ja ne mahdollistavat oppaan sisällön luotettavuuden. Osatavoitteet muodostavat tärkeän osan koko opinnäytetyön rakentumiselle ja onnistumiselle. Lopuksi käsittelemme vielä opiskelijatyöparin omia tavoitteita opinnäytetyölle.

2.2.1 Yhteistyöpäiväkodin musiikkitoiminnan kartoitus

Tavoitteena oli alkukartoitushaastattelun avulla kartoittaa yhteistyöpäiväkodin musiikillista lähtötilannetta sekä kehittämistarpeita. Haastattelulla pyrittiin siis selvittämään kiteytetysti, millaista musiikkitoiminta yhteistyöpäiväkodissa oli haastatteluhetkellä ja millaisia kehittämistoiveita siihen liittyy. Meidän opinnäytetyöntekijöiden oli olennaista saada tietoa yhteistyöpäiväkodin musiikkitoiminnan lähtökohdista, siihen liittyvistä asenteista ja kehittämistarpeista, jotta toiminnallisten musiikkituokioiden ja koko Musiikki arjen iloksi - oppaan suunnittelutyö pystyttiin aloittamaan. Haastattelun antaman tiedon tavoitteena oli siis selkeyttää opinnäytetyöntekijöille päiväkodin työyhteisön ajatusmaailmaa musiikkitoiminnasta sekä suunniteltavien toiminnallisten musiikkituokioiden rakennetta ja sisältöä.

Kartoitus toimi siis Musiikki arjen iloksi - oppaan laadinnan pohjana, ja on näin yksi keino päästä päätavoitteeseen. Kartoituksen tavoitteena oli saada myös yhteistyöpäiväkodin työyhteisö havaitsemaan ja pohtimaan musiikkitoiminnassaan kehitettäviä puolia. Tämä oli tärkeä tavoite, jotta työyhteisö oivaltaisi ja ymmärtäisi Musiikki arjen iloksi - oppaan hyödyllisyyden päiväkodin arjen toimintaan. (ks. lisää luku 4.1.)

2.2.2 Toiminnalliset musiikkituokioiden tavoitteet

Toiminnallisten musiikkituokioiden tavoitteena oli välittää pääajatustamme: musiikki on paljon muutakin kuin laulua ja leikkiä sekä musiikin käyttämisessä vain mielikuvitus on rajana. Ohjaamiemme musiikkituokioiden tavoitteena oli kokeilla lapsiryhmissä Musiikki arjen iloksi - opasta varten mahdollisimman paljon erilaisia menetelmiä ja musiikillisia kohtaamistapoja ja näin parantaa oppaan luotettavuutta. Tavoitteenamme oli antaa ohjaamillamme musiikkituokioilla yhteistyöpäiväkodin työntekijöille mahdollisimman paljon vinkkejä, uusia ideoita ja työtapoja heidän arjen toimintaan sekä korostaa kasvattajan heittäytymisen merkitystä musiikkitoiminnassa.

Tavoitteenamme oli, että työntekijät seuraisivat toiminnallisia musiikkihetkiä, joissa myös osallistimme henkilökuntaa. Tällä tavoin toivoimme työntekijöiden pääsevän konkreettisesti mukaan toimintaan ja hyötyvän niistä parhaiten. Palautetta musiikkituokioista keräsimme työntekijöiltä laatimamme palautekaavakkeen (ks. liite 1) avulla. Tavoitteenamme oli kerätä myös lapsilta palautetta toimintahetkien päätyttyä teemaan sopivalla tavalla. Toiminnallisten musiikkituokioiden yhdeksi oleellisimmiksi tavoitteiksi nousivatkin ohjausten aikana opinnäytetyöntekijöiden, lasten ja työntekijöiden havainnot ja arviot siitä, mikä toimi ja mikä ei. Palautteiden ja omien havaintojen tavoitteena oli helpottaa oppaan suunnittelutyötä.

Tavoitteenamme oli myös dokumentoida valo- ja videokuvauksen avulla ohjaamiamme toiminnallisia musiikkituokioita, mikäli saisimme kuvausluvut kaikilta lasten vanhemmilta. Dokumentoinnilla pyrimme siihen, että oppaan luettavuus ja kiinnostavuus paranee, ja näin se selkeyttää oppaan sisältöä. Dokumentoinnista saatujen havaintojen myötä pystyimme myös kehittämään toimintaamme vastaamaan paremmin tavoitteitamme.

Toiminnallisten musiikkituokioiden ohjausten myötä henkilökohtaisina tavoitteinamme oli myös saada varmuutta musiikkituokioita ohjatessa. Rungas esiintyminen antaisi hyvät mahdollisuudet luontevan esilläolon löytämiseen. Tavoitteenamme oli myös saada itsellemme paljon uutta materiaalia toiminnallisista musiikkituokioista. Uudet opitut laulut, leikit ja materiaalit olisivat hyödyllisiä tulevia lastentarhanopettajan virkoja ajatellen. Asetimmekin tavoitteeksi tehdä itsellemme niin paljon samoja toimintatuokioissa käytettyjä materiaaleja kuin mitä päiväkodille.

2.2.3 Arviointi

Arvioinnin tavoitteena on kehittää koko opinnäytetyöprosessiamme. Arvioinnin merkitys korostuu erityisesti toiminnallisissa musiikkituokioissa. Tavoitteenamme on arvioida omaa toimintaamme suhteessa siihen, mitä työntekijät saavat irti toimintatuokioista. Kuinka

monipuolisesti saamme nostettua esiin musiikin monia käyttömahdollisuuksia? Arviointi mahdollistaa oman toimintamme jatkuvan kehittymisen sekä koko opinnäytetyön kehittämisen läpi prosessin.

Toiminnallisen osuuden arvioinnin tavoitteena oli havainnoida välittömästi ohjaustuokioissa lasten osallistumista ja innostumista toimintaan. Arvioinnin ja havainnoinnin tavoitteena oli saada selville, kuinka hyvin musiikkituokioilla käyttämämme menetelmät toimivat lapsiryhmässä. Arvioinnin tärkein tavoite oli kerätä palautetta niin lapsilta erilaisin leikillisin keinoin kuin musiikkituokioissa mukana olleilta työntekijöiltä laatimamme palautekaavakkeen (ks. liite 1) avulla. Ohjaushetkissä mukana olevien työntekijöiden tarkoituksena oli arvioida kirjallisesti sitä, mitä he itse saivat irti toimintatuokioista: Mitä hyvää, huonoa ja kehitettävää he löysivät sekä kokivatko hyötyneensä tuokioista ja miten uskovat itse käyttävänsä toimintatuokioissa esiin nousseita elementtejä. Arvioinnissa nostetaan esiin myös työntekijöiden kokemuksia opiskelijoiden heittäytymisestä mukaan toimintaan. Toimisivatko työntekijät itse samoin kuin opiskelijat?

Arvioinnin olennaisiksi tavoitteiksi muodostuivat myös opiskelijaparin omat palaverit heti toimintatuokioiden jälkeen, jossa kirjasimme ja käsitelimme lasten antamaa palautetta. Jokaisessa toimintahetken jälkeisessä opiskelijapari-palaverissa oli myös tavoitteena käsitellä henkilökunnan antamaa palautetta. Tavoitteena oli tarkastella lasten ja työntekijöiden palautetta tarkasti pohtimalla opiskelijaparin toiminnan kehittämistä aina seuraavaan ohjaukseen. Toiminnallisen osuuden päätyttyä yhteistyöpäiväkodissa oli tavoitteenamme käsitellä ja arvioida saamaamme kirjallista palautetta toimintatuokioista.

Oppaan valmistuttua tavoitteenamme oli lähettää sähköinen valmis opas yhteistyöhenkilöllemme päiväkotiin väliarviointia varten. Väliarvioinnin tavoitteena oli antaa yhteistyöhenkilöllemme aikaa tutustua valmiiseen oppaaseen ja antaa muutamia kehittämissuhteita ennen oppaan virallista valmistumista. Tavoitteenamme oli myös jatkuvasti arvioida kriittisesti oppaan sisältöä työprosessin aikana.

Viimeisen Musiikki arjen iloksi - oppaaseen ja koko opinnäytetyöprosessiimme liittyvän arvioinnin tavoitteena oli toteuttaa työelämän yhteistyöhenkilömme kanssa palautekeskustelu. Palautekeskustelu oli tavoitteena toteuttaa alkukartoitushaastattelun tyylisiin vuorovaikutuksellisenä tilanteena, jota varten laadimme valmiin palautekyselyn päiväkodille Musiikki arjen iloksi - oppaasta (ks. liite 2) etukäteen täytettäväksi ja pohdittavaksi henkilökunnalle.

3 Musiikki osana varhaiskasvatusta

Tässä osiossa käsittelemme musiikkitoimintaa osana varhaiskasvatuksen arkea. Mielestämme varhaiskasvattajien tietämystä ja ymmärrystä musiikin merkityksestä lapsen kasvulla ja kehitykselle tulisi ehdottomasti lisätä. Keskeistä on kuitenkin muistaa se, ettei olennaista ole musiikin teorian tiedon määrä, vaan ymmärrys siitä, miten musiikkia tulisi käyttää toiminnassa hyödyksi. Tärkeintä on herättää lasten kiinnostus ja innostus musiikkia kohtaan. Musiikin osuutta päivähoidossa ja sen merkitystä lapsen maailmassa avaamme laajemmin Musiikki arjen iloksi - oppaassa (ks. opas).

3.1 Lapsen musiikillinen kehitys ja musiikin merkitys lapsen kasvulle

Musiikki on nähty kuuluvan päivähoidon jo fröbeliläisistä lastentarhoista lähtien, joten myös päivähoidon sisältyvä musiikki on saanut osakseen monia kehittämishankkeita ja tutkimuksia (Tiusanen 2008: 171). Tutkimustulokset puhuvat musiikin positiivisten vaikutusten puolesta lasten kasvulla ja kehitykselle, joten musiikkia tulisi ehdottomasti sisällyttää osaksi päivähoidon arkea mitä monipuolisimmin keinoin.

Lapsen ikäkaudellinen musiikillinen kehittyminen tulee ottaa huomioon musiikkitoimintaa toteuttaessa. On kuitenkin muistettava, että kaikki lapset kehittyvät omaan tahtiin ja eri tavoin yksilöllisesti. Jo kolmen kuukauden ikäinen sikiö pystyy tunnistamaan ja reagoimaan musiikkiin liikkein sekä muistamaan usein toistettuja lauluja ja musiikkia (Hongisto- Åberg, Lindberg- Piironen & Mäkinen 1998: 52-53.) 0-1 - vuotias lapsi on herkkä äänten voimakkuuksille ja säikähtää helposti voimakkaita ääniä. Lapsi myös rauhoittuu lempeisiin ääniin kuten esimerkiksi kehtolauluun ja saa mielihyvää kauniista musiikista ja äänistä ja vastaa niihin jокeltamalla (Karling YM. 2009: 246.) 1- vuotiaiden kädessä pysyvät hyvin soittamista jo kapulat, rytmimunat kuin minitamburiinitkin. Rytmimukainen taputtaminen on kuitenkin vielä haasteellista. (Kivelä- Taskinen 2008: 71.)

2-3 - vuotias lapsi ilmaisee itseään monipuolisesti musiikin avulla esimerkiksi koordinoituilla liikkeillä. Lapsen halu spontaaniin lauluun kasvaa ja hän jaksaa keskittyä musisointiin pidempiä periodeja. Lapsi nauttii toistosta ja osaakin jo toistaa rytmiä, kun se liittyy sanoihin. 3 - vuotiaat erottavat hitaan ja nopean tempon vaihtelun ja osaavat reagoida siihen. (Kivelä- Taskinen 2008: 72, 246.)

4-5 - vuotias lapsen äänen kontrollointi kehittyä ja hän kehittää jo narratiivisia lauluja. Lapsi tunnistaa äänten vastakohtaparit, kuten esimerkiksi korkean ja matalan sekä pitkän ja lyhyen. Lapsi muistaa ulkoa kokonaisia lauluja ja nauttii ryhmässä laulamisesta. Myös lapsen liikekieli on dynaamisempaa ja lapsi reagoi tempoon. 6 - vuotias lapsi osaa laulaa opetettuja lau-

luja jo melko tarkasti, ymmärtää rytmin ja melodian olemassaolon sekä osaa itsenäisesti tuottaa rytmisiä liikkeitä käsillään ja jaloillaan. 6 - vuotiaana kouluun siirtyessään lapsi saattaa olla myös halukas aloittamaan soitinopetuksen. (Karling YM. 2009: 247.) Olemme tarkemmin taulukoineet lapsen musiikillista kehitystä sekä musiikkitoiminnassa huomioon otettavia tekijöitä lapsen musiikilliseen kehitykseen nähden Musiikki arjen iloksi - oppaassa (ks. opas).

Millaisia vaikutuksia musiikilla sitten voi olla lasten kasvulle ja kehitykselle? Musiikkikasvatuksen filosofiassa korostetaan ajatusta, että musiikki voi kasvatuksessa edesauttaa lasten inhimillistä kasvua. Inhimillinen kasvu merkitsee puolestaan itsetuntemuksen lisääntymistä. Musiikki antaa mahdollisuuden identiteetin rakentamiselle. (Louhivuori, Paananen & Väkevä 2009: 113,227.) Musiikki auttaa lasta hahmottamaan omia taitojaan ja kykyjään. Parhaimmassa tilanteessa musiikkikokemukset vahvistavat lapsen positiivista minäkuvaa ja antavat itsetuottamusta. Kasvattajan vastuulla on ehkäistä niitä tilanteita, joissa lapsi saa itsetuntoa alentavia häpeällisiä musiikillisiä kokemuksia.

Aivotutkimusten mukaan lapsen neljä ensimmäistä vuotta ovat hermoston kypsymiselle tärkeimpiä. Musiikilla voi lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa olla ehkäiseviä ja taasoittavia vaikutuksia hermoston kehityksen vaihteluihin. Musiikki kehittää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja rikastuttaa persoonallisuuden eri osa-alueita sekä auttaa lasta rakentamaan muuttuvaa minäkuvaa. (Karling YM. 2009:245, 247).

Musiikin avulla lapsi voi purkaa ja ilmaista tunteitaan. Samalla musiikki myös antaa lapselle mahdollisuuden mielikuvituksen kehittämiseen. (Karling YM. 2009:245.) Musiikki voi toimia apuvälineenä tunteiden säätelyn harjoittelemisessa. Musiikki voi myös parantaa mielialaa ja auttaa sen hallitsemisessa. (Louhivuori YM. 2009: 226-227.) Monipuolisen musiikkitoiminnan avulla kehittyvät myös lapsen liikunnalliset taidot sekä hieno- ja karkeamotoriset taidot. Lorruttelut ja laulaminen edistävät myös lapsen kielellistä kehitystä. (Karling YM. 2009:245, 247.)

Musiikilla on vaikutusta myös koko kehoon (Louhivuori YM. 2009: 175). Pieni lapsi kokee maailmaa kokonaisvaltaisesti kehonsa kautta. Louhivuori, Paananen & Väkevä esittelevät teoksessaan Wilfried Gruhnin (2002) tutkimusta 1-2-vuotiaiden lasten musiikillisista oppimistilanteista, joissa lapset ovat ohjaajan mallien kautta laulaneet, liikkuneet, kuunnelleet ja jäljitelleet kehon liikkeitä. Gruhn havaitsi, että liikkeellä ja äänentuotolla on säännönmukainen yhteys. Mitä paremmin lapset osaavat kontrolloida hienomotoriikkaansa, sitä paremmin he osaavat tuottaa tiettyä säveltäsoa ja rytmiä. Gruhnin tutkimusten mukaan monipuoliset ja epämuodolliset musiikkiharjoitukset tukevat ja auttavat lasta saavuttamaan rytmisiä rakenteita ja ilmaisuvoimaisia ääniä. Lasten edellytyksiä tuottaa rytmisiä rakenteita voidaan tukea liittämällä

mällä kuuntelukokemukset ja äänten keksimisleikit runsaisiin ja erilaisiin kehonliikkeisiin. (Louhivuori YM. 2009: 134.)

Kehon ja liikkeiden harjoittaminen yhdistettynä musiikkiin on oiva tapa kehittää lapsen motorisia ja musiikillisia taitoja. Kun lapsen motoriset taidot ovat kehittyneet, voi lapsi alkaa vapautuneemmin kokeilla esimerkiksi erilaisia rytmejä ja soittimia. Kun lapsen rytmitaju ja muut musiikilliset taidot ovat kehittyneemmät, on myös todennäköisempää, että lapsi tuntee olevansa taitava, joka mahdollistaa onnistumisen kokemuksia.

Voisiko musiikista ja sen eri osa-alueista muodostua ihmiselle yksi selviytymisen väline? Onko mahdollista, että musiikin maailmaan saataisiin luotua henkilökohtainen ja luonteva kontakti jo varhaisiällä? Ongelmana on, ettei musiikin mahdollisuuksia osana lapsen kasvun kokonaisvaltaista tukea välttämättä ymmärretä tarpeeksi (Louhivuori YM. 2009: 135).

3.2 Musiikkitoiminta päivähoitossa

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitaan tärkeäksi osa-alueeksi varhaiskasvatuksen toteuttamisessa lapsen ominaisen toimimistavan tukeminen. Lapsen ominaiseen tapaan toimia kuuluu leikki, liikkuminen, tutkiminen ja taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen. Kasvattajien tulee tukea lapsen mahdollisuutta olla luova eri taiteen alueilla kuten kuvaamataidossa, soittamisessa ja laulamissa, näyttelemisessä, tanssimisessa ja erilaisissa kädentaidoissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 21-25.) Valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ei kuitenkaan erikseen mainita musiikillista osa-alueita (Tiusanen 2008: 177). Varhaiskasvattajat saavatkin siis melko vapaat kädet omissa lapsiryhmissään käytännön musiikkitoiminnan toteutuksen suhteen.

Musiikin avulla voidaan käydä läpi kaikkia varhaiskasvatuksen sisällöllisiä orientaatioita. Päivähoidon yhtenä osa-alueena esteettinen orientaatio sisältää erilaisten taiteiden ilmaisemisen muotoja kuten musiikkia, kuvaamataitoa, draamaa, kädentaitoja ja kielellistä ilmaisua. Esteettinen orientaatio antaa lapselle mahdollisuuden kuuntelemiseen, tuntemiseen, luomiseen, kuvitteluun ja intuitioihin. (Karling YM. 2009:245.)

Esteettinen näkökulma korostaa, että musiikin tulee olla itsessään arvokasta, jotta sitä kannattaa opettaa ja liittää kasvatukseen. Musiikki on ainutkertaista sen tuottaman ja tarjoaman esteettisen kokemuksen takia. Musiikki nostaa esteettistä emootiota, identifioi, kirkastaa sekä järjestää tunnetta. Koska musiikki on osa elämäämme, olemme samalla tekemisissä myös inhimillisten kokemusten kanssa. Elämykset ja tunteet ovat ihmisen kehityksessä merkittäviä tekijöitä. (Louhivuori YM. 2009: 113-114.)

Esteettiset kokemukset ovat lapselle tärkeitä myös itsetunnon ja minäkuvan kehittymisen kannalta. Kun lapsi onnistuu luomaan musiikin avulla esimerkiksi kauniin melodian, huomaa hän luultavasti itsekkin onnistuneensa synnyttämään jotain kaunista. Lapselle syntyy positiivinen käsitys omista taidoistaan ja kyvystään musiikin suhteen. Pienilläkin onnistumisilla ja varhaisilla musiikillisilla kokemuksilla on merkitystä lapsen itsetuntoon. Itsensä nolaamisen ja häpeän pelko ja itseänsä muihin vertaaminen voivat estää luovuutta pääsemästä esiin sekä lapsilla että myös kasvattajilla. Luovuus vaatii ennen kaikkea itseensä luottamista. (Viljamaa 2008: 150.)

Musiikkitoiminnan avulla luodaan varhaiskasvatukseen oppimisympäristö, jossa lasten on mahdollista saada musiikillisia elämyksiä sekä onnistumisen ja oppimisen kokemuksia. Päivähoidon musiikkitoiminnalla tuetaan kotien kasvatustehtävää ja tasoitetaan erilaisista taustoista johtuvia kokemuseroja. (Ruokonen 2009: 22.) Päivähoidossa koetut musiikkitilanteet saattavat hyvinkin olla osalle lapsista ainoita kokemuksia musiikista, joten ei ole lainkaan yhdentekevää, millä tavoin musiikkia liitetään osaksi arjen kulkua (Louhivuori YM. 2009: 135). Kaiken kaikkiaan varhaiskasvatuksessa toteutettavalla musiikkitoiminnalla tuetaan lasten tasapainoista kokonaiskehitystä ja edistetään lasten oppimisedellytyksiä (Ruokonen 2009: 22).

Päivähoidon arki tarjoaa valtavasti mahdollisuuksia musiikkitoiminnan toteuttamisen suhteen (Komi 2008: 6). Musiikkia voi liittää varsinaisten musiikkituokioiden lisäksi lähes kaikkeen toimintaan, kuten siirtymätilanteisiin, leikkeihin sekä perustoimintoihin. Tärkeää musiikkitoiminnassa ja -kasvatuksessa onkin se, että musiikki liitetään lasta kiinnostaviin ja lähellä oleviin asioihin. (Karling YM. 2009: 247-248.) Kun musiikki on vahvasti läsnä esimerkiksi laulujen ja leikkien myötä arjen perustoiminnoissa, voidaan varsinaisilla, tavoitteellisilla, musiikkituokioilla tutustuttaa lapsia hyvinkin monipuolisesti musiikin maailmaan.

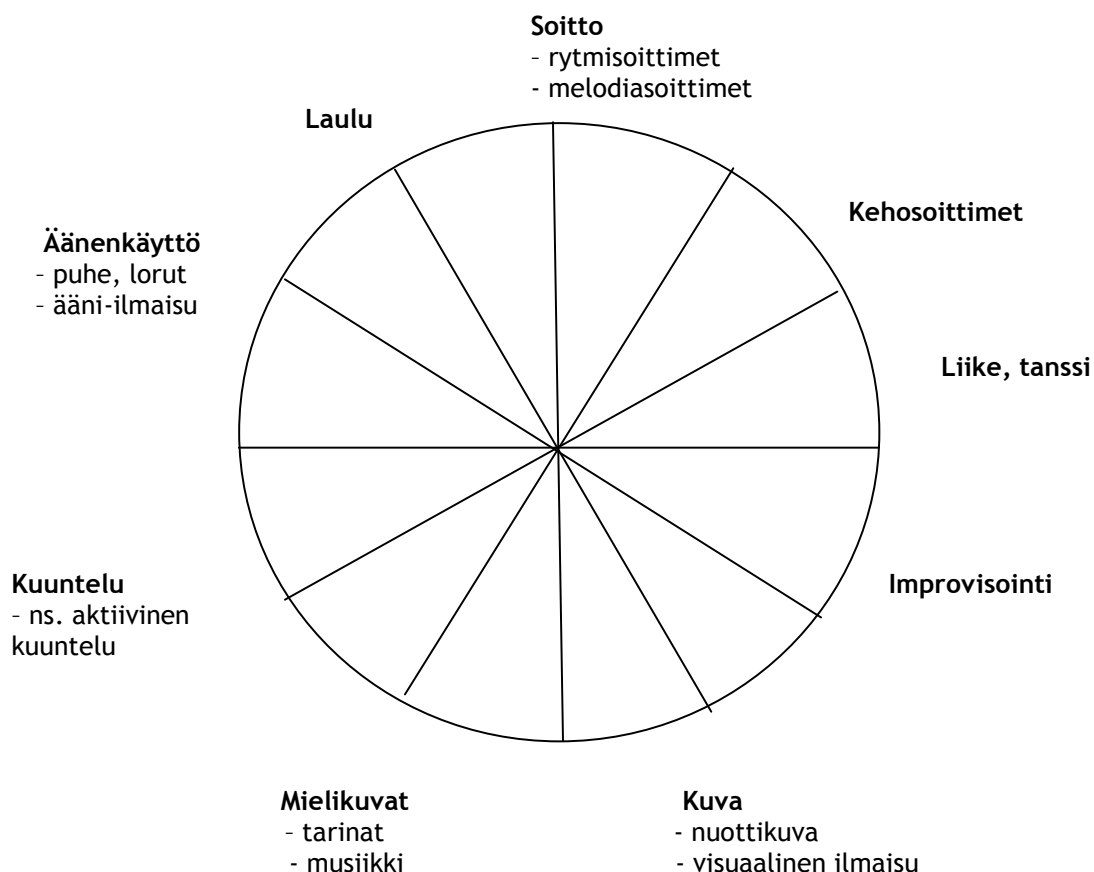
Lapsi oppii parhaiten itse tekemällä, mikä on tärkeä lähtökohta päivähoidossa toteutettavalle musiikkitoiminnalle. Lapset ilmaisevat itseään erilaisissa arkipäivän tilanteissa esimerkiksi laulamalla, piirtämällä, liikkumalla, tanssimalla ja puhumalla. Spontaania ja lapsen omasta halusta lähtevää toimintaa tulisikin tukea ja varata sille riittävästi aikaa myös musiikkitoiminnan saralla. Kasvattajan rooli mallin ja kokemusten antajana on kuitenkin hyvin tärkeä, jotta lapsi pystyy harjoittelemaan ja tutustumaan erilaisiin ilmaisumuotoihin monipuolisesti. (Karling YM. 2009: 245.)

3.3 Musiikin monipuoliset käyttömahdollisuudet

Päiväkotien musiikkikasvatuksesta jää usein puuttumaan toiminnan suunnitelmallisuus. Lauluhetken laulut saatetaan usein valita hetkessä hätäisesti aiheeseen sopivaksi, mutta tällöin musiikilliset tavoitteet ja sisällöt jäävät huomioimatta. (Lamponen 1998: 48, 50.) Päiväkotien musiikkitoiminnalta katoaa perusta, mikäli tavoitteita ei toteuteta käytännössä. Musiikkitoimintaa tulee toteuttaa monipuolisesti eri musiikin käyttömahdollisuuksia hyödyntäen. Useimmiten varhaiskasvattajille tuttu ja turvallinen toimintatapa nähdään helpompana tienä musiikkitoimintaa toteutettaessa, mutta vaarana siinä on toiminnan yksipuolisuus ja kehittymättömyys. Uusien ja työtapojen etsiminen ja käyttäminen monipuolistaa ja kehittää päivähoiton musiikkitoimintaa. Tehokasta on yhdistää jo aikaisemmin opittuja työtapoja uusiin. Mahdollisuudet uuteen ja perinteiden runsauden hyödyntäminen tulisikin nähdä rikkautena päivähoiton musiikkitoiminnan kannalta (Lamponen 1998: 50).

Päivähoitossa musiikkitoiminta voi olla niin paljon muutakin kuin vain viikoittain toistuvat lauluhetket. Päivähoiton musiikkikasvatuksen ei tule olla kuin yksinäinen saari päiväkodin toiminnoissa, vaan musiikkia tulee yhdistää kaikkeen päivittäiseen toimintaan (Lamponen 1998: 48). Musiikkia voi käyttää rajattomasti päivähoiton eri tilanteiden apuvälineenä. Musiikkia voi liittää toistuvien musiikkihetkien lisäksi esimerkiksi leikkitilanteisiin ja perustoimintoihin. Päivähoiton muuttuvissa tilanteissa esimerkiksi levotonta tilannetta voidaan rauhoittaa rauhallisella ja levollisella musiikilla, kun taas rytmikäs musiikki innostaa toimintaan. (Karling YM. 2009: 247-248.) Musiikin avulla voidaan toteuttaa hyvin paljon toimintaa, kuten opetus-, rauhoittamis- tai virkistystuokioita sekä lapsen kehityksellisiä piirteitä paljastavaa toimintaa, jolloin musiikki toimii myös diagnosoinnin apuvälineenä. (Lindeberg- Piironen 2008: 18.)

Lamponen (1998) viittaa teoksessaan amerikkalaisen musiikkikasvattaja Jean F. Wilmouthin kehittämään prosessipyörään (ks. kuvio 1.). Musiikillinen toiminta ja musiikkikasvatus koostuvat monista erilaisista osa-alueista ja elementeistä, jotka Wilmouth on prosessipyöräänsä listannut. Wilmouthin mukaan musiikkikasvatukseen kuuluu tanssia ja liikettä, laulua, kehonsoittimia, soittoa niin rytmi- kuin melodiasoittimilla, improvisointia, visuaalista ilmaisua, mielikuvia ja tarinoita, kuuntelua sekä puhetta, loruja ja ääni-ilmaisua.

Kuvio 1. Jean F. Wilmouthin musiikin prosessipyörä (Lamponen 1998: 50).

Musiikin prosessipyörä on toiminut suurena innoittajanamme Musiikki arjen iloksi - oppaan työmenetelmien ja uusien vinkkien ideoimisessa. Olemme käyttäneet hyväksi kyseistä prosessipyörää läpi opinnäytetyöprosessimme ja koonneet prosessipyörän osa-alueista monipuolisesti erilaisia toimintaehdotuksia musiikin käytöstä. Kerromme nyt vain lyhyin esimerkein, mitä musiikkitoiminta prosessipyörän eri osa-alueissa voi olla. Prosessipyörään kootut musiikin osa-alueet korostavat musiikin monipuolisia käyttömahdollisuuksia. Laulu on musiikkitoiminnassa helposti toteutettava ja suosittu tapa toteuttaa musiikkitoimintaa. Laulamiseen ei tarvita mitään välineitä, mikä tekee siitä vaivatonta ja helppoa toteuttaa. Laulua voidaan liittää melkein jokaiseen prosessipyörän osa-alueeseen kuten soittoon, liikkeeseen ja tanssiin, improvisointiin, kuvalliseen ilmaisuun, tarinaan ja mielikuviin sekä lorutteluun. Listaa voisi jatkaa vielä pitkään. Musiikkikasvatuksessa voidaan käyttää esimerkiksi rytmikkaa, laulamista, soittamista, musiikkiliikuntaa ja kuuntelemista. Musiikkia voi rajattomasti yhdistää myös kuvalliseen ilmaisuun, satuihin, draamaan ja liikuntaan. (Karling YM. 2009: 248.)

Soittaminen on myös monille päiväkodeille varsin tuttu tapa toteuttaa musiikkia. Soittamisessa tulee hyödyntää prosessipyörän mukaisesti niin rytmisoittimia, kuten kapuloita,

rumpuja ja marakasseja, melodiasoittimia, kuten kanteletta, pianoa ja laattasoitinta sekä kehosoittimia. Kehon omat soittimet, kuten tömistely tai taputus, antavat mahdollisuuden myös luovuuteen ja uuden kokeilemiseen toteuttamalla erilaista musiikkitoimintaa. On kuitenkin pidettävä mielessä, että varhaiskasvatuksen tehtävänä ei ole antaa virallista soittopetusta lapsille, vaan tärkeää onkin tutustuttaa lapset erilaisten soittimien pariin ja sitä kautta saada lapset kiinnostumaan musiikista.

Liikettä ja tanssia voidaan liittää musiikkiin esimerkiksi musiikkiliikunnassa. Tanssiin ja liikkeeseen voidaan myös rohkeasti ottaa mukaan esimerkiksi soittoa ja laulua. Musiikkia voidaan ilmaista monin eri liikkein ja tanssikuvioiden, vain mielikuvitus on rajana. Liikkeellä ja liikunnalla voidaan oivasti lähestyä musiikkia ja edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Karkeamotoriset harjoitukset luovat pohjaa hienomotoristen taitojen harjaantumiseen ja ajattelun kehittymiseen. Aivot työskentelevät parhaimmillaan silloin, kun tietoa omaksutaan erilaisten aistikanavien kautta. Opetuksessa tulisikin ottaa monipuolisesti huomioon eri aistikanavia ärsyttävät opetusmenetelmät. Tällä tavoin pystytään takaamaan se, että jokainen lapsi saa opetuksessa jotain irti oman aistielämyksen kautta. Eri aistien käyttö yhdessä rikastuttaa ja monipuolistaa musiikkikasvatusta ja luo sitä kautta perustan lapsen persoonallisuuden myöhemmälle kehitykselle. (Lamponen 2005: 20.)

Prosessipyörään on listattu yhdeksi osa-alueeksi improvisaatio. Improvisaatio antaa musiikkitoiminnassa sekä lapsille että aikuisille mahdollisuuden luovuuteen ja kekseliäisyyteen. Prosessipyörän kuva -osa-alue kuvastaa hyvin sitä, kuinka musiikkitoimintaa voidaan havainnollistaa erilaisten kuvien avulla. Erilaisia musiikillisia teemoja ja elementtejä voidaan käyttää kuvan muodossa musiikkituokion aikana esimerkiksi havainnollistamaan hetkessä tapahtuvaa toimintaa. Myös musiikillisia mielikuvia voidaan herättää esimerkiksi eri kuvien, tarinoiden ja lorujen avulla. Mielikuvia voidaan käyttää apuna musiikkitoimintaa toteuttaessa ja ne luovat musiikkituokiolle teeman ja juonen. Musiikin kuunteleminen jo sinänsä on varhaiskasvatuksen musiikkikasvatusta. Musiikin kuuntelu herättelee lapsia erilaisiin tunnetiloihin ja antaa mahdollisuuden tutustua myös erilaisiin musiikin tyylilajeihin. Puhe ja lorut auttavat lapsia kehittämään heidän ääni-ilmaisuaan ja kehittävät myös lapsen kielellistä kehitystä (Karling YM. 2009: 245).

Varhaiskasvattajille musiikin prosessipyörä antaa paljon apua toimintatapoja mietittäessä (Lamponen 1998: 49). Monipuolinen prosessipyörä antaa oivia ideoita varhaiskasvatuksessa käytettävään musiikkitoimintaan sekä on hyvä apuväline laadukkaana musiikkitoiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Prosessipyörä auttaa varhaiskasvattajia järjestämään ajatusta musiikin erilaisista käyttötavoista ja helpottaa musiikillisten toteutustapojen hahmottamista. Toimintatapojen monipuolisuus on kaikessa toiminnassa ehdotonta (Lamponen 1998: 49).

Musiikillinen toiminta voi olla yhdessä tekemistä, toisten kunnioittamista ja huomioon ottamista, yhdessä onnistumista sekä yhteisen päämäärään panostamista. Musiikillinen toiminta saattaa myös tuoda yhteen hyvin erilaisia ihmisiä ja tällä tavoin se edistää myös sosiaalisia taitoja. (Louhivuori YM. 2009: 227.)

3.4 Persoonallinen kasvattaja johdattajana musiikin maailmaan

Päivähoidon laadukkaan musiikkitoiminnan kannalta varhaiskasvattajan toiminta ja samalla koko työyhteisön toiminta nousevat oleelliseksi edellytykseksi. Haluamme ensinnäkin nostaa esille työyhteisön merkityksen musiikkitoiminnan tukemisessa. Koska opinnäytetyömme tavoitteena on tukea varhaiskasvattajien musiikkitoimintaan heittäytymistä, on työyhteisön tuki oleellista, jotta kasvattaja uskaltaa toteuttaa itseään. Päiväkodissa pyritään tarjoamaan lapsille elämyksiä ja onnistumisen kokemuksia. Parhaiten se onnistuu kasvattajien innostuneella ja eläytyvällä asenteella pieni pilke silmäkulmassa. Miksi sitten kynnys heittäytyä mukaan lasten maailman on osalle työntekijöistä niin korkea?

Tämän hetken päiväkotityö on hyvin naisvaltainen ala, jossa asiat pyritään hoitamaan joustuen ja kiltisti. Kuitenkin koko ajan selän takana puhumista tapahtuu liian paljon. (Koivunen 2009: 195.) Tämä selän takana puhuminen voikin olla yksi syy siihen, ettei työntekijä uskalla heittäytyä mukaan esimerkiksi uuteen, itselle vieraampaan, toimintaan. Pelätään, miltä näytetään muiden työntekijöiden silmissä, ja unohdetaan se perusasia, että päiväkodissa tarjotaan elämyksiä lapsille.

Päiväkodin työntekijät voivat olla persoonaltaan hyvinkin erilaisia, sillä onhan oma persoona heidän tärkein työvälineensä. Kielteisessä tapauksessa työyhteisössä on tällöin vaikeaa löytää yhteisiä toimintamalleja ja lapsille annetaan ristiriitaisia viestejä. Myönteisessä tapauksessa nämä erilaiset persoonat kuitenkin täydentävät toisiaan rakentavasti, ja erilaiset toimintatavat koetaan rikkautena. Toimivassa työyhteisössä jokainen kasvatus- ja hoitohenkilöstöstä on sekä antavana että saavana osapuolena (Koivunen 2009: 195.) Päiväkoti on moniammatillinen työyhteisö, jossa on edustettuna erilaisten koulutustaustojen tuottamaa tietoa, taitoa ja osaamista. (Karila & Nummenmaa 2001: 90). Myös tätä koulutusten tuottamaa tietoa ja taitoa on oleellista jakaa muiden työntekijöiden käyttöön. Päiväkotityössä työssä oppimisen merkitys korostuu. Taitavaa kasvattajaa voisi kuvailla sellaiseksi, joka havainnoi tilanteita koko persoonallisuutensa resursseilla: tunteilla, tiedoilla, vaistoilla, kokemuksilla ja tutkivalla asenteella (Haapamäki, Kaipio, Keskinen, Kuoksa & Uusitalo 2000: 83).

Yhteen hiileen puhaltaminen ja ”me-henki” edesauttavat jokaisen työntekijän uskallusta toimia omalla luontevalla tavallaan. Yksilöillä on omat vahvuutensa, joita he haluavat työssään hyödyntää. Toimivassa työyhteisössä pyritään kannustamaan kaikkia työntekijöitä

käyttämään omia vahvuuksiaan, jotta muutkin voisivat oppia niistä, mutta myös kehittämään uusia toimintamuotoja, vaikkei yksilö tuntisikaan jotakin osa-aluetta vahvuudekseen. Toimiva yhteisö kehittää varhaiskasvattajille uusia työvälineitä, yhteistä kieltä ja ymmärrystä eri tehtäviin (Kupila 2007: 30). Olennaisinta kasvattajan omassa työasenteessa onkin kehittämismyönteisyys. Kasvattajan tulee pysähtyä tarkastelemaan ja arvioimaan sekä omaa toimintaansa että työyhteisön toimintaa (Vihervaara 2008: 47).

Millainen on sitten hyvä varhaiskasvattaja? Jokainen kasvattaja on omalla tavallaan erityinen yksilö vahvuuksineen ja puutteineen. Merkittävä tekijä lasten kanssa tehtävässä työssä on kasvattajan oma persoona. Kun kasvattaja tiedostaa omat persoonalliset piirteensä, on hänen helpompi arvioida ja kehittää omaa persoonallisuuttaan ja minäkäsitystään. (Koivunen 2009: 122.) Jokainen ihminen on luonut omasta musikaalisuudestaan jonkinlaisen käsityksen. Minäkuvaan muodostuu ihmiselle kuva omasta musikaalisuudestaan. Oman musiikkiminän löytyminen tarkoittaa, että varhaiskasvattaja pystyy hyväksymään musikaalisuutensa sellaisena kuin se on. Jokainen yksilö voi kuitenkin lähteä kehittämään ja vahvistamaan omista yksilöllisistä lähtökohdistaan käsin musiikillisia kykyjään, jos vain halua siihen löytyy. (Hongisto- Åberg YM. 1998: 14-15.)

Hyvä varhaiskasvattaja on rakennettu hyvästä fyysisesti ja psyykkisestä sietokyvystä, joustavuudesta, hyvästä tilannetajusta sekä sensitiivisyydestä havaita lasten yksilölliset ja erityiset tarpeet ja löytää niiden tyydyttämiseksi oikeat ammatilliset toimintakeinot (Koivunen 2009: 130). Jotta kasvattaja voi kokonaisvaltaisesti arvioida lapsen toimintaa, tulee hänen tiedostaa oman toimintansa vaikutukset lapseen. Työntekijän täytyykin olla ennen kaikkea sinut itsensä kanssa ennen kuin voi tarjota lapsille onnistuneita elämyksiä ja kokemuksia toiminnallisilla keinoilla.

Olennaista päivähoiton kasvattajan on tiedostaa omat ammatilliset rajansa. Päivähoidon musiikkikasvatusta ei tule verrata erikseen toimiviin, koulutettujen musiikkipedagogien ohjaamiin musiikkileikkikouluihin, joissa lasten kanssa opetellaan musiikin teoriaa ja lapsille tarjotaan soitinopetusta. Sen sijaan päivähoiton kasvattajan tulee suunnata voimavaransa lasten kiinnostuksen ja innostuksen herättämiseen, ja näin tutustuttaa lapset musiikin maailmaan. Jos kasvattaja ei esimerkiksi tunne musiikkia omaksi vahvuudekseen, ei hänen turhaan tarvitse ylläpitää asiantuntijaroolia musiikkihetkissä, vaan hän voi aloittaa esimerkiksi yhdessä lasten kanssa tutustumismatkan musiikin maailmaan leikin keinoin. Parhaiten lapset saadaan mukaan toimintaan aitoudella ja heittäytymällä itse mukaan yhteiseen tekemiseen. Ennen kuin kasvattaja voi itse toimia onnistuneiden musiikkihetkien ohjaajana, on hänen itsensä kuitenkin tutustuttava musiikin maailmaan. Kasvattajalla onkin oltava herkkyyttä havaita, mikä toimii juuri sillä hetkellä kunkin lapsiryhmän kanssa. Kasvattajan tulisi tutustua musiikin käyttämisen mahdollisuuksiin, jotta voisi valita juuri

omalle lapsiryhmälleen sopivimmat tavat toimia. Kasvattaja voi esimerkiksi kerätä pikku hiljaa itselleen laulu- ja lorubarastoa, jota voi hyödyntää etenkin spontaaneissa musiikkihetkissä yhä uudelleen ja uudelleen (Karling YM. 2009: 248).

Musiikkitoimintaa voidaan toteuttaa hyvin yksinkertaisesti, sillä jo pienetkin asiat tehoavat lapsiin, kun ohjaaja tekee ne aidosti ja hyvin. Omia musiikillisia taitoja ja mahdollisuuksia musiikin vetämiseen on siis turha vähätellä. Kunpa me varhaiskasvattajat emme hautaisi lapsenmielisyyttämme itsessämme niin kovin syvälle! Meillä kasvattajilla olisi paljon opittavaa lapsilta suhtautumisesta musiikkiin. Lapset eivät luonnostaan asennoidu ajattelemaan etteivät he osaa, vaan he riemuissaan antautuvat musiikin tuomaan leikkiin, jos siihen tarjoutuu mahdollisuus. Luova heittäytyminen, leikillinen ote ja musiikillinen improvisointi soittaen, laulaen, liikkuen ja tanssien virkistää aivosolujamme ja terästä aistejamme. (Lindeberg- Piironen 2008: 18.) Varhaiskasvattajan tärkeä tehtävä on löytää itselleen sopiva tapa lähestyä musiikkia. Kasvattajalla itsellään on vastuu toteuttaa sellaista musiikkikasvatusta, mikä tuntuu luontevimmalta. Tärkeintä on muokata omaa työtappaa kokeilemalla, karsimalla ja yhdistelemällä erilaisia musiikillisia toimintatapoja. Itselleen nauramisella, aitoudella ja läsnäololla on suuri voima musiikkitoimintaa ohjattaessa (Lamponen 1998: 60).

Musiikkikasvatuksessa on tärkeää, että kasvattaja myös itse aidosti välittää työstään ja työtavoistaan. Lapset usein vaistoavat helpommin sen, mistä vaikenemme, kuin sen mitä sanomme. Jos lapsista halutaan kasvattaa itseään ilmaisevia, sosiaalisia ja kuuntelutaitoisia yksilöitä, on kasvattajan itse annettava siitä mallia. (Hongisto- Åberg YM. 1998: 17.) Musiikkituokio voi parhaimmillaan olla lapsille elämyksellinen retki, jos kasvattaja eläytyy kokonaisvaltaisesti toimintaan ja uskoo tekemäänsä. Kun kasvattaja on itse täysillä mukana, saavat lapset parasta mahdollista musiikkikasvatusta (Lamponen 1998: 52). Kuinka kasvattaja voi olla uskottava, jos hän ei itse usko (Lamponen 1998: 72)? Kasvattajan tulee tiedostaa itse, mitä on tekemässä, koska epävarmuus omasta toiminnasta välittyy lapsille. Kasvattaja on lapsen peili ja päinvastoin. Myös Leif Segerstamin sanoin: ”Lapsi oppii musiikin salaisuuksia peilaamalla aikuista, hyvä opettaja herättää lasten motivaation” (Seretin 2008: 7).

Musiikkitoiminnasta innostunut varhaiskasvattaja saa esimerkillään lapset mukaan toimintaan. Alle kouluikäisten musiikkikasvatuksessa lähtökohtina ovat aikuisen oma asenne ja kontakti lapsiin, kyky heittäytyä lapsen maailmaan säilyttäen tilanteen kontrollin sekä kyky huomioida lasta ja kommunikoida hänen kanssaan. Varhaiskasvattajan tulee samaistua lapsen asemaan, tiedettävä hänen kiinnostuksen kohteet ja sitä kautta herätettävä motivaatiota lapsissa. (Lamponen 2005: 20.) Musiikkikasvatukseen tulisi liittää lasta kiinnostavia asioita ja aiheita (Karling YM. 2009: 248). Kun kasvattajat käyttävät lapsille soveltuvia toimintatapoja, voi musiikki toimia myös merkittävänä apuvälineenä lasten kokonaisvaltaisessa oppimisessa ja

kasvamisessa (Hongisto- Åberg YM. 1998: 9.)

Lapsen spontaania ja omasta halusta lähtevää toimintaa tulisi tukea ja antaa tarpeeksi aikaa. Aikuisten rooli mallin ja kokemusten antajana on kuitenkin tärkeää, jotta lapsi pystyy harjoittelemaan ja tutustumaan erilaisiin ilmaisumuotoihin monipuolisesti. (Karling YM. 2009: 245.) Parhaimmassa tilanteessa musiikki innostaa lapsia omaan tuottavuuteen ja aikuinen antaa lapsen omalle ajattelulle ja ideoille tilaa. Musiikillisia ohjauksia suunniteltaessa ja toteuttaessa tulee ottaa huomioon myös lasten kehitysvaiheet ja musiikillinen kehittyminen. Musiikillinen oppimisympäristö tulee luoda sellaiseksi, että lapsella on mahdollisuus oppia, saada elämyksiä ja onnistumisen kokemuksia. (Karling YM. 2009: 247-248.)

Varhaislapsuuden musiikkikasvatuksen oleellinen tavoite on rakkauden ja innostuksen herääminen musiikkia kohtaan (Hongisto- Åberg YM. 1998: 9). Kasvattajan tehtävänä on luoda edellytykset luovalle oppimisympäristölle. Lapsi on luonnollisesti jo luova ja innokas kokeilemaan uutta. Tämän vuoksi musiikkitoimintaa ohjatessa myönteisen palautteen antaminen lapselle on kuin polttoainetta luovuuden koneelle (Lamponen 1998: 70, 58). Luovassa ajattelutavassa myös kasvattajan rohkeus ja kokeileminen ovat tärkeitä. Välillä asiat eivät suju niin kuin suunniteltiin, mutta täytyy vain yrittää uudestaan. Aikuinen, joka on luova, opettaa samanlaista rohkeaa ajattelua myös lapselle. (Viljamaa 2008: 152.)

Jokainen musiikkituokio on lapselle suuri elämys (Lamponen 2005: 20). Varhaiskasvatuksessa musiikin käyttämisen suurin haaste onkin säilyttää sen tekemisen ilo ja luovuus ennen kuin peruskoulussa siirrytään formaalimpaan opetukseen. Arvosteleva arviointityyli on erittäin tehokas luovuuden tappaja (Kansanen & Uusikylä 2005: 50). Usein lasten suorituksia painotetaan liikaa ja heidän kokemuksiaan musiikista liian vähän. Musisoiminen, laulaminen ja soittaminen ilman ulkopuolista arvioijaa on ihanteellinen tilanne. (Louhivuori YM. 2009: 135, 168). Olennaista on muistaa kuitenkin se, ettei kasvattajan tule painottaa suorituksia, ei omia eikä lasten, sillä tärkeintä toiminnassa on siitä nauttiminen. (Hongisto- Åberg YM. 1998: 15.) Kasvattajan tehtävänä on motivoida, rohkaista ja innoittaa lapset uuden kokeiluun, laulamiseen ja soittamiseen. Kun kukaan ei arvioi omaa musiikillisia taitoja, pystyy lapsi vapaammin harjoittelemaan rauhassa ilman epäonnistumisen pelkoa. Tämä on myös lapsen terveen itsetunnon kehittymisen kannalta tärkeää.

4 Musiikki arjen iloksi -oppaan työprosessi

Opinnäytetyömme tuotoksena syntyi siis Musiikki arjen iloksi - opas varhaiskasvatuksen musiikkitoimintaan. Tässä osiossa kuvaamme oppaan valmistumisprosessia. Aluksi avaamme yhteistyöpäiväkotimme musiikkitoimintaa toteuttamamme alkukartoitushaastattelun valossa.

Tarkastelemme myös suunnittelutyön merkitystä oppaan valmistumisen kannalta, jonka jälkeen käsittelemme vielä toiminnallisten musiikkituokioiden tärkeyttä osana opinnäytetyöprosessia. Lopuksi kuvaamme sekä oppaan sisällön että ulkoasun muodostumista ja tuomme esille jatkuvan ja oleellisen oppaan arviointiprosessin merkityksen.

4.1 Yhteistyöpäiväkodin musiikillinen lähtötilanne ja kehittämistarpeet

Opinnäytetyöprosessimme aikana kartoitimme laajasti yhteistyöpäiväkotimme musiikkitoimintaa, sillä muodostihan se jo tärkeän pohjan opinnäytetyömme tuotokselle, Musiikki arjen iloksi - oppaalle. Opinnäytetyömme alkupalaverissa, maaliskuussa 2011, käsitelimme yhteistyöpäiväkotimme musiikkitoimintaa yleisellä tasolla henkilökunnan kanssa. Alkupalaverin jälkeen laadimme perusteellisen haastattelurungon (ks. liite 3) varsinaiseen alkukartoitushaastatteluun, jonka toteutimme yhteistyöpäiväkodissamme huhtikuussa 2011, yhdessä työelämän yhteyshenkilön kanssa.

Alkukartoitushaastattelun avulla selvitimme kiteytetysti, millaista musiikkitoimintaa yhteistyöpäiväkodissa oli haastatteluhetkellä sekä millaisia kehittämistarpeita siihen liittyi. Kyseisen haastattelun toteutimme työelämän toiveiden mukaisesti yksilöhaastatteluna, vaikka aluksi tarkoituksenamme oli haastatella yhteistyöpäiväkotimme jokaisen lapsiryhmän yhtä työntekijää ryhmähaastattelutilanteessa, jolloin olisimme saaneet kattavan kuvan jokaisen lapsiryhmän omasta musiikkitoiminnasta. Koska kuitenkin haastattelimme lopulta vain yhtä työntekijää, eli työelämän yhteyshenkilöämme, toimitimme yhteistyöpäiväkotiin etukäteen päiväkodille keskustelun tueksi muutamia herätteleviä kysymyksiä (ks. liite 4), joita henkilökunta kävi ryhmissään läpi. Tiimit miettivät ensin keskenään näitä toimittamiamme kysymyksiä ja kirjasiivat vastauksiaan ylös siitä, millaista oman lapsiryhmän musiikkitoimintaa oli, ja mitä toiveita siihen liittyi. Tiimit raportoivat lopuksi vastauksistaan työelämän yhteyshenkilöllemme. Tällä tavoin yhteyshenkilömme pystyi siis haastattelutilanteessa vastaamaan koko talon puolesta. Alkukartoitushaastattelu nauhoitettiin yhteyshenkilömme suostumuksella ja koko haastattelu litteroitiin. Alkukartoitushaastattelun lisäksi tutustuimme vielä konkreettisesti yhteistyöpäiväkodin tiloihin ja musiikkimateriaaleihin.

Saimme tutustuttavaksi myös yhteistyöpäiväkotimme varhaiskasvatussuunnitelman musiikkikasvatusosion. Alkukartoitushaastattelun myötä halusimmekin selvittää toteutuvatko varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatut asiat myös käytännössä. Alkukartoitushaastattelun teemoina olivat yhteistyöpäiväkotimme tämän hetkinen musiikkitoiminta, musiikin käyttömahdollisuudet työyhteisössä, musiikkitoimintaan liittyvät asenteet, kehittämistarpeet, toteuttavien toimintahetkien luonne sekä Musiikki arjen iloksi - opas.

Haastatteluhetkellä yhteistyöpäiväkotimme koki olevansa suhteellisen tyytyväisiä talon musiikkitoimintaan. Yhteistyöpäiväkotimme varhaiskasvatussuunnitelmassa kirjoitetaan, kuinka päiväkodin musiikkikasvatusta tarjotaan sekä jokapäiväisissä perushoitotilanteissa että etukäteen suunnitelluilla lauluhetkillä (Yhteistyöpäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma 2006). Musiikkitoimintaa järjestettiin haastattelun aikaan yhteistyöpäiväkotimme lapsiryhmissä suunnitellusti kerran viikossa niin isojen kuin pienten lasten ryhmissä, minkä lisäksi spontaanit lauluhetket tarjosivat päivittäin lapsille musiikillisia elämyksiä erilaisissa siirtymä- ja odottelutilanteissa. Koko talon yhteisiä musiikkihetkiä järjestettiin vaihtelevasti, pääpiirteissään joka toinen kuukausi. Musiikki nähtiin kuuluvan kiinteästi päiväkodin arkeen niin laulujen, soittimien, unimusiikin kuin musiikkiliikunnankin kautta. Lasten nähtiin olevan innostuneesti mukana musiikkihetkillä ja osallistuvan mielellään laulamiseen ja soittamiseen. Alkukartoitushaastattelussa yhteishenkilömme totesi:

”Aivan pienetkin ovat tottuneet lauluhetkiin eri tilanteissa...”

Yhteistyöpäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmassakin kerrotaan laulua ja musiikkia käytettävän päivittäin monipuolisin keinoin lasten innostamiseen tai rauhoittamiseen. Varhaiskasvatussuunnitelmassa puhutaan suunniteltujen musiikkituokioiden koostuvan niin laululeikeistä, pienistä teatteriesityksistä, roolivaatteista ja lauluviittomista, musiikin eri lajeihin ja eri kulttuurien musiikkien tutustumisesta sekä isompien lasten kohdalla sävel- ja rytmikuvioiden hallitsemisesta, tanssista, loruista, riimeistä sekä erilaisiin soittimiin tutustumisesta. (Yhteistyöpäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma 2006.) Läheskään näitä kaikkia musiikin monipuolisia käyttömahdollisuuksia ei kuitenkaan tullut esille haastattelussa.

Yhteistyöpäiväkotimme näki puitteensa musiikkitoiminnalle keskinkertaisina päiväkodissa. Päiväkodista löytyy soittimia, joista ahkerimmin käytössä olivat rytmisoittimet sekä viisikieliset kanteleet. Päiväkodilta löytyi myös piano, muttei kuitenkaan soittotaitoista työntekijää, mitä työntekijät harmittelivat opinnäytetyöprosessimme aikana useaan kertaan. CD-soitin nähtiinkin hyväksi musiikkihetkien apuvälineeksi, ja kaikki lapsiryhmät kertoivat käyttävänsä CD-soitinta ja eri levyjä ahkerasti päiväkodin arjessa. Lasten toiveita soitinten käytöstä myös huomioitiin, ja lapset saivat esimerkiksi leikkeihin erilaisia soittimia mukaansa halutessaan. Soittimet olivat kuitenkin aikuisen valvonnan alla, etteivät ne joutuisi muihin lasten leikkeihin.

”Soittimet, materiaalit, ja laulukirjat eivät ole huonoimmasta päästä, mutta ei mitään erikoisia... Myös pienet tilat rajoittavat toimintaa...”

Musiikin käyttömahdollisuudet työyhteisössä nähtiin hyväksi. Kaikissa lapsiryhmissä työntekijät olivat jakaneet keskenään vastuualueita, eli yksi työntekijä vastasi oman ryhmänsä musiikkitoiminnasta. Nämä vastuuhenkilöt vastasivat viikoittaisista musiikkituokiosta, mutta spontaani-

nien lauluhetkien vetovastuussa saattoi olla kuka tahansa työntekijä. Lisäksi tiimit kävivät keskenään lävitse sitä, mitä teemoja lauluhetkille esimerkiksi otettaisiin mukaan. Eli vaikka päävastuu musiikkituokioista olikin vain yhdellä tiimin jäsenellä, oli kaikilla mahdollisuus kuitenkin halutessaan vaikuttaa musiikkitoiminnan sisältöön. Koko talon musiikkituokioiden suunnitteluun osallistuivat kaikki henkilökunnasta, eikä tällaisen toiminnan suunnittelun suhteen ollut erityistä vastuuhenkilöä. Erityistä erikoisosaamista musiikin suhteen ei löytynyt keneltäkään työyhteisön jäseneltä.

”Jokainen työntekijä on osallisena omalla tyylillään musiikkia arjessa ajatukseen...”

Koska työyhteisöllä on myös merkitystä talossa toteuttavalle musiikkitoiminnalle, käsitteimme haastattelussa myös yhteistyöpäiväkotimme työyhteisöä; sen antamia mahdollisuuksia, rajoituksia sekä luonnetta. Myös yhteistyöpäiväkotimme varhaiskasvatussuunnitelmassa puhutaan aikuisen antaman mallin ja innostuksen tärkeydestä. Aikuisen antama innostus siirtyy lapsiin, mitä myös yhteistyöpäiväkodin arjessa halutaan nostaa esiin. (Yhteistyöpäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma 2006.) Työyhteisössä allekirjoitetaan ajatus siitä, kuinka musiikki on tärkeä osa lapsen kasvua ja kehitystä ja oiva väline lapsen ja aikuisen vuorovaikutuksen edistämiseen. Työyhteisö kannustaa musiikin käyttöön, sillä kaikki sen jäsenet pitävät musiikista ja haluavat toteuttaa musiikkitoimintaa yksikössä. Työyhteisön jäsenille annetaan mahdollisuus tehdä työnsä omalla persoonallisella tavalla, ja vastaavasti annetaan lupa siihen, ettei kenenkään ole pakko toteuttaa musiikkitoimintaa. Työyhteisössä onkin vallinnut ajatus siitä, kuinka se, jolle musiikki on vahvempi osa-alue ja, joka haluaa toteuttaa sitä yhdessä lasten kanssa, saa toiminnasta vetovastuun. Kuitenkin työyhteisö näki myös, että työntekijöille annetaan mahdollisuus ottaa haasteita, myös musiikkitoiminnan suhteen. Työyhteisö kuvailikin luonnettaan seuraavasti:

”Huumorintajuinen, reilu ja helposti innostava... Kunnioitetaan toisia ja nostetaan tarvittaessa kissa pöydälle, mieluummin kuin puhutaan selän takana...”

Yhteistyöpäiväkotimme työyhteisön voisikin ajatella luovan hyvän perustan talossa toteuttavalle musiikkikasvatukselle. Työyhteisössä nähtiin vallitsevan kaiken kaikkiaan hyvin myönteinen asenne musiikkia kohtaan arjessa. Musiikin tärkeys tiedostettiin joka lapsiryhmässä ja musiikin positiivisia vaikutuksia oli havaittu myös yhteistyöpäiväkotimme arjessa:

”Laulaen unohtuu murheet ja vanhempien ikävöiminenkin helposti...”

”Unilaulujen laulamisenkin olemme kokeneet rauhoittavaksi ja myös tehokkaaksi tavaksi oppia uusia lauluja...”

”Musiikkia kuunnellessa pääsee erilaisiin maailmoihin ja tunnelmiin... Lapset heittäytyvät musiikin maailmaan ja aremmatkin lapset innostuvat musiikin rytmistä ja sitä kautta itsensä ilmaisusta...”

Vaikka yhteistyöpäiväkodissamme oltiinkin suhteellisen tyytyväisiä talon musiikkitoimintaan, löytyi siihen kehitettävää ja asioita, joihin ei haastatteluhetkellä oltu tyytyväisiä. Useaan otteeseen opinnäytetyöprosessin aikana nousi esiin yhteistyöpäiväkodin toive soittotaitoisesta henkilökunnasta, mikä tuli esille myös haastattelussa. Säestäminen musiikkituokioilla nähtiin asiaksi, jota olisi toivottu enemmän. Myös koko talon yhteisiä lauluhetkiä kaivattiin enemmän, ja ylipäättään uutta materiaalia, kuten laulukirjoja, CD-levyjä ja soittimia, toivottiin lisää musiikkitoimintaan. Yhteistyöpäiväkotimme halusi musiikkitoimintaan lisää monipuolisuutta, sillä arjen kiire nähtiin haastatteluhetkellä usein esteeksi uusien toimintatapojen etsimiselle ja löytämiselle.

”Kaikki kaipaavat talon yhteisiä lauluhetkiä, koska ne on niin kivoja, ja niitä on liian vähän...”

”Jotkut talon kasvatushenkilökunnasta on saanut musiikkikoulutusta, sitä toivoisin itsellenikin lisää...”

”Eskarissa on niin hurjan paljon tehtävää, jolloin varsinaiset lauluhetket joskus jäävät... Opettaja myös on itse vastavalmistunut, joten kasvattaa omaa lauluvarastoaan koko ajan...”

Yhteistyöpäiväkotini uskoi haastatteluhetkellä musiikkitoiminnan mahdolliseen uudistumiseen ja kehittämiseen opinnäytetyömme myötä. Musiikkitoiminnan kehittäminen nähtiin hyvin tärkeänä, ja talossa uskottiin jokaisen olevan valmiita kehittämään omia musiikillisia kykyjään ja tapojaan toimia. Tällainen avoin mieli ja suhtautuminen musiikkitoiminnan kehittämiseen loivat opinnäytetyöllemme yhteistyöpäiväkodissa varman pohjan.

”Jokainen haluaa uudistusta myös musiikin saralta ja aikuiset ovat valmiita kehittämään omaa musiikillista kykyään...”

4.2 Suunnittelutyö

Seuraavaksi kuvaamme Musiikki arjen iloksi - oppaan elintärkeää ja laajaa suunnittelutyötä. Suunnittelutyö koostui tiiviistä yhteistyöstä yhteistyöpäiväkotimme kanssa sekä toiminnallisten musiikkituokioiden suunnittelusta ja harjoittelemisesta. Toiminnallisen osuuden musiikkiohjaukset testasivat opasta varten kehittelemiämme ideoita ja toimintaehdotuksia ja tällä tavoin tukivat oppaan suunnittelutyötä. Suunnittelutyön keskiöön nouseekin toiminnallisten musiikkituokioiden merkitys Musiikki arjen iloksi - oppaan suunnittelun kannalta. Lopuksi kuvaamme myös oppaan sisällön suunnittelua toimintahetkien jälkeen.

Suunnittelutyö alkoi ensimmäisestä alkupalaverista yhteistyöpäiväkotimme yhteyshenkilön ja toisen päiväkodin työntekijän kanssa. Olimme ennen alkupalaveria olleet sähköpostitse yhteydessä yhteyshenkilömme kanssa opinnäytetyön aloittamiseen liittyen. Alkupalaverissa esittelimme opinnäytetyömme ideoita ja suunnitelmaa. Palaverissa sovimme myös video- ja valo-

kuvaamisen mahdollisuudesta toiminnallisissa musiikkituokioissa, mikäli saisimme lasten vanhemmilta siihen luvat. Yhteyshenkilömme ja palaveriin osallistunut toinen työntekijä saivat esittää meille opinnäytetyöhön liittyviä heränneitä kysymyksiä. Alkupalaverin aikana sovimme yhteistyön aloittamisesta päiväkodin kanssa tekemällä opinnäytetyösopimuksen. Tutkimusluvan viivästyminen aiheutti vielä alkupalaverissa epävarmuutta opinnäytetyön aloittamisesta. Kerroimme alkukartoitushaastattelussa työntekijöille, ettemme voineet alkaa kunnolla suunnittelemaan toiminnallisia musiikkituokioita tai suorittaa alkukartoitushaastattelua yhteyshenkilömme kanssa, sillä tutkimuslupaa emme olleet vielä tuolloin saaneet. Alkupalaverin jälkeen jäimmekin odottelemaan tutkimuslupaa. Tutkimusluvan saimme lopulta 15.4.2011.

Pian tutkimusluvan saatuaamme sovimme tutustumisesta yhteistyöpäiväkotimme tiloihin. Tutustumiskäynnillä kiersimme päiväkodin tiloja ja keskustelimme toiminnallisten musiikkituokioiden järjestämisestä kyseisissä tiloissa. Tutustuminen tiloihin auttoi meitä hahmottamaan ohjaustilanteiden mahdollisuuksia. Lisäksi tutustuimme päiväkodin soitinvarastoon ja laulukirjoihin. Saimme hyvän käsityksen päiväkodissa käytetyistä materiaaleista. Halusimme tehdä itseämme ja opinnäytetyötämme näkyväksi niin työntekijöille kuin vanhemmillekin, joten laadimme itsestämme ja opinnäytetyöstämme esitteen (ks. liite 5) päiväkodin seinälle. Esitteen vierestä löytyi myös opinnäytetyösuunnitelmamme, johon vanhemmat ja työntekijät saivat tutustua vielä tarkemmin halutessaan.

Pian päiväkodin tiloihin tutustumisen jälkeen suoritimme alkukartoitushaastattelun yhteyshenkilömme kanssa. Haastattelussa kartoitimme päiväkodin tämänhetkisen musiikkitoiminnan lisäksi toiminnallisten musiikkihetkien luonnetta. Haastattelussa sovimme myös ohjausten aikatauluista ja lukumääristä.

Kun toiminnallisten musiikkituokioiden aikataulut olivat selvillä, laadimme päiväkodin lasten vanhemmille infokirjeet (ks. liite 6), jotka sisälsivät tietoa opinnäytetyöntekijöistä, opinnäytetyöstämme, toiminnallisista musiikkituokioista ja niiden järjestämisestä. Lasten huoltajille tulee ymmärrettävästi kuvata: opinnäytetyön tavoitteet, käytettävät menetelmät, toiminnan luonne, aikataulu ja tutkimuksen kesto (Ruoppila, Hujala, Karila, Kinon, Niiranen & Ojala 1999: 32). Infokirjeiden lisäksi laadimme vanhemmille lasten osallistumis- ja kuvauslupalaput (ks. liite 7). Tutkimuksessa, johon liittyy lapsia, tulee eettisistä syistä saada lupa tai suostumus kirjallisena lasten huoltajilta (Ruoppila YM. 1999: 32). Työntekijöiden työtä helpottaaksemme, menimme itse konkreettisesti jakamaan päiväkodin infokirjeet ja lapsen osallistumis- ja kuvauslupalaput vanhemmille päiväkodin pihalle. Sovimme yhteyshenkilömme kanssa, että jaamme materiaalit iltapäivällä, jotta voisimme itse kohdata lasten vanhemmat heidän hakiessaan lapsensa päiväkodista. Samalla, kun jaoimme infokirjeitä ja lasten osallistumis- ja kuvauslupalappuja, kerroimme lyhyesti vanhemmille itsestämme ja opinnäytetyöstämme myös

suullisesti. Aktiivinen ja aito yhteistyö päiväkodin työntekijöiden, lasten ja vanhempien kanssa tukee opinnäytetyömme luotettavuutta.

Keskeistä toiminnallisten musiikkituokioiden järjestämisen kannalta oli huolehtia kaikkien tarpeellisten lupien saamisesta. Toimintaa luonnehtii vapaaehtoisuus, jonka otimme huomioon muun muassa toiminnan video- ja valokuvaamisessa. Lapsen osallistumis- ja kuvauslupaisa korostimme, että mistään julkiseen käyttöön päätyvistä kuvista ei voida tunnistaa yksittäisiä lapsia eikä henkilökuntaa. Kaikki kuvat, joissa lapset voitaisiin tunnistaa, hävittäisimme. Videot kuvatuista toiminnallisista musiikkituokiosta hävittäisimme arvioinnin päätyttyä. Lasten vanhemmille tulee tarkoin kuvata, miten lapsesta saatuja tietoja käsitellään, raportoidaan sekä, miten lasten ja perheiden anonymiteetti turvataan (Ruoppila YM. 1999: 32). Olemmekin mielestämme ottaneet opinnäytetyössämme eettiset kysymykset tarkoin huomioon. Yhteensä osallistumis- ja kuvauslupia pyysimme neljätkymmeneltäkolmelta lapsen vanhemmalta/vanhemmilta ja saimme neljäkymmentäkaksi myönnettyä lupaa takaisin. Vain siis yhden lapsen vanhemmat eivät antaneet lupaa lapselleen osallistua toiminnallisiin musiikkituokioihin eivätkä lapsen kuvaamiseen.

Alkukartoitushaastattelun, infokirjeiden ja lapsen osallistumis- ja kuvauslupien jakamisen jälkeen aloitimme toiminnallisten musiikkituokioiden rakenteiden ja sisältöjen suunnittelun toden teolla. Tutkimusluvan saatuaamme meillä oli noin kolme viikkoa aikaa suunnitella ja harjoitella toiminnallisia musiikkituokioita ennen kuin tiivis kolmen viikon toteutusjakso alkaisi. Otimme suunnittelussa ensisijaisesti huomioon alkukartoitushaastattelussa esiin tulleet toiveet musiikkituokioiden sisällöstä. Toiminnallisten musiikkituokioiden suunnittelussa käytimme apuna omia aikaisempia tietojamme, taitojamme ja havaintojamme musiikkitoiminnasta päivähoitossa sekä aiheeseen liittyvää kirjallisuutta.

Suunnittelutyötä toteutimme koulumme Laurea -ammattikorkeakoulun kirjastossa, yleisissä tiloissa, musiikkiluokassa ja toistemme kodeissa. Lähdimme työparina yhdessä rakentamaan kullekin lapsiryhmälle toimivia, uusia, erilaisia ja monipuolisia sisältöjä musiikkihetkiin erilaisin menetelmin ja työvälinein. Aluksi tuntui, että ideoita ja toimintaehdotuksia musiikin käytöstä syntyi niin paljon, ettemme tienneet, miten saisimme ideoita karsittua toiminnallisiin musiikkihetkiin. Vaikka jouduimme karsimaan osan ideoistamme, päätyivät ne kuitenkin kaikki osaksi opasta. Jokaisesta musiikkituokiosta laadimme kirjallisen ohjelmarungon sisältöjen hahmottamiseksi sekä ohjausten harjoittelua ja toteutusta varten.

Toiminnallisia musiikkihetkiä suunnitellessamme teimme myös materiaalihankintoja askarteluliikkeistä, joista hankimme muun muassa kartongit ja muut askarteluvälineet ohjauksia varten. Kaikki ohjauksiin liittyvät materiaalihankinnat teimme noin kolmen päivän aikana. Suunnittelutyö sisälsikin mittavan määrän askartelua sekä uusien laulujen ja leikkien opettelua.

Kaikki valmiit suunnitellut musiikkituokiot harjoittelimme koulumme musiikista vastaavan opettajan luvalla, musiikinluokassa. Harjoittelimme musiikkiohjaukset mielestämme hyvin ja perusteellisesti, mutta emme halunneet harjoitella niitä liiaksi, jotta luovalle improvisaatiolle jäisi myös tilaa itse tuokioilla. Ajatuksenamme olikin, että ohjausten suunnitelmat olivat vain hyviä apuvälineitä tuokioita varten.

Toiminnallisten musiikkituokioiden toteutuksen jälkeen aloitimme tiiviin Musiikki arjen iloksi - oppaan sisällön suunnittelun. Kaiken kaikkiaan koko Musiikki arjen iloksi - oppaan suunnittelu-työhön on kulunut merkittävän paljon aikaa, sillä jo pelkästään toiminnallisten musiikkituokioiden suunnitteluun, materiaalien askarteluihin ja harjoituksiin musiikinluokassa kului noin sataviisikymmentä tuntia.

Toiminnallisten musiikkituokioiden jälkeen mielikuvamme ja suunnitelmamme Musiikki arjen iloksi - oppaan sisällöstä alkoi muodostua. Listasimme oppaan suunnittelussa ylös toiminnallisissa musiikkihetkissä käytettyjä sekä jo aikaisemmin karsittuja, käyttämättömiä, työmenetelmiä ja ideoita. Kun ideat oppaan sisällön osa-alueista olivat selvillä, aloitimme materiaalien etsimisen oppaan vinkkejä arjen musiikki toimintaan - osioon sekä oppaan kirjavinkkejä ja teoriaosuutta varten. Koska toteutimme oppaan kirjoitustyön kesän 2011 aikana, oli tehokkaampaa jakaa kirjoitustyötä opinnäytetyöntekijöiden kesken.

4.3 Toiminnalliset musiikkituokiot

Seuraavaksi kuvaamme toiminnallisen osuuden toteutusta ja sen merkitystä Musiikki arjen iloksi - oppaan työprosessin kannalta. Käsitlemme tiivistetysti toteuttamamme musiikkiohjaukset kerta kerralta huomioiden omat havaintomme, lasten palautteet sekä ohjauksiin osallistuneiden työntekijöiden arviot ohjausten toimivuudesta. Pohdimme myös syitä valitsemillemme ohjaustuokioiden aiheille ja teemoille sekä tarkastelemme ohjauksista oppiamme asioita ja hyötyä yhteistyöpäiväkodille. Kaikki toiminnallisten musiikkituokioiden tarkat ohjelmarungot löytyvät Musiikki arjen iloksi - oppaan liitteistä. Olemme myös raportoineet toiminnallisten musiikkituokioiden sisältöjä ja tarkkaa toteutusta vapaasti valittavissa opinnoissamme.

Alkuperäisenä tavoitteena oli toteuttaa yhteistyöpäiväkodissa yhteensä noin kymmenen toiminnallista musiikkituokiota. Päädyimme kuitenkin yhteistyöpäiväkodin kanssa tiukkojen aikataulujen vuoksi karsimaan ohjaukset kahdeksaan. Järjestimme alle 3 -vuotiaille kolme ohjausta, 3-4 -vuotiaille kaksi ohjausta sekä 5-6 - vuotiaille myös kaksi ohjausta. Lisäksi toteutimme vielä koko talolle yhteisen musiikkituokion. Jokaiselle ohjaukskerralle osallistui ryhmän omia aikuisia resurssien mukaan, kuitenkin aina noin 2-4 aikuista. Lapsia musiikkituokioille osallistui kerroittain noin 10-14. Kuvausluvut saadessamme videokuvasimme jokaisen ohjaukskerran

ja pyysimme yhtä aikuista musiikkituokion aikana valokuvaamaan toimintaa. Ohjeistimme kuvia ottavaa työntekijää niin, että hän pyrki kuvaamaan enemmän toimintaa kuin lapsia sekä niin, etteivät lasten kasvot näkyisi kuvissa.

Ennen toiminnallisten musiikkituokioiden alkua, lähetimme yhteistyöpäiväkodillemme toiminnallisten musiikkihetkien ohjelmarungon (ks. liite 8), jonka päiväkodin eri ryhmät saivat tulostaa omalle ilmoitusseinälleen. Ohjelmarunkoon olimme listanneet kaikkien ikäryhmien ohjaukset aikajärjestykseen ja yhdellä lauseella herätellen kerroimme musiikkituokion ohjelmasta. Laadimme ja tulostimme jokaista ohjaukset varten työntekijöille palautekaavakkeet (ks. liite 1) heidän toteuttamaansa arviointia varten. Keräsimme työntekijöiden palautetta muun muassa siitä, mitä työntekijät saivat irti toiminnallisista ohjauksista, kuinka hyvin ajatuksemme musiikin ”rajattomasta käytöstä” toteutuu ohjauksissa eli, mitä mieltä työntekijät olivat sisällöstä sekä kuinka hyvin saimme esille kasvattajan oman heittäytymisen merkityksen. Sovimme hyvissä ajoin ennen ohjausten alkua, että työntekijät kirjoittaisivat palautteensa tekemiimme valmiisiin palautekaavakkeisiin. Mikäli työntekijät eivät halunneet kirjoittaa palautetta ohjauksen aikana, annoimme heille mahdollisuuden palauttaa valmiit palautekaavakkeet aina ennen seuraavan ohjauksen alkua meille ohjaajille.

Palautteen lapsilta keräsimme kahdella tapaa. Koska osan alle 3 - vuotiaista lapsista on vaikeaa pukea ajatuksiaan sanoiksi, päätimme kerätä palautetta alle 3-vuotiaiden ryhmän lapsilta havainnoimalla heitä. Havainnoimme lasten ilmeitä ja eleitä ohjausten aikana sekä ohjausten jälkeen nauhoitetuilta videoilta. Yli kolmevuotiaiden ohjauksien jälkeen pyysimme palautetta kehrittelemiemme kasvokuvien avulla. Kasvokuvat sisälsivät erilaisia ilmeitä ja tunteita. Toinen ohjaajista pyysi aina jokaisen tuokion jälkeen lapset yksitellen luokseen salin ovelle. Jokainen lapsi sai osoittaa sitä kuvaa, mikä kuvasi omaa tunnetilaa tuokion jälkeen. Käytimme apunamme musiikkitaulua, johon laitoimme sinitarralla kiinni erilaiset kasvokuvat järjestykseen: tosi kivaa (innostuneisuus), ihan kivaa (tyytyväisyys), en oikein tiedä (hämmennys), en tykännyt (pettymys) ja en tykännyt yhtään, ihan itkettää (suru, viha). Tällä tavoin saimme selville lasten mielipiteet mahdollisimman rehellisesti ja palautteen kerääminen onnistuikin erittäin hyvin ja onnistuneesti.

Aloitimme musiikkituokioiden ohjaukset alle 3 - vuotiaiden ryhmästä. Ensimmäisen ohjauksen aiheena oli ”Musiikkisatu”. Ajatuksenamme oli liittää yhteen tarinaa ja musiikkia, sillä mielestämme idea oli kiehtova ja suhteellisen helppo toteuttaa. Myös yhteyshenkilömme mielestä tätä menetelmää tulee liian vähän käytettyä. Kuten jokaista musiikkituokiota, myös ”Musiikkisatu”- kerran kaavaa luonnehti selkeä aloitus, toiminta ja lopetus. Jokaiselle ryhmälle olimme valinneet omat alkulaulut ja loppulaulut. Ensimmäisellä ohjauksella toteutimme musiikkisadun. Ohjauksen tavoitteena oli tutustuttaa lapset erilaisiin ja hieman erikoisiin soittimiin, muun muassa quiroon, putkipenaaliin, lautasiin ja kellopeliin, joita käytimme

toteuttamassamme musiikkisadussa. Musiikkisadun toteutimme nukketeatterin tapaan itse tekemillämme pahvinukeilla, johon liitimme juonen mukaisesti erilaisia ääniä soittimilla. Tuokiolla harjoittelimme lasten kanssa myös erilaisilla soittimilla soittamista sekä lauloimme soittaen. Ajatuksenamme oli siis musiikin ja tarinan keinoin osoittaa myös työntekijöille, kuinka helppoa erilaisten soittimien käyttäminen ja lapsille tutuksi tekeminen onkaan.

Esitimme ennen ohjausta työntekijöille toiveen, että he kiinnittäisivät ohjauksen aikana huomiota ohjaajien väliseen yhteistyöhön. Työntekijöiden mukaan yhteistyömme oli luontevaa eikä liian opeteltua, mikä oli tavoitteenammekin. Erittäin hyvältä tuntui myös työntekijöiden ylistävä palaute kummankin ohjaajan pedagogisen otteen hallitsemisesta, yhteistyön ja työnjaon tasapuolisuudesta ja sujuvuudesta. Palkitsevinta oli palaute siitä, että erään työntekijän mielestä idea tarinan ja musiikin yhdistämisestä oli virkistävä ja hän aikoo hyötyä vinkeistämme jatkossakin. Työntekijät mieltivät kuitenkin, oliko musiikkisatuun liitetyt askarrellut hahmot hieman liian pieniä tai oliko niitä liian paljon sekä oliko tarina liian vaikea niin pienille lapsille. Olimme työntekijöiden kanssa ohjauksen jälkeen samaa mieltä siitä, että tarinaa olisi voinut helpottaa pienemmille sopivaksi. Lapset jaksoivat kuitenkin kuunnella ja keskittyä koko tuokion aikana ja he vaikuttivat kiinnostuneilta. Ensimmäisen ohjauksen jälkeen olimme todella tyytyväisiä siitä, että olimme onnistuneet ohjauksessa hienosti ja, että opimme ohjauskerralta paljon työntekijöiden palautteesta. Otimme palautteen tunnollisesti vastaan ja päätimme miettiä lapsen ikätasosta toimintaa entistä tarkemmin. Tämä oli myös Musiikki arjen iloksi - oppaan tekemisen kannalta tärkeä oivallus.

Toisen musiikkiohjauksen toteutimme myös alle 3 -vuotiaille. Ohjauksen teemana oli ”Mummolassa”. Valitsimme tällä kertaa lauluiksi mummola-aiheisia lauluja näyttäen esimerkkiä työntekijöille siitä, että minkälaisia lauluja ja teemoja tahansa voidaan toteuttaa musiikkitaulua apuna käyttäen. Musiikkihetken ideana oli testata uutta keksimäämme menetelmää, musiikkitaulua. Musiikkitauluun painettiin sinitarralla erilaisia kuvakortteja eri laulujen aiheisiin liittyen siihen järjestykseen, missä aikoisimme laulut laulaa. Lisäksi siirsimme kuvakortin alla olevaa nuolta aina sen kuvakortin alle, mikä oli seuraavana vuorossa. Ajatus musiikkihetken kaavan näkyemisestä lapsille koko ohjauksen aikana lähti halusta antaa lapsille mahdollisuus tietää, mitä seuraavaksi tapahtuu. Ajattelimme myös sen olevan hyvä pedagoginen väline opettaa lapsille odottamista sekä ajan ja tapahtumien hahmottamista.

Pyysimme ennen tuokion alkamista työntekijöitä arvioimaan musiikkitaulun toimivuutta, kun hetken kaava on lasten nähtävillä. Työntekijöiden mielestä musiikkitaulun idea oli mainio ja siitä pystyi selkeästi seuraamaan tarinan etenemistä. Musiikkitaulu oli työntekijöiden mielestä yksinkertainen, kuvakortteja oli juuri sopiva määrä ja ne liittyivät aina juonellisesti toisiinsa. Meitä keuhuttiin myös tilanteeseen heittäytymisestä, lämpimästä ohjaustavasta, lasten yksilöllisestä huomioimisesta ja kannustamisesta sekä toimivasta yhteistyöstä. Palkitsevaa oli kuulla

myös, että työntekijät voisivat käyttää musiikkitaulua jatkossakin ja kiinnostuivat uusista lauluista, niin että halusivat saada ne itselleen. Tyytyväisiä olimme itse siitä, että pienistä laulun sanojen kömmähdyksistä huolimatta, säilytimme innokkaan asenteen. Ohjaus oli sisällöltään ja kestoaltaan sopiva sekä tarpeeksi haasteellinen juuri pienille lapsille. Teimme siis heti parannuksia edellisestä. Lapsetkin rohkenivat laulaa uusia lauluja ja osallistuivat aktiivisesti tuokiolla käytyihin keskusteluihin. Olimme myös itse yllättyneitä siitä, kuinka hyvin musiikkitaulu toimi niinkin pienten lasten kanssa. Musiikkitaulun toimivuus oli siis hyväksi havaittu ja oppaan kannalta se oli merkittävä saavutus. Myös kasvattajien heittäytymisen merkitys korostui tällä musiikkituokiolla.

Kolmannen musiikkihetken, ”Tanssisaarella”, ohjasimme ensimmäistä kertaa 5-6 -vuotiaalle. Musiikkihetken tarkoituksena oli tällä kertaa olla tanssipainotteinen ja lähdimmekin lasten kanssa leikin keinoin matkaamaan eläinten tanssisaarelle. Tanssin ja musiikin liittäminen oli ollut myös työntekijöiden toiveena. Suunnitellessamme tansseja valitsimme erilaisia eläinhahmoja, joiden tansseja opettelisimme lasten kanssa ohjauskerralla. Ideanamme oli, että jokaisella eläimellä oli omat tanssiliikkeensä, joita tanssittiin yhdessä lasten kanssa. Jokaisen eläimen tanssi opeteltiin eri tavoin. Tavoitteenamme olikin osoittaa, kuinka monipuolisesti ja eri tavoin musiikillisia tanssiliikkeitä voidaan ohjeistaa lapsille. Tanssin ja CD:ltä tulleen musiikin lisäksi lauloimme ja pidimme myös rentoutuksen.

Pyysimme henkilökuntaa keskittymään palautteissaan juuri näihin erilaisiin tapoihin opettaa lapsille tanssia. Eläydyimme mielestämme täysin tanssisaaren tunnelmaan ja lasten maailmaan ilmein, elein ja äänenpainoin. Pyrimmekin antamaan kaikamme, jotta lapset kiinnostuisivat siitä, mitä eläimillä oli lapsille kerrottavaa. Saimme myös positiivista palautetta työntekijöiltä siitä, että elimme itsekin tarinaa. Työntekijöiden palautekaavakkeesta saimme positiivista palautetta myös tasapuolisesta tiimityöstä ja tehokkaasta ohjaamisesta, sopivan mittaisesta musiikkituokiosta ja laulujen hyvästä määrästä. Erilaiset tavot opettaa tanssia lapsille nähtiin toimiviksi. Työntekijät kokivat myös laulujen olleen poimimisen arvoisia omaan työhön ja uskoivat hyötyvänsä saamistaan vinkeistä. Saimme todella vähän negatiivista palautetta, mutta uusia lauluja olisimme voineet työntekijöiden mielestä kerrata useampaan otteeseen, jotta lapset olisivat oppineet ne nopeammin. Ensimmäistä kertaa pyysimme nyt palautetta kasvokuvien avulla. Kymmenen lapsen mielestä musiikkituokiolla oli ihan kivaa, kahdella oli tosi kivaa, ja kaksi lasta ei oikein tiennyt, mitä ajatella kerrasta. Lasten palautteista päätelimme kuitenkin ohjauskerran sujuneen hienosti. Ohjauksessa ohjaajat kokivat hieman kommunikaatiokatkoksia, mitkä kuitenkin paikattiin improvisaatiolla. Ohjauskerralta opimme, kuinka tärkeää tiimityö olikaan ohjauksessa ja kuinka monipuolisesti musiikkia, tanssia ja liikettä voidaan yhdistää toisiinsa. Taas yksi idea opasta varten oli testattu käytännössä toimivaksi.

Neljäs musiikkituokio oli nimeltään ”Loruttelua ja rytmittelyä kartan avulla”. Ohjasimme ensimmäistä kertaa nyt 3-4-vuotiaiden ryhmää. Ohjaukselle halusimme ottaa mukaan loruttelea ja rytmittelyä, sillä halusimme osoittaa itsellemme, lapsille ja työntekijöille, kuinka helposti loruja ja rytmejä voidaan liittää musiikkituokioon. Halusimme valita loruaiheen myös lasten kielenkehitystä ajatellen. Uudeksi menetelmäksi kehitimme kartan, jonka eri pisteitä ja rasteja kulkemalla, selvitimme eri tehtäviä, joissa myös laulaisimme, loruttelisimme ja rytmittelisimme.

Pyysimme ennen ohjausta työntekijöitä ottamaan palautteessa huomioon, miten yksi iso kuva, tässä tapauksessa kartta, toimi musiikkihetken tukena. Työntekijät kommentoivat kuvan olleen varsin toimiva keino musiikkihetkessä ja lapset ymmärsivät nopeasti sen idean. Idea kartasta, loruista ja laulusta yhdistettynä, oli työntekijöiden mielestä hauska ja erilainen, varsin varteenotettava. Työntekijät kertoivat, etteivät ole juuri kyseisellä tavalla lähestyneet musiikkia vaan itse toimivat eri tavoin. He silti sanoivat aikovansa käyttää saamiaan vinkkejä itse tulevaisuudessa. Työntekijät innostuivat myös lauluista ja halusivat heti oppia ne, jotta voisivat käyttää niitä jatkossakin. Lapsista seitsemän piti kertaa ihan kivana, kolme lasta piti kertaa todella kivana ja kaksi lasta eivät olleet varmoja, pitivätkö kerrasta vai eivät. Saadun palautteen perusteella ja lasten tunnetiloja seuraten lapset nauttivat musiikkihetkestä ja pitivät sitä onnistuneena. Itse ohjaajina koimme tämän musiikkituokion onnistuneen parhaiten, sillä kommunikaatio ohjaajien välillä oli todella tiivistä ja toista tukevaa. Paransimme siis erinomaisesti kommunikointia edellisestä ohjaukserrasta. Kartta toimi ohjaajien mielestä selkeänä runkona toimintahetkelle, joten ohjaajien oli helppo pysyä ajan tasalla koko ajan. Voimme siis todeta kartan käytön olevan toimiva ja luova tapa lähestyä musiikkituokiota.

Viides ohjauksertamme, ”Musiikki ja liike”, oli alle 3 -vuotiaiden ryhmän viimeinen oma musiikkihetki. Pääajatuksenamme tällä kerralla oli liikkua musiikin tahdissa, liittäen musiikkia ja liikettä luontevalla tavalla toisiinsa laulaen, liikkuen ja kuunnellen. Musiikkihetkellä myös lauloimme kehonosista ja liikkumisesta. Ideamme oli mielestämme toimiva valinta alle 3 -vuotiaille, jotka olivat aikaisemmilla tuokioilla: soittaneet, kuunnelleet musiikkisatua ja tutustuneet eri laululeikkeihin ohjaustuokioiden aikana. Halusimme musiikkituokiolla käyttää apunamme CD:ltä tulevaa musiikkia ja osoittaa käytännössä, kuinka helppoa ja toimivaa CD:n kanssa työskentely on musiikkituokiolla. CD:ltä tulevaa musiikkia voi itse helposti rikastuttaa esimerkiksi laulamalla ja soittamalla musiikin päälle tai tanssimalla. Ideoimme ohjaajina tuokion yhdistäväksi tekijäksi Tontun takarummun, joka kertoi ohjaajille ja lapsille leikinomaisesti aina seuraavan toiminnon ja kulki mukana läpi laulujen ja leikkien. Hyvin usein musiikkihetkillä käytetään esimerkiksi kuvia tai pehmoeläimiä mielenkiinnon ylläpitäjinä, ja nyt halusimme kokeilla pystyisikö, jokin soitin tähän samaan.

Työntekijöiden arviointilomakkeessa pyysimmekin heitä arvioimaan ennen kaikkea sitä, miten soitin, eli rumpu, toimisi lasten mielenkiinnon ylläpitäjänä. Ohjaajina huomasimme välittömästi, kuinka lasten mielenkiinto nauliintui rummun kertomaan. Lapset tarkkailivat ja kuuntelivat hyvin jännittyneesti. Myös työntekijät yhtyivät jälkikäteen ajatukseen siitä, että ”puhuva soitin” oli mainio idea, ja uskoivat varioivansa ideaa myös muihin soittimiin. Tämän musiikkihetken perusteella voisi todeta soittimen toimivan yhdistävänä ja kiinnostavana tekijänä, kun sen ympärille liitetään selkeä juoni ja edetään leikin ja tarinan keinoin. Työntekijät arvioivat musiikkituokiolla, että jotkut liikkumisohjeet olivat hieman haasteellisia osalle lapsista, mihin yhdyimme myös itse. Ajatuksena oli kuitenkin se, että saadaan esiin musiikin ja liikkumisen synnyttämää riemua, jossa onnistuimme. Lapset nauttivat selkeästi ja myös ujoimmat lapset uskaltautuivat mukaan toimintaan. Kun isommat kolmivuotiaat seurasivat innokkaasti liikeohjeita, pienimmät lapset hytkyivät musiikin tahdissa hyvinkin riehakkaasti. Työntekijät painottivat palautteessaan myös, että toiston määrä oli sopivaa tällä kerralla ja toisto nosti selvästi lasten riemua esille. Työntekijät totesivat palautteissaan hyötynensä musiikkihetken seuraamisesta ja heidän mielestään musiikkihetkestä jäi hyvä mieli. Lisäksi me ohjaajat saimme kehuja omasta heittäytymisestäämme ja energiastamme. Musiikki arjen iloksi - oppaan kannalta saimme taas yhden toimivan toimintaehdotuksen testattua. Musiikkihetken yhdistävänä elementtinä voidaan käyttää rajatonta määrää erilaisia hahmoja, esineitä tai mitä vain. Myös tässä musiikkituokiossa korostui kasvattajan oma toiminta. Eläytyminen ja heittäytyminen tarinaan ja näin lasten ja musiikin maailmaan osoittautui hyvinkin tärkeäksi.

Kuudes ohjauksemme, ”Opetuskerta”, oli 5-6 - vuotiaiden lasten toinen ja samalla viimeinen musiikkituokio. Tällä kerralla ideana oli osoittaa, miten musiikin avulla voi käsitellä myös vaikeampia aiheita. Ajatuksenamme oli musiikin keinoin käsitellä erilaisuutta ja suvaitsevuuutta. Halusimme myös tuoda ohjaushetkien myötä ryhmälle kaksi hyvinkin erilaista kokemusta musiikin käyttömahdollisuuksista. Kun edellisellä kerralla teemana oli energinen tanssi, oli tällä kerralla vuorossa jotakin aivan päinvastaista. Viritimme lapset tunnelmaan erilaisuutta koskevan tarinan keinoin. Tarina kertoi lapsen kielellä vaikeasta asiasta, syrjinnästä, ja lapset olivat hyvin kiinnostuneita tästä tarinasta. Erilaisuutta lähdimme syventämään maailman ympäri matkustus-teeman avulla. Mukanamme oli karttapallo, joka konkreettisesti oli lasten nähtävissä koko ohjauksen. Tutustuimme muun muassa viiteen eri kulttuureista ja maista tulleisiin kuvitteellisiin vieraisiin maapalloa apuna käyttäen. Tutustuimme heidän kieleen ja kulttuuriin kuuntelemalla eri maiden musiikkia. Musiikkituokio sisälsi myös laulua ja leikkiä erilaisuus- ja syrjintä-teeman mukaisesti.

Mielestämme osallistimme lapsia tällä kertaa erinomaisesti, laulujen osalta toistoa oli riittävästi, annoimme aikaa keskustelulle, yhteistyömme toimi ja koko ohjaus oli toimiva ja selkeä kokonaisuus. Lapset olivat kiinnostuneita ja aktiivisesti mukana, mikä näkyi myös lasten antamassa palautteessa: suurin osa lapsista piti hetkestä erittäin paljon, muutama lapsi melko

paljon, yksi ei oikein tiennyt pitikö ja yksi lapsista ei pitänyt yhtään. Lapsi, joka ei pitänyt yhtään, selitti asian sillä, että olisi halunnut vain tanssia niin kuin edellisellä kerralla. Musiikkituokion tarinan tärkeä opetus, erilaisuus on rikkautta, tuli selkeästi esille ja lapset ymmärsivät tarinan. Otimme alusta lähtien selkeän pedagogisen otteen. Tarinan purimme vielä lasten kanssa keskustellen, jolloin lapsia haastettiin myös älyllisesti. Mielestämme tarina oli hyvinkin onnistunut, sillä kerroimme sen omin sanoin ja improvisoimme tunnelmaan sopivalla tavalla. Pyysimme työntekijöitä antamaan palautetta ideasta liittää opetusteemaa ja vaikeakin aihetta osaksi musiikkituokiota. Työntekijöiden palautteesta kävi ilmi, että tarina oli varsin onnistunut osa musiikkihetkeä. Työntekijät kommentoivat palautteissaan, että tässä musiikkihetkessä olivat kaikki elementit kohdallaan ja he kokivat hyötyneensä ja käyttävänsä hetkestä saamiaan vinkkejä jatkossakin. Idea, havainnollistaminen, materiaalit ja musiikit saivat kiitosta. Toinen työntekijöistä harmitteli, että lastentarhanopettajan arjessa ei aina ehdi suunnitella yhtä hyvin, ja oli varsin mielissään siitä, että meillä oli aikaa suunnitella ja näin helpottaa heidän arjen suunnittelutyötään. Musiikin keinoin voidaan siis helposti käsitellä myös vaikeampia teemoja, mikä oli tärkeä huomio oppaan suunnittelutyön kannalta.

Seitsemäs ohjaamamme musiikkituokio, ”Soitinten askartelu”, oli 3-4 - vuotiaiden ryhmän toinen ja myös viimeinen musiikkihetki. Kantavana ajatuksena tällä kertaa oli omien soittimien askartelu, mikä oli suunnitelmisamme heti kyselyämme päiväkodin toiveista musiikkihetkiä varten. Kun ensimmäisellä kerralla tämän lapsiryhmän kanssa laulettiin, loruteltiin ja rytmiteltiin, oli nyt vuorossa soittamista. Musiikkituokion aikana lapset saivat koristella omat valitsemansa soittimet, jotka me ohjaajat olimme esivalmistelleet. Lähdimme tarinan keinoin matkaamaan Peikkolan tehtaalle askartelemaan soittimia, jonka jälkeen soitimme ja lauloimme peikkoaiheisia kappaleita. Apuna käytimme myös musiikkitaulua, johon liitimme omatekemiämme soitinkortteja. Harjoittelimme soitinkorttien ja musiikkitaulun avulla hieman orkesterissa soittamista, oman soittovuoron odottamista ja sen hallintaa ohjaajan mallin mukaisesti. Näin musiikkitaulusta voitiin käyttää myös nimitystä orkesteritaulu. Ohjauksen lopuksi toteutimme myös siirtymätilanne - harjoituksen. Käytimme erilaisia kortteja, joissa oli erilaisia kuvia ja kuvioita. Ohjaaja tuotti äänen ja lapsi yksi kerrallaan valitsi kortin, mikä kuvasi tuotettua ääntä. Valittuaan sopivan kortin, lapsi sai lähteä antamaan toiselle ohjaajalle palautetta.

Lapset suhtautuivat positiivisesti orkesteritaulun käyttöön ja osasivat hyvin odottaa omaa soittovuoroaan. Suurin osa lapsista piti musiikkituokiosta hyvin paljon tai melko paljon, yksi lapsista ei oikein tiennyt pitikö ja yksi lapsista ei pitänyt ihan kaikesta sekä yksi lapsista ei pitänyt ollenkaan. Pyysimme työntekijöitä keskittymään palautteissaan tuokion kokonaisuuteen. Työntekijöiden palautteet hetkestä olivat hyvin myönteisiä. Teemasta pidettiin, musiikkitaulu on selkeä ja tarpeeksi haastava, ohjaajien heittäytyminen oli hyvää, koko ohjaus oli persoonallinen ja onnistunut sekä työntekijät uskoivat käyttävänsä saamiaan vinkkejä myö-

hemmin päiväkodin arjessa. Saimme myös heti musiikkituokion jälkeen suullista positiivista palautetta ohjauksestamme. Toiminta oli monipuolisempaa kuin päiväkodissa yleensä. Tämä innoitti meitä ohjaajia kovasti. Työntekijöiltä tuli myös hyvää palautetta musiikkitaulun käytöstä ja he uskoivat käyttävänsä sitä myöhemminkin varioiden eri tavoin. Siirtymätilanneharjoituksessa ohjaaja osoitti todellista tilanneherkkyyttä, valitsemalla ääniä lasten kehitystason mukaisesti. Olimme tyytyväisiä siihen, että olimme saaneet nostettua taas esille jonkinlaisia uusia musiikin käyttömahdollisuuksia. Siirtymätilanneharjoitus, orkesteritaulun käyttö sekä omien soittimien tekeminen ja niillä musisoiminen olivat mielestämme kaikki hyviä toimintaehtouksia Musiikki arjen iloksi - opasta varten.

Kahdeksas ja samalla viimeinen musiikkituokiomme, ”Nukketeatteri”, oli kaikille päiväkodin lapsille yhteinen päätöskerta. Päiväkodin henkilökunta oli etukäteen musiikkituokioiden suunnitteluvaiheessa todennut meille, että päiväkodin yhteisiä musiikkihetkiä tuntui toisinaan olevan liian vähäisesti ja siksi he kovasti odottivat juuri tätä viimeistä yhteistä musiikkituokiota. Musiikkituokiolla järjestimme lapsia osallistavan nukketeatteriesityksen, Nallen matkasta musiikkimaailmaan. Kantavana ideana oli tarina Nallesta, joka ei uskaltanut laulaa, sillä siitähän meidänkin projektissamme oli kyse. Täytyy uskaltaa heittäytyä musiikin vietäväksi. Leikin keinoin pyysimme lapsia auttamaan Nallea löytämään rohkeutensa laulaa. Nukketeatteri-esityksessä käytimme muista ohjauksista tuttuja elementtejä ja hahmoja. Ideana olikin, että jokaisen lapsen oli mahdollista tunnistaa jotakin tuttua tästä musiikkituokiosta.

Työntekijöiden mielestä oli hieno idea yhdistää kaikista ohjauksista tuttuja elementtejä osaksi yhteistä hetkeä, mutta he toivoivat, että, joka ryhmälle olisi ollut oma vastaavanlainen yhteenvetokertansa. Näin olisi varmasti ollut hyvä olla, jos aikaa ja musiikkituokioita olisi ollut enemmän. Nyt tarkoituksenamme oli kuitenkin vain kokeilla ja näyttää musiikin erilaisia käyttömahdollisuuksia lapsiryhmissä, missä mielestämme onnistuimme hyvin. Havaintojemme perusteella kaikki lapset riemuitsivat tuokiosta, mutta sen puolesta välissä alkoivat pienemmät lapset uuvahata ja heidän keskittymisensä herpaantui. Työntekijöiden mielestä tämän yhteisen ohjaustuokion juoni oli kuitenkin kiinnostava ja selkeä, joskin pienimmille osittain liian vaikea. Tähän yhdyimme myös itse. Olikin jo suunnitteluvaiheessa vaikeaa saada musiikkihetkestä ja tarinasta myös pienimmille lapsille kiinnostava, sillä huomioon tuli ottaa myös päiväkodin vanhimmat lapset. Lasten osallistamista olisimme myös voineet tehostaa vielä enemmän. Kaikki ne palautekaavakkeen (ks. liite 1) palauttaneet työntekijät totesivat kuitenkin, että varmasti tulevat käyttämään jatkossa teatterin ja musiikin yhdistämistä. Onnistuimme mielestämme myös hienosti tuomaan erilaista toimintaa yhden musiikkituokion sisälle; laulua, loruttelua, kuuntelua, tarinaa ja leikkiä. Kokonaisuutena ohjaus oli mielestämme melko toimiva ja hyvä päätös musiikkituokioille päiväkodissa.

4.4 Musiikki arjen iloksi -oppaan sisältö

Musiikki arjen iloksi - oppaan sisällön kokonaisuus kypsyi vähitellen opinnäytetyöprosessin edetessä. Loppujen lopuksi sisältö valikoitui oppaaseen melko helpostikin, sillä meillä opinnäytetyöntekijöillä oli hyvin samankaltaiset ja selkeät näkemykset oppaan tyylistä, mitkä vastasivat myös päiväkodin toiveita oppaasta. Yhteistyöpäiväkotimme toiveita oppaan suhteen kävimme lävitse alkukartoitushaastattelussa huhtikuussa 2011. Yhteistyöpäiväkotimme antoi meille hyvin vapaat kädet oppaan toteutuksen suhteen. Oppaalta kuitenkin toivottiin sisällöltään kevyttä ja selkeää lukupakettia, joka kuitenkin myös sisältäisi faktapohjaista tietoa musiikkikasvatuksesta. Yhteistyöhenkilömme kuvasi alkukartoitushaastattelussa päiväkodin toiveita oppaan suhteen esimerkiksi näin:

”Avoimin mielin ollaan tässä odottamassa jotakin...”

Oppaan sisältöä suunnitellessamme nousivat musiikin erilaiset käyttömahdollisuudet oppaan pääsisällöksi. Näiden vinkkien ja käyttömahdollisuuksien rinnalle tahdoimme kuitenkin tuoda myös jotakin teoretietoa esimerkiksi musiikin merkityksestä lapsen kasvulle ja kehitykselle. Vähitellen oppaan sisältöalueet muokkautuivat sellaisiksi kuin tarkoituskin oli. Musiikki arjen iloksi - opas koostuu siis pääasiassa kolmesta isosta kokonaisuudesta: musiikin teoriasta, musiikin käyttömahdollisuuksista sekä valmiista musiikkituokioiden rungoista. Alun perin suunnitelmanamme oli toteuttaa opas jakamalla se lasten ikävuosien mukaisesti. Olisimme siis esitelleet tärkeimpiä näkökulmia erikseen omissa osioissaan alle kolmivuotiaiden, kolme- ja neljävuotiaiden sekä viisi- ja kuusivuotiaiden musiikkikasvatukseen sekä arjen vinkkejä sen toteutukseen. Päätimme kuitenkin luopua tästä ideasta lapsi- ja ryhmäkohtaisista eroista johtuen sekä uskomme myös, että oppaan nykyinen muoto antaa enemmän tilaa oppaan soveltamiselle. Haluamme haastaa kasvattajia miettimään, miten oppaassa esitellyt toiminnot ja ideat sopivat omalle lapsiryhmälle. Soveltaminen onkin sana, jota olemme yrittäneet painottaa läpi oppaan. Olemme pyrkineet rakentamaan oppaan niistä lähtökohdista, että se sopii varhaiskasvattajille, joilla ei ole erityistä musiikillista erikoisosaamista, kuten soittotaitoa. Opas välittää ajatusta siitä, kuinka kuka tahansa voi musisoida yhdessä lasten kanssa. Toivomme, että oppaan sisällöstä hyötyvät niin vasta-alkajat kuin jo konkaritkin varhaiskasvatuksen saralla.

Oppaan virallinen nimi, ”Musiikki arjen iloksi! - Opas varhaiskasvatuksen musiikkitoimintaan”, muokkautui lopulliseen muotoonsa vasta oppaan työstämisprosessin loppuvaiheilla. Oppaan nimi on kaksiosainen, jonka ensimmäisen osan, ”Musiikki arjen iloksi”, tarkoituksena on herättellä lukijan mielenkiinto. Loppuosa, ”Opas varhaiskasvatuksen musiikkitoimintaan”, selventää, mistä oppaassa on kyse ja mihin tarkoitukseen opas on laadittu. Alun perin olimme suunnitelleet nimeksi ”Musiikki arjen iloksi - opas varhaiskasvattajien toteuttaman musiikkitoiminnan tueksi”, mutta totesimme sen olevan sekä hieman liian pitkä että vaikeasti ymmärrettävä

nimi. Päätimme tiivistää loppuosan varsin napakaksi, jolloin koko oppaan nimestä tuli mielestämme selkeä, oleelliset asiat paljastava ja samalla houkutteleva nimi työllemme.

Opas alkaa johdanto- osuudesta, ”Oletko valmis heittäytymään musiikin maailmaan”, jossa oppaan sisältö esitellään tiiviisti lukijoille. Heti oppaan aluksi halusimme tuoda myös esiin sen, miksi ja ketä varten opas on laadittu. Johdanto- osiossa pyrimme herättelemään lukijan mielenkiintoa, mitä tehostavat myös tummennetut iskulauseet.

Lal-lal-lal-lal-laulattaa - kyllä täällä laulaa saa! - osiossa käsitellään kevyesti musiikkikasvatusta osana varhaiskasvatusta. Aihetta on tietoisesti pyritty käsittelemään kevyesti, minkä paljastaa jo leikkisä otsikkokin. Osio perustelee tiiviisti sitä, miksi musiikkikasvatukseen tulee panostaa päivähoiton arjessa.

Musiikin merkitys lapselle - osiossa perustelemme musiikin merkitystä osana lapsen kasvua ja kehitystä. Halusimme oppaaseen myös teoriatietoa musiikin positiivisista vaikutuksista lapsen elämään, mistä varmasti olisi riittänyt myös enemmän kirjoitettavaa. Jottei lukupaketti olisi ollut liian tuhti, kehystimme pienen luettelon, jossa esittelimme muutamia tärkeitä näkökulmia musiikkitoiminnan merkityksestä lapsen kasvulle ja kehitykselle. Näemme tämän osion hyvin tärkeänä, sillä se myös perustelee oppaan aiheen valintaa lukijoille; miksi musiikki on tärkeää?

Lapsen musiikillista kehittymistä olemme esitelleet luomamme taulukon avulla. Lasten musiikillinen kehittyminen on aihe, jota halusimme oppaassa käsitellä, mutta tapa käsitellä aihetta, osoittautui melko hankalaksi. Ilman taulukkoa olisi osiosta tullut varmasti hyvin raskas, joten pieni taulukko muutamine esimerkkeineen mielestämme vastasi hyvin oppaan käyttäjäkunnan tarvetta. Halusimme tuoda kehitysvaiheiden rinnalle myös arkeen sovellettavia asioita, joita kasvattajan tulisi huomioida toiminnassaan ja esimerkiksi musiikkihetkien suunnittelutyössä. Yksilökohtaisia eroja ei voi kuitenkaan liikaa korostaa, ja lukijan tulisikin suhteuttaa lukemansa siihen, kuinka kasvattajan tulee herkistyä lasten tarpeille ja huomioida näin erot lasten kasvussa ja kehityksessä. Taulukko on siis vain suuntaa-antava apuväline.

Niin kuin olemme jo tässä raportissa esitelleet työyhteisön ja yhteistyön merkitystä toteuttavan musiikkitoiminnan kannalta, halusimme käsitellä aihetta myös oppaassa. Toimiva työyhteisö on todellinen voimavara myös monipuolisen musiikkitoiminnan kannalta, ja tätä näkökulmaa halusimme välittää myös oppaassa. Työyhteisön tuen ja yhteistyön merkitys päivähoiton musiikkitoiminnassa - osiossa pyrimme nostamaan tiivistetysti tärkeimmät näkökulmat yhteistyön ja toimivan työyhteisön eduista esiin. Tähän tarkoitukseen loimme pienet ja kevyet luettelot aiheista kehüksineen. Toivoimme, että lukija ei näin sivuuta niin helposti kyseistä

osiota, sillä osalle lukijoista tämä osio saattaa aiheuttaa hieman hämmennystä; miten nämä tekijät liittyvät musiikkikasvatukseen?

Musiikin monipuolisten käyttömahdollisuuksien lisäksi opas painottaa kasvattajan oman toiminnan merkitystä hänen toteuttamassaan musiikkikasvatuksessa. Varhaiskasvattaja esikuvana - osio käsittelee yleisellä tasolla kasvattajana toimimista. Millainen on hyvä varhaiskasvattaja? Halusimme saada lukijat itse pohtimaan omaa asennettaan ja työtään, mihin tarkoitukseen liitimme oppaaseen SWOT- analyysipohjan. Pyrimme näin herättelemään kasvattajaa pohtimaan omaa toimintaansa niin musiikin kuin koko työnkuvansa suhteen. Piirroksen avulla tuomme esiin vielä varhaiskasvattajan tärkeimpiä ”tehtäviä ja piirteitä” ohjaajana toimissaan. Kehotamme lukijaa myös itse pohtimaan, mitä piirteitä hän tunnistaa itsestään. Oppaan teoriaosuudessa pyrimmekin osallistamaan lukijaa, ettei hän passivoituisi opasta lukiessaan. Kokonaisuudessaan oppaan teoriaosuus sisältääkin runsaasti napakoita iskulauseita lukijalle, minkä toivotaan herättelevän lukijaa pohtimaan tekstin sanomaa omalta kohdaltaan.

Johdattajana musiikin maailmaan - osiossa on tärkeä asia nivottu hyvin tiiviiksi lukupaketiksi. Oppaassa haluamme kannustaa kasvattajia musiikkitoimintaan, mihin tässä osiossa keskitymme. Niin kuin missä tahansa muussakin toiminnassa on tärkeintä se, miten kasvattaja itse toimii. Oppaassa halusimme jo heti suunnitteluvaiheessa painottaa kasvattajan toiminnan merkitystä, eli tietynlaisen leikinomaisuuden tärkeyttä, ja aikuisen roolin muistamista. Tässä osiossa haluamme nostaa esiin sitä, kuinka varhaiskasvatuksessa tehdään töitä lapsia varten.

Musiikkitoiminnan suunnittelutyön toteutus oli myös oppaan kantavia ja alkuperäisiä ideoita sisältöön. Oppaan tavoitteena on musiikkitoiminnan arjen suunnittelutyön helpottaminen, joten luonnollisesti oppaassa keskitytään tähän aiheeseen. Mielestämme musiikin erilaisten käyttömahdollisuuksien eli vinkkien lisäksi olennaista on esitellä niitä tekijöitä, joita kasvattajien on otettava huomioon suunnitellessaan musiikkitoimintaa. Mistä on toimivat musiikki-tuokiot tehty? - osiossa käsittelemme sekä spontaaneja että suunniteltuja musiikkituokioita, sillä ovathan ne molemmat yhtä tärkeitä päivähoiton arjessa. Spontaaneista lauluhetkistä kerromme luettelomaisesti kehystettynä, jolla taas tavoittelemme keveyttä ja lukijan mielenkiintoa. Halusimme koota varhaiskasvattajalle oppaaseen ikään kuin muistilistan musiikkituokioiden suunnittelutyötä varten, jonka toteutimme yhdistämällä teoriatietao sekä omia arjen havaintojamme. Läpi koko oppaan pyrimme kuitenkin painottamaan sitä, kuinka suunnitelmat ovat vain hyviä apuvälineitä toiminnassa. Liika suunnittelu ei ole hyväksi! Koska tästä osiosta tuli melko laaja, halusimme tiivistää vielä suunnittelutyön tärkeimmät ytimet yhteen kuvioon, johon tarkoitukseen laadimme suunnittelutyön muistiympyrän. Esimerkki musiikkituokion toteuttamisesta avaa vielä konkreettisesti lukijalle sanomaamme luettelomaisesti tutuin kehyksin. Havainnollistaminen onkin asia, johon olemme halunneet keskittyä myös oppaassa. Kokonaisuudessaan teoriaosuuden teemat on tarkkaan mietittyjä ja tiiviiksi hiottuja.

Lähdeviitteet mahdollistavat lisäksi sen, että lukija voi syventää herännyttä tiedonhaluaan kirjallisuuden avulla.

Vinkkejä arjen musiikkitoimintaan - osio aloittaa musiikin monipuoliset käyttömahdollisuudet - kokonaisuuden. Osio toimii ikään kuin johdantona kokonaisuudelle ja näin pyrimme tietoisesti herättelemään, mutta myös ohjeistamaan, lukijaa tulevaan. Oppaan sisällön vahvana pohjana on, raportissakin esitelty, Jean F. Wilmouthin laatima musiikin prosessipyörä. Oppaan monet musiikin käyttömahdollisuus - ideat syntyivät juuri kyseisen prosessipyörän pohjalta, joten päätimme käsitellä prosessipyörää myös oppaassa. Prosessipyörän avulla esittelemme, ja ikään kuin annamme esimakua lukijalle siitä, mitä kaikkea musiikki voi olla päiväkodin arjessa. Halusimme esitellä prosessipyörän kuvion muodossa oppaassa, sillä uskomme sen kiinnostavan lukijaa tällä tavoin enemmän.

Vinkkejä arjen musiikkitoimintaan - osio aloittaa siis musiikin monipuoliset käyttömahdollisuudet - kokonaisuuden. Esittelemme oppaassa lukuisia tapoja liittää musiikki osaksi päivähoidon arkea sekä suunniteltuja toimintahetkiä, mikä oli oppaan ydinideana heti suunnitelmavaiheesta lähtien. Materiaalia tähän kokonaisuuteen syntyi vähitellen, ja voisikin sanoa, ettei uusista ideoista ollut pulaa, päinvastoin. Nämä vinkit ovat syntyneet toteuttamiemme toiminnallisten musiikkituokioiden pohjalta, aiempien havaintojen, kokemusten, tietojen ja taitojen pohjalta sekä uusien omien innovaatioiden tuloksena.

Esimerkit käyttömahdollisuuksista on kirjoitettuja niin, että kasvattajien omalle ajattelulle ja soveltamiselle jätetään tilaa. Kasvattaja voi valmiiden vinkkien pohjalta itse muokata työtapoja itselleen ja omalle lapsiryhmälle sopiviksi. Omien toimintatapojensa suhteen kasvattaja on itse asiantuntija. Erilaisia musiikin käyttömahdollisuuksia olemme pyrkineet esittelemään mahdollisimman monialaisesti ja laajasti. Tässä kokonaisuudessa tuomme vahvasti esiin sen, kuinka musiikki on hyvin paljon muutakin kuin vain laulua ja leikkiä ja soittoa. Käyttömahdollisuuksiin olemme liittäneet vielä kirjavinkkejä, joista kasvattajat löytävät aiheeseen sopivia musiikkiteoksia.

Oppaan lopusta löytyvät liitteinä kaikki toteuttamamme toiminnalliset musiikkituokiot. Ennen kaikkea päätimme liittää nämä tuokiot osaksi opasta yhteistyöpäiväkotimme etua palvellen, mutta vähitellen aloimme nähdä liitteet myös muille lukijoille hyvänä etuna; kun arjen kiire yllättää voi toteuttaa yhden valmiista musiikkituokioista joko kokonaan kirjaimellisesti tai osittain soveltaen.

4.5 Musiikki arjen iloksi -oppaan ulkoasu

Oppaan ulkoasun suunnittelu- ja toteutustyö ovat myös suuri ja tärkeä osuus opinnäytetyöprosessiamme. Vaikka oppaan sisältö luonnollisesti nouseekin oppaan tavoitteiden kannalta oleellisemmaksi, ei ulkoasun osuutta kuitenkaan tule vähätellä. Kaiken kaikkiaan ulkoasun suunnittelu- ja sommittelutyön osuudet olivat opinnäytetyöprosessin kannalta melko suuriakin.

Heti opinnäytetyön suunnitteluvaiheesta lähtien meille oli selvää, että työmme tuotoksena syntyisi jonkinlainen konkreettinen opas, mutta oppaan varsinainen ulkoasu ja toteutus selkiytyivät meille vasta opinnäytetyöprosessimme edetessä. Alun perin ideanamme oli tuottaa vain sähköinen opas varhaiskasvattajien käyttöön, mihin olisimme liittäneet videokuvaa havainnollistamismateriaaliksi. Tällaisen oppaan toteutus osoittautui kuitenkin hyvin haastavaksi ja liian suureksi projektiksi aikataulumme, minkä vuoksi päätimme toteuttaa oppaan jättämällä videokuvan siitä pois.

Vähitellen selkeytyi myös ajatus siitä, kuinka sähköisen oppaan rinnalle teetettäisiin paperiset versiot oppaasta yhteistyöpäiväkodille sekä meille opinnäytetyöntekijöille. Tämän päätöksen takana oli ajatus myös siitä, kuinka esimerkiksi yhteistyöpäiväkodillamme opas päätyisi näin kenties useampien luettavaksi ja suosimaksi arjen työvälineeksi, kun se konkreettisesti löytyisi myös kansien välistä. Vaikka tietotekniikka nousee koko ajan tärkeämmäksi ja tärkeämmäksi työvälineeksi, on useissa päiväkodeissa edellään vain yksi yhteinen tietokone henkilökunnan käytössä. Työtä tehdään lasten parissa, jossa tämä tietokone ei yleensä sijaitse. Tätä oppaan paperiversiota voi siis helpommin tutkia arjen sallimissa tilanteissa. Sähköinen opas on toteutettu niin, että myös muiden päiväkotien on helppo se tulostaa itselleen paperiversioksi.

Päädyimme tekemään oppaasta A4 -kokoisen lukupaketin sekä sähköisenä että paperiversiona, sillä uskomme tätä pienemmän opasvihkosen hukkuvan muiden päiväkotien materiaalien joukkoon. Yhteistyöpäiväkotimme paperiversio sijoitettiin kansioon, minkä toivomme lisäävän oppaan uskottavuutta.

Huhtikuun lopulla toteuttamamme alkukartoitushaastattelun yhteydessä annoimme yhteistyöpäiväkodille tilaisuuden kertoa toiveistaan ja tarpeistaan myös oppaan ulkomuodon suhteen. Haastattelun myötä monet ideamme saivat vahvistusta siihen, miltä oppaan tulisi näyttää ulkoasultaan. Oppaan suunnitteluvaiheesta lähtien olivat ulkoasun toteutuksen kannalta avainsanoja selkeys, kuvat, käytännöllisyys, helposti lähestyttävyyys sekä kevyt lukupaketti. Myös yhteistyöpäiväkotimme toivoi näitä kaikkia asioita oppaan ulkoasulta.

Vaikka yhteistyöpäiväkodillamme oli muutamia toiveita oppaan ulkoasun suhteen, jotka pyrimme toteuttamaan, halusimme myös tehdä oppaasta oman näköisemme tuotoksen. Pyrimme

koko oppaan työstämisvaiheen ajan tarkastelemaan oppaan ulkoasua kriittisesti myös suhteessa siihen, vastasiko se meidän käsityksiämme toimivasta, selkeästä ja esteettisesti viehättävästä oppaasta.

Opasta työstäessämme pidimme mielessämme oppaan lukijakunnan, mikä välittyy esimerkiksi kirjoitustyyliissä. Tuotoksen tekstissä on hyvä käyttää kohderyhmää puhuttelevaa ja sisällön kannalta tarkoituksenmukaista kirjoitustyyliä. Olennaista onkin huomioida esimerkiksi käyttäjien asema, aikaisempi tietämys aiheesta, oppaan käyttötarkoitus sekä erityisluonne. (Airaksinen & Vilkka 2004: 129.) Kohderyhmän olemme pyrkinneet huomioimaan myös oppaan ulkoasussa. Uskomme lukuisten kuvien, taulukoiden ja erilaisten laatikoiden sekä napakoiden iskulauseiden houkuttelevan lukijoita oppaan pariin.

Opas jakautuu myös sommittelunsa puolesta erilaisiin osioihin. Teoriaosuus on rakennettu tiiviiksi ja tekstipitoiseksi, mutta kuitenkin helppolukuiseksi osioksi. Faktapohjaista teoriaosuutta olemme pyrkinneet tietoisesti keventämään pienempiin kappaleisiin ja erilaisiin taulukoihin. Vinkkejä arjen musiikkitoimintaan - osio sen sijaan esittelee aiheittain napakasti musiikin erilaisia käyttömahdollisuuksia päivähoidon arjessa. Osio on rakennettu siten, että lyhyt tietoisuku aiheesta herättelee lukijan mielenkiinnon, mitä seuraa erilaisia sovellettavia käyttömahdollisuuksia. Jokaiseen työtapaan olemme liittäneet valokuvia toteuttamistamme toiminnallisista tuokioista havainnollistamaan käsiteltävää aihetta sekä keventämään oppaan ulkoasua. Osioista löytyy myös kirjavinkkejä, joiden avulla lukijat voivat syventää tietojaan ja taitojaan aiheeseen liittyen. Kirjavinkkien pohjaksi olemme luoneet samanlaisena toistuvan kirjavinkki-laatikon, jonka toivomme selkeyttävän osion rakennetta. Oppaan loppuosa koostuu toteuttamistamme toiminnallisten musiikkituokioiden rungoista, jotka ovat oppaassa siinä järjestyksessä kuin ne keväällä 2011 toteutimme. Tämän järjestykseen päädyimme yhteistyöpäiväkotiamme ajatellen; tuttu järjestys selkeyttää varmasti heidän muistiaan.

Opas sisältää jonkin verran toistoa, sillä tarkoituksena ei ole, että opas luetaan yhdeltä istumalta loppuun. Sen sijaan tarkoituksena on, että varhaiskasvattaja itse tutustuu häntä kiinnostaviin aihealueisiin ja soveltaa niitä osaksi arjen työtään. Oppaan paperiversiota ei myöskään ole nidottu yhteen käytännön syistä, sillä näin lukija voi ottaa oppaasta mukaansa, esimerkiksi musiikkituokiolle tai kirjastoon, tarvitsemansa sivun.

Kaikki oppaasta löytyvät valokuvat ovat otettu opinnäytetyöprosessimme aikana toteuttamissamme toiminnallisissa musiikkituokioissa yhteistyöpäiväkodissamme. Yhteistyöpäiväkodin henkilökunta kuvasi toimintaamme tuokioiden aikana, joten mahdollista kuvamateriaalia oppaaseen syntyi runsaasti. Valokuvia valikoidessamme oppaaseen pidimme mielessämme sen, ettei lapsia tai henkilökuntaa voisi tunnistaa kuvista, joten olemme joutuneet jonkin verran sumentamaan ja rajaamaan kuvia, jottei yhteistyöpäiväkotiamme voisi yksilöidä kuvien perus-

teella. Halusimme oppaaseen mahdollisimman paljon kuvia, sillä ylläpitäisihän se lukijan mielenkiintoa, tehostaisi visuaalisesti ulkoasua ja selventäisi oppaan sisältöä, mikä korostuu etenkin musiikin erilaiset käyttömahdollisuudet - osiossa. Oppaan tulostetussa paperiversiossa osa kuvista on harmiksemme tummunut, ja ovat siksi hieman epäselviä. Oppaan sähköisessä versiossa kuvat kuitenkin näkyvät paremmin.

Oppaan ulkoasun työstämisen kannalta olemme sitä mieltä, että pienet asiat muodostavat ison kokonaisuuden. Niinpä jokaisen pienen yksityiskohdan miettiminen on ollut tärkeää oppaan ulkoasun synnyn suhteen. Toimivan lukupaketin kannalta myös ulkoasulla on merkittävä osuus.

4.6 Musiikki arjen iloksi - oppaan arviointiprosessi

Musiikki arjen iloksi - oppaan jatkuva arviointi on ollut välttämätöntä oppaan työstämisprosessin aikana. Olemme itse laatimillamme lomakkeilla ja erilaisilla menetelmillä keskittyneet arvioimaan niitä asioita, jotka opinnäytetyön tavoitteiden toteutumisen kannalta ovat olleet oleellisia, kuten oppaassa esitellyt musiikin käyttömahdollisuudet. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan tarkentaa tutkimuksen validiutta, eli luotettavuutta ja pätevyyttä, käyttämällä useita eri menetelmiä hyödyksi (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 233).

Ensimmäisen version oppaasta toimitimme sähköisesti päiväkotiin elokuun 2011 alussa. Pyy-simme päiväkodin henkilökuntaa silmäilemään oppaan sisältöä ja ulkoasua. Produktin kohde-ryhmältä on hyvä pyytää palautetta työstämisprosessin eri vaiheissa, sillä näin saadaan kohde-ryhmän kannalta varsin tärkeitä kommentteja produktin kehittämis ehdotuksista ja onnistuneisuudesta (Airaksinen & Vilka 2003: 129). Pyysimmekin väliarviointia henkilökunnalta aihealu-eittain siitä, mikä oppaassa toimii/mikä ei, onko jokin turhaa/puuttuuko jotain, oppaan ulko-asusta sekä käytetyistä valokuvista. Aikaa tämän pienen väliarvioinnin suorittamiseen henki-lökunnalla oli kolme viikkoa.

Suoritimme myös itse oppaaseen liittyvää arviointia jatkuvasti sen työstämisen aikana. Op-paan ensimmäisen version valmistuttua pidimme pienen aikalisän oppaasta ja arvioimme sitä itse muutaman viikon kuluttua täysin uusin silmin. Väliarviointia oppaasta suoritti myös oh-jaava opettajamme elokuun lopulla. Väliarviointien pohjalta teimme muutamia muutoksia niin oppaan sisältöön kuin ulkoasuunkin. Toki aina löytyy parannettavaa, ja ehkä yksi oppaan työstämisen haasteista olikin tehdä päätös siitä, milloin olimme itse tyytyväisiä oppaaseen ja valmiita tallentamaan sekä tulostamaan lopullisen version oppaasta.

Alkuperäisenä ideanamme oli toteuttaa valmiin oppaan arviointiin liittyen yhteistyöpäiväko-timme henkilökunnalle ja mahdollisesti myös halukkaille vanhemmille yhteinen palautetilai-

suus valmiista oppaasta. Tilaisuudessa olisimme esitelleet opasta, ja keränneet palautetta esimerkiksi isoille fläppitauluille aihealueittain. Tällainen tilaisuus oli kuitenkin loppujen lopuksi aikatauluongelmien vuoksi hyvin hankalaa toteuttaa, joten päädyimme laatimaan yhteistyöpäiväkotimme henkilökunnalle kirjallisen palautekyselyn (ks. liite 2), mihin henkilökunta suhtautui varsin myönteisesti. Kyselyn etuna pidetään yleensä sitä, että sen avulla saadaan helposti laaja tutkimusaineisto säästämällä aikaa ja vaivannäköä (Hirsjärvi YM. 2010: 195).

Palautekyselyssä (ks. liite 2) henkilökuntaa pyydettiin arvioimaan opasta aihealueittain ja kirjaamaan vastauksensa tähän koko talon yhteiseen palautekyselyyn. Ohjeistimme henkilökuntaa sekä suullisesti että vielä kirjallisesti kyselyn täyttöideasta. Pyysimme palautekyselyn avulla palautetta etenkin niiltä työntekijöiltä, jotka eivät kokeneet musiikkia erityiseksi vahvuusalueeseen. Palautekyselyn olimme jakaneet kuuteen osa-alueeseen: oppaan tavoitteet, idea/toimivuus, sisältö, ulkoasu/luettavuus, itse koettu hyöty/aiotko käyttää opasta jatkossa arjen suunnittelutyön apuna, miten? Jätimme tilaa myös henkilökunnan muille ajatuksille. Muutamaa aihealuetta olimme vielä henkilökunnan muistinvirikseksi avanneet pääotsikon alle, kuten esimerkiksi olimme luetelleet oppaan tavoitteet. Näin varmistimme, että vastaajat ovat selvillä niistä osa-alueista, joihin kysymykset liittyivät. Kyselyiden vaarana saattaa toisinaan olla, etteivät vastaajat ole perehtyneitä aihealueeseen ja kysely aiheuttaa väärinymmärryksiä (Hirsjärvi YM. 2010: 195).

Palautekyselyn laadinnassa otimme huomioon tärkeimpiä lomakkeen valmistelua koskevia tekijöitä. Lomakkeen tulee olla helposti täytettävä ja vastauksille tulee olla riittävästi tilaa, informaatiota ja ohjeistusta täytyy olla riittävästi, palautuspäivämäärä tulee olla selvillä sekä vastaajia on hyvä rohkaista vastaamaan ja kiittää etukäteen vastauksista (Hirsjärvi YM. 2010: 204). Palautekyselyn toimitimme yhteistyöpäiväkotimme samalla, kun toimitimme oppaan paperiversio. Valmis Musiikki arjen iloksi - oppaan paperiversio oli henkilökunnan arvioitavana reilun viikon yhteistyöpäiväkodin kahvihuoneessa, jossa henkilökunta sai tutustua oppaaseen rauhassa ja täyttää sen ohessa ollutta palautekyselyä.

Syyskuun 2011 lopulla toteutimme yhdessä työelämän yhteyshenkilöme kanssa palautekeskustelun oppaaseen ja koko opinnäytetyöprosessiimme liittyen yhteistyöpäiväkodissamme teemahaastatteluna. Teemahaastattelussa haastattelun teema-alueet ovat tiedossa, muttei kysymysten tarkkaa muotoa ole laadittu etukäteen (Hirsjärvi 2010: 208). Päädyimme teemahaastatteluun, jotta voisimme syventää ja selventää saamiamme vastauksia eli työelämän suorittamaa arviointia vuorovaikutuksellisin keinoin. Olimme laatineet ja toimittaneet etukäteen yhteistyöhenkilöllemme tutustuttavaksi palautekeskustelun rungon (ks. liite 9), minkä palautekeskustelussa kävimme läpi. Palautekeskustelu oli jaettu teemoittain: Musiikki- arjen iloksi - opas, toiminnalliset musiikkituokiot sekä koko opinnäytetyöprosessi. Palautekeskustelussa pääpaino oli kuitenkin itse oppaassa. Palautekeskustelussa kävimme läpi aiemmin toi-

mittamamme palautekyselyn arviointeineen. Haastattelu on toimiva tiedonkeruunmenetelmä siinä suhteessa, että tutkija ja haastateltava ovat suorassa, kielellisessä, vuorovaikutuksessa keskenään, mikä kuitenkin voi aiheuttaa myös haittoja (Hirsjärvi 2010: 204). Haastattelijan onkin huolehdittava, että haastateltava pysyy annetuissa teemoissa (Vilkkä 2005: 103). Arvioinnin kohteina palautekeskustelussa olivat muun muassa oppaan tavoitteet, sisältö, idea, ulkoasu ja luettavuus, oppaasta koettu hyöty, dokumentointi sekä tulevaisuuden käyttömahdollisuudet.

5 Opinnäytetyöprosessin tavoitteiden toteutuminen ja arviointi

Toiminnallisessa opinnäytetyössä arvioinnin ytimessä ovat tuotoksen idea, tavoitteiden saavuttaminen ja sekä tuotoksen sisällön että ulkoasun arvioitu toimivuus kohderyhmän näkökulmasta käsin (Airaksinen & Vilkkä 2004: 161). Tässä osiossa arvioimme koko opinnäytetyöprosessiamme. Arvioimme pienempien osatavoitteiden, eli haastattelun, toiminnallisten musiikkituokioiden ja arvioinnin tavoitteiden toteutumista. Keskitymme kuitenkin päätuotoksen Musiikki arjen iloksi - oppaan tavoitteiden saavuttamisen arviointiin ja näin ollen koko opinnäytetyöprosessin tavoitteiden saavuttamiseen. Lopuksi arvioimme myös omien tavoitteidemme toteutumista sekä oppimiskokemuksiamme.

5.1 Musiikki arjen iloksi - oppaan arviointi

Musiikki arjen iloksi - oppaan arviointi on oleellinen osa koko opinnäytetyöprosessiamme. Arviointi on ollut jatkuvaa ja tavoitteellista läpi oppaan työstämisprosessin. Seuraavaksi esittelemme yhteistyöpäiväkodin suorittamaa arviointia valmiista Musiikki arjen iloksi - oppaasta sekä suoritamme opinnäytetyöntekijöiden omaa arviota oppaan sisällöstä, ulkoasusta, suunnittelutyöstä sekä oppaan tavoitteiden toteutumisesta ja onnistumisesta. Tarkastelemme yhteistyöpäiväkodin arviota heidän palautekyselyn (ks. liite 2) avulla, mitä myös itse käytämme oman arviointimme pohjana.

5.1.1 Yhteistyöpäiväkodin arvio Musiikki arjen iloksi - oppaasta

Yhteistyöpäiväkodin suorittama arviointityö oli tärkeässä asemassa läpi opinnäytetyöprosessimme, jottei arviointi jäisi vain omien kokemustemme ja havaintojemme varaan. Kun arviointityöhön saadaan mukaan kohderyhmä, ei arviointi jää subjektiiviseksi. Arviota on hyvä kerätä produktin käytettävyydestä, luettavuudesta ja ylipäätään koko työn visuaalisesta ilmeestä. Tärkeintä on ennen kaikkea muistaa, että opinnäytetyön tulee olla ammatillisesti kiinnostava ja merkittävä omalle kohderyhmälleen. (Airaksinen & Vilkkä 2003: 157.)

Palautekeskustelun toteutimme siis yhdessä työelämän yhteyshenkilömme kanssa, jolle olimme etukäteen toimittaneet palautekeskustelun rungon (ks. liite 9). Keskustelun luonne oli varsin vuorovaikutuksellista, sillä keskustelun kummatkin osapuolet kertoivat avoimesti näkemyksistään. Palautekeskustelussa käsitelimme oppaan lisäksi myös toteuttamiemme toiminnallisia musiikkituokioita sekä koko opinnäytetyöprosessiamme. Palautekeskustelussa kävimme läpi palautekyselyä (ks. liite 2), jota yhteyshenkilömme täydensi sanallisesti omilla arvioillaan ja ajatuksillaan oppaaseen liittyen. Palautekyselyn teemojen lisäksi käsitelimme muun muassa dokumentointia osana opasta sekä oppaan kehittämistarpeita. Tunnin mittainen palautekeskustelu nauhoitettiin yhteyshenkilömme suostumuksella sekä lisäksi kirjasimme vielä ylös tärkeimpiä kohtia keskustelusta.

Aloitimme palautekeskustelun käsittelemällä niitä asioita, jotka oppaassa toimivat. Yhteyshenkilömme totesi keskustelun alussa, että päällimmäisenä oppaan luettua heräsi valtavasti positiivisia kommentteja ja mielikuvia. Henkilökunta näki kaikkien oppaan tavoitteiden toteutuneen suunnitelman mukaisesti. Oppaan tavoitteena ollut kasvattajien rohkaiseminen välittyi vahvasti läpi oppaan sekä kannustus musiikin rohkeasta käytöstä, vaikkei musiikkia tuntisikaan omaksi vahvuudekseen, sai aikaan kiitosta ja kehuja työntekijöiden taholta. Oppaasta välittyvää kasvattajan oman toiminnan merkitystä kommentointiin muun muassa:

”Kasvattajaa todella rohkaistaan heittäytymään musiikin maailmaan, tuli ilmi hyvin, että oma asenne ja innostavuus ratkaisee...”

”Idearikas, toimiva kokonaisuus... Asenteella on todella merkittävä vaikutus uuden oppimiseen ja positiivisen ilmapiirin luomiseen...”

Musiikin monipuolisia käyttömahdollisuuksia pyrittiin tuomaan oppaan avulla lähemmäksi päivähoidon arkea, mikä olikin yksi oppaan tärkeimmistä tavoitteista. Tämä osuus nähtiin myös toimivaksi ja näkyväksi osaksi opasta. Uudenlainen ote musiikkikasvatukseen välittyi yhteyshenkilömme mielestä vahvasti oppaasta. Oppaan monipuoliset vinkit musiikin käytöstä arjen eri tilanteisiin nähtiin varsin piristävinä ja tervetulleina päiväkodin toimintaan. Musiikin monipuolisia käyttömahdollisuuksia kommentoitiin esimerkiksi:

”Ihanaa nähdä innostusta musiikin puolesta, jota voi käyttää niin erilaisissa tilanteissa. Opas helpottaa muistamaan, mitä kaikkea voi ottaakaan tuokioilla esille...”

Tavoitteenamme oli luoda oppaasta työväline, joka helpottaisi aidosti varhaiskasvattajien suunnittelutyötä ja toiminnan toteutusta. Henkilökunta näki, että opas tulisi osaksi arkea ehdottomasti. Yhteyshenkilömme mukaan oppaasta oli helppoa poimia itseä kiinnostavat asiat ja hän totesikin keskustelussa näin:

”Aikuinen voi poimia helposti tarvitsemansa tiedon tai vinkit...”

Kaiken kaikkiaan opas nähtiin hyvänä, tavoitteensa täyttäneenä, kokonaisuutena. Työntekijät näkivät monia eri mahdollisuuksia, miten käyttää opasta arjen työssään. Erityisesti valmiit toimintasuunnitelmat nähtiin positiivisena lisänä oppaassa, ja henkilökunta olikin jo ehtinyt käyttää oppaasta saamiaan vinkkejä musiikkituokioilla.

”Hyvä kokonaisuus, otettu huomioon laaja musiikin opetusalue... kuten laulut, leikit, lorut, tanssi, kuvat ja muut samanlaiset... Ilolla huomasi, että olette paneutuneet laaja-alaisesti musiikin erilaisiin sisältöihin... Helppo ottaa käyttöön, käytän mielelläni...”

Oppaan ideaa kommentoitiin myös toimivaksi ja uudelleenlaisiksi. Oppaasta välittyi henkilökunnan mukaan musiikin leikillisuus ja tärkeys. Opas nähtiin odotettua suurempana ja monipuolisempana työnä kuin henkilökunta oli ajatellut. Musiikki arjen iloksi - oppaan idea nähtiin kiinnostavana ja innostava teemana. Oppaan ideaa ja sen toimivuutta kommentoitiin muun muassa näin:

”Valmiit kuvat ja toimintasuunnitelmat yksissä kansissa on äärimmäisen toimiva ja arkea helpottava idea... Lauluhetken voi suunnitella nopeasti...”

”Sopii vastavalmistuneille kuin konkareillekin...”

Musiikki arjen iloksi - oppaan sisältö herätti henkilökunnassa aluksi suurta ihmetystä. Työn sivumäärä vaikutti hyvin suurelta, ja henkilökunta miettikin, oliko työstä tullut liian laaja. Hyvin nopeasti henkilökunta kuitenkin havaitsi työn luonteen:

”Oppaassa on paljon luettavaa ja asiaa, joka suinkaan ei ole huono juttu... Teksti on sujuvaa ja helposti ymmärrettävää...”

Selkeä sisällysluettelo sai henkilökunnalta kiitosta ja herätti lukijoiden mielenkiinnon nopeasti. Myös lukuisista kirjavinkeistä sekä Internet- osoitevinkeistä pidettiin työyhteisön keskuudessa. Kaiken kaikkiaan sisältö sai hyvin paljon positiivisia kommentteja osakseen.

”Hieno, lyhyt ja selkeä teoreettinen osuus musiikin teoriasta lapsen kasvussa ja kehityksessä... upeasti koottu oleelliset asiat...”

”Opas on erittäin selkeä ja hyvin järjestelty. Sisällysluettelosta on helppo katsoa tarvittavat osiot...”

”Selkeä ja monipuolinen opas, jota on helppo kasvattajan täydentää omilla ideoillaan.”

”Yksityiskohtaiset toiminnan selostukset ja tuntikuvaukset on älyttömän tarkasti ja ymmärrettävästi tehty...”

Myös oppaan ulkoasua kommentoitiin toimivaksi. Kuvat nähtiin selkiyttäväksi ja kiinnostusta herättäväksi osaksi opasta. Kuvista ei voinut työntekijöidenkään mukaan tunnistaa lapsia, eli lasten anonyymiyys säilyi läpi oppaan. Opas oli henkilökunnan mukaan hyvin jäsennelty ja rakennettu selvällä kaavalla johdonmukaiseksi ja lukijaystävälliseksi. Oppaassa olevat valokuvat herättivät myös henkilökunnassa mukavia muistoja yhdessä koetuista toiminnallisista musiikkituokioista. Oppaan ulkoasua ja luettavuutta kommentoitiin muun muassa näin:

”Laatikot, piirroksot ja kuvat elävöittävät opasta... tekijöistä välittyy kuva musiikin asiantuntijoina...”

”Selkeä, monipuolinen ja helposti käyttöönotettava materiaali... Kiva, kun on valmista materiaalia...”

Tulevaisuudessa opas nähdään siis oivana suunnittelun työvälineenä päiväkodin arjessa. Oppaasta koettu hyöty nähtiin suurena, ja kannustus musiikin käyttöön tärkeänä. Eräskin työntekijä kommentoi ikään kuin valaistuneensa musiikin käytöstä arjen työssään. Tärkeintä ei ole oma lauluääni ja vaan varmuus ja halu tehdä musiikkia yhdessä lasten kanssa. Yhteyshenkilömme mielestä opas tulisi varmasti ahkeraan käyttöön varsinkin niille, jotka vetävät musiikkihetkiä. Tästä meille opinnäytetyöntekijöille heräsi kuitenkin ajatus siitä, että innoittiko ja saavuttiko opas ja koko opinnäytetyömme idea kuitenkin kaikkia työyhteisössä. Toisaalta yhteistyöpäiväkodissämme on tapana jakaa vastuualueet ryhmän työntekijöiden kesken, jolloin yhdellä työntekijällä on päävastuu esimerkiksi musiikkitoiminnasta koko toimintakauden ajan. Opinnäytetyöllämme ja oppaalla olisikin liian suuret tavoitteet, mikäli jokaisen työyhteisön jäsenen asenteissa ja toimintatavassa pitäisi saada aikaan muutosta.

”Oppaasta todella hyödyin ja hyödyn! Ilahduttavaa oli saada uusia ideoita, uusia lauluja ja lisäksi nettivinkkejä materiaalin löytämiseen... Valmiit musatuokiot tulevat varmasti uudestaan lasten keskele...”

Opas herätti työntekijöitä myös ajattelemaan tulevaisuuden musiikkikasvatusta. Päiväkotiin tuleville opiskelijoille olisi hyvä esitellä opasta niin toiminnan suunnittelun kuin ammatillisen kasvun tueksi. Opas näyttää työntekijöiden mielestä varsin laajasti sitä kaikkea, mitä musiikkikasvatus voi varhaiskasvatuksessa olla. Ajatukset siitä, mitä päiväkodin musiikkitoiminnasta puuttuu, niin ideoista kuin materiaaleista, nousivat esiin.

”Opasta lukiessa tuli toive saada päiväkotiin lisää uusia soittimia, josko saisi uusia hienoja soittimia edes yhden per vuosi...”

Päiväkodin henkilökunnalla oli vaikeuksia löytää negatiivista palautetta tai kehittämisehdotuksia oppaastamme. Henkilökunnan kehittämisehdotukset koskivat yksittäisiä ja hyvin pieniä osioita oppaassa, kuten esimerkiksi toimintahetkien yksittäisiä toimintoja tai sanavalintoja. Eräs työntekijä kommentoi oppaasta puuttuvan tarkat tiedot toiminnallisten

musiikkituokioiden luonteesta, palautteen keruusta sekä ylipäättään koko yhteistyöstä yhteistyöpäiväkodin kanssa. Perustelimme tietojen puuttumista kuitenkin sillä, ettei niitä oppaan sisällön ja tavoitteiden kannalta ollut oleellista ilmetä Musiikki arjen iloksi - oppaasta, vaan nämä tiedot ilmenisivät opinnäytetyön raportissa. Vaikka toivoimme henkilökunnalta kritiikkiä ja näitä kehittämisehdotuksia runsaasti, emme niitä juurikaan saaneet.

Yhteistyöpäiväkotimme arvio oppaasta oli siis kaiken kaikkiaan varsin myönteistä. Itse kriittisen silmin katsottuamme opasta, olimme hieman yllättyneitäkin tästä valtavasta myönteisen palautteen määrästä. Kiteytettynä päiväkodin arvio valmiista Musiikki arjen iloksi - oppaasta oli seuraava:

”Ihanaa paneutumista asiaan, joka on todella läsnä päiväkodin jokapäiväisessä arjessa!”

5.1.2 Opinnäytetyöntekijöiden arvio Musiikki arjen iloksi - oppaasta

Musiikki arjen iloksi - oppaan suunnittelutyö oli iso ja aikaa vievä osa opinnäytetyöprosessiamme. Sitouduimme suunnittelutyöhön mielestämme erittäin tunnollisesti ja koimme sen tärkeäksi oppaan valmistumisen kannalta. Jo oppaan suunnitteluvaiheessa otimme ensisijaisesti yhteistyöpäiväkodin toiveet huomioon, sillä halusimme oppaan antavan mahdollisimman paljon hyötyä työelämän taholle. Käyttäjänäkökulma oli siis vahvasti läsnä jo oppaan työstämisen alusta lähtien. Toiminnallisessa opinnäytetyössä korostuikin käyttäjänäkökulman eli kohderyhmän huomiointi; työ tehdään aina jollekin tai jonkun käytettäväksi (Airaksinen & Vilka 2003: 38).

Oppaan suunnittelutyön toteutimme tiiviissä yhteistyössä opiskelijaparina. Totesimme toimivan yhteistyön todelliseksi voimavaraksi, sillä uudet ideat täydensivät toinen toisiaan ja synnyttivät yhä uusia innovaatioita. Mietimme olisiko ajankäyttöä pitänyt miettiä uudelleen suunnittelutyön osalta. Suunnittelutyöhön kului paljon aikaa yhteistyössä ja se vei meidän molempien voimavaroja. Olisimmeko voineet jakaa suunnittelutyötä enemmän opiskelijaparin kesken? Toisaalta olisimmeko saaneet ilman toimivan yhteistyön voimaa synnytettyä yhtä toimivia, kekseliäitä ja monipuolisia ideoita musiikin käytöstä varhaiskasvatuksessa?

Mietimme myös toiminnallisten musiikkituokioiden osuutta osana oppaan suunnittelutyötä. Olemme todenneet toiminnallisten musiikkituokioiden olleen valtavan suuritöinen prosessi, joka vaati paljon niin suunnittelua, harjoittelua kuin toteutustakin. Oliko musiikkituokioiden osuus liian suuri opinnäytetyön työmäärään suhteutettuna? Toisaalta toiminnallisten musiikkituokioiden käytännössä testatut toimintaideat parantavat oppaan luotettavuutta. Loppujen lopuksi suunnittelutyö nähdään kuitenkin onnistuneen opinnäytetyön kriittisenä pisteenä (Hakala 1999: 53), ja uskommekin, että karsimalla tätä oppaan valtavaa

suunnittelutyötä olisi opas jäänyt paljon suppeammaksi kuin se nyt on. Kaiken kaikkiaan olemme tehneet suunnittelutyön kohdalla hyvää ja arvokasta työtä. Musiikki arjen iloksi - opas on syntynyt vähitellen laajan suunnittelutyön tuloksena toimivaksi ja kattavaksi lukupaketiksi käyttäjäryhmälleen.

Musiikki arjen iloksi - oppaan sisältöä työstäessämme samaistuimme tietoisesti nopeasti käyttäjän näkökulmaan. Halusimme oppaasta mahdollisimman helposti lähestyttävän ja kevyen lukupaketin lukijoille. Mielestämme oppaan tekstistä välittyy hyvin käyttäjänäkökulma, sillä olemme pyrkineet tiivistämään esimerkiksi teoriapohjan mahdollisimman ytimekkääksi ja houkuttelevaksi. Tärkeimmät oppaan näkökulmat on saatu hyvin ja kiteytetysti esille teoriaosuudessa. Kun tavoitellaan laadukasta työtä, on pyrittävä mieluummin suppeaan ja syvälliseen kuin laajaan ja pinnalliseen rajaukseen (Hakala 1999: 19). Koemme onnistuneemme oppaan sisällön teemojen rajauksessa.

Olemme saaneet koottua oppaaseen mielestämme erittäin kattavasti mahdollisimman monipuolisia musiikin eri käyttömahdollisuuksia. Alkuperäinen ideamme oli jakaa oppaan sisältöalueet ikäkausittain eri lapsiryhmille sopiviksi. Luovuimme kuitenkin ideasta soveltamismahdollisuuden vuoksi, mutta näin jälkikäteen mietimme, olisiko ikäryhmäjaottelua sittenkin ollut hyvä käyttää esimerkiksi musiikin käyttömahdollisuuksien kohdalla. Toisaalta jo valtava työmäärä olisi tällöin kasvanut entisestään. Mielestämme saimme kerättyjä oppaaseen paljon erilaisia kirjavinkkejä, mutta tiedostamme omien resurssiemme niukkuuden. Emme mitenkään pysty tutustumaan ja listaamaan kaikkia aiheeseen liittyviä hyviä teoksia ja materiaaleja. Olemme esitelleet kirjavinkeissä meille tuttuja ja hyväksi havaittuja teoksia.

Mietimme aluksi, saammeko tuotua oppaalla päiväkodin musiikkikasvatukseen mitään uutta, kun emme liittäneet videokuvaa osaksi opasta. Videokuvan liittäminen oppaaseen olisi ollut kunnianhimoinen tavoite, sillä kyseisellä tavalla ei ole montaa tuotosta päivähoitoon laadittu. Me olemme kuitenkin tyytyväisiä ratkaisusta jättää videokuva pois oppaasta, sillä omiin resursseihin mitoitettuna työmäärä olisi kasvanut aivan liian suureksi.

Ulkoasun puolesta Musiikki arjen iloksi - oppaasta tuli mielestämme houkutteleva. Lukuisat kuvat elävöittävät ja havainnollistavat opasta mielestämme oivasti. Erilaiset taulukot ja pienet tiiviit tekstiosuudet antavat oppaalle uskottavan ilmeen ja edesauttavat sen helppolukuisuutta. Olemme saaneet luotua oppaasta opinnäytetyöntekijöiden näköisen tuotoksen, joka kuitenkin vastaa visuaalisesti myös yhteistyöpäiväkodin toiveita. Opas löytyy sähköisenä versiona, joten eri päiväkotien on helppo saada se käyttöönsä ja tulostaa omalle päiväkodille paperiversioksi. Mielestämme oli hyvä valinta myös tulostaa valmis opas yhteistyöpäiväkodillemme, sillä paperiversiona se varmasti päättyy herkemmin henkilökunnan

käsiin ja myös käyttöön. Toki olisi ollut hienoa, jos olisimme vieneet oppaan painoon ja näin panostaneet vielä enemmän oppaan ulkoasuun. Kustannussyistä jätimme sen kuitenkin tekemättä ja emme usko, että tällä päätöksellä on merkitystä oppaan tavoitteiden täyttymiseen.

Mielestämme oppaan tavoitteet toteutuivat hyvin, minkä puolesta puhuu myös yhteistyöpäiväkotimme palautteet sekä heidän arviointi Musiikki arjen iloksi - oppaasta. Saimme tuotua hyvin varhaiskasvattajien tietoisuuteen musiikin monipuolisia ja uusia käyttömahdollisuuksia, joita jo nyt on käytetty yhteistyöpäiväkotimme arjessa. Lisäksi olemme myös itse käyttäneet työelämässä oppaassa esiteltyjä vinkkejä, mikä osoittaa mielestämme oppaan toimivuutta sekä käytännönläheisyyttä.

Olemme ottaneet asiaksemme viedä eteenpäin sanomaa kasvattajan oman toiminnan ja asenteen merkitystä toteutettavaan musiikkitoimintaan, missä olemme mielestämme onnistuneet tehokkaasti ja lukijoita innostavalla tavalla. Tietenkään emme näe oppaan vaikutuksia pitkällä tähtäimellä, sillä arvioinnille annettiin melko vähän aikaa. Opasta ja sen toimivuutta voisi hyvin arvioida pidemmällä aikavälillä, sillä opas sisältää runsaasti erilaisia musiikin käyttömahdollisuuksia, joita voi eri tavoin soveltaa päiväkodin arjessa. Toivomme, että opas jää arjen työvälineeksi, eikä ajan kuluessa jää yhteistyöpäiväkotimme kirjahyllyyn. Toivomme myös, että oppaan sähköinen versio löytää lukijansa Internetistä, jolloin tärkeäksi teemaksi nousee oppaan mainostaminen. Tämän hetkisten kokemustemme ja näkemystemme perusteella opas on kuitenkin mielestämme tavoittanut lukijansa ainakin yhteistyöpäiväkodissamme.

Olemme todella tyytyväisiä siitä, millainen oppaasta tuotoksena lopulta syntyi. Teimme oppaan omien tietojemme ja taitojemme pohjalta, eikä sen tarkoituksena ole välittää liiallista asiantuntevaa otetta. Jouduimme opasta työstäessämme luopumaan useista ideoistamme, jotta opinnäytetyön raamit säilyisivät käsissämme. Oppaan rajaaminen oli koko opinnäytetyön kannalta olennaista. Kohderyhmän tarkka määrittäminen helpottaakin juuri tätä produktin että koko opinnäytetyöprosessin rajaamista (Airaksinen & Vilkkä 2003: 40). Olemme hyötynneet oppaan työstämisprosessista sekä tuotoksesta jo nyt suuresti ja uskomme hyötävämme siitä valtavasti myös tulevaisuudessa.

5.2 Opinnäytetyöprosessin ja oman oppimisen arviointi

Opinnäytetyöprosessin päätavoitteena oli tuottaa varhaiskasvatuksen musiikkitoiminnan tueksi suunniteltu Musiikki arjen iloksi - opas, jota olemme edellisessä osiossa arvioineet laajasti. Tässä osiossa arvioimme puolestaan koko opinnäytetyöprosessiamme ja osatavoitteitamme, jotka olivat oleellisia päätavoitteen toteutumisen kannalta. Arvioimme

opinnäytetyöprosessiamme vaihe vaiheelta aina suunnittelutyöstä työn raportointi- ja arviointivaiheeseen. (ks. lisää luku 6.1.) Oman oppimisemme merkitys on myös korostunut opinnäytetyömme aikana, mitä arvioimme osion loppupuolella.

5.2.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Opinnäytetyömme suunnittelutyö käynnistyi melko vaivattomasti ja ideoita opinnäytetyön aiheesta ja toteutuksesta syntyi runsaasti. Ehkä juuri suunnittelutyön suurimmaksi haasteeksi muodostuikin aiheen rajaaminen. Ideoiden runsauden takia opinnäytetyö tuntui aluksi liiankin laajalta ja hajanaiselta. Varsinaisesti opinnäytetyömme tavoitteet ja idea konkretisoituivat vasta, kun olimme aloittaneet yhteistyön yhteistyöpäiväkotimme kanssa. Opinnäytetyömme suunnitteluvaiheeseen kuului hyvinkin laajan opinnäytetyön suunnitelman laatiminen, mikä jo itsessään oli iso ja aikaa vievä osuus prosessista. Laajasta suunnitelmasta oli mielestämme paljon hyötyä koko opinnäytetyöprosessin toteutuksen kannalta. Suunnitelmassa olevaa materiaalia löytyy niin Musiikki arjen iloksi - oppaasta kuin opinnäytetyön raportistakin. Tarkoituksenamme olikin hyödyntää laajaa suunnitelmaa, joka toimisi kuitenkin vain apuvälineenä työn edetessä. Muokkasimme suunnitelmaa jonkin verran opinnäytetyöprosessin aikana tavoitteiden tarkentuessa. Jätimme esimerkiksi suunnitelmaan kirjatun palautetilaisuuden toteuttamatta aikatauluongelmien vuoksi, minkä emme usko vaikuttavan oleellisesti opinnäytetyömme tavoitteiden toteutumiseen.

Onnistuimme mielestämme alkukartoitushaastattelussa hyvin selvittämään kiteytetysti yhteistyöpäiväkodin sen hetkisen musiikkitoiminnan tilan ja kehittämistarpeet sekä toiveet ja tarpeet Musiikki arjen iloksi - oppaasta sekä toteuttamiemme toiminnallisten musiikkituokioiden luonteesta. Alkukartoitushaastattelun toteutuksessa kuuntelimme päiväkodin tarpeita ja onnistuimme luomaan haastattelusta keveän ja vuorovaikutuksellisen tilanteen, mistä saimme kiitosta myös työelämän taholta. Haastattelu antoi meille selkeän pohjan sekä oppaan että toiminnallisten musiikkituokioiden suunnittelutyölle. Haastattelussa ilmenneiden vastausten perusteella uskomme onnistuneemme herättelemään työntekijöitä pohtimaan musiikin tärkeyttä osana varhaiskasvatusta.

Alkukartoitushaastattelun jälkeen aloitimmekin tiiviin ja intensiivisen toiminnallisten musiikkituokioiden suunnittelun ja harjoittelun. Harjoittelimme tunnollisesti toteutettavia musiikkituokioita, sillä halusimme antaa sekä itsellemme, työntekijöille että oppaalle mahdollisimman paljon eväitä. Laajan suunnittelutyön jälkeen pohdimme, olimmeko käyttäneet suunnitteluun turhankin paljon aikaa, minkä totesimme jo myös aikaisemmin oppaan suunnittelutyön kohdalla. Toisaalta kaikki toiminnallisten musiikkituokioiden suunnitteluun käytetty aika helpotti itse oppaan suunnittelutyötä valtavasti. Koimme toiminnallisen osuuden kohdalla haasteeksi suunnitella alle 3 -vuotiaille heidän kehitystasonsa

mukaista musiikkitoimintaa. Esimerkiksi ensimmäisessä ohjauksessa alle 3- vuotiaille toteutettu musiikkisatu oli mielestämme liian haastava osalle lapsille ymmärtää. Jälkikäteen saimme kiitosta siitä, kuinka hyvin onnistuimme tuomaan myös alle 3- vuotiaille monipuolista ja uudenlaista musiikkitoimintaa, kuten draamaa.

Koimme, että toiminnallisten musiikkituokioiden aikana olisimme voineet osallistaa henkilökuntaa paremmin toimintaan. Keskityimme intensiivisesti lasten kokemuksiin ja heidän osallistamiseensa, että työntekijöiden huomiointi jäi hieman taka-alalle. Osa työntekijöistä heittäytyi musiikin vietäväksi ohjaustuokioilla, mutta osa työntekijöistä olisi tarvinnut siihen enemmän kannustusta. Asetimme kuitenkin toimintatuokioiden keskiöön lapset ja heidän viihtymisensä, missä onnistuimme hyvin. Vaikka työntekijöiden osallistaminen toimintaan jäi toisinaan hieman puutteelliseksi, saimme valtavasti positiivista palautetta läsnäolostamme ja heittäytymisestämme mukaan lasten maailmaan. Ohjaustuokioiden jälkeen työntekijät allekirjoittivat heittäytymisen tärkeän merkityksen osana ohjaustuokiota.

Käytimme valtavan määrän aikaa toimintatuokioiden suunnitteluun, ideoimiseen, harjoitteluun, materiaalien hankintaan ja valmistamiseen kuin toteutukseenkin. Alkuperäinen ideamme oli toteuttaa kymmenen musiikillista toimintatuokiota, mutta karsimme ohjaukset kahdeksaan yhteistyöpäiväkodin ja omien aikataulujen yhteensopimattomuuden vuoksi. Olisimme mielestämme hyvin voineet vähentää toiminnallisten musiikkituokioiden määrää vielä tästäkin. Esimerkiksi viisi ohjauksetta olisi työmäärältään ollut ideaalimpi. Toiminnallinen osuus oli jopa niin suuri, että se olisi voinut muodostaa jo itsessään oman opinnäytetyönsä raportointeineen. Tästä syystä onkin mielestämme kohtuullista, että saimme opinnäytetyömme ohessa suorittaa vapaasti valittavia opintoja, joihin liitimme toiminnalliset musiikkituokiot. Opinnäytetyöprosessin viidentoista opintopisteen lisäksi suoritimme ylimääräiset kymmenen opintopistettä opinnäytetyön osana.

Kaiken kaikkiaan mielestämme olemme saavuttaneet opinnäytetyöprosessillemme asettamamme tavoitteet odotusten mukaisesti, mihin myös yhteistyöpäiväkotimme myös yhtyy. Toteuttamassamme palautekeskustelussa pyysimme yhteistyöhenkilöämme arvioimaan myös koko opinnäytetyöprosessiamme. Pyysimme arviota niin opinnäytetyön ideasta ja tavoitteista työelämän näkökulmasta kuin yhteistyöstä päiväkodin kanssa. Yhteistyöpäiväkodin mielestä musiikin innostavuus, heittäytyminen toimintaan ja rohkea uuden etsiminen ja löytäminen välittyi läpi opinnäytetyöprosessin. Koko opinnäytetyöprosessi on herätellyt työntekijöitä haastamaan itseään musiikkitoiminnan suhteen, mihin olemme hyvin tyytyväisiä. Olennaista on kuitenkin muistaa, ettei varhaiskasvattajan tule eikä hän voikaan olla täydellinen. Oppaassa korostamme varhaiskasvattajan hyviä ominaisuuksia, joiden avulla toivomme lukijan heräävän pohtimaan omia toimintatapojaan; mitä hänen tulisi kehittää? Olemmehan kaikki erilaisia ja loppujen lopuksi toimimme oman persoonamme mukaan.

Päiväkodin mielestä olemme toimineet sujuvassa ja joustavassa yhteistyössä työntekijöiden kanssa kuunnellen heidän tarpeitaan ja toiveitaan tarkasti. Päiväkodin henkilökunta koki, että teimme yhteistyön heille hyvin helpoksi ja vaivattomaksi esimerkiksi tulemalla itse konkreettisesti jakamaan infokirjeitä (ks. liite 6) lasten perheille ja samalla esittelemään heille opinnäytetyötämme. Koimme myös itse toimineemme päiväkodin ehtojen mukaisesti ja arjen kiirettä kunnioittaen koko opinnäytetyöprosessin aikana. Opinnäytetyön aikataulussa tulee olla sitä enemmän joustonvaraa, mitä useampia henkilöitä prosessissa tarvitaan (Airaksinen & Vilkkä 2003: 28).

Laadukas opinnäytetyö on käytännönläheinen ja tiiviissä yhteydessä työelämään (Hakala 1999: 19). Läpi opinnäytetyöprosessin pääajatuksenamme oli tuottaa opinnäytetyöllämme mahdollisimman paljon hyötyä työelämälle. Tästä syystä olikin hyvä, että yhteistyöpäiväkoti suostui antamaan väliarviota oppaan raakaversiosta. Yhteistyöpäiväkodin arvion perusteella henkilökunta on hyötynyt ja varmasti hyötyy oppaasta. Toivomme myös, että muidenkin päiväkotien henkilökunta löytää oppaan sähköisen version Internetistä. Nähtäväksi kuitenkin jää, millaisen vastaanoton opinnäytetyömme ja sen tuotoksena syntynyt Musiikki arjen iloksi - opas saa ja kuinka pitkäkestoinen sen suosio on.

5.2.2 Omien tavoitteiden arviointi ja oppimiskokemukset

Suoritimme koko opinnäytetyöprosessin ajan jatkuvaa itse- ja vertaisarviointia toiminnan kehittämisen mahdollistamiseksi. Asetimme opinnäytetyölle myös omat henkilökohtaiset tavoitteemme, jotka yllättäen osoittautuivat työparin kesken hyvin samankaltaisiksi. Omien henkilökohtaisten tavoitteiden lisäksi olimme asettaneet jo opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa tavoitteet työparina toimimiselle.

Mielestämme saavutimme opinnäytetyöprosessimme aikana hyvin asettamamme henkilökohtaiset tavoitteemme. Opas tavoitti työelämän aidosti, mikä osaltaan johtui työelämää kunnioittavasta ja joutavasta asenteesta. Koska opinnäytetyömme aihe kiinnosti meitä henkilökohtaisesti hyvin paljon, jaksoimme työstää prosessia intensiivisesti, aidosti ja uutta luoden innovatiivisella otteella. Ammatillinen identiteettimme on kasvanut ja kehittynyt läpi suunnittelutyön, toiminnallisen osuuden, Musiikki arjen iloksi - oppaan työstämisprosessin ja opinnäytetyön raportoinnin. Olemme saaneet varmuutta omaan tapamme toimia lapsiryhmissä ja muiden työntekijöiden kanssa. Olemme vahvistaneet yhteistyötaitojamme, joita toivomme vievämme mukana myös työelämään.

Työparin välinen yhteistyö sujui moitteettomasti koko opinnäytetyöprosessin ajan. Tavoite tasavertaisesta työnjaosta ja molemminpuolisesta vastuunkannosta toteutui aina

suunnitteluvaiheesta työn raportointi- ja julkaisuvaiheeseen saakka. Koko opinnäytetyöprosessin ajan yhteistyö oli meille luonnollinen tapa toimia, mikä myös toimi koko prosessin voimavarana. Koimme tärkeiksi tavoitteiksi toistemme tukemisen, jatkuvan vertaispalautteen sekä mielekkään työilmapiirin. Nämä tavoitteet toteutuivat vaivattomasti prosessin edetessä, ja jatkuva toistemme motivointi auttoi jaksamaan epätoivonkin hetkellä, kun työmäärä osoittautui hetkittäin liian suureksi aikatauluihin nähden. Epätoivon tunteita heräsi esimerkiksi usein toiminnallisia musiikkituokioita harjoitellessamme. Epätoivo ja stressi usein myös tarttuivat toisen olemukseen. Kun asioista olimme keskustelleet ja valittaneet yhdessä, jaksoimme taas jatkaa eteenpäin. Koimme, että parityöskentely mahdollisti kaikenlaisten tunteiden purkamisen ja käsittelyn yhdessä. Opinnäytetyön toteuttaminen yksin olisi tuntunut ylivoimaisen raskaalta.

Toimiva yhteistyömme havaittiin myös työelämän yhteistyökumppanimme taholta. Saimme paljon positiivista palautetta tehokkaasta ja yhtenäisestä työtteestamme. Toiminnastamme ja työtavastamme huokui työelämän edustajan mielestä vahva ja toisiinsa luottava asenne. Vuorovaikutus oli välillämme vastavuoroista ja hyödynsimme kommunikaatiossamme myös sanatonta viestintää. Opiskeluaikana olemme työstäneet useita erilaisia projekteja työparina, mikä varmasti näkyi varmuutena erityisesti opinnäytetyöprosessin toiminnallisissa musiikkituokioissa. Toiminnallisen osuuden alkuvaiheessa tunsimme kuitenkin mielestämme turhaa jännitystä ja stressiä toiminnallisten tuokioiden toteuttamisesta. Uskoimmeko tarpeeksi omiin kykyihimme? Hyvin nopeasti ohjausten myötä, ymmärsimme jännittämisen turhuuden. Epäonnistumista ei tule pelätä. Huomaammekin työparina toimimisessa tapahtuneen merkittävää ammatillista kehittymistä opiskelun alkuvaiheista tähän päivään. Olemme myös oivaltaneet jatkuvan reflektoinnin tärkeyden myös työelämässä kehittymisen kannalta. Vaikkei kaikille luonnollisestikaan parityöskentely sovi, meille se on toimiva työmuoto.

Näin opinnäytetyöprosessin loppuvaiheessa mietimme, olemmeko olleet liian nöyriä ja vähätelleet omia taitojamme prosessin aikana. Olemme tehneet uskomattoman määrän työtä, johon voimme aidosti olla tyytyväisiä ja oma ammatillinen osaamisemme on huokunut prosessistamme niin toiminnallisessa osuudessa, oppaassa, kuin työn suunnittelu- ja raportointivaiheessa. Heti prosessin alusta lähtien olisimme voineet luottaa omiin taitoihimme ja kykyihimme rohkeammin. Toisaalta tämä kaikki mahdollisti ammatillisen kehittymisen.

Pyrimme koko opinnäytetyöprosessin aikana jatkuvasti kehittämään itseämme ja toimintaamme. Esimerkiksi toiminnallisissa hetkissä otimme aina huomioon työntekijöiden palautteet ja kehitimme toimintaa aina seuraavaan ohjaukseen. Onnistuimme siinä, vaikka se oli mielestämme haasteellista. Varhaiskasvattajan ei tule unohtaa työssään omia fyysisiä ja psyykkisiä rajojaan, minkä havaitsimme myös opinnäytetyöprosessimme aikana.

Varhaiskasvattajan tulee olla tietoinen omista voimavaroistaan ja osattava hellittää rajojen tullessa vastaan. Tätä asiaa jouduimme harjoittelemaan etenkin suunnittelutyön kohdalla.

Uusien oppimiskokemusten määrä oli prosessimme aikana valtaisa. Olemme vaikuttaneita siitä, miten paljon opinnäytetyön teko toiminnallisesti vahvisti käytännön osaamistamme. Vaikka työmäärä tuntui hetkittäin liiankin suurelta, emme kadu hetkeään valitsemaamme aihetta ja työtapaamme. Olemme jo nyt käyttäneet itsekin kehittämiämme Musiikki arjen iloksi - oppaan työmenetelmiä ja vinkkejä työelämässä toimiessamme. Molemmilla meillä opiskelijoilla vallitsee suuri halu kokeilla, soveltaa ja luoda uutta myös musiikin saralla omassa arjen työssämme.

6 Pohdinta

Tässä osiossa pohdimme opinnäytetyöprosessimme arvioinnin onnistuneisuutta sekä avaamme opinnäytetyön aiheemme valossa kehittämisenäkökulmaa siitä, miten musiikkitoimintaa voisi viedä entistä pidemmälle varhaiskasvatuksen arjessa. Lopuksi pohdimme Musiikista iloa kaikille - osiossa musiikkitoiminnan realistisia mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa.

6.1 Arvioinnin onnistuneisuus

Opinnäytetyöprosessissamme korostuu arvioinnin merkitys, sillä onhan arviointi toiminnan kehittämisen väline (Ihme 2009: 13). Olennaista onkin tarkastella suorittamamme arvioinnin luotettavuutta sekä kattavuutta ja näin ollen koko arvioinnin onnistuneisuutta. Opinnäytetyön arviointiprosessissa ovat olleet mukana itse opinnäytetyöntekijät, yhteistyöpäiväkodin henkilökunta ja lapset sekä ohjaava opettajamme. Kaikki opinnäytetyön kannalta olennaiset osapuolet on siis otettu arvioinnissa huomioon eli arviointi on varsin laajaa.

Koko opinnäytetyöprosessin ajan olemme suorittaneet arviointia systemaattisesti ja suunnitelmallisesti. Olemme toteuttaneet arviointia opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa aina suunnittelutyöstä työn raportointivaiheeseen saakka. Arviointi on ollut siis varsin kattavaa ja olemme käyttäneet useita erilaisia arviointimetoodeja apunamme. Arviointimetoodeista olemme hyödyntäneet palautekaavaketta (ks. liite 1) henkilökunnan toteuttamaa arviointia varten toiminnallisessa osuudessa. Tämä arviointitapa oli oiva väline oppaan laatimisessa sekä koko opinnäytetyön raportin kirjoittamisvaiheessa. Palautekysely valmiiseen oppaaseen liittyen, haastattelut, havainnointi, dokumentointi ja lasten sekä työntekijöiden palautteet toiminnastamme ovat olleet myös oleellisia arviointimetoodeja opinnäytetyöprosessimme aikana.

Arvioinnissa materiaalia olisi hyvä kerätä monilla erilaisilla menetelmillä, joista varhaiskasvatuksessa yleisin on lasten havainnointi, mikä korostui meidän toiminnallisessa osuudessa. Havainnointi mahdollistaa luotettavan tiedon saamisen lapsiryhmän toiminnasta. Havainnoinnin tukena on hyvä käyttää dokumentointia, johon liittyvät valinnat tehdään arvioinnin tarkoituksen mukaan. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 75-77.) Me olimme tähän tarkoitukseen valinneet video- ja valokuvauksen sekä havaintojemme pohjalta tehdyt muistiinpanot, mitkä kaikki olivat toimivia ja tarkoituksenmukaisia valintoja. Olemme myös tutustuneet arviointiin sitä käsittelevän kirjallisuuden avulla, mistä on varmasti ollut hyötyä toteuttamamme arvioinnin kannalta. Lisäksi olemme tutustuneet muihin samankaltaisiin opinnäytetöihin saadaksemme vertailupohjaa siitä, millaisia arviointimetoja työssä on käytetty ja mitä asioita on arvioitu. Näin olemme saaneet hyviä vinkkejä omaan arviointityöhömmö.

Yhteistyöpäiväkodin työntekijät ovat antaneet palautetta ja arvioineet suoritustamme opinnäytetyöprosessimme eri vaiheissa. Kannustimme ja osallistimme yhteistyöpäiväkodin henkilökuntaa mukaan arviointityöhön, kuitenkin työelämän omilla ehdoilla. Saimme paljon positiivista palautetta, mutta toivoimme henkilökunnan myös todella pohtivan kehittämistarpeita opinnäytetyöhömmö liittyen. Henkilökunnan arviointi on ollut erittäin oleellista myös opinnäytetyöntekijöiden suorittaman oman arvioinnin kannalta. Halusimme nostaa esiin toiminnallisessa osuudessa erityisesti lasten äänet, jotta saisimme mahdollisimman luotettavaa palautetta siitä, mikä todella toimii lapsiryhmässä. Kokivatko lapset musiikillista iloa? Mielestämme olemme hyvin onnistuneet saamaan lasten mielipiteet ja äänet kuuluville ja näin osallistaneet myös heitä opinnäytetyömmö arviointiin.

Me havainnoimme lapsia ja työntekijöitä ja työntekijät havainnoivat meitä suorittaessaan arviota toiminnallisista musiikkituokioista. Pysimme aina ennen jokaista toimintatuokiota työntekijöitä keskittymään havainnoinnissaan ja arvioinnissaan tiettyihin ennalta määrittelemiimme tapoihin toimia, tuokion elementteihin ja menetelmiin. Tällä tavoin halusimme valmistella myös työntekijöitä havainnointiin, mikä varmasti lisää havainnoinnin ja arvioinnin luotettavuutta. Näin työntekijät osasivat kiinnittää huomionsa opinnäytetyöprosessin kannalta olennaisiin seikkoihin. (Aarnos 2010: 174.) Koska halusimme niin kattavaa palautetta toiminnallisista musiikkituokioista oppaan työstämisprosessia varten, oli havainnointi hyvä keino muun arviointiprosessin rinnalla saada aitoa tietoa sen oikeassa kontekstissa. Kun halutaan mahdollisimman monipuolista tietoa yksityiskohtineen, ei niitä usein ole mahdollista kartoittaa muuten kuin havainnoimalla. (Grönfors 2010: 157-158.) Uskomme, että suorittamamme lapsihavainnointi on varsin luotettavaa, sillä meitä havainnoijia oli kaksi. Kaksi havainnoijaa on luonnollisesti parempi kuin vain yksi havainnoija, sillä havainnoijat voivat jakaa työtään ja vertailla saamiaan havaintojaan keskenään (Aarnos

2010: 175). Aina toiminnallisten musiikkituokioiden jälkeisissä työparin välisissä palavereissa keskustelimme ja vertailimme havaintojamme lapsista.

Olemme tarkoituksella ja opinnäytetyömme luotettavuutta korostaen nostaneet esille sekä alkukartoitushaastattelussa että palautekeskustelussa työntekijöiden ääntä suorien lainausten muodossa. Lukijaa auttaa, mikäli tutkimusta rikastutetaan suorilla haastatteluoitteilla (Hirsjärvi YM. 2009: 233). Haastattelussa ilmenneitä vastauksia olemme analysoineet laajasti. Mielestämme on hyvä, että toteutimme työelämän arvion oppaasta kahdella tapaa: haastatteleamalla ja palautekyselyn muodossa. Haastattelun luotettavuutta heikentää se, että vastaaja saattaa antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia ja vastaukset ovat aina kontekstisidonnaisia (Hirsjärvi YM. 2010: 206-207). Palautekysely antoi työelämälle mahdollisuuden arvioida opastamme myös kirjallisesti. Työntekijöillä oli vapaus kirjoittaa palautekyselyyn omia rehellisiä mielipiteitään oppaasta anonymisti. Anonyymiyys mahdollisti varmasti myös sen, että työntekijät uskalsivat kirjoittaa myös kritiikkiä oppaaseen liittyen.

Uskomme oppaan arvioinnin olleen tarpeeksi laajaa ja luotettavaa. Annoimme kuitenkin oppaan loppuarviointiin päiväkodille suhteellisen vähän aikaa, mikä varmasti heikentää osittain arvioinnin luotettavuutta ja näin onnistuneisuutta. Hyvän jatkotutkimuksen aiheen saisikin siitä, millaisia pitkäntähtäimen tuloksia opas saa aikaan yhteistyöpäiväkodissamme tai miten opas on otettu käyttöön esimerkiksi vuoden päästä muissa Vantaan kaupungin päiväkodeissa.

Saimme mielestämme opinnäytetyöprosessin aikana työntekijät sitoutumaan ja innostumaan projektistamme aidosti. Tätä sitoutumista ja innostumista tuki varmasti toteuttamamme toiminnallinen osuus eli musiikkituokit päiväkodissa, jolloin henkilökuntaa aidosti osallistettiin ja musiikin monipuolisia käyttömahdollisuuksia tehtiin näkyviksi. Jos olisimme toteuttaneet opinnäytetyömme tuotoksen, Musiikki arjen iloksi - oppaan, ilman näitä toiminnallisia musiikkituokioita, ei pelkkä opas varmastikaan olisi saanut yhtä hyvää vastaanottoa yhteistyöpäiväkodissa. Opas olisi tällä tavoin jäänyt ikään kuin irralliseksi osaksi päiväkodin arkea. Tällainen kehittämistyö onkin liitettävä sujuvasti ja osallistavasti työelämän arkeen, mikäli kehittymistä halutaan todella tapahtuvan. Tämä huomio on tärkeä oppimiskokemus myös tulevaisuudessa, työelämässä, toteuttamamme kehittämistyön kannalta.

6.2 Varhaiskasvatuksen musiikkitoiminnan kehittämisenäkökulma

Toiminnan arviointi ja kehittäminen ovat tänä päivänä jatkuvasti läsnä työelämässä. Kehittämisen ytimessä ovat niin työntekijän oma toiminta, työtavat kuin työn tuloksetkin. Varhaiskasvatus on nyky-yhteiskunnassa jatkuvien muutosten alla, jolloin myös kehittämisenäkökulma on vahvasti läsnä niin arjessa kuin päättäjätasolla. Opinnäytetyöntekijöiden omien kokemusten ja havaintojen perusteella varhaiskasvatuksen musiikkikasvatus jää helposti ikään kuin paikoilleen. Musiikki on kyllä vahvasti arjessa mukana eri laulujen ja leikkien myötä, mutta musiikkitoimintaa toteutetaan usein rutiininomaisesti samalla kaavalla. Arjen jatkuva kiire varhaiskasvatuksessa vaikuttaa varmasti siihen, että musiikin syventäminen jää pintapuoliseksi. Musiikin monipuolisia käyttömahdollisuuksia ei hyödynnetä arjessa tarpeeksi. Toki lapsen ymmärryksen ja motivaation tueksi tarvitaan toistoa, mutta sen rinnalle tarvitaan myös jotakin uutta, jotta lapsen kiinnostus ja mielenkiinto pysyvät yllä. Musiikkia tulee ehdottomasti integroida rohkeasti myös muihin taideaineisiin kuten kuvataiteisiin, tanssiin ja liikuntaan sekä kirjallisuuteen.

Päiväkodista tutut viikoittaiset musiikkituokiot ovat tärkeä osa musiikkikasvatusta. Näitä musiikkituokioita tulisi kuitenkin laajentaa. Kun arjessa päivittäin usein lauletaan, leikitään ja lorutellaan musiikin keinoin, tulisi näitä musiikkituokioita syventää kohti tavoitteellisempaa musiikkikasvatusta. Nämä viikoittaiset musiikkituokiot tarjoavat varhaiskasvattajille oivan tilaisuuden käyttää omaa luovuuttaan ja tuoda lasten pariin mitä monipuolisimpia käyttömahdollisuuksia aina improvisaatiosta visuaaliseen ilmaisuun. Arjessa aika ei kuitenkaan usein riitä tarvittavaan musiikkitoiminnan syventämisen suunnittelutyöhön, joten kasvattajat tarvitsevat käytännön vinkkejä herättääkseen sekä oman että lasten luovuuden musiikillisin keinoin.

Aikaisemmat havaintomme ja kokemuksemme musiikin käytöstä päivähoitossa viittaavat siihen, että jos varhaiskasvattaja ei itse tunne musiikkia omaksi vahvuudekseen, jää myös musiikin osuus usein pienemmäksi lapsiryhmän arjessa. Gillian Stunell on saanut samankaltaisia tuloksia havainnoidessaan luokanopettajia. Stunell on tutkinut artikkelissaan ”Not Musical? Identity Perceptions of Generalist Primary School Teachers in Relation to Classroom Music Teaching in England” (2010) englantilaisia peruskoulun opettajia ja heidän tuntemuksiaan ja ajatuksiaan musiikin opettamisesta. Stunell kohtasi työskennellessään englantilaisissa peruskouluissa itsevarmoja ja kokeneita päteviä opettajia, jotka kuitenkin tunsivat ahdistusta musiikin opettamisesta opetussuunnitelman mukaisesti. Miksi näin oli? Osa opettajista näytti uskovan, etteivät he olleet tarpeeksi päteviä opettaakseen musiikkia oppilailleen, koska pitivät itseään epämusikaalisina. Tästä syystä opettajilta puuttui myös itseluottamusta musiikin opettamista kohtaan. (Stunell 2010: 79.)

Stunell suoritti tapaustutkimuksen selvittääkseen ja tiedustellakseen opettajien epävarmuuden ja ahdistuksen syitä musiikin opetusta kohtaan. Tutkimukseen osallistui neljä yleisaineiden opettajaa, jotka kaikki tunsivat itsensä itsevarmoiksi ja kokeneiksi opettajiksi. Englannissa perinteisesti opettajat nähdään moniosajina ja sulautuneina eri rooleihin ja identiteetteihin. Tutkimuksessa opettajat totesivat kuitenkin, että heidän kyvyttömyys opettaa musiikkia ei vastannut kuvaa siitä, millainen hyvän ja pätevän opettajan tulisi olla. Stunellin tutkimuksessa mukana olleet opettajat antoivat ymmärtää, kuinka musiikin opettamisesta jättäytyään helposti pois esimerkiksi, jos musiikkiin erikoistunut opettaja on käytettävissä. Tällainen toiminta näytti voimistavan opettajien tuntemuksia epäonnistumisesta ja heikentävän heidän musiikillista itsetuntoaan sekä identiteettiään. Opettajat näkivät heidän musiikillisiin identiteetteihinsä liittyneen negatiivisia tunteita musiikin hallitsemisesta. (Stunell 2010: 79-80.) Myös Tarja Tereska on väitöstutkimuksessaan ”Peruskoulun luokanopettajaksi opiskelevien musiikillinen minäkäsitys ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä” (2003) päätenyt samankaltaisiin tutkimustuloksiin tutkiessaan luokanopettajaopiskelijoiden käsityksiä itsestään musiikin opettajina. Kolmannes tutkimusjoukosta koki musiikkitaitonsa riittämättömiksi koulun musiikinopetukseen, ja totesivat, etteivät haluaisi opettaa musiikkia omalle luokalleen sekä antaisivat musiikkitunnit mieluummin taitavamman kollegan hoidettaviksi puutteellisiksi kokemiensa kykyjen vuoksi. (Ahonen 2004: 146.)

Stunellin artikkelin pohjalta meille heräsi ajatus siitä, kuinka samankaltaisia oletuksia varhaiskasvattajien ja luokanopettajien toimintaan ja osaamiseen liitetään. Myös varhaiskasvattajat nähdään moniosajina eri varhaiskasvatuksen sisältöalueiden kentällä. Kasvattajilta vaaditaan myös sellaista osaamista, mikä ei tule heiltä luonnostaan, kuten joillekin varhaiskasvattajille musiikin käyttäminen työssä. Varhaiskasvattajilla on usein mahdollisuus hyödyntää työssään niitä osa-alueita, joissa tuntee olevansa hyvä ja vahva. Jos joku osa-alue tai toimintatapa ei tunnu omalta, ei sitä tule kuitenkaan hylätä heti kokonaan, vaan varhaiskasvattajien tulisi pyrkiä löytämään itselle persoonallinen tapa toimia. Turhista raameista tulisi pyrkiä eroon; musiikkikasvatusta ei tarvitse aina toteuttaa yhdellä ja tietyllä kaavalla. Tärkeintä ei ole osata soittaa ja laulaa oikeaoppisesti, vaan uskallus kokeilla ja yrittää, mitä korostamme opinnäytetyössämme.

Huolimatta ennakkoluuloista ja huonoista kokemuksista musiikkiin liittyen Stunellin tapaustutkimukseen osallistuneet opettajat olivat silti halukkaita pääsemään haasteistaan ja vaikeuksistaan yli. Tutkimuksessa käy ilmi, että opettajat haluaisivat mielellään oppia musiikillisia taitoja sekä saada tietoa ja ymmärrystä musiikista, mutta verrattuna muihin oppiaineisiin on niihin vaikea päästä käsiksi. (Stunell 2010: 79-80.)

Onko musiikista ja sen käyttämisestä arjen työssä tarpeeksi materiaalia ja tietoa päivähoiton varhaiskasvattajille? Kokemustemme ja havaintojemme perusteella näin ei ole. Musiikin tärkeys varhaiskasvatuksessa mainitaan kyllä päiväkotien omissa ja valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa, mutta harvoin päiväkodissa on konkreettisia vinkkejä musiikin käyttämisestä, jota hyödyntää arjen työssä. Päiväkotien laulukirjat ja soittimet harvoin vielä inspiroivat epävarmaa varhaiskasvattajaa musiikkitoiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Päinvastoin ne saattavat jopa tuntua pelottavilta ja ahdistavilta, jos kasvattaja ei tunne osaavansa soittaa tai laulaa. Millä tavoin sitten tieto ja vinkit musiikin käyttämisestä saataisiin paremmin varhaiskasvattajien käyttöön ja lähemmäs työyhteisön arkea?

Varmasti etenkin musiikkiin epävarmasti suhtautuva varhaiskasvattaja hyötyisi käytännön vinkeistä ja esimerkiksi musiikkituokioita sivusta seuraamalla tai niihin itse osallistumalla. Oppiminen on varmasti tehokkainta myös rohkeasti kokeilemalla kokeneemman varhaiskasvattajan seurassa. Sen lisäksi, että lapset kasvavat ja oppivat päiväkodissa jatkuvasti, päiväkotitoimi voi tarjota myös työntekijöilleen korvaamattoman oppimisympäristön. Oppimislähteitä voivat olla esimerkiksi oma työ ja toiminta, kollegan työ ja toiminta, ihmiset, omat muistiinpanot, tilanteet ja tapahtumat, tilat, kirjat, välineet, vapaa-aika ja ulkopuoliset koulutukset (Haapamäki YM. 2000: 82). Oleellista kuitenkin musiikkitoiminnassa on korostaa soveltamisen tärkeyttä. Sivusta seurattua musiikkihetkeä ei tule jäljitellä sananmukaisesti, vaan musiikkitoimintaa voidaan soveltaa oman persoonan ja monipuolisten käyttömahdollisuuksien avulla. Kokeneemman varhaiskasvattajan tärkeä tehtävä on antaa epävarmalle työntekijälle käsitys musiikin ilon jakamisesta, antaa tukea ja rohkaisua musiikin käyttöön ja suunnitteluun. Tärkeä epävarman kasvattajan voimavara on perusteellinen perehdytys musiikkiin ja sen käyttämiseen toimintahetkissä.

Todellisuudessa päivähoiton arjessa aikaa ei aina ole näin perusteelliselle perehdytykselle, jolloin kirjallinen materiaali musiikista ja sen käytöstä olisi erittäin hyödyllistä. Esimerkiksi musiikin materiaali- ja vinkkikansio olisi oiva väline myös kokeneimmille varhaiskasvattajille musiikin monipuolisten käyttömahdollisuuksien tuomiseen lähemmäksi arjen työtä. Kansio voisi olla tiivis paketti tietoa musiikin käyttömahdollisuuksista erilaisissa toiminnallisissa tilanteissa. Kansioon voisi koota vuosien aikana lauluja ja leikkejä ja niiden ohjeita. Materiaalikansion tekeminen vaatii toki päiväkodilta paljon resursseja ja aikaa, mutta se olisi mahdollista toteuttaa esimerkiksi uutena kehittämishankkeena, mikäli päiväkodin työntekijät siihen motivoituisivat. Kansion ei toki tarvitsisi olla laajuudeltaan tai luonteeltaan samanlainen kuin Musiikki arjen iloksi - opas, vaan se voisi sisältää päiväkodeille itselleen tärkeää materiaalia tiivistetympin. Myös perehdytyskansion laajentaminen voisi olla yksi vaihtoehto musiikin käyttömahdollisuuksien ja toimintaehdotuksien tuomiseen lähemmäksi varhaiskasvattajia.

Tarsalainen kirjoittaa artikkelissaan ”Jaakkolassa on jaettu musiikin ilo” Keravan musiikkiopiston ja Keravan päivähoitotoimen toteuttamasta Musiikki kuuluu kaikille -hankkeesta Jaakkolan päiväkodissa. Hankkeessa tavoitteena oli tuoda musiikkia jokaisen lapsen lähelle integroimalla musiikkitoimintaa kokonaisvaltaisesti päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan. Hankkeessa pyrittiin nostamaan esiin musiikin iloa ja rohkaisemaan varhaiskasvattajia käyttämään omia musiikillisia kykyjään. Jaakkolan päiväkodin henkilökunta koki hankkeen tuoneen heille lisävarmuutta musiikkitoiminnan ohjaamiseen. Käytössä ovat nyt entistä monipuolisemmin musiikin erilaiset käyttötavat. (Tarsalainen 2008: 20.) Mielestämme tällaisia hankkeita tulisi toteuttaa laajasti eri päiväkotiympäristöissä, sillä kasvattajat kaipaavat varmasti konkreettisia neuvoja, varmuutta, mallia ja kannustusta musiikkitoiminnan ohjaamisesta.

Valmiudet musiikkitoiminnan toteuttamiseen päivähoidossa ovat usein kiinni yksilön omasta kiinnostuksesta musiikkiin. Vastavalmistunut lastentarhanopettaja saattaa usein kokea epävarmuuden tunteita musiikkia kohtaan, mikäli hän ei koe musiikkia vahvaksi osa-alueekseen. Miten ajatus kasvattajan heittäytymisestä mukaan musiikkitoimintaan voisi toteutua ilman omaa kiinnostusta ja motivaatiota musiikkitoiminnan toteuttamiseen?

Millä tavoin tätä kasvattajan rohkeutta kokeilla uutta, ja ehkä itselle vierastakin tapaa toimia, saataisiin esille entistä paremmin? Vastuu rohkaisemisesta ja motivaation herättämisestä on sekä esimiehellä, koko työyhteisöllä kuin työntekijälläkin. Esimiehen tehtävänä on olla esimerkillinen ja ennakkoluuloton kaikkea uutta ja erilaista toimintaa kohtaan. Työntekijän rohkaisu ja tukeminen musiikillisen epävarmuustekijöiden poistamisessa on esimiehen tärkeimpiä tehtäviä. Kaikki työntekijät ovat myös yksilöinä vastuussa kannustavan ja rohkaisevan ilmapiirin luomisessa. Työntekijöiden antama vertaistuki ja epävarman työntekijän hyödyntämä mallioppiminen auttaa varhaiskasvattajaa kasvattamaan varmuutta musiikkitoimintaa ohjatessaan.

6.3 Musiikista iloa kaikille!

Tärkeintä varhaiskasvatuksen musiikkitoiminnassa on, että se tuottaa mahdollisimman paljon iloa lapselle. Päivähoito on palvelu, joka tavoittaa valtavan määrän lapsia ja perheitä, joten siellä toteutetulla musiikkitoiminnalla on suuret mahdollisuudet musiikillisen innostuksen heräämiseen. Musiikkitoiminnassa lapsi on aktiivinen tekijä eikä vain tiedon passiivinen vastaanottaja. Musiikkitoiminta palvelee lapsen ominaisia toimintatapoja, sillä lapsi oppii parhaiten itse tekemällä. Varhaiskasvattajat voivat parhailaan tukea omalla innostavalla toiminnallaan lapsen ennakkoluulotonta asennetta ja olemista, itsensä ilmaisua sekä tasapainoista kehitystä. Musiikkitoiminta luo valtavasti mahdollisuuksia tähän kaikkeen. Toteuttamamme toiminnalliset musiikkituokiot osoittivat meille, kuinka musiikin ilo todella

välittyy ja tarttuu lapsiin, jos ympäristö luodaan vastaamaan lasten tarpeita. Lapset todella riemuitsevat ja kokevat hyvän olon tunteita, kun he pääsevät osallisiksi yhteiseen musiikilliseen toimintaan saaden samalla myös yksilöllistä huomiota. Lapsi tuntee olevansa osa jotakin musiikin yhdistävän voiman myötä ja kokee myönteisen palautteen avulla onnistuvansa siinä, mitä tekee. Se, kun lapsi aidosti tuntee riemua musisoidessaan, on näky, mikä perustelee musiikin tärkeää merkitystä osana varhaiskasvatusta. Ei tule unohtaa myöskään kaikkia niitä positiivisia vaikutuksia, joita musiikki saa aikaan lapsen kasvuun ja kehitykselle. Musiikin avulla lapsia voidaan auttaa ilmaisemaan itseään ja tunteitaan, luodaan yhteyksiä yli rajojen sekä herätetään lapsen maailman kannalta elintärkeää luovuutta.

Valitettavasti, erilaisten tutkimustulostenkin pohjalta, kaikki varhaiskasvattajat eivät ole kiinnostuneita musiikin liittämistä omaan työtapaan ja arkeen. Yksilöllä on varhaiskasvatuksessa oikeus valita itselleen ominaisia työskentelytapoja ja samoin lapsilla on oikeus olla kiinnostumatta musiikkitoiminnasta. Tärkeää on kuitenkin antaa lapselle mahdollisuus tutustua musiikin maailmaan. Vapaaehtoisuus myös musiikkitoimintaan liittyen tukee sosiaalialan eettisiä periaatteita.

Musiikki itsessään on arvokasta ja helposti kaikkien ulottuvilla. Jos vain itse haluamme, voimme nauttia ympäröivästä musiikista yhdessä lasten kanssa. Kun päiväkodin henkilökunta tiedostaa omat asenteensa musiikkitoimintaa ja sen kehittämistä kohtaan, voidaan yhdessä nostaa musiikin asemaa. Konkreettisesti päiväkotia voi esimerkiksi saattaa soitinvalikoiman ajan tasalle. Jo näinkin pieni asia voi nostaa musiikillisen motivaation syntyä. Musiikki ei estä muiden taideaineiden käyttöä varhaiskasvatuksessa, päinvastoin. Taideaineet kulkevat arjessa käsi kädessä ja täydentävät toinen toisiaan. (Lindeberg- Piironen 2008: 19.)

Lapsen maailmaan sisälle meneminen osoittaa lapsille varhaiskasvattajan arvostavan lasta ja hänen maailmaansa. Aikuisen teot ja tavat toimia lapsilähtöisesti kertovat lapsille aikuisen olevan läsnä sekä välittävän aidosti lapsista ja heidän kokemuksistaan. Musiikkitoimintaan heittäytyminen on myös lasten kunnioittamista, mikä muodostaa laadukkaan varhaiskasvatuksen perustan. Musiikkitoiminnalla tuetaan lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja kun lapsi voi hyvin, välittyy hyvinvointi myös vanhemmille sekä työntekijöille. Nämä kaikki ovat avaimia musiikkitoiminnan onnistumiselle.

Musiikki toimii vastapainona tämän hetken yhteiskunnassa piilevälle pahalle. Musiikin voima saa ihmiset, niin lapset kuin aikuiset, voimaan paremmin (Lindeberg- Piironen 2008: 19). Lapset ovat tulevaisuutemme ja siksi myös heidän hyvinvointiinsa on tärkeää panostaa, mikä onnistuu myös musiikillisin keinoin. Toivomme, että tuottamamme Musiikki arjen iloksi - oppaan avulla nämä musiikilliset keinot päätyvät lähemmäksi varhaiskasvattajien arkea.

Lopuksi haluamme esittää suuret kiitokset yhteistyöpäiväkodillemme koko opinnäytetyöprosessimme mahdollistamisesta ja tukemisesta. Toivottavasti heittäytyminen musiikin vietäväksi on onnistunut!

Lähteet

- Aarnos, E. 2010. Kouluun lapsia tutkimaan: Havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Juva: PS -kustannus.
- Ahonen, K. 2004. Musiikin harjoittelu ja sen vaikutukset. Teoksessa J. Enkenberg, E. Savolainen & P. Väisänen (toim.) Tutkiva opettajankoulutus - taitava opettaja. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Airaksinen, T. & Vilka, H. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus.
- Grönfors, M. 2010. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Juva: PS -kustannus.
- Haapamäki, J., Kaipio, K., Keskinen, S., Kuoksa, M. & Uusitalo, I. 2000. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Tampere: Tammer- Paino Oy.
- Hakala, J. 1999. Opinnäytetyö luovasti. Kehittämisen- ja tutkimustyön opas. Tampere: Tammer- Paino Oy.
- Heikka, J., Hujala, E. & Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi. Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Helsinki: Multiprint Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.-16. painos. Helsinki: Tammi.
- Hongisto- Åberg, M., Lindeberg- Piironen, A. & Mäkinen, A. 1998. Hip hoi, musisoi! Musiikki varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammer- Paino Oy.
- Ihme, I. 2009. Arviointi työvälineenä. Lasten ja nuorten kasvun tukeminen. Juva: PS-kustannus.
- Kansanen, P. & Uusikylä, K. 2005. Luovuutta, motivaatiota, tunteita. Opetuksen tutkimuksen uusia suuntia. Keuruu: Otavan kirjapaino oy.
- Karila, K. & Nummenmaa, A. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen: kuvauskohteena päiväkotit. Helsinki: WSOY.
- Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R., Vilén, M. 2009. Lapsen aika. 12. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Kivelä - Taskinen, E. 2008. Rytmikylvyn Pikku-kuplat. 2.painos. Espoo: Multiprint Oy.
- Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: PS -kustannus.
- Komi, T. 2008. Musiikki kuuluu kaikille. Lastentarha 5/2008. Varhaiskasvatuksen ammatti- ja järjestölehti. Punamusta. s. 5-7.
- Kupila, P. 2007. ”Minäkö asiantuntija?” Varhaiskasvatuksen asiantuntijan merkitysperspektiivin ja identiteetin rakentuminen. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Lamponen, E. 1998. Hurjat pojat ja villit tytöt. - Näkemyksiä päiväkotien ja musiikkileikkikoulujen musiikkikasvatukseen. Teoksessa T. Ranta- Meyer & M. Kaikkonen (toim.) Lahjakuus lentoon. Helsinki: Hakapaino.

Lamponen, E. 2005. Musiikin mahdollisuudet - näkökulmia alle kouluikäisten musiikkikasvatukseen. Teoksessa Lastentarhanopettajaliitto ry:n julkaisu Täyttä elämää. [PDF-dokumentti].

<<http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/06JULKAISUT/ESITTEET/TAYTTAELAMAA.PDF>>. (Luettu 6.10.2010).

Lindeberg- Piironen, A. 2008. Lapsi, minä ja musiikki. Lastentarha 5/2008. Varhaiskasvatuksen ammatti- ja järjestölehti. PunaMusta, 18-19.

Louhivuori, J., Paananen, P. & Väkevä, L. 2009. Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Ykkös- Offset Oy.

Ruokonen, I. 2009. Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Ruoppila I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Seretin, L. 2008. Leif Segerstam: Ei pidä opettaa ennen kuin lapsi kysyy. Lastentarha 5/2008. Varhaiskasvatuksen ammatti- ja järjestölehti. PunaMusta, 7.

Stunell, G. 2010. Not Musical? Identity Perceptions of Generalist Primary School Teachers in Relation to Classroom Music Teaching in England. Action, Criticism & Theory for Music Education. Mayday Group. Action for Change in Music Education. Volume 9, No 2. [WWW-dokumentti] <http://act.maydaygroup.org/articles/Stunell9_2.pdf>. (Luettu 3.10.2011).

Tarsalainen, A. 2008. Jaakkolassa on jaettu musiikin ilo. Lastentarha 5/2008. Varhaiskasvatuksen ammatti- ja järjestölehti. PunaMusta, 20.

Tiusanen, E. 2008. Musiikki osana esteettistä kasvatusta. Teoksessa A. Helenius & R. Korhonen (toim.) Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY.

Yhteistyöpäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma. 2006. (Luettu 9.10.2011).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. [PDF-dokumentti]. <<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>>. (Luettu 9.10.2011).

Vihervaara, A. 2008. Työyhteisön vuorovaikutuksen kehittäminen varhaiskasvatuksen työväliseenä. Teoksessa Julkisten ja hyvinvointialojen liitto (toim.) Varhaiskasvattajana päivähoitossa. JHL:n opas jäsenille työpaikoille. Helsinki. [PDF-dokumentti]. <http://www.jhl.fi/files/attachments/oppaat/varhaiskasvattajan_opas.pdf>. (Luettu 3.3.2011).

Viljamaa, J. 2008. Anna lapsen onnistua. Toinen painos. Jyväskylä: Gummerus.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Liitteet

Liite 1 Palautekaavake ohjaushetkistä henkilökunnalle

Päivämäärä:

Mikä toimi?

Mikä ei toiminut?

Mitä kehitettävää?

Hyödytkö? Uskotko käyttäväsi ohjaushetkistä saamia vinkkejä itse?

Toteutuiko ajatus kasvattajan heittäytymisestä mukaan toimintaan?
Toimisitko itse samoin?
Tähän voit myös kirjoittaa muita omia ajatuksiasi toimintahetkistä!

Liite 2 Palautekysely päiväkodille Musiikki arjen iloksi -oppaasta

PALAUTEKYSELY PÄIVÄKODILLE MUSIIKKI ARJEN ILOKSI - OPPAASTA

Hei päiväkodin väki!

Pyydämme teitä vastaamaan oheiseen palautekyselyyn. Olemme jakaneet palautekyselyn kuuteen osa-alueeseen: Oppaan tavoitteet, oppaan idea/toimivuus, oppaan sisältö, oppaan ulkoasu/luettavuus, hyödyitkö itse oppaasta? Aiotko käyttää opasta jatkossa arjen suunnittelun apuna? Miten? Lopuksi olemme vielä jättäneet tilaa muille ajatuksillenne. Ideana on, että kirjoittaisitte omin sanoin palautetta näistä aihealueista. Muutamaa aihealuetta olemme vielä muistin virkistykseksi avanneet pääotsikon alle.

Kaikki palautteeseen osallistuvat työntekijät vastaavat ja kirjoittavat omat kommenttinsa tähän yhteen ja samaan palautelomakkeeseen. Palautteet annetaan nimettöminä. Toivomme, että mahdollisimman moni työntekijä osallistuisi palautteen antamiseen ja erityisesti toivomme kommentteja niiltä työntekijöiltä, jotka eivät koe musiikkia erityiseksi vahvuusalueekseen.

Lämmin kiitos kaikille palautekyselyyn osallistumisesta ja ennen kaikkea koko opinnäytetyöprosessimme tukemisesta!

Vastaathan palautekyselyyn mennessä.

• TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMINEN

TAVOITTEEMME:

- *Tuoda musiikin uusia ja monipuolisia käyttömahdollisuuksia lähemmäksi päiväkodin arkea.*
- *Luoda oppaasta työväline, joka helpottaa varhaiskasvattajien suunnittelutyötä ja toiminnan toteutusta.*
- *Rohkaista kasvattajaa heittäytymään musiikin maailmaan.*
- *Tuoda esille kasvattajan oman toiminnan ja motivoituneen asenteen merkitystä musiikkitoiminnan toteutukseen loppulta.*

• OPPAAN IDEA/TOIMIVUUS

- *Musiikki on paljon muutakin kuin laulua ja leikkiä; Musiikin käytössä vain mielikuviutus on rajana.*
- *Varhaiskasvattajan ei tarvitse olla musiikin ammattilainen tarjotakseen lapsille mielekkäitä musiikkikokemuksia.*
- *Yksien kansien välistä löytyy niin vinkkejä musiikkitoiminnan toteutukseen, musiikin teoriaa kuin valmiita musiikkituokioiden rakenteita.*
- *Varhaiskasvattaja löytää oppaasta itselleen muokkaamalla ja yhdistelemällä toimivat ja persoonalliset tavat työskennellä musiikin parissa.*
- *Opas löytyy niin sähköisenä kuin paperiversionakin.*

• OPPAAN SISÄLTÖ

- *Teoriaosuus*
- *Vinkkejä arjen musiikkitoimintaan*
- *Kirjavinkit*
- *Valmiita musiikkituokioiden rakenteita ja ohjelmia*

• OPPAAN ULKOASU/LUETTAVUUS

- **HYÖDYITKÖ ITSE OPAASTA?
AIOTKO KÄYTTÄÄ OPASTA JATKOSSA
ARJEN TYÖSI JA SUUNNITTELUN APUNA? MITEN?**

• MUITA AJATUKSIA....

Liite 3 Haastattelurunko

Tämän hetkinen päiväkodin musiikkitoiminta

- Kuinka usein?
- Miten musiikkia käytetään ja millaisissa muodoissa?
- Millaiset puitteet musiikkitoiminnalle on? (mm. ympäristö, soittimet, materiaalit)

Musiikin käyttömahdollisuudet työyhteisössä

- Kuka/ketkä vastaavat musiikista?
- Onko kenelläkään musiikillista erikoisosaamista?
- Kannustaako työyhteisö musiikkitoimintaan ja uuden kokeilemiseen?
- Kuvaile työyhteisön luonnetta?

Musiikkitoimintaan liittyvät asenteet

- Kuinka tärkeänä musiikkia pidetään?
- Kuinka tärkeänä pidetään musiikkitoiminnan kehittämistä?
- Uskotko toiminnan mahdollisen uudistumisen ja kehittämisen?

Kehittämistarpeet

- Oletteko tyytyväisiä tämän hetkiseen musiikkitoimintaan?
- Mihin musiikkitoiminnan osa-alueisiin olette tyytyväisiä?
- Mihin ette ole tyytyväisiä musiikkitoiminnassa?
- Mitä toiveita ja parannusehdotuksia listaisit?
- Mitä musiikkitoiminnassa haluaisitte lisää ja mitä vähentää?
- Millaisia tarpeita musiikkitoiminnan kehittämiseen liittyen on?

Toteutettavien toimintahetkien luonne

- Tarpeita ja toiveita toteutettavista musiikkihetkistä?

Musiikki arjen iloksi - opas

- Tarpeita ja toiveita sisältöön ja ulkoasuun?

Liite 4 Keskustelun tueksi muutamia herätteleviä kysymyksiä

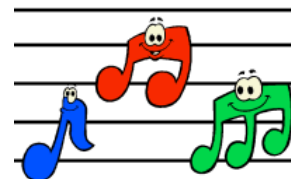
”Miten musiikki näkyy päiväkotinne arjessa?”

Kysymyksiä etukäteen käsiteltäviksi ja mietittäviksi päiväkodin tiimien kesken

1. Miten musiikki näkyy päiväkodin/lapsiryhmän arjessa? *Esimerkiksi kuinka usein ryhmissä lauluhetkiä, koko talon lauluhetkiä, soitto-opetusta, musiikkiliikuntaa ja niin edelleen..*
2. Millaiset puitteet mielestänne musiikkikasvatukselle on päiväkodissanne? *Esimerkiksi ympäristö, millaisia soittimia, missä soittimia säilytetään, pääsevätkö lapset soittimiin käsiksi...*
3. Ketkä vastaavat musiikkikasvatuksesta lapsiryhmissä? *Onko kenelläkään henkilökunnasta erikoisosaamisena musiikki? Onko musiikki jonkun tietyn työntekijän vastuualue, vai vastaavatko kaikki kasvatus- ja hoitohenkilökunta musiikkikasvatuksen järjestämisestä päiväkodissanne samalla tavalla?*
4. Oletteko tyytyväisiä tämän hetkiseen musiikin osuuteen päiväkotinne arjessa? *Listatkaa asioita, joihin olette tyytyväisiä*
5. Mihin ette ole tyytyväinen tällä hetkellä musiikin osuudessa arjessa? *listatkaa asioita, joita muuttaisitte, haluaisitte lisätä/vähentää, parannukset, toiveet, tarpeet*
6. Kuinka tärkeänä pidätte päiväkodissanne musiikkitoiminnan osuutta?

Liite 5 Esite

Hei päiväkodin väki!

Olemme kaksi jouluna 2011 valmistuvaa sosionomiopiskelijaa Laurea-ammattikorkeakoulusta Tikkurilan toimipisteestä. Valmistuttuamme olemme myös päteviä lastentarhanopettajia. Työstämme parhaillaan opinnäytetyötämme täällä Teidän päiväkodissanne. Opinnäytetyössämme laadimme Musiikki arjen iloksi – oppaan päiväkodin varhaiskasvattajien toteuttaman musiikkitoiminnan tueksi. Tätä opasta varten toteutamme toiminnallisia musiikkihetkiä lapsiryhmissä erilaisin kokoonpanoin kevään aikana.

Tarkempaa infoa opinnäytetyöstämme ja toiminnastamme päiväkodissa saat jaetuista infokirjeistä sekä halutessanne voit tutustua ohessa olevaan opinnäytetyösuunnitelmaamme: HEITTÄYDY MUSIIKIN VIETÄVÄKSI! Musiikki arjen iloksi – opas varhaiskasvattajien toteuttaman musiikkitoiminnan tueksi.

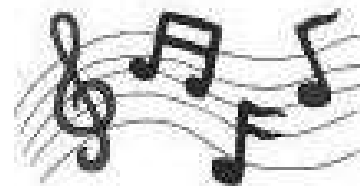
Meihin voitte törmätä kevään ja syksyn aikana täällä päiväkodissa musiikkitoiminnan merkeissä. Voitte rohkeasti olla yhteydessä meihin puhelimitse, sähköpostilla tai hihasta vetäisemällä, mikäli teille herää kysymyksiä tai kommentteja opinnäytetyöhömmö liittyen.

Tapaamisiin!

Satu Koski
040 8462551
satu.koski@laurea.fi

Minna Kukkola
040 5124316
minna.kukkola@laurea.fi

Liite 6 Infokirje

Hyvät vanhemmat!

Olemme kaksi Laurea -ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa ja teemme opinnäytetyömme aiheesta: *HEITTÄYDY MUSIIKIN VIETÄVÄKSI! Musiikki arjen iloksi - opas varhaiskasvattajien toteuttaman musiikkitoiminnan tueksi*. Opinnäytetyömme on toiminnallinen työ, jonka tavoitteena on nostaa esille musiikin monipuolisia käyttömahdollisuuksia varhaiskasvatuksen ympäristössä sekä korostaa kasvattajan oman asenteen merkitystä lasten parissa toteutetussa toiminnassa.

Opinnäytetyömme yhteistyökumppanimme on Teidän päiväkotini. Opinnäytetyössämme luomme Musiikki arjen iloksi - oppaan päiväkodin henkilökunnalle heidän toteuttamansa musiikkitoiminnan tueksi, ja tätä opasta varten järjestämme päiväkodissanne erilaisia toiminnallisia musiikkihetkiä lapsiryhmissä nyt kevään 2011 aikana. Musiikkihetkien tarkoituksena on tuottaa materiaalia opasta varten sekä antaa vinkkejä henkilökunnalle musiikin monista käyttömahdollisuuksista. Tärkeintä toiminnassamme on kuitenkin lasten sekä työntekijöiden kokemisen ilo.

Lapset osallistuvat musiikkihetkiin erilaisin kokoonpanoin, ja oman ryhmän aikuiset ovat aina mukana.

Alle kolmivuotiaat heittäytyvät musiikin maailmaan

VIKOLLA 19: ma 9.5, ke 11.5 ja pe 13.5.

3-4-vuotiaat musiikki vie mukaan

VIKOLLA 19: to 12.5. sekä VIKOLLA 20: pe 20.5.

5-6 -vuotiaat lapset tutustuvat musiikin käyttömahdollisuuksiin

VIKOLLA 19: to 12.5. sekä VIKOLLA 20: ke 18.5.

Lisäksi **VIKOLLA 21 pe 27.5.** heittäytyvät kaikki talon lapset ja aikuiset musiikin vietäväksi samaan aikaan yhteisessä musiikkihetkessä.

Musiikki arjen iloksi oppaan on tarkoitus valmistua syksyllä 2011, jonka jälkeen esittelemme valmista opasta myös päiväkodissanne. Myös Teillä huoltajilla on tällöin mahdollisuus tutustua tähän oppaaseen.

Lisätietoja opinnäytetyöstämme annamme mielellämme, joten kysy vain rohkeasti joko hihas-ta vetäisemällä tai vaikkapa sähköpostitse tai puhelimitse.

Musiikillisin terveisin, ja aurinkoista kevään jatkoa toivottaen

Satu Koski
puh. 040 846 2551
satu.koski@laurea.fi

Minna Kukkola
puh. 040 512 4316
minna.kukkola@laurea.fi

Liite 7 Lapsen osallistumis- ja kuvauslupa

Lapsen osallistumis- ja kuvauslupa

Hei huoltajat!

Lasten toiminnalliset musiikkihetket lähestyvät ja suunnittelutyö on kovassa vauhdissa. Päiväkodin jokaiselle lapselle tarjotaan mahdollisuutta osallistua näihin musiikkihetkiin. Tarkoituksenamme on valokuvata ja mahdollisesti myös videokuvata toiminnallisia musiikkihetkiä osaksi opinnäytetyötämme. Kuvaamme opinnäytetyömme arviointia varten ja mahdollisesti liitämme valo/videokuvaa osaksi Musiikki arjen iloksi - opasta. Havainnoimme kuvien kautta lasten innostusta sekä omaa toimintaamme ohjaushetkissä.

Pyrimme kuvaamaan niin, etteivät lasten kasvot näy kamerassa, eli lasta ei voida tunnistaa kuvista. Oleellista on kuvata esimerkiksi lasten töitä ja itse toimintaa. Huolehdimme koko opinnäytetyöprosessin ajan siitä, ettei yksittäistä lasta, työntekijää tai päiväkotia voida yksilöidä. Hävitämme kaikki kuvat työskentelyn päätyttyä.

Opinnäytetyömme raportti sekä Musiikki arjen iloksi - opas jää päiväkotinne käyttöön sekä valmis työ toimitetaan myös Vantaan kaupungin Intra -sivuille, jolloin myös muutkin kaupungin päiväkodit voivat saada oppaan käyttöönsä. Valmista työtä ja opasta esittelemme opinnäytetyöseminaarissa Laurea -ammattikorkeakoulussa.

Ympyröi valitsemasi vaihtoehto.

1. Saako lapsenne osallistua toimintahetkiin?	Kyllä	Ei
2. Saako lapsenne toimintaa havainnoida?	Kyllä	Ei
3. Saako lastanne kuvata digikameralla?	Kyllä	Ei
4. Saako lastanne kuvata videokameralla?	Kyllä	Ei
5. Saako kuvia, joissa lapsenne näkyy, liittää osaksi opasta?
(HUOM! Lastanne ei voida tunnistaa kuvista)	Kyllä	Ei

Lapsen nimi ja ryhmä

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Päiväys

Lupalappu tulisi palauttaa päiväkodille 6.5.2011 mennessä.

Toivottavasti innostuit!

Terveisin,
Minna Kukkola ja Satu Koski

Liite 8 Toiminnallisten musiikkihetkien ohjelma
TOIMINNALLISTEN MUSIIKKIHETKIEN OHJELMARUNKO

9.5.2011

klo. 10.20

Alle 3 -vuotiaat pääsevät tutustumaan tarinan ja musiikin ihmeelliseen maailmaan musiikkisadun ja erilaisten soitinten myötä.

11.5.2011

klo.10.20

Alle 3 -vuotiaat matkustavat laulujen ja leikkien kautta mummolaan.

12.5.2011

klo. 9.45

5-6 -vuotiaat soutavat tanssisaarelle tapaamaan metsän asukkaita.

klo. 10.30

3-4 -vuotiaat rytmittelevät ja loruttelevat karttaa apuna käyttäen.

13.5.2011

klo. 10.20

Alle 3 -vuotiaat selvittävät, mitä seuraa, kun yhdistää musiikin ja liikkeen toisiinsa.

18.5.2011

klo. 10.00

5-6 -vuotiaat tutustuvat maailman eri kulttuureihin musiikin keinoin.

20.5.2011

klo.10.30

3-4 -vuotiaat musisoivat itse tekemillä soittimillaan. ”Miltähän se mahtaa kuulostaa?”

27.5.2011

klo.10.15

Koko päiväkodin väki kokoontuu yhdessä seuraamaan uskaltaako nalle heittäytyä mukaan laulamaan.

Liite 9 Palautekeskustelun runko

PALAUTEKESKUSTELUN RUNKO

”Musiikki arjen iloksi - oppaan ja koko opinnäytetyöprosessin arviointi”

Palautekeskustelun aihealueet yhteistyöhenkilöllemme etukäteen tutustuttaviksi ja pohdittaviksi.

- ***Musiikki arjen iloksi - opas***
 - Mikä toimii/mikä ei toimi?
 - Oppaan tavoitteet, sisältö, ulkoasu ja luettavuus, oppaasta koettu hyöty
 - Dokumentointi
 - Tulevaisuuden käyttömahdollisuudet

- ***Toiminnalliset musiikkituokiot***
 - Koettu hyöty
 - Ohjaajien toiminta
 - Muuta...

- ***Koko opinnäytetyöprosessi***
 - Idea ja tavoitteet työelämän näkökulmasta
 - Yhteistyö päiväkodin kanssa
 - Kokonaisuus ja lopputulos
 - Muuta...

MUSIIKKI ARJEN ILOKSI!

OPAS VARHAISKASVATUKSEN
MUSIIKKITOIMINTAAN

*SATU KOSKI
MINNA KUKKOLA*

SISÄLLYS

OLETKO VALMIS HEITTÄYTYMÄÄN MUSIIKIN VIETÄVÄKSI?.....	4
LAL-LAL-LAL-LAL-LAULATTAAN -KYLLÄ TÄÄLLÄ LAULAA SAA!.....	5
MUSIIKIN MERKITYS LAPSELLE.....	6
LAPSEN MUSIIKILLINEN KEHITTYMINEN.....	7
TYÖYHTEISÖN TUEN JA YHTEISTYÖN MERKITYS PÄIVÄHOIDON MUSIIKKITOIMINNASSA.....	9
VARHAISKASVATTAJA ESIKUVANA.....	10
JOHDATTAJANA MUSIIKIN MAAILMAAN!.....	12
MISTÄ ON TOIMIVAT MUSIIKKITUOKIOT TEHTY?.....	13
VINKKEJÄ ARJEN MUSIIKKITOIMINTAAN.....	16
MUSIIKKIHETKEN SELKEÄ KAAVA:.....	17
ALOITUS-TOIMINTA- LOPETUS.....	17
UUDET LAULUT.....	18
MUSIIKKI- JA LAULULEIKIT.....	19
SOITTAMINEN.....	21
RYTMITTELY.....	23
MUSIIKKILIIKUNTA.....	24
TANSSI.....	26
IMPROVISOINTI JA.....	28
ITSE LUOMINEN.....	28
MUSIIKKIMAALAUUS.....	31
KATSOMINEN.....	32
MUSIIKKITAUHU.....	33
YHDEN ISON.....	34
KUVAN KÄYTTÖ.....	34
PIENTEN KUVIEN.....	34
KÄYTTÖ.....	34

HAHMO.....	35
MUSIIKKISATU JA	37
NUKKETEATTERI.....	37
MUSIIKIN KUUNTELU.....	39
CD:N KANSSA	40
TYÖSKENTELEY.....	40
LORU JA RUNO	41
TEEMATYÖSKENTELEY	44
TUNNETYÖSKENTELEY.....	45
ARVOJEN OPETTAMINEN.....	47
AISTITYÖSKENTELEY	49
TYÖSKENTELEY KEHONOSIEN	50
KANSSA.....	50
PIILOTUS JA ETSINTÄ	51
SIIRTYMÄT	53
RENTOUTUMINEN	54
DOKUMENTOINTI.....	55
KOKO TALON YHTEISET	56
MUSIIKKITUOKIOT.....	56
LÄHDELUETTELO	57
LIITTEET.....	58
MUSIIKKISATU	58
MUMMOLASSA.....	61
TANSSISAARELLA	63
LORUTTELUA JA RYTMITTELYÄ KARTAN AVULLA	65
MUSIIKKI JA LIIKE	68
OPETUSKERTA.....	71
SOITTIMIEN ASKARTELUKERTA	74
NUKKETEATTERI.....	76

OLETKO VALMIS HEITTÄYTYMÄÄN MUSIIKIN VIETÄVÄKSI?

Lähde kanssamme löytöretkelle musiikin ihmeelliseen maailmaan! Tämä opas on tehty sinulle varhaiskasvattaja, joka koet, ettei sinulta löydy musiikillista erikoisosaamista, mutta haluat kuitenkin syventää ja soveltaa musiikin käyttömahdollisuuksia omassa arjen työssäsi lasten parissa. **Musiikki arjen iloksi - opas tuo lähemmäksi sinua musiikin monipuoliset käyttömahdollisuudet ja pyrkii näin helpottamaan arjen suunnittelutyötä.**

Löydät yksien kansien välistä niin musiikin teoriatietoa, konkreettisia toimintaehdotuksia musiikkituokioiden toteutukseen kuin kirjavinkkejä aiheeseen liittyen. Opas onkin mainio apuväline niin uusille työntekijöille kuin jo vanhoille konkareille. Opas henkii ajatusta siitä, kuinka meidän varhaiskasvattajien tulisi pyrkiä pois turhasta suorituskeskeisyydestä sekä arvostelusta. Tärkeintä on rohkeus kokeilla ja uskaltaa luoda uutta! **Muistathan, ettei sinun tarvitse olla musiikin ammattilainen tarjotaksesi lapsille onnistuneita ja mielekkäitä musiikkikoemuksia!**

Oppaan alkuosa käsittelee musiikin tärkeyttä osana varhaiskasvatusta. Olemme koonneet oppaan alkuun olennaisimpia näkökulmia musiikin merkityksestä lapsille sekä taulukoineet hieman lapsen musiikillista kehitystä. Lisäksi käsittelemme varhaiskasvattajan omaa toimintaa osana lasten musiikkikasvatusta. **Millainen kasvattaja herättää lasten luovuuden?**

Nostamme esiin myös työyhteisön merkitystä osana toimivaa musiikkitoimintaa. Läpi teoriaosuuden, ja koko oppaan, pääpainona välittyy musiikkitoiminnan suunnittelu. **Mistä on hyvät musiikkituokiot tehty?**

Teoriaosuuden jälkeen esittelemme musiikin monipuolisia käyttömahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa. Vaikka opas tarjoaa myös valmiita vinkkejä ja ideoita musiikin käytöstä, haluamme haastaa sinut kasvattajana käyttämään omaa mielikuvitustasi ja luovuuttasi toiminnan suunnittelussa. Sovella, muuntele ja yhdistele oppaan esittelemiä esimerkkejä omalle lapsiryhmällesi sopivaksi. **Ennen kaikkea, älä unohda musiikista nauttimisen ja tekemisen ilon tärkeyttä!**

Oppaan loppuosasta löydät valmiita musiikkituokioiden rakenteita ja ohjelmia eri-ikäisille päiväkotiryhmille, mitä voit käyttää suunnittelutyön apuna, kun arjen kiire yllättää!

Opas on syntynyt osana sosionomiopintojemme opinnäytetyöprosessia vuoden 2011 aikana. Kaikki oppaassa esillä olevat kuvat ovat otettu yhteistyöpäiväkodissamme toteuttamissamme musiikkituokioissa, joissa testasimme oppaassa esiteltäviä toimintaehdotuksia ja -välineitä.

*Vantaalla syyskuussa 2011
Satu Koski & Minna Kukkola*

LAL-LAL-LAL-LAL-LAULATTA -KYLLÄ TÄÄLLÄ LAULAA SAA!

Laki lasten päivähoitosta määrittää päiväkotien tehtäväksi lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukemisen yhdessä lapsen perheen kanssa (Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36). Musiikkikasvatus on yksi osa tätä tasapainoisen ja kokonaisvaltaisen kasvun tukemista. Päiväkodissa hyvin toteutettu musiikkikasvatus tarjoaa lapselle mahdollisuuden tutustua musiikin maailman, mitä monipuolisimmin keinoin lapselle ominaisten toimintatapojen, leikin, liikkumisen, tutkimisen sekä taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen, kautta.

Varhaislapsuuden ensimmäiset musiikkikokemukset ja virikkeet jättävät ihmiseen elinikäiset jäljet (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1998: 8-9). Tästä syystä ei olekaan siis aivan samantekevää, millaista musiikkitoimintaa päiväkodissa toteutetaan. Parhaimmillaan päiväkodin musiikkikasvatus tarjoaa lapselle sekä musiikillisia elämyksiä että onnistumisen ja oppimisen kokemuksia. Päiväkotien musiikkikasvatuksen ei tule olla irrallinen osio arjen toiminnossa, vaan musiikkia tulee yhdistää kaikkeen tekemiseen ja toimintaan (Lamponen 1998: 48).

"Musiikki kuuluu osaksi päiväkodin arkea!"

MUSIIKIN MERKITYS LAPSELLE

Varhaislapsuuden musiikkikasvatuksen oleellinen tavoite on rakkauden ja innostuksen herääminen musiikkia kohtaan. Varhaiskasvatuksessa musiikin käyttämisen suurin haaste onkin säilyttää sen tekemisen ilo ja luovuus ennen kuin peruskoulussa siirrytään formaalimpaan opetukseen. (Louhivuori, Paananen & Väkevä 2009: 135.)

Lapsi oppii parhaiten itse tekemällä. Kun kasvattajat käyttävät lapsille soveltuvia toimintatapoja, voi musiikki toimia merkittävänä apuvälineenä lasten kokonaisvaltaisessa oppimisessa ja kasvamisessa. (Hongisto-Åberg ym. 1998: 9.)

Erilainen musiikkitoiminta antaa lapselle mahdollisuuden muun muassa:

- Erilaisten tunteiden ilmaisun, säätelyn ja käsittelyn harjoitteluun
- Musiikillisen muistin, tarkkaavaisuuden ja keskittymiskyvyn kehittymiseen
- Mielikuvituksen kehittämiseen
- Mielialan parantamiseen ja sen hallitsemiseen
- Hieno- ja karkeamotoristen taitojen harjoitteluun
- Kielelliseen kehitykseen
- Positiivisen minäkuvan kehittymiseen
- Itseluottamuksen kasvuun
- Sosiaalisten taitojen kehittymiseen
- Oman persoonallisuuden osa-alueiden rikastuttamiseen
- Turvallisuuden tunteen ylläpitoon ja kehittymiseen

(Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2009: 245, 247; Kivelä-Taskinen 2008: 52-53;

Louhivuori, Paananen & Väkevä 2009: 226-227.)

Musiikkitoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa työn perustan muodostaa lapsen kehitysvaiheiden tuntemus. Kun tavoitteena ovat onnistumisen ja oppimisen kokemukset, on toiminnan vastattava lapsen ikä- ja kehitystasoa. (Hongisto-Åberg ym. 1998: 38.) Seuraavassa taulukossa on pääpiirteitään listattu lapsen musiikillista kehittymistä eri ikäkausina, joista päiväkodin varhaiskasvattajan on hyvä olla tietoinen toimintaa suunnitellessaan ja toteuttaessaan. Taulukko 1. antaa myös näkökulmia siihen, mitä sinun toiminnan ohjaajana tulee ottaa huomioon työskennellessäsi eri-ikäisten lasten parissa musiikin merkeissä.

"Huomioithan toiminnassasi, että lapset kasvavat ja kehittyvät kuitenkin yksilöllisesti, joten herkisty kuuntelemaan ja havainnoimaan lasten tarpeita!"

LAPSEN MUSIIKILLINEN KEHITTYMINEN

Taulukko 1. Lapsen musiikillinen kehittyminen

	Lapsen musiikillinen kehittyminen	Hyvä huomioida
0-1 - vuotias	<ul style="list-style-type: none"> - Ilmaisee tunteitaan eri äänensävyissä - Säikähtää voimakkaita ääniä - Liittää ääniä asioihin, kuten ruokailu, lepo jne. - Saa mielihyvää kauniista äänistä sekä hellästä kosketuksesta ja vastaa niihin jokeltamalla tai eri liikkein 	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsi nauttii, kun hänelle lauletaan, keinutellaan tai körötellään - Musiikkihetkillä korostuu aikuisen läsnäolon merkitys - Liitä musiikkia ja laulua nukuttamis- ja rauhoittamistilanteisiin - Parhaita leikkejä ja lauluja ovat ne yksinkertaiset laulut, joissa toistetaan samoja sanoja paljon!
1 - vuotias	<ul style="list-style-type: none"> - Imitoi aikuisen laulua melodisesti ja rytmisesti - Alkaa kehittää omaa musiikillista ilmaisuaan - On kiinnostunut äänistä, haluaa tutkia ja käyttää niitä - Lapsi oppii kuuntelemaan tietoisesti - Musiikkia ilmaistaan liikkeen kautta monipuolisemmin - Lapsi kehittää hienomotoriikkaansa erilaisten soitinten avulla 	<ul style="list-style-type: none"> - Suuret erot lasten kehityksessä ja taidoissa! - Musiikkituokioilla tuttu ja turvallinen kaava - Harjoita lasten kävelyä esimerkiksi erilaisten piirileikkien muodossa, käytä piirileikeissä riittävän hidastempoista musiikkia - Käytä soittotapana tömistelyä, useimmille taputtaminen on vielä vaikeaa - Soittimista toimivat esimerkiksi: varrelliset rytmimunat, kapulat ja minitamburiinit
2 - vuotias	<ul style="list-style-type: none"> - Kyky ja halu spontaaniin lauluun lisääntyvät - Musiikki innostaa lasta vapaaseen liikkumiseen ja äänen tuottamiseen - Lapsi oppii havaitsemaan ja reagoimaan ja soittamaan musiikin sykkeessä yhä tarkemmin 	<ul style="list-style-type: none"> - Lapset oppivat nyt matkimalla, joten huomioi toiston ja oman esimerkkisi merkitys - Harjoita lasten soittimien käsittely- ja soittotaitoja - Harjoita rytmittelyä esimerkiksi käsin taputuksin - Kuvaa musiikkituokioilla laulujen sisältöjä kuvien, kertomusten ja liikunnan avulla

<p>3 - vuotias</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Jaksaa keskittyä musiikilliseen tekemiseen pidempiä periodeja - Laulaminen, tanssiminen, soittaminen ja kuuntelu muodostuvat lapsen luonnollisiksi ilmaisukanaviksi - Lapsen luovuus kasvaa, mielikuvituksen kehittyminen välittyy myös musiikilliseen toimintaan - Lapsi oppii musiikillista erottelukykyyä 	<ul style="list-style-type: none"> - Rohkaise lasta itseilmaisuun ja uuden tuottamiseen - Motivoi lapsia leikinomaisesti toimintaan! - Musiikkituokioissa korostuvat erilaiset musiikilliset aktiviteetit - Korosta musiikillisissa ryhmätilanteissa sosiaalisen vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan merkitystä
<p>4 - 5 - vuotias</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsi tulee tietoisemmaksi sykkeestä, temposta, sävelkorkeudesta ja melodiasta - Lapsi oppii havaitsemaan musiikillisia vastakohtapareja, kuten nopea-hidas, hiljainen-voimakas, korkea-matala... - Lapsi oppii tuttuja loruja ja liittää niihin laulua - Tahdissa soittaminen alkaa onnistua entistä paremmin - Lapsen kuuntelutaito syvenee; musiikki herättää ajatuksia, tunteita ja mielikuvia 	<ul style="list-style-type: none"> - Tue lapsen sosiaalista kehitystä esimerkiksi parin kanssa toteuttavissa musiikkileikeissä - Liitä musiikkituokioihin moniaistillisuus: näkö, kuulo, liike! - Laajenna musiikkituokiolla käytettyä soitinvalikoimaa - Anna aikaa lasten spontaanille laululle ja muista myös ryhmälaulun voima!
<p>6-7 - vuotias</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsi syventää jo opittuja musiikillisia valmiuksiaan ja taitojaan - Lapsi taputtaa sanarytmia ja kävelee sykkeessä - Lapsi tekee havaintoja ja arviointeja musiikista ja sen eri tyyleistä - Valmiudet soitinopetukseen lisääntyvät - Musiikkiliikunnan keinoin harjoitellaan edelleen motorisia taitoja 	<ul style="list-style-type: none"> - Lasten yksilölliset erot taidoissa ja mielialassa voivat vaihdella musiikkituokioilla suurestikin - Tutustuta lapsia erityylyisiin musiikkinäytteisiin - Ota huomioon riittävä vaikeustaso: liian helppo tai liian vaikea toiminto ei motivoi lasta!

(Taulukon lähteet: Hongisto-Åberg ym. 1998: 55-83; Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2009: 246-247; Kivelä-Taskinen 2008: 62-84.)

TYÖYHTEISÖN TUEN JA YHTEISTYÖN MERKITYS PÄIVÄHOIDON MUSIIKKITOIMINNASSA

Toimivassa ja tukea antavassa työyhteisössä:

- Työntekijät pystyvät heittäytymään musiikkitoimintaan ilman arvostelun pelkoa
- Puhalletaan yhteen hiileen luoden "me-henkeä"
- Jokainen työntekijä uskaltaa toimia omalla luontevalla ja persoonallisella tavallaan
- Kannustetaan työntekijöitä käyttämään omia vahvuuksia hyödyksi
- Työntekijöiden erilaiset persoonallisuudet ja toimintatavat koetaan rikkautena ja toisiaan täydentävinä
- Arvostetaan ja jaetaan työntekijöiden ammattitaitoa ja osaamista
- Jokainen työntekijä toimii sekä antavana että saavana osapuolena
- Kehitetään uusia toimintamuotoja ja työvälineitä ennakkoluulottomasti

(Koivunen 2009: 195, Kupila 2007: 30.)

"Musiikkitoiminnassa ei ole tärkeää, miltä näyttää muiden työntekijöiden silmissä, vaan työyhteisössä tulee pitää mielessä, että päiväkodissa tehdään työtä lapsille ja tarjotaan heille elämyksiä."

Yhteistyö päiväkodin varhaiskasvattajien välillä muun muassa:

- Jakaa vastuuta ja keventää yksittäisten työntekijöiden taakkaa
- Helpottaa ja monipuolistaa suunnittelutyötä
- Tehostaa lapsiryhmän hallintaa
- Selkeyttää lapsiryhmän ohjaustilannetta
- Luo turvallisen ilmapiirin lapsiryhmään

VARHAISKASVATTAJA ESIKUVANA

Päiväkodissa jokainen työntekijä tekee työtään omalla persoonallaan, kuten usein kuulee sanottavan. Nämä erilaiset persoonat ovat työn kannalta todellinen rikkaus, jos kaikki työntekijät ovat tietoisia omista tavoistaan toimia ja erilaisia persoonia osataan hyödyntää arjen työssä. Onkin siis tärkeää, että varhaiskasvattaja antaa toisinaan aikaa itsetutkiskelulle; työntekijän täytyy olla ensin sinut itsensä kanssa ennen kuin voi tarjota lapsille elämyksiä ja kokemuksia.

"Tunne itsesi, luota osaamiseesi ja uskalla oppia lisää!"

Taitavaa kasvattajaa voi luonnehtia sellaiseksi, joka havainnoi tilanteita koko persoonallisuutensa tarjoamilla resursseilla: tunteilla, tiedoilla, kokemuksilla, vaistolla sekä tutkivalla asenteella. Ajattele millaisia lukuisia oppimislähteitä päiväkotiympäristönä tarjoaa: oma sekä kollegoiden työ ja toiminta, ihmiset, omat muistiinpanot ja havainnot, tilanteet ja tapahtumat, tilat, kirjat, välineet, vapaa-aika ja erilaiset koulutukset! (Haapamäki, Kaipio, Keskinen, Kuoksa & Uusitalo 2000: 82-85.)

Vahvuuteni	Heikkouteni
Mahdollisuuteni	Uhkani

Kuvio 1. SWOT- analyysipohja

Tarkastele omaa toimintaasi varhaiskasvattajana oheisen SWOT- analyysin avulla; listaa ruudukkoon vahvuuksiasi, heikkouksia, mahdollisuuksiasi ja uhkia.

Mieti sen jälkeen:

"Mitä vahvuuksia voisit käyttää hyväksesi"

"Mitä voisit vahvistaa?"

"Miten mahdollisia uhkia voisi torjua?"

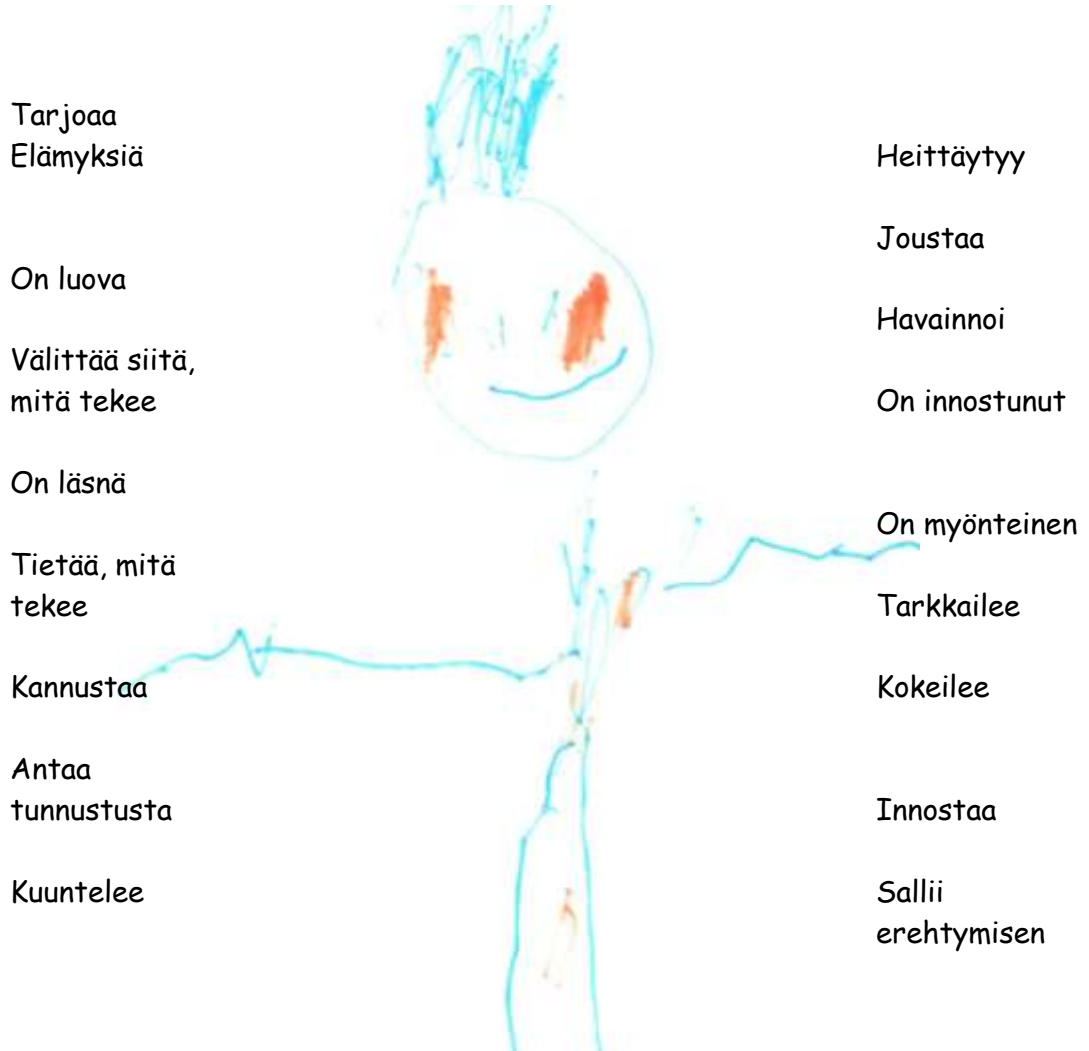
"Miten heikkoudet muutetaan vahvuudeksi?"

"Miten tulevaisuuden mahdollisuudet hyödynnetään?"

"Muista, että ammatillisesti emme voi olla täysin valmiita koskaan; omaa ajattelutapaa voi aina laajentaa ja toimintatapoja monipuolistaa sekä kehittää!"

"Muistathan, että lapset tekevät usein niin kuin toimit, eivät niin, kuin sanot!"

Varhaiskasvattaja toiminnan ohjaajana:

"Mitä piirteitä tunnistat itsestäsi?"

JOHDATTAJANA MUSIIKIN MAAILMAAN!

Jokaisella meistä on jonkinlainen käsitys omasta musikaalisuudestamme. Musiikin kanssa työskentelevän varhaiskasvattajan ei tarvitse olla mikään poikkeuksellisen lahjakas musiikillisten taitojensa suhteen, vaan sen sijaan tärkeää on se, että kasvattaja itse hyväksyy oman musikaalisuutensa juuri sellaisena kuin se ilmenee. Jo se luo hyvän pohjan päiväkodissa toteutettavalle musiikkitoiminnalle!

”Käytä ääntäsi, ja anna lapsille ääntä käyttävän aikuisen malli!”

Jokainen meistä voi omista yksilöllisistä lähtökohdistaan käsin lähteä kehittämään ja vahvistamaan musiikillisia kykyjään, jos vain halua siihen löytyy. Olennaista varhaiskasvattajalle onkin tutustua musiikin laajaan maailmaan ja musiikin monipuolisiin käyttömahdollisuuksiin omassa arjen työssään. (Hongisto-Åberg ym. 1998:16.)

”Musiikin käytön suhteen vain mielikuvitus on rajana!”

Kasvattajan tehtävänä on paneutua lasta lähellä oleviin asioihin ja kiinnostuksen kohteisiin (Lamponen 1998: 51). Lapsi voi motivoitua vain asioista, joita ymmärtää. Parhaiten lapsi oppii itse tekemällä ja kokemalla, mitä myös musiikkitoiminnassa tulisi korostaa (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2009: 245). Luovuudella on ehdottomasti annettava tilaa! Luovuus tulee herättää esiin, ja parhaiten se onnistuu myönteisen palautteen avulla. Kasvattajan tehtävänä onkin näyttää suuntaa tälle luovuudelle eli luoda sille ympäristö (Kuoppamäki 1998: 70). Kasvattajan tulee motivoida, rohkaista ja innoittaa lapset kokeiluun, lauluun ja soittoon. Kun kukaan ei ole arvostelemassa turhaan lasten musiikillisiä taitoja, pääsee luovuus valloilleen ilman epäonnistumisen pelkoa. Luova aikuinen opettaa myös lapsille samanlaista rohkeaa ajattelua.

”Älä painota suorituksia, älä omia, äläkä lasten, sillä tärkeintä toiminnassa on siitä nauttiminen, joten muista nauraa, myös itsellesi!”

Kasvatustyössä ei turhaan korosteta kasvattajan oman persoonan merkitystä; aitoudella ja läsnäololla on todellinen voima myös musiikkikasvatuksen näkökulmasta (Turpeinen 1998: 60). Tärkeää on se, että kasvattaja itse välittää siitä, mitä tekee, sillä lapset vaistoavat usein paremmin sen, mitä emme sano, kuin sanomme. Jos lapsista halutaan kasvattaa itseään ilmaisevia, sosiaalisia ja kuuntelutaitoisia yksilöitä, on kasvattajan itse annettava siihen sopiva malli. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1998:17.) Kasvattaja on lapsen peili ja päinvastoin!

”Muista, että et voi olla uskottava, jos et itse usko!”

Tärkeintä onkin siis se, miten kasvattaja itse toimii. Kun kasvattaja on täysillä mukana, joka tilanteessa, lapset saavat parasta mahdollista musiikkikasvatusta (Lamponen 1998: 52).

”Ole lapsen tasolla aikuinen!”

MISTÄ ON TOIMIVAT MUSIIKKITUOKIOT TEHTY?

Varhaiskasvatuksen musiikkitoiminnassa spontaanit ja suunnitellut musiikkituokiot ovat aivan yhtä tärkeitä. Järjestä musiikkitoimintaa päiväkodissa niin pienryhmissä, oman ryhmän kuin koko talon kesken! Anna aikaa myös mahdollisuuksien mukaan lasten yksilölliselle huomiointille musiikillisen toiminnan suhteen.

Spontaanit musiikkihetket:

- Yllättäviä ja hetkessä syntyviä
- Eivät tarvitse suunnittelua
 - Esimerkiksi arjen hoito-, pukeutumis-, odotus-, ruokailu- ja lapsen rauhoittamistilanteissa
 - Yhteislaulua lasten kanssa, lasten omia ja yksittäisiä lauluesityksiä, kasvattajan laulua, musiikin kuuntelua, loruilua, erilaisten äänien tuottamista, laululeikkejä, ja mitä vain!
- Varhaiskasvattajan on hyvä kerätä vähitellen laulu- ja lorubarastoaan, jotta spontaaneja musiikkituokioita voidaan toteuttaa ennalta-arvaamattomissakin tilanteissa.

Musiikkihetken suunnittelussa tulee ottaa huomioon muun muassa:

- **Ryhmän koostumus**
- *Huomioi lasten ikäjakauma.*
- *Kuinka monta lasta tuokioon osallistuu: pienryhmissä, oman lapsiryhmän kanssa, yksilöllisesti vai koko talon kanssa.*
- *Suunnittelu tuokion sisältö niin vaihtelevaksi, että jokaisen lapsen on mahdollista motivoitua niiden sisällöstä.*
- **Ajankohta**
- *Suunnittele, mihin aikaan päivästä musiikkituokio olisi viisainta järjestää, jotta lasten viireystaso olisi tuokion pitämisen kannalta optimaalinen.*
- *Muista, ettei musiikkihetken tarvitse olla aina samaan aikaan! Vaihtelu virkistää!*
- **Toimintatuokion kesto**
- *Suunnittele tuokion kesto lasten ikätason ja kehityksen mukaisesti ja ole tilanneherkkä.*
- *Esikouluikäiset jaksavat huomattavasti pidemmän ajan keskittyä toimintaan kuin pienten ryhmän lapset.*
- **Tilat ja paikka toimintatuokion pitämiseksi**
- *Esimerkiksi musiikkiliikunnalle on varattava riittävän suuri tila.*
- *Mieti myös lasten sijoittumista hetkeen, kuten istutaanko esimerkiksi piirissä vai riveittäin, ovatko käytössä laulupaikat ja niin edelleen.*

- **Lasten tarpeet ja kiinnostuksen kohteet**
- *Valitse aihepiiriksi lapselle ajankohtainen ja tuttu maailma, ja ota lapsetkin mukaan suunnitteluun!*
- **Toimintatuokion aihe**
- *Aihe tulee valita niin, että lapsi voi liittää uuden opitun asian aiempiin kokemuksiin ja tietoon.*
- *Käytä siis sekä uutta että vanhaa materiaalia hyödyksi!*
- **Tarvittavat materiaalit ja soittimet**
- *Valmistele ympäristö etukäteen; kun tiedät, mistä materiaalit ja välineet hetkeen löytyvät, välittyy lapsille kasvattajan varmuus omasta toiminnastaan.*
- *Muista, että musiikkikasvatukseen tarvittava välineistö on hyvinkin moninaista*
- **Tavoitteellisuus**
- *Musiikkihetkelle on luotava tavoitteet ja suunniteltava sellaista musiikkitoimintaa, että tavoitteet on mahdollista saavuttaa.*
- *Konkretisoi tavoitteet!*
- **Ryhmän aikuisten lukumäärä ja tehtävät**
- *Ota kollegat mukaan musiikkihetkille!*
- *Aikuisten tehtävät musiikkihetkellä tulee kuitenkin olla selvät.*
- **Musiikin monipuoliset käyttömahdollisuudet ja luovuus**
- *Loruja, leikkejä, tanssia, musiikkiliikuntaa, musiikin kuuntelua, rytmittelyä, soittamista, laulua, kuvallista ilmaisua, improvisaatiota, tanssia ja äänten maailmaan tutustumista.*
- **Eri aistikanavat**
- *Sisällytä hetkeen tasapuolisesti eri aistikanavien ärsykyksiä: - kuulo, näkö, tunne...*
- **Toiston määrä**
- *Lapsi tarvitsee uuden asian tai toimintatavan käsittelyä niin kauan, että hän luo siitä uusia tietorakenteita.*
- *Anna aikaa uusien asioiden ja toimintatapojen opettelulle!*
- **Toiminnan ja lepovaiheen vuorottelu**
- *Lapsen on hyvä saada rauhassa sisäistää uudet opitut asiat.*
- *Älä kerää liian paljon erilaisia elementtejä yhdelle kerralle!*
- **Siirtymät musiikkituokioon ja -tuokiosta pois**
- *Mistä tilanteesta lapset siirtyvät toimintahetkeen ja mihin toimintaan/tilanteeseen lapset toimintahetken jälkeen siirtyvät?*
- *Nämä siirtymätilanteet voidaan helposti toteuttaa myös musiikillisin keinoin esimerkiksi laulaen, loruillen tai leikkien avulla.*
- **Suunnitelma hyvänä apuvälineenä**
- *Musiikkitoimintaa ei tule kuitenkaan suunnitella liiaksi, ja toimintaa tulee muuttaa tilanteessa lasten tarpeiden mukaisesti!*
- ***"Huomioithan vielä, että tärkeintä on tekeminen ja siitä nauttiminen, eikä lopputulos!"***

(Lähteenä mukailten: Alho, Hautsalo & Perkiö 1999: 138;

Hongisto-Åberg ym. 1998: 174-175;

Karling ym. 2009: 257-258.)

Suunnitellessasi mieti:

- Kenelle opetat?
- Mitä opetat?
- Miksi opetat?
- Miten opetat?
- Kuinka kauan toiminta kestää?
- Millainen on toimintaympäristö?
- Miten arvioit tuokion

Esimerkki musiikkihetken toteuttamisesta:

- **Aloitus:** Musiikkihetki tarvitsee selkeän aloituksen esimerkiksi alkulaululla.
- **Orientointi:** Viritellään lapsia tunnelmaan ja aiheeseen.
- **Toimintavaihe:** Olennaista on toiminnan eteneminen vaiheiden mukaisesti, lasten havainnointi, kuunteleminen, keskusteleminen sekä tuen ja ohjauksen tarpeen arviointi. Toimintavaiheessa lapsille tulee opettaa välineiden ja materiaalien käyttöä.
- **Lopetus:** Musiikkihetki kannattaa päättää yhteiseen selkeään lopetukseen esimerkiksi loppulaulun avulla.
- **Arviointi:** Lapsilta on hyvä kerätä palautetta toimintatuokion onnistumisesta, jotta toimintaa pystytään jatkossa kehittämään. Havainnoi lapsia myös hetkessä.

(Alho, Hautsalo & Perkiö 1999: 138; Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2009: 257-258.)

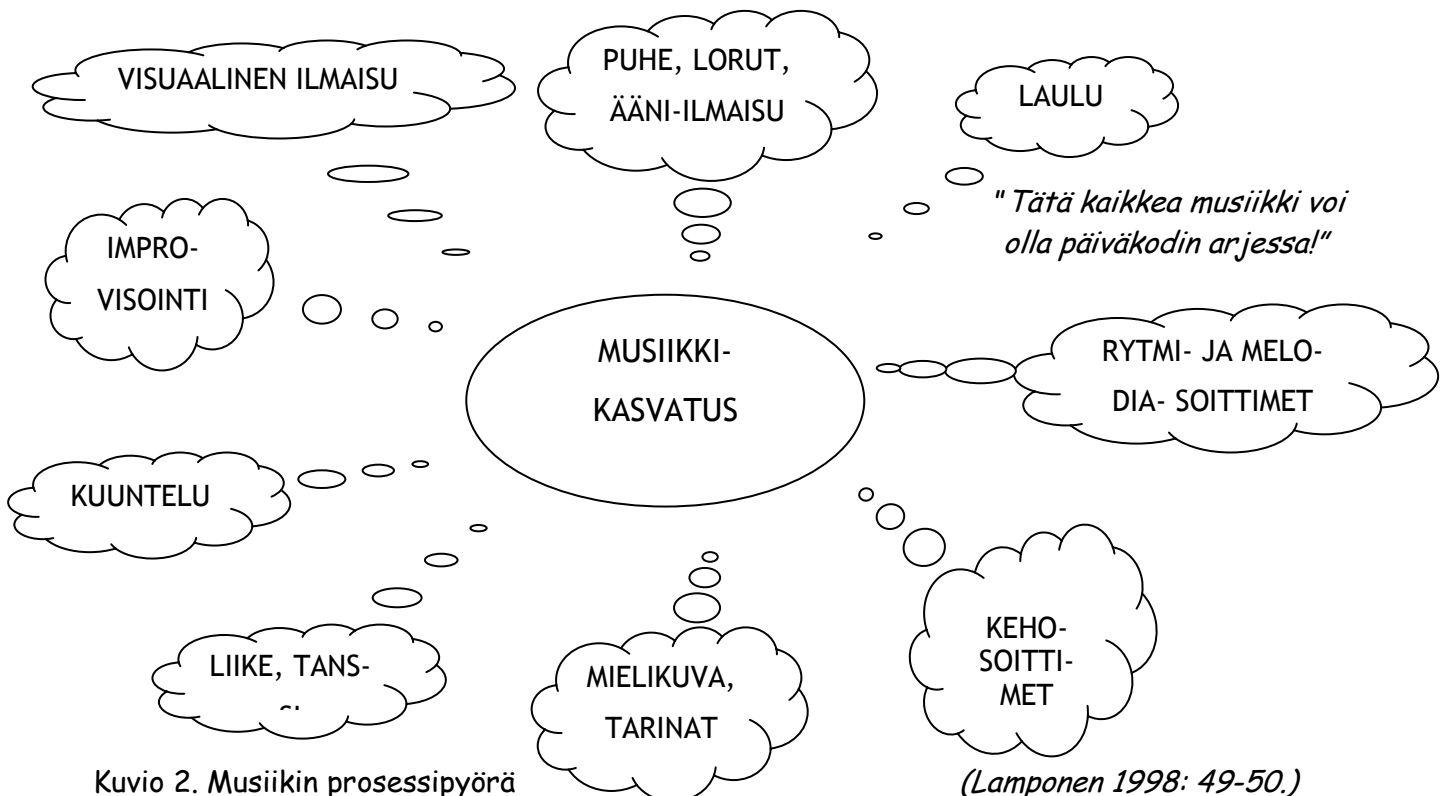
"Muistathan, että jokainen musiikkituokio on aina oma ainutlaatuinen ja yksilöllinen kertansa; mitään yhtä ja ainoaa toimivaa kaavaa tai metodia ei ole!"

VINKKEJÄ ARJEN MUSIIKKITOIMINTAAN

Seuraavan osion tarkoituksena on antaa ideoita, vinkkejä ja uusia työtapoja päiväkodissa työskenteleville varhaiskasvattajille suunnittelutyön helpottamiseksi ja nopeuttamiseksi. Olemme koonneet osioon valmiita ideoita musiikin toteuttamiseksi sekä kirjavinkkejä, joista lukija löytää aiheeseen liittyviä lauluja, leikkiohjeita ja CD-levyjä. Kirjavinkkien avulla aiheesta kiinnostuneet voivat syventää tietojaan ja taitojaan. Kirjavinkeistä voit lainata mukaasi kiinnostavimmat teokset seuraavalta kirjastoreissulta tai tehdä työpaikalle kirjatilauksia talon yhteistä käyttöä varten. Älä myöskään unohda hyödyntää kollegoiden tietoja, taitoja ja materiaaleja. Vaikka opas sisältääkin valmiita ideoita, on ne tehty vain ehdotuksiksi, joita varhaiskasvattajat voivat mielikuvituksen ja luovuuden mukaan soveltaa omalle ryhmälleen sopivaksi. Muuntele ja yhdistele ideoita toisiinsa rohkeastikin ja liitä niitä osaksi sinulle tuttuihin työtapoihin.

Mikäli sinulla tai työtovereillasi ei ole soittotaitoa, voit tutustua uusiin lastenlauluihin käyttämällä apunasi myös Internetiä. Niin Google, YouTube, Myspace kuin Spotifykin ovat oivia sivustoja tutustua uusiin kappaleisiin.

Kun puhumme musiikkituokiosta, emme tarkoita vain lauluhetkiä. Musiikki on paljon muutakin kuin laulua ja soittoa, minkä osoittaa myös Kuvio 2. esittämä Jean F. Wilmouthin laatima musiikin prosessipyörä.

Kuvio 2. Musiikin prosessipyörä

(Lamponen 1998: 49-50.)

"Luomalla lapsille monipuoliset musiikkikokemukset, autamme lapsia hahmottamaan musiikin eri elementtejä ja tarjoamme heille luovuutta mahdollisuuksien maailmaan"

(Kivelä-Taskinen 2008: 50.)

MUSIIKKIHETKEN SELKEÄ KAAVA: ALOITUS-TOIMINTA- LOPETUS

Lapset kykenevät hahmottamaan musiikkihetken paremmin, kun tuokio alkaa ja loppuu selkeästi. Musiikkituokio kannattaa aloittaa ja lopettaa lapsille tutuilla lauluilla, joka voi pysyä samana toimintatuokioissa. Vaihtelu kuitenkin virkistää ja kannattaa rohkeasti laulaa lasten kanssa aivan uusiakin alku- ja loppulauluja. Alku- ja loppulaulut voivat olla toiminnallisia ja ne kannattaa valita lasten kehitysvaiheen mukaisesti. (Alho, Hautasalo & Perkiö 1999: 138.)

Esimerkkejä toimivista alkulauluista:

- Leikkitunti
- Tervehdyksiä
- Kiva kun oot täällä
- Orkesterilaulu
- Leikin vuoro
- Nyt on aika
- Tervetuloa!
- Tule ystäväksi
- Kaikki soittamaan
- Taikapeitto
- Alotan minä laulamaan
- Mitä tehdään
- Onko "matti" täällä? On "matti" täällä

Esimerkkejä toimivista loppulauluista:

- Kanssa hyvän ystävän
- Loppuleija
- Hyvästelylaulu
- Nyt on laulut laulettu
- Soittorasia
- Aurinkoa, lintuja ja ystäviä
- Hei vaan näkemiin
- Loppulaulu
- Loistoporukka

(Kaikki laulut löytyvät alla olevasta kirjavinkit - osiosta)

"Laula koko laulu tai valitse lauluista sopivat säkeistöt laulettavaksi, muuntele lauluja mielesi mukaan ja kehitä niihin leikkejä rohkeasti! Muista myös lasten yksilöllinen kohtaaminen laulaen mahdollisuuksien mukaan lapsen nimet läpi alkulaulujen aikana."

Kirjavinkit:

Alho, E. & Perkiö, S. 1997. *Laulun aika*. Porvoo: WSOY. (Laulut: Soittorasia).

Alho, E., Hautasalo, H., Perkiö, S. 1999. *Vauvojen laulun aika*. Porvoo: WSOY. + CD (Laulut: Hei vaan näkemiin ja Mitä tehdään).

Heikkilä, O. & Lehikoinen, V. 1984. *Suuri lastenlaulukirja 1*. Helsinki: Musiikki Fazer Musik. (Laulut: Nyt on laulut laulettu).

Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piironen, A. & Mäkinen, L. 1993. *Hip Hoi Musiso!* Hämeenlinna: Fazer Musiikki Oy. (Laulut: Tule ystäväksi).

Järvenpää, L. & Karhinen-Ilo, M. 2007. *Kiekkumaralla. Kansanlauluja lapsille*. Helsinki: Tammi. + CD (Laulut: Alotan minä laulamaan).

Kivelä-Taskinen, E. 2008. *Rytmikyllyn Pikku-kuplat*. Espoo: Multiprint OY. + CD (Laulut: Tervetuloa!, Loppulaulu, Loistoporukka)

Perkiö, S. & Huovi, H. 2010. *Karvakorvan laulupurkki. Lauluja ja leikkejä lapsiperheille*. Helsinki: Tammi. + CD (Laulut: Loppuleija)

Sopanen, S., Kaikkonen, M. 2004. *Leikkitunti*. Keuruu: Otava. + CD (Laulut: Leikkitunti, Nyt on aika, Leikin vuoro ja Hyvästelylaulu).

Sopanen, S., Korolainen, T. 2007. *Satutunti*. Keuruu: Otava. + CD (Laulut: Tervehdyksiä, Aurinkoa, lintuja ja ystäviä).

Sopanen, S. 2008. *Taikapeitto*. Keuruu: Otava. + CD (Laulut: Taikapeitto ja Kaikki soittamaan).

Vähäkuopus, J. 2007. *Tontun aarrearkku. Neuropsykologinen liikunta-, tanssi- ja musiikkiohjelma. 3.painos*. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry. + CD (Laulut: Kanssa hyvän ystävän).

Weckström, E. 2008. *Tempoa tenaviin - materiaalipaketti ohjaajille*. Satakunta: Satakunnan painotuote Oy. (Laulut: Kiva kun oot täällä, Orkesterilaulu, Tervehdyksiä).

UUDET LAULUT

Laulaminen on yhtä luonnollinen tapa käyttää omaa ääntä kuin puhuminen, eikä laulamiseen tarvita edes mitään apuvälineitä! Rikastuta sekä omaa että lasten lauluvarastoa opettelemalla uusia lauluja osaksi suunniteltuja ja spontaaneja lauluhetkiä. Muistathan, että ennen kuin voit alkaa opettamaan lapsille uutta laulua, on sinun ohjaajana osattava laulu hyvin, ja pidettävä siitä henkilökohtaisesti. Maailmassa riittää kyllä lauluja, joten kenenkään ei tarvitse motivoitua opettamaan sellaista, mistä ei itse pidä. (Hongisto- Åberg ym. 1998:110.)

Tapoja opetella uusi laulu:

- **Sanat:** Aloitetaan uuden laulun opettelu laulun sanoista. Lorutellaan sanat ensin läpi, ja kun sanat ovat tulleet tutuiksi, voidaan lorutteluun liittää rytmittelyä esimerkiksi taputtaen. Vähitellen siirrytään opettelemaan melodiaa.
- **Melodia:** Aloitetaan uuden laulun opettelu laulun melodiasta ohjaajan mallin mukaan. Melodia voidaan esimerkiksi hyräillä tai laulaa läpi joillakin tavuilla kuten laa ja duu.
- **Leikki:** Joissakin lauluissa leikkiminen saattaa olla jopa laulua olennaisempaa. Uuden laulun opettelu aloitetaan tällöin suoraan leikistä, ja melodia opitaan vähitellen leikin myötä.
- **Piilo-opetus:** Ohjaaja laulaa tai hyräilee uutta laulua esimerkiksi pukemistilanteissa, askarrellessa, lepohetkellä tai musiikkiliikunnan yhteydessä.
- **Kaikulaulu:** Ohjaaja laulaa säkeen, ja lapset toistavat sen kaikuna.
- **Havainnollistaminen:** Uuden laulun opettelussa voidaan käyttää apuna esimerkiksi lauluun liittyviä kuvia, leluja tai käsinukkeja, jotka kertovat laulun sisällöstä lapsille sekä esittävät sisällön kiinnostavalla, mieleenpainuvalla ja mielikuvituksen aktivoivalla tavalla. Eri säkeistöjä esittävät kuvat helpottavat etenkin monisäkeisten laulujen opetteluja ja sanojen muistamista. Kuvat voit liittää esimerkiksi musiikkitauluun, josta osoitat lapsille, miten laulu etenee. (ks. Musiikkitaulu s. 33.)

MUSIIKKI- JA LAULULEIKIT

Olennaista musiikkileikeille on se, että niissä riemuitaan musiikista ja leikin päämääräksi riittää leikki.

Leikkimiseen voi sisältyä musiikkikasvatusta, mutta musiikkia voi oppia leikkimättäkin, eikä oppiminen ole leikkien keskeinen tavoite! (Tolonen 2010: 33.) Musiikki- ja laululeikkejä voit soveltaa ja liittää niihin erilaisia toimintoja. Laululeikit sopivat niin suunniteltujen musiikkituokioiden lapsia osallistaviksi toiminnoiksi kuin yllättäväänkin spontaaniin tilanteeseen.

"Tutustu rohkeasti uusiin työtapoihin ja muista myös tuttujen ja toimivien piirileikkien käyttömahdollisuus!"

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Valmiit leikkiohjeet:** Etsi kirjoista teemaan sopivia lauluja ja niille valmiita laululeikkejä (ks. kirjavinkit).
- **Lasten keksimä leikki:** Anna lasten liittää jokin heidän keksimänsä leikki tuttuun lauluun. Auta tarvittaessa lapsia leikin keksimisessä ja muokatkaa siitä yhdessä toimiva kokonaisuus. Anna kuitenkin lapsen omalle luovuudelle tilaa ja aikaa.
- **Leikkiliikkeet:** Keksikää yhdessä lasten kanssa lauluille omat leikkiliikkeet. Leikkiliikkeitä voivat olla muun muassa tanssi, taputukset, tömistykset, napsutukset ja soittimilla soittaminen. Leikkiliikkeet voidaan tehdä koko ryhmän kanssa yhdessä, parin kanssa tai yksin omalla paikallaan. Vain luovuus on rajana!
- **Draaman liittäminen:** Liitä laululeikkeihin mahdollisuuksien mukaan myös esimerkiksi rekvisiittaa tai lasten roolivaatteita leikin dramatisointia varten.
- **Elementin liittäminen:** Ota laululeikkituokion läpi käymisen tueksi jokin musiikkihetkeä yhdistävä elementti, joista on esimerkkejä oppaassa. Niitä voivat olla esimerkiksi lorupussi, taikalaatikko, jokin hahmo, kortti, kuva, soitin, musiikkitaulu tai minkä ikinä keksitkään. Liitä musiikkituokio ja siinä laulettavat ja leikittävät laulut elementin ympärille.

Kirjavinkit:

Alho, E. , Hautsalo, H. , Perkiö, S. 1999. Vauvojen laulun aika. Porvoo: WSOY. + CD

Bell, N. 2008. Pienet sammakot ja muita eläinlauluja. Helsinki: Tammi. + CD

Heikkilä, O. & Leihikoinen, V. 1986. Suuri lastenlaulukirja 2. Helsinki: Fazer Musiikki Oy. (Katso myös kirjasarjan muut teokset).

Heikkilä-Halttunen, P. 2005. Satusaari. Musiikkimatka. Porvoo: WSOY. (Katso myös kirjasarjan muut teokset).

Hongisto-Åberg, M. , Viitaila-Pulkkinen, E. & Louhi, K. 1998. Vauvojen laulut. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Huovi, H & Perkiö, S. 2011. Urpon ja Turpon lauluja. Helsinki: Tammi. + CD

Huovi, H. , Perkiö, S. & Kostilainen, L. 1998. Urpon ja Turpon laulukirja. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Järvenpää, L & Karhinen-Ilo, M. 2007. Kiekkumaralla. Kansanlauluja lapsille. Helsinki: Tammi. + CD

Kari, V. 2010. Kultainen lastenlaulukirja. Hämeenlinna: F- kustannus Oy.

Kari, V. 2006. Lasten paras laulukirja. Helsinki : F- Kustannus Oy.

Kivelä-Taskinen, E. 2008. Rytmiä ja Pikku-kuplat. Espoo: Multiprint OY. + CD

Ollaranta, R. , Simojoki, M. , Kaikkonen, M. , Sopenan, S. 2000. Olin laulukirja. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Perkiö, S & Huovi, H. 2010. Karvakorvan laulupurkki. Lauluja ja leikkejä lapsiperheille. Vammala: Tammi. + CD

Perkiö, S & Huovi, H. 2008. Vauvan vaaka. Lauluja ja leikkejä vauvaperheille. Vammala: Tammi. + CD

Pyötsiä, M. 2011. Tule, tule leikkiin. Lasten laululeikkejä. Hämeenlinna: F-Kustannus Oy.

Sopenan, S: Leikkitunti, Satutunti, Lystitunti ja Taikapeitto. (ks. kirjavinkit s. 17!)

Vähäkuopus, J. 2007. Tontun aarrearkku. Neuropsykologinen liikunta-, tanssi- ja musiikkiohjelma. 3.painos. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry. + CD

SOITTAMINEN

Soittimet ja soittaminen kuuluvat kiinteästi musiikkikasvatukseen myös päiväkodeissa. Vaikka päiväkotien tehtävänä ei olekaan tarjota lapsille varsinaista soitto-opetusta, avaa päiväkotiki mahdollisuuden tutustuttaa lapset mitä erilaisimpiin soittimiin aina omasta kehosta vieraampiin laattasoittimiin ja bongorumpuihin. Älä turhaan jätä soittimia pölyyntymään kaappeihin, vaan tutustu rohkeasti niiden käyttöön ja mieti, miten liittäisit soittamisen osaksi musiikkituokioita. Soitto voi olla luovaa tai ohjattua toimintaa lapsille. Erilaiset äänet ja soittimet synnyttävät lapsissa vahvoja mielikuvia, joita tulisi ehdottomasti hyödyntää musiikkituokioiden sisällä. Muista kuitenkin, että soittotehtävät eivät saa olla liian vaikeita, sillä jokaisen lapsen on saatava kokea riemua omasta onnistumisestaan ja osaamisestaan. (Hongisto-Åberg ym. 1998: 137.)

”Säestämisen suhteen toimivana yleissääntönä pätee se, että, kun lapset ovat oppineet hallitsemaan melodian, voidaan musiikkiin liittää säestäviä rytmisoittimia tai aikuinen voi säestää lapsia.”

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Uusi soitin:** Tutustuta lapset perusteellisesti uuteen soittimeen. Huolehdi, että lapsi oppii kuuntelemaan soittimen sointiväriä, hallitsee oikean soittotavan sekä oppii käsittelemään soitinta hellästi niin, ettei se rikkoudu.
- **Kehosoittimet:** Oma ääni ja keho ovat jokaisen ulottuvilla, eli käytännössä aina käytettävissä. Oma keho tulisikin hyödyntää myös soittotarkoituksessa musiikkituokioilla. Omalla äänellä voi leikkiä esimerkiksi suhisten, pöristen ja kuiskaten. Jalat ja kädet tuottavat myös monenlaisia ääniä ja rytmejä taputtaen, naksuttaen, tömistäen ja vaikkapa koputtaen. Voit elävöittää esimerkiksi tuttuja satuja kehosoitimien avulla ja näin osallistaa lapsia toimintaan. Piirrä myös erilaisia äänikuvia, joihin liittyy tietynlaisen äänen tuottaminen. (ks. Työskentely kehonosien kanssa s. 50.)
- **Rytmisoittimet:** Erilaiset rytmisoittimet kapuloineen ja marakasseineen ovat tuttu osa päiväkotien musiikkikasvatusta. Tutustuta lapsia myös vieraampiin rytmisoittimiin kuten erilaisiin rumpuihin, kastanjetteihin, quiroihiin tai lautasiin. Muista kuitenkin, että kasvattajana sinun on ensin itse hallittava kyseisen soittimen soittotekniikka. Rytmisoittimiston on hyvä koostua soittimista, joissa on erilaisia sointivärejä, sillä esimerkiksi puiset, metalliset ja kalvosoitimet herättävät lapsessa hyvinkin erilaisia mielikuvia. Luota näihin mielikuviiin musiikkituokioilla; mikä ääni kuulostaa kenties hevosen laukalta, vesipisaralta ja tuulen suhinalta? Tutustukaa ensin yhdessä erilaisiin rytmisoittimiin, jonka jälkeen esimerkiksi orkesterisoiton harjoitukset voivat alkaa.

- **Melodiasoittimet:** Melodiasoittimista tutuimmat lienevät päiväkodin arjessa erilaiset laattasoittimet sekä kanteleet. Melodiasoitinten ajatellaan usein olevan aikuisten soittamista varten, mutta mikä estää myös lapsia tutustumasta esimerkiksi pianoon, kitaraan, viuluun tai vaikkapa nokkahuiluun? Tarjoa lapselle yksilökohtainen hetki kanssasi esimerkiksi pianon ääressä; anna lapsen synnyttää jotakin luovaa pianon koskettimilla. Ei soitin mene siitä rikki!
- **Kuvionuotit:** Tutustu kuvionuottien käyttöön osana soitintyöskentelyä Internetissä osoitteessa: <http://www.resonaari.fi/?sid=2>

"Mikäli musiikkituokio rakennetaan vain soittamisen ympärille, on toiminta hyvä toteuttaa pienryhmissä; tällöin soittimiakin mahdollisesti riittää paremmin lapsille!"

"Hankkiessanne soittimia päiväkotinne on hyvä yleisohje hankinnassa se, että valittava soitin on laadultaan hyvä ja lapsiryhmän ohjaaja osaa itse käyttää soitinta. Hankkikaa soittimet mieluummin siis oikeasta musiikkiliikkeestä kuin lelukaupasta!"

Päiväkodin soitinvarustelusta olisi hyvä löytyä muun muassa:

Rytmisoihtimet: <ul style="list-style-type: none"> • kapuloita • putkipenaaleja • kastanjetteja • marakasseja • lautaset • symbaaleja • triangeleja • erilaisia rumpuja, kuten kehä- ja bongo- rummut • tamburiineja • kulkusia • quiroja • rytmimunia • erilaisia itse tehtyjä soittimia 	Melodiasoittimet: <ul style="list-style-type: none"> • 5-kielisiä kanteleita • laattasoitin, tai -soittimet • nokkahuilu • piano • kitara
---	---

(Hongisto- Åberg ym. 1998: 139.)

RYTMITTELY

Rytmillinen toisto aktivoi koko aivot oppimiseen. Rytmittelyssäkin on muistettava toiston tärkeys; toisto on lasten oppimisen tärkein avain. Musiikkituokiossa on tärkeää ottaa huomioon etenkin pienten lasten kanssa hytkyttelyä, köröttelyä, tanssia ja vain musiikin sykkeen kuuntelua. Rytmien kuuleminen ja sen mukaan liikkuminen edistävät lapsen rytmitajua. (Kivelä-Taskinen 2008: 45-46.) Rytmittelyllä on siis yhteyttä aivojen kehitykseen ja oppimiseen. Rytmittelyä voit liittää lukuisiin eri musiikillisiin toimintoihin ja tilanteisiin, joista seuraavaksi esimerkkejä.

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Aikuinen tekee rytmin:**
 1. Aikuinen tekee rytmin esimerkiksi rummulla ja lapset liikkuvat tilassa rytmin tahdissa. Lapset pysähtyvät kun rummutus lakkaa.
 2. Aikuinen tekee esimerkiksi jokaiselle lapselle vuorotellen oman rytmin puolella, jonka lapsi toistaa. Vaikeuta rytmia lasten ikätason ja taitotason kaisesti. kamusi.
 3. Aikuinen voi rytmillä jotakin lapsille tuttua laulua valitsemallaan soittimella tai esimerkiksi käsillä ja antaa lasten arvata, mikä laulu on kyseessä. Lasten tulee mahdollisimman nopeasti tietää, mistä laulusta on kyse. Helpota arvaamista esimerkiksi viheltämällä tai hyräilemällä laulun säveltä rytmitellessäsi. esi-
- **Lapsi tekee rytmin:** Aikuinen antaa lapsille vuorotellen mahdollisuuden keksiä oman rytmin esimerkiksi soittimilla, käsillä, jaloilla, suulla tai muulla kehonosalla, minkä hän opettaa muille lapsille. Voitte myös vaikeuttaa rytmittelyä laulamalla jonkin tutun soittolaulun, jossa jokaisen rytmittelijän nimi lauletaan vuorollaan.
- **Rytmittely hitaasta nopeaan:** Aloittakaa rytmittely hitaalla tempolla ja kiihdyttäkää se niin nopeaan kuin saatte.
- **Rytmittely hiljaisesta voimakkaaseen:** Kokeilkaa aloittaa rytmittely aivan hiljaa ja voimistakaa vähitellen rytmi äänekkääksi.
- **Loruisa rytmittelyä:** Voitte soittaa lasten kanssa soittimilla lorun rytmisä esimerkiksi rytmimunilla tai marakasseilla. Lorusta tulee helposti näin myös helpompi lausua!
- **Lauluisa rytmittelyä:** Laulun tavujen mukainen rytmittely käsillä on tehokas tapa selkeyttää ja korostaa laulun rytmiä.

MUSIIKKILIIKUNTA

Musiikkiliikunta tarjoaa mahdollisuuden musiikista nauttimiseen, musiikkiin eläytymiseen, yhteiseen musiikilliseen toimintaan, ilmaisuun, rentoutumiseen sekä ilon ja onnistumisen kokemuksiin (Juntunen 2010: 13). Musiikkiliikunnan keinoin voidaan kehittää muun muassa lapsen rytmitajua, keskittymis-, kuuntelu-, reaktio-, koordinaatio-, kontakti- ja kommunikointikykyä sekä lapsen liikunnallisia valmiuksia (Hongisto-Åberg ym. 1998:156). Lisäksi musiikkiliikunnalla vaalitaan myös liikkumisen iloa ja sen tärkeyttä.

“Musiikkiliikunnan toteutuksessa mahdollisuuksia on lähes rajattomasti, huomioithan kuitenkin, että ympärillä on tilaa riittävästi!”

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Jumppaohjeistus:** Valitaan soitettavaksi tai laulettavaksi kappaleita, joissa lauletaan erilaisista liikkeistä. Noudatetaan laulun sanoja ohjeiden muodossa. Voitte käydä liikkeet läpi etukäteen ennen musiikkia. Huomioi myös CD-levyt, joilta löytyy erilaisia lasten jumppalauluja. Muistathan, että CD:itä soitettuja jumppalauluja ei ole aina tarkoituksen mukaista noudattaa sananmukaisesti. Kun isommat lapset osaavat seurata vaikeitaakin liikkeitä tarkasti, voivat pienemmät lapset vain hytkyä musiikin mukana riemuiten silti toiminnasta! (ks. kirjavinkit)
- **Rytmi:** Soita rytmiltään erilaisia musiikkikappaleita, ja pyydä lapsia liikkumaan tilassa rytmin mukaisesti: laukka, valssi, marssi jne. Pienempien lasten kanssa lapset voivat liikkua tilassa eri tavoin ohjaajan ohjeiden mukaisesti esimerkiksi kuten hevoset, vanhukset, autot...
- **Liike ja pysähdys:** Ohjaaja soittaa joko nauhoitettua tai itse soitettua musiikkia. Lapsia pyydetään pysähtymään, kun kuuluu musiikkia, tai esimerkiksi liikkumaan vain silloin, kun musiikkia kuuluu. Voit pyytää lapsia liikkumaan tilassa eri tavoin kuten hyppimällä, konttaamalla, käsi kädessä parin kanssa ja niin edelleen. (ks. Liite: Musiikki ja liike s. 68.)
- **Tasapainoleikit:** Kävellään varpailla rauhallisen musiikin tahdissa ja, kun musiikki lakkaa pysähdytään siihen asentoon, johon liikkua jätettiin. Voitte myös kävellä tilassa ja kantaa pään päällä esimerkiksi hernepussia, soittaa erityyppisiä musiikinäytteitä, ja lapset yrittävät liikkua tilassa musiikin mukana hernepussit pään päällä pysyen.

- **Seuraa musiikkia:** Lapsia pyydetään ilmaisemaan liikkein, mitä he kuulevat musiikissa. Musiikki voi olla nauhoitettua tai improvisoitua. Voidaan varioida myös leikittäväksi kuten seuraa johtaja, jolloin yksi lapsista kerrallaan näyttää liikkeitä musiikin tahdissa, joita muut lapset toistavat perässä. Yhteisöllistä toimintaa saadaan, kun lapset asettuvat piiriin käsi kädessä ja liikkuvat yhdessä esimerkiksi huojuen musiikin mukaisesti.

Kirjavinkit:

Juntunen, M-L., Perkiö, S. & Simola- Isaksson, I. 2010. Musiikkiliikunnan käsikirja 1: Musiikkia liikkuen. Helsinki: WSOY.

Vähäkuopus, J. 2007. Tontun aarrearkku. Neuropsykologinen liikunta-, tanssi- ja musiikkiohjelma. 3.painos. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry. +CD

Wecktröm, E. 2008. Tempoa tenaviin - materiaalipaketti ohjaajille. Satakunta: Satakunnan painotuote Oy.

TANSSI

Tanssi tuottaa lapselle iloa sekä liikkumisesta että musiikista. Tanssin avulla lasta autetaan tutustumaan omaan kehoonsa leikin, monipuolisen musiikin ja mielikuvituksen keinoin. Tanssin keinoin lapsen on mahdollista myös ilmaista tuntemuksiaan, saada elämyksiä ja luoda itse. Yhteiset pari- ja piiritanssit ovat myös oiva keino saada kontakti ryhmäläisiin, ja näin tanssi tukee myös lapsen sosiaalista kehitystä. Tanssia voi ohjatusti, kasvattajan tai toisen lapsen mallista, valmiiden ja tarkkojenkin ohjeiden mukaisesti, mutta ennen kaikkea aikaa tulisi järjestää lasten omaehtoiselle, luovalle, tanssille.

"Pienten lasten kanssa luova tanssi on luonnollisesti oiva valinta, mutta luovaa tanssia ei tule unohtaa isompienkaan lasten keskuudessa, päinvastoin!"

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Tanssivat eläimet:** Päätä ennen tanssihetken alkua, mitkä eläimet valitset mukaan tansseihin. Rakenna tanssihetki niin, että tapaatte erilaisia eläimiä, jotka haluavat opettaa lapsille omat tanssinsa. Ideaa voi varioida runsaasti, ja leikin keinoin se sopii mainiosti myös pienemmille lapsille. Voit esimerkiksi valita, että yksi eläin opettaa lapsille tanssissaan tarkat tanssiliikkeet, jotka opetellaan ennen musiikkia. Yksi eläin taas opettaa tanssimaan musiikkityyliin mukaisesti; kun musiikkityyli vaihtuu, vaihtuu tanssityylikin. Yksi eläin pyytää ohjaajaa näyttämään musiikin tahdissa tanssiliikkeitä, eli tällöin tanssitaan ohjaajan mallista, ja yksi eläimestä pyytää lapsia opettamaan hänelle jonkin tanssin, eli tällöin lapset tanssivat omaehtoisesti ja luovasti! Tällä tavoin lapset pääsevät tanssin maailmaan monin eri keinoin! (ks. Liite: Tanssisaarella s. 63.)
- **Erilaiset musiikkityylit:** Päästä lasten luova tanssi valloilleen. Soita lapsille erilaisia musiikkityylejä, ja anna heidän heittäytyä tanssin vietäväksi. Jokainen lapsi saa liikkua omaehtoisesti luoden omat tanssikuvionsa. Kokeile rohkeasti perinteisen lasten musiikin rinnalle villimpää lasten rock- ja diskomusiikkia tai vaikkapa musiikkia Hevisaurukselta.
- **Kansantanssit:** Tutustu ensin itse lapsille sopiviin pari- ja piirikansantansseihin. Harjoitella yhdessä lasten kanssa tansseja riveissä, piirissä ja ketjuissa. Valmiiden ohjeiden lisäksi kehitelkää omia tansseja, esimerkiksi piirissä, tuttuihin kappaleisiin. (ks. kirjavinkit)
- **Tanssiesitys:** Valitkaa jokin mieluinen kappale, johon keksitte yhdessä lasten kanssa tanssiliikkeet. Esittäkää tanssi esimerkiksi päiväkodin yhteisessä musiikkihetkessä. Tanssiesitys voi olla myös hetkessä syntyvää lasten luovaa tanssia!

Kirjavinkit:

Juntunen, M-L., Perkiö, S. & Simola- Isaksson, I. 2010. Musiikkiliikunnan käsikirja 2: Musiikkia tanssien. Helsinki: WSOY.

Ollaranta, R. & Simojoki, M. 1985. PIUM PAUM PAUKKAA. Keuruu: Otava. (Kansantansseja lapsille)

Rooyackers, P. 1997. Tanssileikkikirja. Helsinki: Edita.

Sarje, A. 2005. Ihanaa vai ikävää -lapset tanssin tekijöinä. Kuopio: Kopijyvä OY.

IMPROVISOINTI JA ITSE LUOMINEN

Improvisointi on oleellinen osa lasten musiikkikasvatusta sillä se, jos jokin antaa lapselle mahdollisuuden ilmaista itseään. Improvisaatio voidaan ajatella leikkinä, jossa lähdetään etsimään esimerkiksi, millaisia ääniä jostakin soittimesta syntyy, tai miten, jokin melodia alkaa laulattaa tai liikuttaa meitä. Mieti, millaiseen hetkeen suunniteltu improvisaatio sopii; tuttu pienryhmä lisää turvallisuuden tunnetta ja helpottaa myös ohjaajan roolia ryhmän hallitsemisessa. Improvisaatio voi olla yhteismusisointia tai mahdollisuuksien mukaan yksilöllistä toimintaa ja huomiota arjessa.

"Lasten innostus improvisaatioon voi syntyä yllättävissäkin tilanteissa; tartu näihin hetkiin ja anna tilaa lasten luovuudelle!"

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Soittaen:** Herätä lasten kiinnostus, ja tutustuta heidät soittimeen tai soittimiin eli ohjeista, miten soittimella soitetaan. Pyri vapaaseen improvisaatioon, jolloin lasten ilmaisua ei rajata millään tavalla. Soittimen avulla lapsi voi myös purkaa tunteitaan turvallisella tavalla.
- **Laulaen:** Lapset voivat sanoittaa tutun melodian uudestaan omilla sanoituksillaan, tai voitte improvisoida yhdessä kokonaisen kappaleen alusta loppuun saakka. (ks. seuraava sivu)
- **Tanssien:** Ohjeista lapsia heittäytymään musiikin vietäväksi! Liike saa olla vapaata ja omaehtoista. Muista kuitenkin huolehtia, että ympärillä on tilaa riittävästi.
- **Lorutellen tai runoillen:** Myös loru voi helposti syntyä improvisaation tuloksena.
- **Oman improvisaation jakaminen muille:** Lapsi voi opettaa tai esittää improvisaation kautta syntyneen liikkeen, melodian, laulun, lorun ja niin edelleen muille lapsille. Mieti dokumentoinnin mahdollisuutta kuvaamalla tai äänittämällä improvisaation yhteydessä.

"Anna lapsille mahdollisuus esiintyä ja anna siihen rohkaisua."

"Syvennä improvisaatiota konkreettisempaan uuden luomiseen! Omien laulujen, soittimien ja musiikin tekeminen on yllättävän helppoa myös varhaiskasvatuksessa. Lapset saavat tilaisuuksien itsensä ilmaisuun, luovuuteen ja musiikillisten kykyjen harjoitteluun."

"Itse tekemisestä pitää tehdä hauskaa!"

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Laulujen tekeminen:** Lapset ovat pääosassa laulun luomisessa ja tekemisessä. Aikuisen tehtävänä on kuitenkin ohjata lapsia luomaan laulusta konkreettisesti toimiva. Aikuinen voi esimerkiksi saduttaa lapsia ja valmiista tarinasta voidaan muokata mahdolliset laulun sanat. Kun sanat on keksitty, lapset saavat aikuisen apua käyttäen keksiä laululle rytmin. Lopuksi keksikää yhdessä laululle melodia. Helppointa on liittää laulu johonkin tuttuun säveleen. Voitte myös tietokoneella mahdollisuuksien mukaan säveltää oman laulun Äänisen äänisanakirjassa ja sävellysympäristössä Internet-osoitteessa: <http://www2.siba.fi/aaninen/>. Lopuksi esittäkää laulu ja mahdollisuuksien mukaan nauhoittakaa se!
- **Soittimien askartelu:** Itse tekemiä soittimia voi tehdä arkipäivän tarvikkeista. Rummun teet yksinkertaisesti esimerkiksi käytetystä säilöntäpurkista. Rytmimuna syntyy esimerkiksi käytetyistä pääsiäismunan lelutin kotelosta. Laita munan sisään esimerkiksi riisiä ja teippaa rytmimuna kiinni. Marakassin tai helistimen teet helposti esimerkiksi tyhjästä muovipullosta. Laita muovipullon sisään esimerkiksi kuivattuja herneitä. Sadeputken/hiekkaputken saat tehtyä esimerkiksi talouspaperirullan pahvirullasta. Sulje päät esimerkiksi kartongilla ja lisää herneet tai riisit. Teippaa päät vielä hyvin kiinni. Koristele soittimet esimerkiksi värillisillä kontaktimuoveilla, kreppipapereilla ja tarroilla. (ks. kirjavinkit & oheiset kuvat).

- **Tanssiliikkeiden tekeminen:** Tanssiliikkeiden kehittäminen sopii hyvin esimerkiksi jumppatunnin teemaksi. Laita tanssimusiikkia soimaan. Jokainen lapsi saa harjoitella itselleen muutaman tanssiliikkeen, jonka hän opettaa muille lapsille. Anna lasten luoda omanlaiset tanssiliikkeet tai oma tanssinumeronsa musiikin tahdissa omaa luovuuttaan käyttäen. Huolehdi ujomprien lasten rohkaisusta, mutta korosta toiminnan vapaaehtoisuutta. Viritä lapset rentoon tunnelmaan; lasten tansseja ei arvostella, tärkeintä on uskallus ja toiminnan hauskuus! (ks. Tanssi s. 26.)
- **Runon tai lorun luominen:** Valitkaa lorulle ja runolle teema. Jokainen lapsi saa vuorollaan sanoa pienen säkeen, lauseen tai sanan, joka lisätään loruun. Kun loru on saatu valmiiksi, siihen voidaan lisätä esimerkiksi omatekemää rytmittelyä tai soittoa.

Kirjavinkit:

Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piironen, A. & Mäkinen, L. 1998. Hip Hoi Musisoi. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammer- Paino Oy.

MUSIIKKIMAALAUUS

Musiikki herättää mielikuvia ja tunteita, joita musiikkimaalauksen keinoin voidaan tehdä näkyviksi. Olennaista on muistaa, ettei musiikkimaalauksessa ole koskaan yhtä ja ainoaa oikeaa lopputulosta, vaan päinvastoin; prosessi on tuotosta tärkeämpi! Musiikkimaalaus koostuu pääsääntöisesti kolmesta vaiheesta: Musiikin kuuntelusta, jolloin tarkkaillaan musiikkia, työvaiheesta, jolloin toimitaan musiikin innoittamina sekä purkuvaiheesta, jolloin kuulijoille annetaan mahdollisuus kertoa töistään. (Hongisto- Åberg ym. 1998: 106.)

"Muista etsiä musiikkimaalauksia varten tarvittavat välineet ja materiaalit valmiiksi; vesivärit tai sormivärit sopivat tähän tarkoitukseen mainiosti! Myös papereiden on hyvä olla tarpeeksi suuria, kuten A3, ja pöytäpinnat on hyvä suojata. Voit joko soittaa musiikkia CD:ltä, jolloin tarvitset CD-soittimen ja CD-levyt valmiiksi musiikkituokiota varten, tai voit soittaa musiikin itse erilaisin soittimin."

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Lasten omat maalaukset:** Jaa jokaiselle lapselle oma paperi, ja ohjeista heitä musiikin kuunteluvaiheessa tarkkailemaan esimerkiksi mitä musiikki tuo mieleen, minkä väristä musiikki on, miltä musiikki näyttää tai millainen rytmi musiikilla on. Anna vain yksi tarkkailutehtävä lapsille. Soita CD:ltä muutamia musiikkikappaleita pienet pätkät. Musiikkikappaleiden tyyli voi vaihdella suurestikin!
- **Yksi iso kuunnelma:** Jaa jokaiselle lapselle oma paperi, ja ohjeista heitä tarkkailemaan samoja asioita kuin edellisessä esimerkissä. Soita yhtä ja samaa isoa kuunnelmaa koko tuokion ajan. Kokeile esimerkiksi musikaalia tai luonnon ääniä!
- **Muovailu:** Toimi kuten edellä, mutta maalaamisen sijasta nyt muovailaan musiikin innoittamina.
- **Askartelu:** Musiikin innoittamina voidaan myös askarrella, mitä erilaisimmista materiaaleista. Pyydä lapsia esimerkiksi tarkkailemaan, minkä muotoista musiikki on, ja askartelemaan näitä muotoja.
- **Lasten yhteinen tuotos:** Etsi etukäteen isoja paperiarkkeja tai teippaa useita A3 papereita toisiinsa kiinni. Ajatuksena on, että kaikki lapset mahtuvat tämän ison paperin ympärille. Ohjeista lapsia maalaamaan tarkkailutehtävän mukaisesti. Soita musiikkikuunnelmaa, jonka aikana lapset piirtävät yhteiselle paperille omaa näkemystään musiikista, kukin kuitenkin omilla maalausvälineillään. Huom. Toiminta voidaan toteuttaa myös pienryhmissä, jolloin vain osa lapsista on maalaamassa samanaikaisesti. Jos toiminta toteutetaan pienryhmissä, jatkaa seuraava ryhmä saman paperin maalaamista toisen ryhmän jälkeen saman musiikkikuunnelman parissa. Maalaamishetken jälkeen voidaan keskustella siitä, miten erilaisia näkemyksiä sama musiikki herätti.

KATSOMINEN

“Visuaalisuus on myös tärkeä osa musiikillista kokemista ja kokemusta. Mieti, miten itse voisit hyödyntää näköaistin yhteyttä musiikkiin päiväkodin arjessa. Katsominen on tärkeä osa-alue musiikissa etenkin pienemmille lapsille, mutta sitä voi ja tulee käyttää myös osana vanhempien lasten musiikkikasvatusta. Ajattele luovasti, niin keksit varmasti uusia tapoja yhdistää katsominen ja musiikki toisiinsa!”

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Konsertit:** Järjestäkää lapsille elävän musiikin kokemuksia erilaisin musiikkikonsertein. Voitte yhdessä kollegoiden kanssa järjestää oman konsertin, tai mahdollisuuksien mukaan järjestää talon ulkopuolisia henkilöitä konsertoimaan päiväkotiin. Huomioikaa myös retkimahdollisuudet läheisiin konserttisaleihin. Vierailijat ja vierailut voivat herättää myös uusia toimintaideoita musiikin käytön suhteen myös päiväkodin henkilökunnalle.
- **Äänimaisema:** Etsi tai piirrä itse kuva, jossa esiintyy monenlaisia elementtejä. Pyydä lapsia esittämään ääniä, joita kuvasta “kuuluu”. Tutkikaa myös esimerkiksi millaisia muotoja kuvasta löytyy ja, miltä ne kuulostavat.
- **Laulu piirtäen:** Loruile, jokin loru tai laulu läpi, ja piirrä samalle sen tapahtumat paperille. Lapset seuraavat lorua tai laulua katsellen piirustustasi.

MUSIIKKITAU LU

”Musiikkitaulua voidaan käyttää rajattomasti hyödyksi erilaisissa musiikillisissa toimintatuokioissa ja päiväkodin arjen opetustilanteissa. Musiikkitaulun voit tehdä helposti suuresta kartongista. Päällystä kartonki, koristele halutessasi ja liitä sinitarralla siihen erilaisia kuvakortteja, valokuvia tai erilaisia materiaaleja mielikuvituksen mukaan.”

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Orkesteritaulu:** Jaa lapsille valitsemiasi erilaisia soittimia ja liitä musiikkitauluun kuvakortteja kyseisistä soittimista. Laita sitten CD:ltä soimaan rytmikästä musiikkia ja näytä esimerkiksi kepillä tahtia kunkin soitinkortin kohdalla, jolloin lapset soittavat samalla kyseisiä soittimia. Voitte myös rytmitellä orkesteritaulun avulla.
- **Ison kuvan käyttäminen:** Voit laittaa musiikkitauluun isomman kuvan, jota voit käyttää apuna esimerkiksi musiikkituokion pohjana ja kaavana. (ks. Yhden ison kuvan käyttö s. 34)
- **Kuvasarjan käyttäminen (hetken kaava näkyvillä):** Liitä musiikkitauluun kuvia lauluihin tai leikkeihin liittyen lineaarisesti ja käy ne kohta kohdalta läpi musiikkituokion aikana. Voit käyttää apuna esimerkiksi nuolta, mikä liikkuu kuvien kohdalla kunkin toiminnan vaihtuessa. (ks. oheinen kuva)

- **Palautteen pyytäminen:** Voit myös helposti käyttää musiikkitaulua palautteen keräämisessä lapsilta. Liitä tauluun kuvia eri naamoista eri ilmeillä ja pyydä lapsia vuorotellen valitsemaan ohjaustuokion miellekyyttä vastaava naamakuva. (ks. oheinen kuva)
- **Lorupussista nostaminen:** Anna lasten nostaa leikin keinoin vuorotellen esimerkiksi lorupussista kuvia, kortteja tai mitä vain materiaaleja (ks. Loru ja runo s. 41.), joita lapset saavat itse liittää musiikkitauluun. Kun materiaalit ovat taululla esillä, helpottaa se musiikkihetken hahmottamista.

YHDEN ISON KUVAN KÄYTTÖ

"Vangitse lasten mielenkiinto kuvan avulla, mikä toimii koko musiikkihetken pohjana. Muista kuitenkin huolehtia, että lapset näkevät kuvan selkeästi ja ymmärtävät, mitä kuva esittää."

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Itse piirretty kuva:** Piirrä etukäteen kuva, jossa esiintyy musiikkihetken kuuluvia elementtejä, jotka vastaavat tiettyjä toimintoja. Pyydä lasta valitsemaan kuvasta jokin elementti, ja toteuttakaa sitten siihen kuuluva toiminta kuten laulu tai loru.
- **Kartta:** Laadi etukäteen kartta, johon teet erilaisia musiikillisia rasteja lapsille. Kartta voi sisältää niin tanssia, liikettä, loruakin kuin lauluakin. Kartan mukana voidaan oikeasti liikkua ryhmätilassa, tai vain seurata istuen mielikuvitusta käyttäen. (ks. oheinen kuva, Liite: Loruttelua ja rytmittelyä kartan avulla s. 65 & Piilotus ja etsintä s. 51.)
- **Valmis kuva:** Etsi jokin kuva, mistä löydät paljon elämää. Keksi itse etukäteen kuvassa oleviin asioihin sopivat musiikilliset toiminnot tai yritäkö yhdessä lasten kanssa keksiä kuvaan liittyviä ja siitä mieleen heräviä lauluja, leikkejä tai esimerkiksi loruja.

PIENTEN KUVIEN KÄYTTÖ

"Kokeile, miten onnistuu useamman kuvan käyttö tuokion tukena yhden ison kuvan sijaan. Kuvat voivat olla lasten nähtävillä koko hetken ajan, tai voit nostaa kuvat tuokion edetessä yksi kerrallaan esille. Kuvat voivat olla mitä vain: itse piirrettyjä, lasten piirtämiä, valokuvia tai muita valmiita kuvia sekä kortteja. Voit muistin virkistykseksi kirjoittaa kuvan toiselle puolelle kuvaan liittyvän toiminnan!"

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Yksi kuva per yksi toiminta:** Etsi tai piirrä itse jokaista musiikkihetken toimintaa kuvaava pieni kuva. Ohjaaja voi itse viedä musiikkihetkeä eteenpäin valitsemalla seuraavan kuvan, tai voi antaa lasten päättää, mikä kuva valitaan seuraavaksi. Kuvat voivat olla valmiina kiinni esimerkiksi musiikkitalussa tai ne voidaan nostaa esille yksi kerrallaan esimerkiksi taikalaatikosta.
- **Tunnistatko kuvan?:** Käännetään edellinen esimerkki toisin päin. Tehdään ensin toiminta, esimerkiksi laulu tai loru, minkä jälkeen lapset saavat arvuutella, mikä kortti oli kyseessä.

- **Mitä kuva tuo mieleen?:** Aina ohjaajan ei tarvitse itse etukäteen päättää esimerkiksi laulettavia lauluja; anna hetkissä lasten kuvan avulla miettiä, mikä toiminta kuvaan voisi liittyä, ja toteuttakaa yhdessä tämä toiminta, kuten jokin tuttu laulu.

HAHMO

Erityisesti pienet lapset tarvitsevat jotain konkreettista eteensä mielenkiinnon ylläpitämiseksi koko musiikkituokion ajan. Tähän tarkoitukseen voit kokeilla koko musiikkituokion yhdistäväksi tekijäksi erilaisia hahmoja aina käsinukeista mielikuvitusystäviin. Käytä saman hetken aikana yhtä ja samaa hahmoa musiikkituokion pääelementtinä. Omaa lapsiryhmääsi tarkkailemalla voit saada oivia ideoita sopiviksi hahmoiksi musiikkituokioihin. Muistathan, että suurta osaa lapsista innostaa ja kiinnostaa uusi ja yllättäväkin lähestymistapa.

“Hahmo voi toimia myös yhdistävänä tekijänä eri musiikkituokioiden välillä pidemmänkin ajan jakson; se myös lisää erityisesti pienten lasten turvallisuuden ja ymmärryksen määrää. Muista eläytyä tekemääsi ja uskoa siihen itse, niin lapsetkin pääsevät luomaasi tunnelmaan sisälle. Mieti äänenpainoja ja ilmeitä sekä eleitä toimiessasi.”

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Eläinhahmo:** Valitse jokin eläin, joka tulee tutustumaan lapsiin musiikkituokiolla. Käytä käsinukkeja tai pehmoeläimiä. Voit liittää kaikki tuokion laulut osaksi hahmoa, esimerkiksi koirahahmon kanssa lauletaan, loruillaan ja tanssitaan koira-aiheisia musiikkikappaleita tai hahmo voi olla vain se, mikä vie hetkeä eteenpäin. Hahmon käyttö ei siis edellytä teematyöskentelyä.
- **Soitinhahmo:** Tutustuta lapset johonkin uuteen soittimeen, muuttamalla soitin puhuvaksi. Voit varioida soittimeksi myös vaikeampia ja vieraampia soittimia, jolloin lapset pääsevät tutustumaan niihin turvallisella ja herättelevällä tavalla. Voit hetkessä opettaa, miten soittimella soitetaan ja esimerkiksi liittää kaikki laulut osaksi soitinta ja hänen tarinaansa. (ks. Liite: Musiikki ja liike s.68.)

- **Mielikuvitushahmo:** Mitään ei näy, mutta sinä ohjaajana selvästi kuulet, kuinka musiikkihetkellä on mukana muitakin kuin vain lapset! Luo salaperäinen tunnelma, ja kerro mielikuvitusystäväsi seuraavan hetkeä lasten mukana. Mielikuvitusystävä voi johtaa lapset musiikkituokiossa aina seuraavaan toimintoon. Mielikuvitushahmo voi esimerkiksi haluta, että lapset opettavat hänelle jonkin tietyn laulun tai mielikuvitushahmo opettaa laulun lapsille. Käytä mielikuvitustasi, ja tarkkaile lasten reaktioita!
- **Pukeudu itse!** Pukeudu itse mielikuvitustasi käyttäen esimerkiksi isoäidiksi, joka tulee kertomaan lapsille omasta lapsuuden ajan musiikistaan ja laulattaa lapsia iloisilla isoäititeeman kappaleilla. Tai pukeudu esimerkiksi Herra tai Neiti Nuotiksi, joka avittaa lapsia heittäytymään kohti musiikin maailmaa. Tee yhdessä kollegoiden kanssa näin musiikkituokioista oikea seikkailu! Mieti sopivia teemoja oppaan kirjavinkkien avulla.

MUSIIKKISATU JA NUKKETEATTERI

”Draama ja musiikki saavat tiivistä olla yhteydessä myös päiväkodin arjessa. Musiikkia voidaan rohkeasti yhdistää lasten ja aikuisten pitämiin näytelmiin ja satutuokioihin.”

Esimerkkejä musiikkisadun käyttömahdollisuuksista:

- **Lasten itse keksimä musiikkisatu:** Anna lasten kertoa esimerkiksi sadutuksen keinoin jokin lyhyehkö satu ja kirjaa se ylös. Jaa lapsille erilaisia soittimia ja liittäkää valmiiseen satuun erilaisten soittimien ääniä oman ja lasten mielikuvituksen mukaan. Musiikkisatuun voitte rohkeasti liittää myös yhteislaulua tai musiikkia valmiilta CD:ltä. Lue satua ns. kertojana harjoitellessanne musiikkisatua soittimien kanssa esityskuntoon. Esittäkää musiikkisatu esimerkiksi toiselle päiväkotiryhmälle, pienryhmälle, koko päiväkodille tai vaikka vaan omaksi iloksenne.
- **Aikuisen vetämä musiikkisatuhetki:** Valitse lasten ikätasoon sopiva tarina kirjasta oman mielikuvituksesi mukaan ja liitä siihen erilaisia soittimia kuten guiro, kapulat, rumpu jne. Lue satua soittaen sopivissa kohdissa valitsemiasi soittimia (ks. Liite: Musiikkisatu s. 58). Tällä tavoin myös tutustutat lapset erilaisiin soittimiin oman esimerkkisi avulla. Voit myös liittää esitykseen laulua tai esimerkiksi pahvi- ja sorminukkeja satua elävöittääkseen. (ks. oheinen kuva). Tällöin tarvitset kuitenkin apuun työparin. Kokeile liittää satuun myös musiikkia esimerkiksi CD:ltä.

Esimerkkejä nukketeatterin käyttömahdollisuuksista:

- **Lasten nukketeatteri:** Lapset saavat kehittää juonen ja repliikit, joita aikuinen kirjaa ylös. Aikuinen huolehtii musiikin liittamisestä tarinaan lasten mielipidettä kuunnellen ja avustaa lapsia tarvittaessa repliikkien muistamisessa. Lapset saavat itse kehittää nukketeatterilleen ympäristön ja siihen kuuluvat rekvisiitat. Lapset esittävät nukketeatterin esimerkiksi omatekemillä hahmoillaan tai käsinukeilla ja aikuinen ohjaa nukketeatterin kulkua musiikkia ja lauluja esittäen. Laulut voivat olla yhteislauluja, joissa aikuinen kehottaa myös yleisöä liittymään mukaan. Käytä mahdollisuuksien mukaan myös CD:ltä tulevaa musiikkia. Lauluja on hyvä tulla nukketeatteriesityksen eri juonellisissa vaiheissa muutamaan otteeseen. Lopuksi esittäkää nukketeatteri valitsemallenne yleisölle.

- **Aikuisten esittämä nukketatteri:** Kehittäkää aikuisten tai lasten kanssa yhteistyössä jokin lyhyehkö juonellinen tarina. Nukketatteriesityksessä voit käyttää pitkää pöytää, lakanaa ja muuta aiheeseen kuuluvaa materiaalia. Askarrelkaa tarinaan liittyvät hahmot tai esineet. Voitte liittää askarreltuihin hahmoihin esityksen aikana laulua ja leikkiä mielikuvituksenne mukaan. Aikuinen ohjaa lapsille laulut esimerkiksi yhteislauluna. Käytä CD:ltä tulevaa musiikkia tai soittimia hyödyksi mahdollisuuksien mukaan. Nukketatterin voitte aloittaa teemaan sopivalla alkulaululla ja lopettaa tarinan päätyttyä sopivalla loppulaululla.

Kirjavinkit:

Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. 1998. Hip Hoi Musisoi. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammer- Paino Oy.

MUSIIKIN KUUNTELU

Kuunteleminen on avain kielen, keskittymiskyvyn ja keskustelun kehitykseen. Anna aikaa kuuntelulle, sillä lapsi tarvitsee aikuisen apua kuuntelemisen oppimiseen. (Alho, Hautsalo & Perkiö 1998: 4.)

”Yleissääntönä musiikin kuuntelulle pätee se, että mitä nuoremasta lapsesta on kysymys, sitä pienemmän katkelman, hän jaksaa keskittyä kuuntelemaan musiikkia kerrallaan. Muista kuitenkin lapsi- ja ryhmäkohtaiset erot!”

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Musiikin kuuntelu CD:ltä:** Voit valita useita erilaisia lähestymistapoja. Tutustuta lapsia esimerkiksi vieraiden kulttuureiden musiikkeihin (ks. Liite: Opetuskerta s.71.) tai soita tunnelmaltaan erilaisia kappaleita iloisesta surulliseen, luoden keskustelua niiden pohjalta tai tutustuta lapsia vaikkapa erilaisiin lastenlauluihin eri vuosikymmeniltä. (ks. kirjavinkki: Aika laulaa lapsen kanssa. - Polkuja lastenmusiikin historiassa)
- **Äänikuunnelma:** Soita lapsille luonnon ääniä eläinten äänistä metsän havinaan. Tunnistavatko lapset ääniä? Isompien lasten kanssa voit järjestää myös tietokilpailun äänistä!
- **Aikuinen laulaa:** Myös tähän ideaan voit valita useita erilaisia lähestymistapoja edellisen esimerkin mukaisesti. Laula lapsille esimerkiksi sama laulu usealla eri kielellä, ja viritä heitä näin muun muassa maapallon erilaisten kielten pariin. Kokeile myös laulaa samaa laulua lapsille eri sävellajeista - huomaavatko lapset eroa?
- **Lasten levyraati:** Ilmoita lapsille etukäteen, kun levyraati lähestyy, että halukkaat voivat tuoda suosikkikappaleensa levyraatiin soitettavaksi. Sopikaa, kuinka monta kappaletta kuunnellaan, ja soita kappaleista samanmittaiset pienet kuunnelmat. Lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden sopikaa arvosteluasteikko, esimerkiksi pisteet tai hymynaamat. Jokainen lapsi antaa pisteet jokaiselle kappaleelle, ja eniten pisteitä saanut kappale julistetaan levyraadin voittajaksi. Levyraadin voit toteuttaa myös päiväkodin levyillä, tai soittamalla itse esimerkiksi pianolla erilaisia lastenlauluja, jotka lapset pisteyttävät.
- **Lasten omat musiikkiesitykset:** Anna mahdollisuus lasten omille musiikillisille esiintymisille! Esitykset voivat olla halukkaiden lasten spontaaneja yksilöllisiä laulu- tai soittoesityksiä esimerkiksi odotustilanteissa ennen ruokailua, tai suuremman harjoittelun tulosta lasten musiikkiesitysten muodoissa esimerkiksi koko talon musiikkihetkissä.

Kirjavinkit:

Ahola, A. & Nikulainen, J. 2010. Aika laulaa lapsen kanssa. - Polkuja lastenmusiikin historiassa. Helsinki: WSOY.
+ CD

Alho, E., Hautsalo, H. & Perkiö, S. 1998. Kuuntelun aika. Helsinki: WSOY.

CD:N KANSSA TYÖSKENTELY

Aina CD-levyä ei tarvitse käyttää vain musiikin kuunteluun, vaan CD:n kanssa työskentely voi rikastuttaa ja myös helpottaa ohjaajan roolia musiikkituokioilla. Jos itse et juuri osaa lukea nuoteista, miten jokin uusi laulu meneekään, ovat monien kirjojen mukana tulevat CD-levyt ratkaisu tähän ongelmaan. Kiinnitä huomiota esimerkiksi kirjastossa asioidessasi kirjoihin, joihin kuuluvat mukana CD-levyt. Huomioithan, että joihinkin kirjoihin myydään oheistuotteina CD-levyjä, joten ne eivät aina automaattisesti sisälly kirjan hintaan!

"CD-levyn käyttömahdollisuudet osana musiikkituokiota ovat varsin moninaisia. Levyt sopivat myös mainiosti osaksi spontaaneja musiikkihetkiä esimerkiksi odotustilanteisiin."

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **CD:n päälle laulu:** Soittotaidottomalle henkilökunnalle sopii hyväksi apuvälineeksi musiikkituokioiden järjestämiseen erityisesti CD-levyt, joilta löytyy opeteltuja kappaleita ilman sanoituksia. Toisaalta, mikä estää myös sanoitettujen kappaleiden käytön taustamusiikkina? Valmiiksi sanoitettu levy saattaa lisätä sekä lasten varmuutta että myös aikuisten varmuutta yhtyä lauluun.
- **CD:n päälle soitto:** Valitse soitettavaksi mieleisiänne kappaleita, ja ohjeista soittoa esimerkiksi musiikkitaulun avulla. (ks. Musiikkitaulu s. 33 & Liite: Soittimien askartelukerta s. 74.)
- **Liikkuminen musiikin mukana:** (ks. kirjavinkit & Musiikkiliikunta s.24.)
- **CD osana teatteria:** Musiikki virittää tunnelmaan; saat erilaisella musiikilla helposti luotua äänimaailman villistä viidakosta lavatansseihin.
- **Musiikki tunnelman virittäjänä:** Soita CD:ltä sopivaa musiikkia niin rauhoittumistilanteissa, virittäessä lapsia haluttuun tunnelmaan kuin erilaisissa juhlatilanteissa.

Kirjavinkit:

Kivelä-Taskinen, E. 2008. Rytmikyllyn Pikku-kuplat .Espoo: Multiprint OY. + CD

Paasolainen, T. 2009. Pienestä laulusta iso ilo: uusia lastenlauluja: virikkeitä musiikkihetken suunnitteluun. Vantaa: Printel. + CD

Perkiö, S. & Huovi, H. 2010. Karvakorvan laulupurkki. Lauluja ja leikkejä lapsiperheille. Helsinki: Tammi. + CD

Sopanen, S. 2008. Taikapeitto. Keuruu: Otava. + CD

Sopanen, S., Kaikkonen, M. 2004. Leikkitunti. Keuruu: Otava. + CD

Sopanen, S., Korolainen, T. 2007. Satutunti. Keuruu: Otava. + CD

Vähäkuopus, J. 2007. Tontun aarrearkku. Neuropsykologinen liikunta-, tanssi- ja musiikkiohjelma. 3.painos. Kehitysvammaliitto ry. + CD

LORU JA RUNO

Lorut ja runot ovat yksi osa musiikillisten toimintatuokioiden laajaa skaalaa. Lorut ja runot tuovat monipuolisuutta musiikkihetkeen ja harjoittavat lasten kielellistä ilmaisua. Laulaminen ja loruttelu tarjoavat varhaiskasvatuksessa merkittävän mahdollisuuden kielelliseen varhaiskuntoutumiseen etenkin niille lapsille, joilla on ongelmia kielellisen kehityksen kanssa (Nurmilaakso & Välimäki 2011: 69).

Loru rakentaa leikin kautta sillan fyysisen kokemuksen, kielellisen ja musiikillisen kokemuksen välille (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001: 69).

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Musiikin liittäminen loruihin ja runoihin:** Loruja ja runoja ei tarvitse lausua paljaaltaan. Niihin voit liittää rohkeasti esimerkiksi soittoa, laulua, musiikkia CD:ltä tai erilaisia leikkiliikkeitä. Voit rakentaa tällä tavoin esimerkiksi kokonaisen musiikkituokion!
- **Lorukortit:** Etsi lasten loru- ja runokirjoista erilaisia ja eri tilanteisiin sopivia loruja, kirjoita ne ylös ja askartele esimerkiksi kartongista ja kontaktimuovista lorukortit (ks. oheiset kuvat). Lorukorttien avulla voit vetää helposti spontaanejakin musiikkihetkiä.

"Kasvattajan omaa loru- ja lauluvarastoa kannattaa kasvattaa pikku hiljaa loruja ja lauluja muistiin kirjaten ja käyttämällä niitä toistuvasti."
(Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2009: 248.)

- **Lorujen ja musiikin vaihtelu:** Laulujen ja musiikin ohessa musiikkituokion aikana on hyvä lausua loruja tai runoja. Musiikkituokion aikana voit rauhoittaa tunnelmaa esimerkiksi lorun tai runon muodossa. Loruissa ja runoissa lapset joutuvat hiljentymään ja keskittymään niiden oikeaoppiseen lausumiseen. Usein ajatellaan, että musiikkituokion tulisi sisältää pelkästään laululeikkejä tai soittamista; lorut ja runot antavat musiikkituokiolle monipuolisuutta ja auttavat tunnelman rauhoittamisessa.
- **Suujumppa:** Musiikkituokiossa loruttelu on hyvä keino harjoittaa lasten kanssa suujumppaa. Tuokion alussa suujumppa on hyvä keino myös avata lasten ääniä esimerkiksi lausumalla erilaisia tavuja kuten laa, lee, lii, loo, luu, lyy, lää ja löö. Lorut ja runot sopivat hyvin myös musiikkituokion lopetukseen esimerkiksi loppurunon muodossa.
- **Lorupussi:** Askartele itsellesi kankaasta lorupussi ja koristele se mielesi mukaan. Voit laittaa lorupussin sisälle esimerkiksi lorukortteja, värikortteja, laulukortteja, erilaisia kuvakortteja, pehmoeläimiä, soittimia, leluja tai esimerkiksi erilaisia kankaita ja materiaaleja. Voit itse helposti liittää tuttua laulun säveltä johonkin loruun tai runoon ja tehdä siitä oman lorupussilaulun. Lapsia ohjatessasi voit heiluttaa lorupussia laulaen samalla lorupussilaulua jokaisen lapsen nostaessa vuorollaan lorupussista yhden esineen tai kortin. Älä anna lasten kurkistaa lorupussiin! Laulakaa, lorutelkaa tai leikkikää aina jokaisesta lasten nostamasta esineestä yhdessä. Lapsi voi myös halutessaan itse esittää laulun tai lausua runon. Tässä vielä esimerkkejä lorupussilauluista ja loruista:

"Kuka saa, kuka saa, lorupussiin kurkistaa. Tillin ,tallin ,tömppsis!"

"Maija saa, Maija saa, lorupussiin kurkistaa. Tillin ,tallin ,tömppsis!"

*

"Liru, laru, lorupussi, meidän lasten juttupussi, helinäpussi, solinapussi, ihan täpötäynnä on!"

*

"Lorupussi avataan, lapset sinne kurkistaa, käsi nostaa yhden lorun, tati lukee uuden tarun. Haluatko kuunnella, mitä pussissa on tallella?"

"Lorupussi sopii menetelmänä erinomaisesti perinteisemmän musiikkituokion pitämiseen. Lorupussi toimii musiikkituokion kantavana elementtinä. Lasten huomion ja kiinnostuksen ylläpitäminen on musiikkihetken onnistumisen kannalta olennaista. Valitse erilaisia teemoja lorupussin sisällöksi ja luo mahdollisuuksien mukaan musiikkituokiosta yhtenäinen tarina eläytyen sen maailmaan! Esimerkeissä on ehdotuksia siitä, kuinka lorupussin ideasta voi soveltaa erilaisia vaihtoehtoja musiikkituokioihin ja näin tuoda virkistävää vaihtelua arkeen."

Esimerkkejä lorupussin soveltamisesta:

- **Taikalaatikko:** Voit askarrella taikalaatikon esimerkiksi vanhasta kenkälaatikosta. Kenkälaatikossa olevan suojapaperin rapistelu on oiva keino saada lasten nautiintunut huomio! Voit käyttää taikalaatikkoa lorupussin tapaan ja keksiä sille oman lorun tai laulun (ks. Lorupussi s. 42). Taikalaatikko-idea voit myös soveltaa niin, että lapset saavat toivoa taikalaatikolta lauluja ja taikalaatikko taikoo kuvitteellisesti laulut tai esineet laatikkoon. Voit jatkaa tarinaa uskottavasti niin, ettei laulukortti "uskalla" tulla ulos laatikosta ja se vain kurkkaa ujosti laatikon reunalta.
- **Eväskori:** Laita eväskoriin esimerkiksi erilaisia leluruokia tai ruoka-aiheisia kortteja ja peitä kori liinalla. Lähtekää lasten kanssa mielikuvitusmatkalle piknikille, jossa laulatte ja leikitte. Ruoka-aiheinen musiikkituokio sopii hyvin esimerkiksi juuri ennen lounaan alkamista ruokahalun herättämiseksi.
- **Nyytti:** Lorupussin ideaa voit soveltaa myös esimerkiksi nyyttiin. Ota iso liina, jonka sisälle taittelet kortit ja esineet.
- **Laulu/soittorasia:** Laita tekemäsi laulu/soittorasian sisälle esineet, soittimet ja kortit ja halutessasi ääntä tuomaan esimerkiksi helmiä tai kiviä. Ravista tai heiluttele rasiaa samalla kun laulatte lorupussilaulua tai keksimääsi laulu-/soittorasiailaulua. Muuntele säveliä muista tutuista lauluista tai liitä esimerkiksi lorupussilaulun sanat laulurasiaksi! Lopuksi voitte laulaa esimerkiksi loppulaulun: Soittorasia (ks. kirjavinkit).
- **Aarrearkku:** Salaperäinen aarrearkku voi sisältää esimerkiksi erilaisia soittimia, joista lapset saavat omat "aarteet" musiikkituokion ajaksi. Aarrearkku avautuu uudelleen vain lasten aarresoittimilla ja tietyllä laululla. Näin motivoit lapset laulamaan ja soittamaan, sillä kaikkihan haluavat tietää, mitä aarrearkku sisältää!

"Tutustu lukuisiin eri loruihin ja runoihin myös Internetissä osoitteissa:

<http://www.nicehouse.fi/lastenhu/leikkika/runot.htm> ja

<http://www.dlc.fi/~riksu/muskari.htm>"

Kirjavinkit:

Alho, E. & Perkiö, S. 1997. Laulun aika. Porvoo: WSOY. (Laulut: Soittorasia).

Huovi, H. 2008. Karvakorvan runopurkki. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Laulajainen, L. 2007. Sininen pieni aasi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Loivamaa, I. 2005. Tammen kultainen lastenrunokirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Louhi, K. & Huovi, H. 2008. Vauvan vaaka. Leikkiloruja ja runoja vauvoille. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Niska, H. 2011. Peikkovaara. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Niska, H. 2008. Satakieli ja lakaisukone. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Rydberg, V & Wiberg, H. 2007. Kotitonttu. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

TEEMATYÖSKENTELY

“Rakenna musiikkihetki jonkin tietyn teeman ympärille. Teema voi olla lähes mikä vain, mutta muista kuitenkin, että valitset käsiteltäviksi sellaisia asioita, jotka ovat lapsia lähellä, eli kiinnostavat heitä ja, joita he voivat ymmärtää. Teematyöskentely voi olla vain yhden musiikkihetken sisältö, tai sitä voi syventää pidemmäksikin projektiksi, jota viedään eteenpäin musiikkituokioilla viikosta toiseen.”

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Vuodenaikateema:** Valitse teemaksi yksi vuodenaajoista, tai liitä kaikki vuodenaajat osaksi musiikkituokion sisältöä. Käsittele teemaa monipuolisesti musiikillisin keinoin: vuodenaikaan liittyviä lauluja ja loruja, soittamista sekä liikettä. (ks. kirjavinkit)
- **Eläinteema:** Valitse teemaksi yksi eläin tai esimerkiksi maatilan tai viidakon eläimet. Liitä toiminta teemaan kuuluvaksi. Tuokio voi mainiosti sisältää myös eläinten äänen matkimista, eli äänen tuottamisen harjoituksia. Muista taas musiikin monipuoliset käyttömahdollisuudet! (ks. kirjavinkit)
- **Kulkuneuvoteema:** Teemaa voit lähestyä esimerkiksi matkan muodossa. Kiertäkää yhdessä maapallo, jolloin tarvitsette useita erilaisia kulkuvälineitä. Musiikin monipuoliset käyttömahdollisuudet huomioiden käsitelkää autoja, lentokoneita, helikoptereita, laivoja, jalankulkijoita ja niin edelleen. Muista myös lastenlaulujen liikennevalituskappaleet! (ks. kirjavinkit)
- **Väriteema:** Myös eri värit sopivat mainiosti teemaksi. Käsittele yhtä tai useampaa väriä tuokion aikana, ja muista mielikuvien tärkeys; lumi ja talvi tuovat mieleen valkoisen, auringosta tulee mieleen keltainen, mansikasta punainen ja niin edelleen. Käytä lauluja, missä lauletaan konkreettisesti väreistä ja osallista lapsia toimintaan vuorotellen värien avulla. (ks. kirjavinkit)
- **Musiikillinen teema:** Musiikillinen teema voi olla esimerkiksi jokin soitin tai termi. Voit käyttää vastakohtapareja: hidas-nopea, hiljainen - voimakas ja niin edelleen tunnin sisältöinä. Muista musiikin monipuoliset käyttömahdollisuudet!

Kirjavinkit:

Bell, N. 2008. *Pienet sammakot ja muita eläinlauluja*. Helsinki: Tammi. + CD (Eläinteema)

Harju, E. & Murtomaa, K. 1998. *Kiiltomato laulupolulla*. Helsinki: WSOY. (Vuodenaajat -teema, kirja suomen- ja ruotsinkielinen) Huom. Kirjaan kuuluu myös *Kiiltomato Laulupolulla - opas ohjaajalle, mikä on saatavissa erikseen*.

Harter, D. 2008. *Viidakko- ja eläinlauluja*. Kiina: Printplus Ltd. + CD (Eläinteema)

Heikkilä-Halttunen, P. 2005. *Satusaari*. Musiikkimatka. Porvoo: WSOY. (Väriteema mm. värilaulu)

Kari, V. 2010. *Matkustan ympäri maailmaa - Lasten laulumatka*. Hämeenlinna: F-kustannus. + CD (Kulkuneuvo- ja matkustusteema)

Salokoski, E & UMO. *Rytmihyrrä. Eläinlauluja lapsille (2CD)*. (Eläinteema)

Soljander-Halme, H. 2008. *Jos sull' lysti on*. Helsinki: Lasten keskus. (Kirjan sisältö jaettu teemoittain)

Wecktröm, E. 2008. *Tempoa tenaviin - materiaalipaketti ohjaajille*. Satakunta: Satakunnan painotuote Oy. (Kirjan sisältö jaettu teemoittain)

TUNNETYÖSKENTELY

Musiikki voi herättää lapsissa suuriakin tunteita, se voi esimerkiksi naurattaa, ärsyttää, rauhoittaa, pelottaa, liikuttaa ja antaa mielihyvää. Musiikki auttaa lasta myös ilmaisemaan ja purkamaan tunteitaan (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2009: 245). Musiikkia voidaan käyttää myös apuvälineenä erilaisten tunteiden opettelussa ja niiden käsittelyssä, lasten tunnetilojen kartoittamisessa, tunteiden hallitsemisen harjoittelussa sekä itsensä ilmaisemisessa tunteiden avulla. Muista aina auttaa lapsia sanoittamaan heidän tunteensa!

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Naamakuvat ja musiikki:** Laita lattialle lasten eteen erilaisia naamakuvia, kuten hymy-, suru-, itku-, ja naurunaama. Laita sitten CD:ltä soimaan erilaista musiikkia kuten iloista, surullista, sekavaa ja hämmentävää, hullunkurista jne. Jokainen lapsi saa vuorotellen valita lattialla olevista naamakuvista yhden mielestään musiikkia kuvaavan naamakuvan. Tämä harjoitus on hyvä musiikista heräävien tunnetilojen tunnistamisessa ja lapsi oppii musiikin eri puolia ja ulottuvuuksia. Harjoituksessa lapsi opettelee liittämään myös tunnetiloja kuvaavia kortteja musiikkiin. Aikuisen tehtävänä on myös havainnoida lasten tunnetiloja musiikin aikana ja heidän valitsemiaan kortteja. Aikuisen tulee tarvittaessa myös sanallisesti helpottaa hieman kuvan ja musiikin liittämisessä. Harjoitusta voi tehdä esimerkiksi esikouluikäisten lasten kanssa myös ilman naamakuvia ja keskustella musiikin erilaisuudesta ja sen herättämistä tunteista.
- **Tunteiden hallitseminen:** Musiikkia voi käyttää tunteiden hallitsemisen harjoittelussa. Tunteiden hallitsemista voidaan harjoitella esimerkiksi musiikkihetken aikana, pienryhmässä tai lapsen kanssa kahdestaankin esimerkiksi silloin, kun lasta kiukuttaa tai ärsyttää jokin asia. Esimerkiksi musiikkihetkessä ohjaaja voi tällöin valita rentouttavan laulun tai laittaa musiikin soimaan taustalle (ks. Rentoutuminen s. 54). Lapsen ollessa surullinen tai ahdistunut, ohjaajan on hyvä ottaa seuraavaksi esimerkiksi jokin lapsia naurattava ja huvittava laulu. Lapsi saattaa yhtäkkiä innostua laulusta niin että pystyy väistämään ikävät tunteet. Lapsi oppii tavan kontrolloida tunteitaan. Lepohuoneessa itkevä tai surullinen lapsi saattaa oppia hiljaisen ja kauniin laulun/musiikin rauhoittavan hänen mieltään. Lapsi rauhoittuu luultavasti silloin jatkossakin rauhoittavaan musiikkiin, koska tuntee sen vaikutukset.

- **Tunteista laulaminen:** Ota musiikkituokion teemaksi tunteet ja laulakaa erilaisista tunteista kuten esimerkiksi rohkeudesta, ilosta ja riemusta, yksinäisyydestä, surullisuudesta, pelosta, jännityksestä, levollisuudesta ja kiukusta (ks. kirjavinkit). Tunnelauluja ei kuitenkaan kannata olla liikaa yhdelle musiikkituokiolle. Maksimissaan 3 eri tunnetta on hyvä käydä läpi yhdellä kerralla ja keskustella niistä ja kertoa esimerkkejä, miten kyseiset tunteet syntyvät. Pienempien 1-3 -vuotiaiden lasten kanssa kannattaa käydä yksinkertaisempia tunteita läpi ja liittää niihin mahdollisuuksien mukaan kuvamateriaalia.
- **Itsensä ilmaiseminen:** Anna lapsille mahdollisuus ilmasta itseään musiikin avulla. Laita soimaan erilaisia musiikkikappaleita ja anna lasten ilmaista itseään esimerkiksi kädentöissä, maalauksessa, tanssissa, laulussa tai soitossa. Vaihtele eri kappaleita ja seuraa, minkälaista tunnetta, reaktioita, liikettä ja luovuutta se saa aikaan lapsissa.
- **Askeleittain -opetusohjelma:** Päiväkodeissa, esikoulussa ja 1- 5-luokilla käytetty työmenetelmä lasten tunteiden käsittelyn ja hallinnan harjoitteluun. Opetuksen tukena käytetään myös lauluja ja käsinukkeja. Tutustu ohjelmaan Internet - osoitteessa: <http://www.psykologienkustannus.fi/askeleittain/index.html>.

Kirjavinkit:

Erkkilä, J. , Holmberg, T. , Niemelä, S. & Ylönen, H. 2003. Surevan lapsen kanssa. Suomen mielenterveysseura.

Finer-Mattila, H. 2010. Matka musiikin maailmaan. 38 lastenlaulua. Notocom Oy. + CD. (ks. myös www.matkamusiikinmaailmaan.fi). (Tunteista laulaminen)

Hiljainen hyönteinen 2003. Tampere: Tammer-Paino Oy. + CD (Tunteista laulaminen)

Ylönen, H. 2005. Satulinnan Saleissa. Opitaan arvoja satujen ja laulujen avulla.. Jyväskylä: Tammi. (Tunteista laulaminen)

ARVOJEN OPETTAMINEN

"Musiikin avulla voidaan ottaa käsittelyyn lapsiryhmässä vaikeita ja paljon tunteita herättäviä asioita ja teemoja, kuten yksinäisyys, kiusaaminen tai rasismi. Vaikeista asioista laulaminen, musisoiminen ja niistä keskusteleminen ovat hyviä keinoja totuttaa lapsia erilaisten tunteiden käsittelyyn ja sietämiseen sekä tasa-arvoisten ja hyvien arvojen vaalimiseen. Lapsille pidettävään opetustuokioon voi vaivatta liittää laulua ja musiikkia eri aiheisiin liittyen. Lapsen on leikin ja laulun kautta helpompi sisäistää ja hahmottaa käsiteltävää asiaa ja oppia muun muassa empatiakykyä."

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Arvolaulut/tunnelaulut:** Valitse esimerkiksi 1-2 arvoa tai tunnetta, jota haluat käydä yhden tuokion aikana läpi. Etsi opettavia lauluja aiheisiin liittyen ja laulakaa ne yhdessä. Aiheita eri arvoista (ks. kirjavinkit):

1. Rohkeus ja pelokkuus
2. Rehellisyys ja epärehellisyys
3. Kiitollisuus ja kiittämättömyys
4. Anteeksi antaminen ja anteeksiantamattomuus
5. Lempeys ja ilkeys
6. Järkevyys ja harkitseminen
7. Tyytyväisyys ja kateus
8. Kohtuullisuus ja ahneus
9. Uskollisuus ja petturuus
10. Anteliaisuus ja saituus
11. Suvaitsevaisuus ja suvaitsemattomuus
12. Myötätunto ja myötätunnon puute

- **Satujen lukeminen:** Lukekaa jokin opettava satu esimerkiksi satukirjasta (ks. kirjavinkit) ja keskustelkaa siihen liittyvistä asioista ja esitä lapsille herätteleviä kysymyksiä. Laulakaa, leikkikää tai soittakaa satuun liittyvistä teemoista esimerkiksi ystäväyydestä, petturuudesta ja kateudesta. Anna myös lasten kertoa jokin oma kokemus esimerkiksi syrjinnästä tai kiusamisesta ja keskustelkaa aiheesta ja päättäkää aiheen käsitteleminen iloiseen lauluun.

- **Kuvien katsominen:** Etsi esimerkiksi satukirjoista erilaisiin arvoihin liittyviä kuvia. Niitä voivat olla esimerkiksi itkevä lapsi ja lohduttava äiti. Tämänlaisesta kuvasta voidaan keskustella lasten kanssa myötätunnon tärkeydestä. Kuvan katsomisen jälkeen laulakaa tai leikkikää esimerkiksi aiheesta: toisesta huolehtiminen, välittäminen ja lohduttaminen. Esimerkiksi rasismia ja suvaitsevaisuutta voitte käsitellä katsomalla erinäköisten ja eri kulttuureista tulevien ihmisten kuvia tai voit myös itse askarrella kuvista kortit aiheen käsittelyä varten (ks. oheinen kuva). Aikuisen tehtävänä on korostaa lapsille erilaisuuden hyviä puolia ja sen rikkautta. Suvaitsevaisuusteemaa voitte jatkaa esimerkiksi kuuntelemalla eri kulttuureiden musiikkia CD:ltä ja käyttämällä eri maiden ja kulttuurien hahmottamisessa apuna karttapalloa (ks. Liite: Opetuskerta s. 71). Tietoisuus lisää suvaitsevaisuutta! Voitte myös laulaa aiheista: erilaisuus, syrjintä, toisen arvostaminen, erityisyys jne. Aiheita voi soveltaa laajasti ja syventää näin lasten oppimista.

- **Näytelmä/kohtaus:** Keskustelkaa ensin lasten kanssa jostakin arvoihin ja tunteisiin liittyvästä tilanteesta. Kehittäkää tilanteesta pieni näytelmä tai kohtaus, jossa lapset pääsevät itse näyttämään ja kokeilemaan tilanteen osapuolina olemista. Näin lapset konkreettisesti harjoittelevat tilannetta oppien arvojen tärkeyden ihmisten välisissä kanssakäymisissä. Liittäkää näytelmään musiikkia, soittoa tai esimerkiksi laulua oman luovuutenne ja innostuksenne mukaan.
- **Videon katsominen:** Katsokaa jokin arvoihin liittyvä opettava video esimerkiksi piirretty, jossa käsitellään jotain arvomaailmaan liittyviä asioita. Keskustelkaa jostain videon tunteita herättäneestä asiasta ja anna lasten piirtää jokin videolta mieleen painunut asia. Laita esimerkiksi piirtämisen ajaksi soimaan CD:ltä arvoihin liittyviä lauluja lasten mielikuvitusta värittämään.

"Muista keskustelun tärkeys laulujen tai toiminnan jälkeen!"

Kirjavinkit:

Eerola, K., Takamaa, R. & Liesilinna, E. 2004. *Lyömättömät laulut*. Kuopio: Lasten keskus. + CD (Arvo/tunnelaulut)
 Finer-Mattila, H. 2010. *Matka musiikin maailmaan. 38 lastenlaulua*. Notocom Oy. + CD. (ks. myös www.matkamusiikinmaailmaan.fi). (Arvo/tunnelaulut)
 Heikkilä-Halttunen, P. 2005. *Satusaari. Musiikkimatka*. Porvoo: WSOY. (Erityisesti sivut 69-91.)
 Kari, V. 1999. *Tule ystäväksi: Jukka Salmisen lastenlauluja*. Helsinki: Warner/Chappel Music Finland.
 Ylönen, H. 2005. *Satulinnan Saleissa. Opitaan arvoja satujen ja laulujen avulla.* Jyväskylä: Tammi. (Arvolaulut/tunnelaulut, Satujen lukeminen)

AISTITYÖSKENTELEY

”Musiikkituokion rikkaus syntyy myös eri aistien monipuolisesta käytöstä. Voit rakentaa kokonaisen musiikkituokion käymällä eri kehon aisteja läpi musiikin ja leikin keinoin. Käytä apunasi kaikkia aisteja: maku-, tunto-, haju-, näkö- ja kuuloaistia.”

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Aistilaulut:** Tutustuta lapset ihmisen erilaisiin aisteihin laulamalla niistä. Laula aisteihin liittyviä lauluja kuten Soili Perkiön Nalle maailmalla (ks. kirjavinkit).

- **Aistiharjoitukset:**

1. Hajuaistia voidaan harjoitella esimerkiksi arvuuttelemalla eri tuoksuja esimerkiksi kesän puistosta poimituista kukista, ruohosta, kävyistä, lehdistä tai marjoista. Liitä tuokioon kyseisen hajuaistin ympärille sopivaa musiikillista toimintaa.

2. Tuntoaistia voidaan harjoitella esimerkiksi lorupussin tyyliin antamalla lasten vuorotellen koskea erilaisia materiaaleja ja tämän jälkeen arvata, mitä ne olivat. Tuntoaistia voidaan harjoittaa myös rentoutuksessa, jossa aikuinen voi sivellä lasten kehoa erilaisilla materiaaleilla (ks. Rentoutuminen s. 54).

3. Kuuloaistia voidaan harjoitella esimerkiksi luontoääniä kuuntelemalla silmät kiinni, jolloin lasten pitää tunnistaa ja kuunnella tarkkaan kuulemansa asiat.

4. Makuaitia voidaan harjoitella maistelemalla esimerkiksi leivontahetkessä erilaisia raaka-aineita. Myöhemmin leivontatuokiosta ja maistelluista raaka-aineista voidaan laulaa ja musisoida teeman mukaisesti.

5. Näköaitia voidaan harjoitella esimerkiksi pimeässä huoneessa taskulampun varassa kuvia katsellen tai tehden taskulampun valolla esimerkiksi kattoon tai lattiaan erilaisia kuvioita. Liitä hetkeen salaperäistä musiikkia!

Muita aistiharjoituksia voit tehdä esimerkiksi kirjavinkeistä löytyvän Rytmikyllyn Pikku-kuplat - kirjan aistiharjoitukset -osion avulla.

Kirjavinkit:

Alho, E., Hautsalo, H. & Perkiö, S. 1998. *Kuuntelun aika*. Helsinki: WSOY. (Laulut: Nalle maailmalla)

Kivelä-Taskinen, E. 2008. *Rytmikyllyn Pikku-kuplat*. Espoo: Multiprint OY. + CD (Aistiharjoituksia)

Mäki, M. 2009. *Kadonnut avain. Aistielämyksiä tarjoava musiikkiliikuntaseikkailu*. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry. + CD

Perkiö, S. & Parkkinen, J. 2009. *Pikkumetsän esiopetus*. Helsinki: WSOYpro. + CD

TYÖSKENTELEY KEHONOSIEN KANSSA

"Musiikkitoiminnassa on tärkeää ottaa huomioon sen monipuolisuus. Musiikkihetki voidaan järjestää ilman rekvisiittaa, välineitä, soittimia, hahmoja tai muutakaan lisämaustetta. Ääntä ja rytmiä pystytään tuottamaan käyttämällä omaa kehoa kekseliäästi. Eri kehonosat muodostavat jo itsessään omat soittimensa ja niitä voit hyödyntää musiikkihetkessä monin eri tavoin."

Esimerkkejä käyttömahdollisuudesta:

- **Kehonosista laulaminen:** Käy ennen laulua lasten kanssa eri kehonosia läpi. Laula lauluja, joissa lauletaan ja leikitään eri kehonosista, kuten laulu: Missähän ne korvat on? (ks. kirjavinkit). Laulakaa muun muassa, jaloista, käsistä, vatsasta, varpaista ja päästä.
- **Kehonosien liikkeiden harjoittelu:** Käydään yhdellä kerralla esimerkiksi 1-3 eri kehonosaa läpi ja harjoitellaan tapoja liittää kehonosilla erilaisia liikkeitä lauluun ja musiikkiin. Harjoitellaan ensin liikkeet kehonosilla ja sitten liitetään ne lauluun tietyn rytmin avulla. Samalla lapsi oppii myös kehonsa kontrollointia ja motorisia taitoja. Harjoiteltavat liikkeet voivat olla esimerkiksi hypyt, kieriminen, ryömiminen, konttaus sekä käsillä ja jaloilla tehtävät liikkeet. Voit vaikeuttaa harjoitusta pyytämällä lapsia tekemään liikkeitä erilaisissa asennoissa tai liittämällä liikkeitä toisiinsa.
- **Kehonosilla äänen tuottaminen:** Kehonosilla saatte aikaan yhdessä monia erilaisia ääniä. Kehon ääniä voi tuottaa esimerkiksi kämmeniä hangatessa toisiinsa, jalkojen tömistäen, sormia naksuttaen, käsiä ja reisiä taputtaen sekä suun ja kielen eri liikkeillä.
- **Kehonosat musiikkiliikunnassa:** Laita CD:ltä soimaan vauhdikasta jumppa-aiheista musiikkia. Käykää eri kehonosat läpi laulaen mukana ja tekemällä liikkeitä (ks. kirjavinkit & Musiikkiliikunta s. 24). Esimerkiksi Fröbelin palikoiden laululeikkiaiheiset CD- levyt sisältävät runsaasti lauluja eri kehonosiin liittyen.

Kirjavinkit:

Alho, E., Hautsalo, H., Perkiö, S. 1999. Vauvojen laulun aika. Porvoo: WSOY. + CD (Laulut: Liikkumiset, Ryömislaulu)

Sopanen, S., Kaikkonen, M. 2004. Leikkitunti. Keuruu: Otava. + CD (Laulut: Missähän ne korvat on?)

Vähäkuopus, J. 2007. Tontun aarrearkku. Neuropsykologinen liikunta-, tanssi- ja musiikkiohjelma. 3.painos. Kehitysvammaliitto ry. + CD (Laulut: Ylös ja alas, Tontun jumppalaulu)

Wecktröm, E. 2008. Tempoa tenaviin - materiaalipaketti ohjaajille. Satakunta: Satakunnan painotuote Oy.

PIILOTUS JA ETSINTÄ

"Tässä esimerkkejä siitä, kuinka musiikkituokioita voi muokata rajattomasti. Tuokion ohjaajana voit piilottaa erilaisiin tiloihin ja ympäristöihin esineitä ja kuvia tai mitä ikinä keksitkään. Ideana on antaa lasten löytää piilottamasi asiat, joiden myötä musiikkihetken rakenne muodostuu. Liitä jokaiseen lasten löytämään esineeseen jokin laulu, loru, runo, leikki tai mikä tahansa musiikillinen toiminto. Tarjoat lapsille rikkaamman musiikkielämyksen lähtemällä aarteiden metsästykseseen leikkisällä mielellä ja heittäytymällä mukaan seikkailuun!"

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Esineiden tai asioiden piilotus tilaan tai ympäristöön:** Valitse esimerkiksi noin 4-6 laulua tai laululeikkiä ja etsi niihin liittyvät esineet. Piilota esineet tarpeeksi hyvin eri puolille tilaa kuten jumppasaliin tai leikkihuoneeseen. Pidä lapsille musiikkihetki, jossa pyydät lapsia etsimään tilasta yhden esineen kerrallaan ja tuomaan sen sitten sinulle. Anna lapsille vaikeuksien tullen vihjeitä esineen löytymiseen. Parhaiten etsintä onnistuu, jos vapaaehtoiset lapset käyvät vuorotellen etsimässä piilotettua esinettä. Anna jokaiselle esineelle jokin tehtävä tai tarina, jotta lasten mielenkiinto pysyy yllä. Opetta lapsille tai laula lasten kanssa jokaisen esineen löytymisen jälkeen sille kuuluva laululeikki. Lopuksi voitte esimerkiksi laittaa löydetyt esineet piiriin keskelle ja laulaa yhteinen lopetuslaulu (ks. Loppulaulut s. 17). Kyseisen piilotusleikin voitte tehdä myös ulkona esimerkiksi puistossa tai metsäretkellä.
- **Pieni piilotusleikki:** Valitse pieniä esineitä tai esine, kuten pieni lelu, kivi tai käpy ja piilota se kämmeneesi tai lapsen kämmenen sisälle. Käyttäkää jotain tuttua piilotuslorua tai keksikää lasten kanssa uusi loru, jonka aikana esine kämmenen sisällä liikkuu kädestä toiseen käsien ollessa piilossa selän takana. Kun loru loppuu jää esine toiseen käteen, ja kädet tuodaan lasten nähtäviksi. Lapset saavat arvata vuorotellen, kummassa kädessä esine on. Sopii myös odotustilanteisiin! Voit varioida ideaa monin eri tavoin. Loruiksi sopivat esimerkiksi:

"Missä asuu talonpoika, ylhäällä vai alhaalla, vai onko se muuttanut pois?"

*

"Vanha maalipurkki, olan takaa kurkki, mikä väri pensselin, punainen vai sininen?"

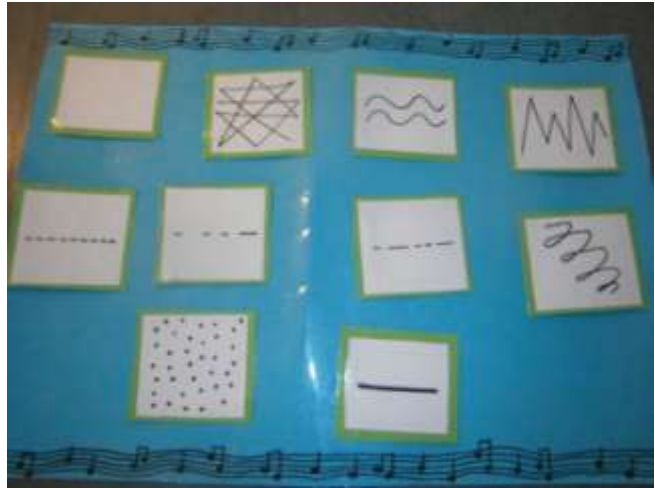
- **Piilotus luontorasteille:** Lähtekää luontoon, esimerkiksi metsään. Aikuisten tehtävänä on merkitä rajatulle alueelle metsään rasteja, joissa lapset käyvät joko pienryhmissä tai koko ryhmän voimin. Rasteja ei tule olla liian montaa, esimerkiksi 4-6 riittää. Rasteille voidaan piilottaa jokin esine tai esimerkiksi vain merkitä kivi tai puu rastiksi. Lasten tehtävänä on etsiä rastit aikuisten vihjeiden mukaisesti. Rasteilla voidaan esimerkiksi laulaa luonto- ja eläinaiheisia tai vuodenaikoihin liittyviä lauluja. Rasteille voi myös mielikuvituksen mukaan keksiä laulettuihin lauluihin liittyviä kysymyksiä. Luontorasteilla voi olla myös useita aikuisia, jolloin esimerkiksi jokaisella rastilla olisi aina yksi aikuinen laulamassa lasten kanssa rastiin kuuluvan laulun. Voitte myös toteuttaa rastit helposti sisätiloissa.
- **Etsintä kartan avulla:** Valitse luonnosta, pihalta, puistosta tai sisätiloista jokin alue, josta teet kartan. Piirrä kartta valitun alueen mukaiseksi ja valitse karttaan piirrettävät asiat kuten hahmot, eläimet, luonnon elementit, esineet tai kuviot, joihin liität valitsemasi laulut, lorut tai leikit (ks. oheinen kuva). Tee kartasta houkuttelevan näköinen värittämällä ja rypistämällä se. Piilota alueelle haluamaasi paikkaan esineet ja piirrä piilotettujen esineiden kuvat karttaan oikeille kohdille. Kulkekaa musiikkihetken ajan kartan mukaisella reitillä etsien piilotettuja esineitä. Kulkekaa yhtenä ryhmänä kartan kanssa rauhallisesti reittiä pitkin. Laulakaa tai soittakaa löydetyistä esineistä valitsemasi laulut. Voit myös keksiä kartan reitille esimerkiksi salapoliisitehtäviä. Ennen tehtävien ratkaisua ei voida jatkaa matkaa. Karttaideaa voi soveltaa lukuisiin eri tarkoituksiin. Voit myös esimerkiksi pitää musiikkituokion rauhallisessa tilanteessa istualleen. Voit nostaa kartan lapsille näkyvään paikkaan musiikkihetken ajaksi, jolloin aikuinen osoittaa kartan kohtia lapsille ja verbaalisesti haastaa lapsia kartan pisteiden tehtävien ratkaisemiseen. Kartta voi olla mielikuvitusmaailmasta ja sen osoittama reitti voi olla osa tarinaa. Sovella siis mielesi mukaan!

"Salaperäisyys toimii aina! Tilanteeseen heittäytyminen, teemaan sopivin ilmein, elein ja äänenpainoin, nautitsee lasten mielenkiinnon."

SIIRTYMÄT

"Päiväkodin siirtymätilanteet pukemiseen, päiväunille ja esimerkiksi ruokailutilanteisiin ovat ehdottomasti tilanteita, joissa varhaiskasvattajat saavat käyttää luovuutta ja musiikillista kekseliäisyyttä."

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Jälkien/leikkien siivoaminen:** Laita CD:ltä soimaan esimerkiksi siivousaiheisia lauluja kuten Puhdistuslaulu (ks. kirjavinkit). Laula mukana ja innoita lapset esimerkilläsi siivoamaan laulellen musiikin tahdissa. Tehkää siivoamisesta yhteinen ja mukava päivän askare! Tämä siirtymätilanne toimii hyvin koko lapsiryhmän kanssa.
- **Kuvakortit:** Tee erilaisia kuvakortteja (ks. oheinen kuva), joihin piirrä erilaisia kuvioita, viivoja, eläimiä, esineitä tai mitä vain keksitkään. Liitä näihin kuviin aina jokin tekemäsi ääni, joko suullasi tai eri soittimilla. Pyydä lapsia vuorotellen arvaamaan ja nostamaan tekemäsi äänen mukaisesti lapsen mielestä oikea kuvakortti. Lähetä lapsia tätä mukaa seuraaviin puuhiin. Siirtymätilanne kuvakorttien kanssa toimii parhaiten pienryhmässä ja koko ryhmän kanssa esimerkiksi ohjaustuokion päätteeksi. Myös lapset voivat tuottaa itse äänen kortin perusteella.
- **Siirtymälaulut:** Laula lasten kanssa yhdessä esimerkiksi matkustusaiheisia lauluja, kun olette seuraavaksi siirtymässä esimerkiksi ruokailuun. Olette tällöin konkreettisesti matkaamassa ruokailuun. Muista myös erilaisten ruokalorujen käyttö! Laulujen aiheita voit muokata myös helposti seuraavan siirryttävän tilanteen mukaisesti (esimerkiksi pukeminen ja WC:ssä käynti). Laula tai loruttele vauvalle hoitopöydällä. Näin tuet myös lapsen kielellistä kehitystä. Voitte myös iloisesti tanssahdella joko ryhmänä yhdessä tai yksitellen musiikin soidessa seuraavaan toimintoon. Voitte lasten kanssa myös kuunnella rauhallista musiikkia tilanteen rauhoittamiseksi ennen seuraavan toiminnon alkua (ks. Rentoutuminen s. 54). Päivälevolta nousemisen ajaksi voit laittaa hiljaa soimaan rauhallisia tai mukavia heräämisaiheisia lauluja kuten: Jo nouskaa (ks. kirjavinkit). Odotustilanteissa voit vetää lapsille esimerkiksi tutun laululeikin.

Kirjavinkit:

Alho, E., Hautsalo, H., Perkiö, S. 1999. *Vauvojen laulun aika*. Porvoo: WSOY. + CD (Laulut: Pisu, pisu, Tossu ja sukka)

Alho, E. & Perkiö, S. 1997. *Laulun aika*. Porvoo: WSOY. (Laulut: Pukeminen)

Bell, N. 2008. *Pienet sammakot ja muita eläinlauluja*. Helsinki: Tammi. + CD (Laulut: Jo nouskaa)

Perkiö, S. & Huovi, H. 2008. *Vauvan vaaka. Lauluja ja leikkejä vauvaperheille*. Vammala: Tammi. + CD (Laulut: Höpsöt pöksyt)

Sopanen, S., Korolainen, T. 2007. *Satutunti*. Keuruu: Otava. + CD (Laulut: Puhdistuslaulu)

RENTOUTUMINEN

Rentoutumisen avulla harjoitellaan hiljentymistä ja rauhoittumista. Muistathan, että ohjaajan rauhallisuus ja turvallinen ympäristö mahdollistavat lasten rentoutumisen. Minimoi siis ylimääräiset häiriötekijät ja valitse rentoutumiseen rauhallinen musiikki. Lisäksi esimerkiksi aistielämysten tarjoamisessa on hyvä huomioida lasten yksilölliset erot; toiminta tulee toteuttaa lasten ehdoilla, ja aistimuksiin reagoimista on hyvä seurata koko ajan. (Mäki 2009: 21.)

“Mieti, milloin rentoutuminen ja rauhoittuminen musiikin keinoin ovat paikallaan, sillä vaihtoehtoja on monia: lepoaikalle rauhoittuminen, ohjatun musiikkituokion alussa, lopussa vai keskellä tai kenties odotustilanteissa.”

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Rauhallisen musiikin kuuntelu:** Lapset voivat asettua esimerkiksi makuuasentoon tai istua sekä sulkea silmänsä sukeltaen musiikin maailmaan (ks. Musiikin kuuntelu s. 39).
- **Mielikuvitusmatka:** Rauhallinen musiikki soi taustalla, ohjaaja kertoo rauhallisella äänellä tarinaa, joko oma keksimää tai valmista, ja johdattaa lapset mielikuvien maahan.
- **Hieronta, myös pallohieronta:** Rauhallisen musiikin tahdissa hierotaan lasta laajoin liikkein. Muistathan hieronnassa, että hento painallus voi kutittaa lasta!
- **Erilaiset aistielämykset:** Kutittelua ympäri kehoa pumpulilla, naruilla, huiveilla, käsillä, pensseleillä höyhenillä, palloilla... esimerkiksi hetken teemaan kuuluvalla tavalla rauhallisen musiikin soidessa taustalla. Myös lapset voivat rentouttaa toinen toistaan esimerkiksi pareittain.
- **Leikkivarjo/iso lakana:** Lapset makaavat kasassa lattialla silmät suljettuina, aikuiset heiluttelevat lakanaa rauhallisesti lasten yllä musiikin tahdissa (ks. Liite: Tanssisaarella s. 63). Lapset voivat myös mennä vuorotellen makaamaan kankaan päälle, jota aikuiset heiluttelevat ilmassa musiikin tahdissa kulmista kiinni pitäen.
- **Leipominen:** Pyydä lapsi yksi kerrallaan makaamaan kankaan päälle kädet kehon vieressä ja jalat suorina. Kieritä lapsi kankaan tai patjan sisään, ja leivo lasta ikään kuin pullapitkoa päästä varpaisiin rauhallisen musiikin tahdissa. Rullaa lapsi pois viltin sisältä, ja pyydä häntä siirtymään rauhallisesti kohti seuraavaa toimintaa.
- **Lepohetki:** Aikuinen laulaa tai hyräilee itse rauhallisia musiikkikappaleita tai soitetaan CD:ltä sopivaa rauhallista unimusiikkia. Tehkää vanhempainillassa vanhempien kanssa lapsille yhteinen äänite, jossa vanhemmat laulavat lapsille unilauluja, mitä lepohetkillä voidaan soittaa; näin vanhemmat ovat ikään kuin läsnä lepohetkillä.

DOKUMENTOINTI

Dokumentoinnissa on kysymys eri prosessien havainnoinnista ja näkyväksi tekemisestä myöhempiä tarkastelua varten. Voidaan puhua sekä raportoivasta dokumentoinnista, jonka avulla varhaiskasvatusta avataan näkyväksi esimerkiksi työyhteisölle ja vanhemmille että pedagogisesta dokumentoinnista, jonka avulla voidaan tutkia sekä kasvattajan että lapsen tapoja toimia ja oppia. Nämä molemmat osa-alueet tulisi liittää kiinteästi myös musiikkitoiminnan dokumentointiin muun muassa äänittämällä ja videoimalla arjen musiikkituokioita. Toiminnan videointi on tärkeää, sillä musiikkikasvatuksessa ei yleensä juurikaan synny valmista lopputulosta, josta ilmenisi työskentelyyn käytetty aika, keskittyminen, ajattelua, oppinen, ilo ja nautinto. (Rintakorpi 2009: 85-86.)

“Dokumentointi on toiminnan kehittämisen väline; kun kasvattajana dokumentoit omaa toimintaasi esimerkiksi musiikkituokioilla, huomaat varmasti paljon enemmän kuin itse tuokioissa!”

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Videoitu musiikkituokio oman toiminnan arvioinnin näkökulmasta:** Aseta videokamera paikkaan, josta on hyvä näkyvyys sekä lapsiin että tuokion ohjaajaan. Parhaiten videointi onnistuu käyttäen kameran jalkaa, jolloin kenenkään ei tarvitse kuvata musiikkituokiota itse. Jos lapset ihmettelevät aluksi kameraa, selitä videoinnin merkitys, ja anna heidän ihmetellä kameraa oma hetkensä. Tilanne varmasti rentoutuu ja rauhoittuu nopeasti lasten tottuessa kuvaukseen ja unohtaessaan kameran. Yritä myös itse toiminnan ohjaajana rentoutua ja unohtaa koko kameran läsnäolo. Videoi musiikkituokio. Katso jälkikäteen videointi, ja mieti, missä onnistuit ja mitä kehitettävää toiminnassasi oli. Voit myös käyttää SWOT - analyysipohjaa havainnointisi ja arviointisi tukena (ks. s. 10).
- **Videoitu musiikkituokio ja näytös:** Videoi musiikkituokio niin, että kamerasta on hyvä näkyvyys lapsiin. Järjestä musiikkituokion jälkeen sopivana ajankohtana lapsille näytös, jossa esität heille videoimasi tuotoksen. Voitte käydä keskustelua lasten kanssa esimerkiksi siitä, miltä tuntuu katsoa itseään videolta sekä miltä videointi tuntui.
- **Äänite:** Tehkää lasten kanssa yhteinen äänite, johon nauhoitatte esimerkiksi yhdessä harjoiteltuja lasten suosikkilauluja musiikkituokioilta.
- **Musiikillisen toiminnan dokumentointi osana kasvun kansiota:** Mikäli lapsilla on käytössä sähköinen kasvun kansio, voit liittää siihen helposti osaksi myös äänitemateriaalia. Muista äänitetilanteissa turvallinen, rauhallinen ja innostava ympäristö!

KOKO TALON YHTEISET MUSIIKKITUOKIOT

Monissa päiväkodeissa on havaittu hyväksi käytännöksi järjestää vähintään kerran kuussa koko talon yhteinen musiikkituokio. Yhteiset musiikkituokiot tuovat yhteisöllisyyttä päiväkodin eri lapsiryhmien välille. Muista huolehtia, että tilat yhteisen tuokion pitämiseksi ovat riittävän suuria. Mieti lasten sijoittumista musiikkituokioon; näkevätkö kaikki lapset, mitä tuokiassa tapahtuu? Toiminnan suunnittelulle asettaa omat haasteensa myös lasten suuri ikäjakauma. Pyri toiminnassa tarjoamaan elämyksiä niin pienille kuin esikouluikäisillekin. Muista musiikillisten aktiviteettien merkitys myös suuremman ryhmän keskuudessa ja muista lasten osallistaminen.

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

- **Siirtymä musiikkituokioon:** Talon yhteisen musiikkihetken voi aloittaa toteuttamalla musiikillisen siirtymätilanteen esimerkiksi päiväkodin jumppasaliin, jossa tuokio pidetään. Siirtykää musiikkituokioon esimerkiksi joko ryhmä kerrallaan musiikkiaiheisen matkalaulun merkeissä tai koko talon kesken yhdessä jonossa loruillen tai laullen. Jatkaa siirtymätilannelaulu tai -loru loppuu musiikkituokiolle tarkoitettussa tilassa.
- **Jokaisen ryhmän oma valinta:** Jokainen ryhmä saa valita yhden musiikkitoiminnon, mikä toteutetaan talon yhteisessä musiikkituokiossa. Harjoitella ja esittää esimerkiksi musiikkiesitys, joka voi olla myös muita osallistava tai opettakaa muille ryhmille esimerkiksi jokin teidän ryhmän suosikkilaululeikeistä. Kaikki ryhmät ovat siis yhteisvastuussa musiikkituokion toteutuksesta.
- **Vuorotteleva vetämisvastuu:** Jokaisella ryhmällä on vuorotellen vetämisvastuu talon yhteisestä musiikkihetkestä. Voitte ottaa myös lapset mukaan suunnitteluun.
- **Musiikkiesitys/Konsertti:** Järjestäkää talon henkilökunnan kesken lapsille musiikkiesitys, jonka kautta lapset saavat kokea musiikillisia elämyksiä. Myös lapset voivat harjoitella ja toteuttaa musiikkiesityksen koko talolle. Musiikkiesitykseen voidaan kutsua paikalle myös lasten perheet. Musiikkiesityksen tai konsertin voi toteuttaa myös ulkopuolinen taitelija.
- **Juhlat:** Juhlistakaa koko talon kesken esimerkiksi syntymäpäiviä, vuosijuhlia tai vuodenaikoja musisoiden.

LÄHDELUETTELO

Alho, E., Hautsalo, H. & Perkiö, S. 1998: Kuuntelun aika. Porvoo: WSOY.

Finlex. Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36. [WWW - dokumentti]. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>>. (Viitattu 21.6.2011).

Haapamäki, J., Kaipio, K., Keskinen, S., Kuoksa, M. & Uusitalo, I. 2000. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatussyhteisönä. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, A. 1998. Hip hoi, musiso! Musiikki varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2009. Lapsen aika. 12. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Elämysten poluilla. Lähtökohtia alle 3 -vuotiaiden taidekasvatukseen. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Kivelä-Taskinen, E. 2008. Rytmikylvyn Pikku-kuplat . Espoo: Multiprint OY.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: PS - kustannus.

Kuoppamäki, A. 1998. Elämyksellisesti oppimisen maailmassa. Teoksessa T. Ranta-Meyer & M. Kaikkonen (toim.) Lahjakkuus lentoon. Helsinki: Hakapaino.

Kupila, P. 2007. "Minäkö asiantuntija?" Varhaiskasvatuksen asiantuntijan merkitysspektiivin ja identiteetin rakentuminen. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Lamponen, E. 1998. Hurjat pojat ja villit tytöt. - Näkemyksiä päiväkotien ja musiikkileikkikoulujen musiikkikasvatukseen. Teoksessa T. Ranta-Meyer & M. Kaikkonen (toim.) Lahjakkuus lentoon. Helsinki: Hakapaino.

Louhivuori, J., Paananen, P. & Väkevä, L. 2009. Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Ykkös-Offset Oy.

Mäki, M. 2009. Kadonnut avain. - Aistielämyksiä tarjoava musiikkiliikuntaseikkailu. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Nurmilaakso, M & Välimäki, A. 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. [PDF-dokumentti]. <<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366>>. (Viitattu 8.7.2011)

Tolonen, T. 2010. Nyt on meillä lysti leikki. Teoksessa A. Ahola & J. Nikulainen (Toim.) Aika laulaa lapsen kanssa. Polkuja lastenmusiikin historiassa. Helsinki: WSOY.

Turpeinen, I. 1998. Suuri Kohtaaminen. Teoksessa T. Ranta-Meyer & M. Kaikkonen (toim.) Lahjakkuus lentoon. Helsinki: Hakapaino.

LIITTEET

MUSIIKKISATU

(Sisältää mm. Musiikkisatua ja soittamista.)

ALLE 3- VUOTIAAT

Musiikkituokiolla keskitytään uusiin ja vieraampien soittimien tutustumiseen tarinan ja oman kokeilun myötä. Lapset saavat konkreettisesti nähdä ensin ohjaajan esimerkistä soittimilla soittamista ja tämän jälkeen lapset saavat itse soittaa soittimilla laulujen myötä.

Välineet ja materiaalit: Musiikkisadun rekvisiitaksi pitkä pöytä tai penkki, jonka peität lakanalla, Nuottilan perheen jäsenet eli pahvisia nuottihahmoja, soittimet: marakassit, kellopeli, quiro, putkipenaali, triangeli, kehärumpu sekä malletti, kapulat ja lautaset sekä laulupaikat piiriin asetettuina.

- **ALKULAULU: "Leikkitunti"**

Lauletaan ensin kerran laulu läpi istuen maassa, sitten nouseaan ylös ja käydään jokaisen lapsen luona laulamassa huomioiden lapset näin yksilöllisesti alkulaulun myötä. Tullaan takasin istumaan ja lauletaan vielä kerran koko säkeistö.

*"TULKAA KAIKKI LAULAMAAN!
TULKAA KAIKKI SOITTAMAAN!
TULKAA KAIKKI TANSSIMAAN!
NYT HAUSKAA OLLA SAA
TERVETULOA!"*
(Satu Sopanen, kirjasta: Leikkitunti.)

(Huomioi laulun aikana lapsia yksilöllisesti katsekontaktilla! Laulun jälkeen toivota jokainen lapsi tervetulleeksi: Tervetuloa Matti!)

- **VIRITTÄYTYMINEN:**

Toivotetaan lapset tervetulleeksi, ja kerrotaan, että tällä kerralla tutustutaan musiikkimaailmaan, jossa kaikki osaavat laulaa ja soittaa.

- **MUSIIKKISATU: "Nuottilan perheen syyspuuhia"**

Luetaan ja esitetään musiikkisatu "Nuottilan perheen syyspuuhia" Musiikki varhaiskasvatuksessa - kirjasta sivulta 150. Voit lukea tarinan joko suoraan kirjasta, tai muokata sitä omin sanoin hetkeen sopivaksi. Elävöitä satua askarreltujen nuottihahmojen ja soitinten avulla. Musiikkisadussa on hyvä olla vetovastuussa kaksi aikuista, joista toinen lukee satua eteenpäin ja liikuttaa nuottihahmoja, ja toinen soittaa soittimia. Anna aikaa soitinten äänille ja kuuntelemiselle! Luota myös improvisaation voimaan!

”Oletko koskaan kuullut musiikkimaasta? Se on sellainen satumaa, missä kaikki osaavat laulaa ja soittaa - ihmiset, eläimet, kasvit, jopa esineetkin. Musiikkimaassa asuu myös Nuottilan perhe.

Perheeseen kuuluvat:

- Isä Do (Isä tulee ja esittäytyy)
- Äiti So (Äiti tulee ja esittäytyy, tervehtii yleisöä ym.)
- Reetta Re -II-
- Miia Mi -II-
- Fanni Fa -II-
- Lauri La -II-
- Timo Ti -II-
- Donna Do -II-

(Kaikki nuotit laitetaan sinitarralla pöydän reunan toiseen nurkkaan)

On syksyinen päivä, ja ulkona tuulee. **(MARAKASSIN SOITTOA)**
Keltaiset, punaiset, ruskeat - kaiken kirjavat lehdet **(KELLOPELIN SOITTOA YHTEEN SUUNTAAN)** lentelevät ilmassa tuulen kuljettaessa niitä villisti paikasta toiseen. **(NUOTTIT KOMMENTOIVAT ILMAA)**

Isä Do:n on kuitenkin lähdeittävä pilkkomaan takkapuita kylmien talvi-iltojen varalle. Hän pyytää mukaansa Timo Ti:n, joka on jo niin iso, että jaksaa sahata isän kanssa paksuja koivuhalkoja. Halot ovat nimittäin niin painavia, että sahapukki ihan notkuu niiden alla.

Yhdessä he sahaavat suuren pinon puita. **(QUIRO)**
Kun puut on sahattu, ne hakataan **(PUTKIPENAALI)** kirveellä haloiksi ja viedään liiteriin.

Nuottilan perheen taloon ei tuulen tuiverrus yllä; siellä on lämmintä, ja keittiöstä tulvii ihana omenan tuoksu. **(TRIANGELIN SOITTOA)**
Äiti So valmistaa herkullista omenasosetta, jonka höyry nousee sakeana sosekattilasta. **(RUMMUN SILITTELYÄ KÄDELLÄ)**

Välillä sosetta täytyy hämmentää, ettei se palaisi pohjaan. **(KELLOPELIN SOITTOA EDESTAKAISIN)**
Lapsia naurattaa, kun sose poksatelee äänekkäästi kiehuessaan. **(RUMPUUN LYÖMINEN)**

Kun äiti on saanut soseen valmiiksi ja laittanut sen sosepurkkeihin, lapset auttavat häntä, ja juoksuttavat purkkeja kellariin. **(KAPULAT)**

Lopuksi on vielä tiskattava astiat yhdessä. **(KAIKKI SOITTIMET VUOROPERÄÄN: MARAKASSI → KELLOPELI (YHTEEN SUUNTAAN) → QUIRO → PUTKIPENAALI → TRIANGELI → RUMMUN SILITTELY → KELLOPELI (EDESTAKAISIN) → RUMPUUN LYÖMINEN → KAPULAT)**

Illalla kaikki ovat aivan uupuneita **(HAUKOTTELUA)**, mutta tyytyväisiä siitä, että takkapuut on saatu pilkottua ja omenasose keitettyä. Seinäkellon lyödessä **KAHDEKSAN (LAUTASTEN SOITTO 8 KERTAA) (SIIRRETÄÄN NUOTIT NUKKUMAAN)**
Nuottilan väki nukkuu jo sikeästi. (...zzzz...**KUORSAUSTA**)

SHHH...ollaan ihan hiljaa, ettei vaan herätetä niitä, (SIIRRETÄÄN NUOTIT MUUALLE NUKKUMAAN)”

(Mukaillen Hongisto- Åberg ym. kirjasta Hip hoi, Musisoi! Musiikki varhaiskasvatuksessa sivulta 150.)

- **SOITTIMIIN TUTUSTUMINEN:**

Aikuinen näyttää ensin mallia musiikkisadussa käytettyjen soitinten käytöstä erilaisten soitinten käytöstä ja käsittelystä ja soittaa lapsille mallin. Sitten jokainen lapsi saa tulla vuorollaan hakemaan itselleen mieluisen soitin tai aikuinen voi jakaa lapsille umpimähkään eri soitimia. Tämän jälkeen lapset saavat kokeilla ja harjoitella soittamista tulevaa ääntä.

- **SOITTOLAULU: "Kapulat ne soittavat, näin, näin, näin..."**

Jaetaan lapsille ensin joitain soitimia. Sitten ohjaaja käy laulun sanat läpi ja soittaa lapsille esimerkin soitin soittamisesta kyseisen laulun aikana. Soitetaan soittimilla soittotyylin mukaisesti laulun rytmissä. Lopuksi lapset voivat viimeisessä säkeistössä valita sekalaisia soitimia, joita soitetaan yhtä aikaa.

*KAPULAT NE SOITTAVAT,
NÄIN, NÄIN, NÄIN. (Soitetaan soittimilla)
ÄÄNI NIISTÄ SYNTYY
NÄIN, NÄIN, NÄIN. (Soitetaan soittimilla)*

RUMMUT NE SOITTAVAT...

MARAKASSIT SOITTAVAT ...

SOITTIMET NE SOITTAVAT ...

(Mukaillen Pikku-koira-laulun säveltä Soili Perkiön, kirjasta: Karvakorvan laulupurkki.)

- **LOPPULAULU: "Laulut laulettu"**

Ensin käydään laulun sanat puhuen läpi, sitten lauletaan laulu.

*NYT ON LAULUT LAULETTU,
JA LÄHDETTÄVÄ ON.
HEI VAAN, HEIPÄ HEI (Vilkutellaan lapsille yksilöllisesti laulun aikana)
JA LÄHDETTÄVÄ ON!*

*TOISEN KERRAN TAVATESSA
LAULUT UUDET ON.
HEI VAAN, HEIPÄ HEI, (Vilkutellaan lapsille yksilöllisesti laulun aikana)
JA LAULUT UUDET ON!*

(Liisa Tenkku & Ellen Urho, kirjasta: Suuri lastenlaulukirja 1)

MUMMOLASSA (Sisältää mm. Musiikkitaulun käyttöä, pienten kuvien käyttöä, laululeikkejä, uuden laulun opettelu sekä teematyöskentelyä.)

ALLE 3- VUOTIAAT

Tämän ohjauksen ajatuksena on laittaa lasten nähtäviksi koko musiikkihetken kaava ja ohjelma ohjauksen ajaksi. Musiikkihetkellä käytävistä lauluista ja leikeistä tehdään kuvat ja ne asetetaan musiikkitauluun siihen järjestykseen, missä ne tullaan käymään läpi. Kun kuvien alla oleva nuoli siirtyy seuraavaan kuvaa, vaihtuu myös seuraava laululeikki. Nuolen siirtyessä ja toiminnan vaihtuessa tulee muistaa pohjustaa tulevaa toimintaa esimerkiksi keskustelemalla lasten kanssa kuvista ja niiden mahdollisesta tarkoituksesta.

Välineet ja materiaalit: Musiikkitaulu, pienet kuvakortit: nuottivain, metro, isoisä, isoäiti ja vilkuttava käsi sekä jumppaputki tai tyhjä iso laatikko, hattu, huiveja ja Karvakorvan laulupurkki - kirjan CD-äänite ja CD-soitin.

- **ALKULAULU: "Leikkitunti"**

Nuoli aloittaa nuottivainesta, joka aloittaa koko musiikkihetken. Lauletaan ensin laulu kerran läpi istuen maassa, sitten nousetaan ylös ja käydään jokaisen lapsen luona laulamassa huomioiden lapset näin yksilöllisesti alkulaulun myötä. Tullaan takasin istumaan ja lauletaan vielä kerran koko säkeistö.

*TULKAA KAIKKI LAULAMAAN!
TULKAA KAIKKI SOITTAMAAN!
TULKAA KAIKKI TANSSIMAAN!
NYT HAUSKAA OLLA SAA
TERVETULOA!"*
(Satu Sopanen, kirjasta: Leikkitunti.)

(Huomioi laulun aikana lapsia yksilöllisesti katsekontaktilla! Laulun jälkeen toivota jokainen lapsi tervetulleeksi: Tervetuloa Matti!)

- **LAULULEIKKI: "Metrolla mummolaan"**

Nuoli siirretään seuraavan kuvan kohdalle (metro). Laitetaan lasten laulupaikat/penkit jonoksi puoliympyrään. Aikuiset voivat ottaa esimerkiksi pienempiä lapsia syliin. Käydään ensin laululeikin liikkeitä ja sanat läpi ja sitten lähdetään matkaan!

*LIMPSIN LAMP SIN JALKAPATIKALLA,
PATIKALLA JOO.
KÖRÖTTELEN, KÖRÖTTELEN KYMPIN RATIKALLA,
RATIKALLA JOO.*

(Köröttelyä)

(Köröttelyä)

*SOITAN KELLOA,
PAINAN NAPPIA,
TÄLLÄ PYSÄKILLÄ POIS,
LIUKUPORTAITA METROON
JA METROLLA MUMMOLAAN!*

*(Käsi nousee ylös kilistämään kelloa)
(Käsi liikkuu eteen ja painaa nappa)
(Kädet pyyhkäistään sivulle)
(Kädet viedään ylhäältä alas polviin)
(Köröttelyä)*

(Säv. Soili Perkiö, san. Hannele Huovi, kirjasta: Vauvan vaaka.)

- **LAULULEIKKI: "Laatikkoukko"**

Nuoli siirtyy seuraavan kuvan kohdalle (isoisä). Yksi lapsi saa vuorotellen tulla piirin keskelle. Hänelle laitetaan esimerkiksi laatikkoukon hattu päähän. Aikuinen avustaa lasta menemään kyykkyyntä esim. jumppaputken sisään, liinan alle tai laatikon sisään piiloon. Sillä välin muut lapset ja aikuiset laulavat:

LAATIKKOUKKO, LAATIKKOUKKO,
MITÄ SÄ PUUHAAT, TORKUTKO?
KEITÄTKÖ KAHVIN, HARJAATKO KENGÄT?
ESIIN NYT SIELTÄ JO KÄY, HEI!

(Lapsi pomppaa näkyviin Hei- sanan kohdalla)

LAATIKKOMUMMO, LAATIKKOMUMMO
MITÄ SÄ PUUHAAT, TORKUTKO?
LEIVOTKO LEIPÄÄ, HOIDATKO KISSAA?
ESIIN NYT SIELTÄ JO KÄY, HEI!

(Lapsi pomppaa näkyviin Hei- sanan kohdalla)

(Gullan Bornemark, kirjasta: Suuri lastenlaulukirja 2.)

- **LAULULEIKKI: "Naurunuttura"** (Karvakorvan laulupurkki - kirjan CD-äänite kpl 16.)

Nuoli siirtyy seuraavan kuvan kohdalle (isoäiti). Seuraavan laulun myötä lapset pääsevät mummo ja pappatansseihin! Ohjaajat laittavat päähänsä esimerkiksi mummohuivit ja alkavat laulaa lapsille seuraavaa laulua jo etukäteen samalla, kun he sitovat myös lapsille mummohuivit päähän. Sen jälkeen kaikki lapset tulevat piiriin seisomaan ja lauletaan joko cd:ltä tulevan laulun päälle tai ilman cd:tä yhdessä "Naurunutturaa". Laulun aikana polvet voivat hytkyä ja käsistä pidetään kiinni piirissä.

1. NUTTURA, NAURUNUTTURA,
MUMMULLA, MUMMULLA
NUTTURA, NAURANUTTURA
JA ILO-ILO-
TULITUSTUKKA.

2. NUTTURA, NAURUNUTTURA,
MUMMULLA, MUMMULLA,
NUTTURA, NAURANUTTURA
JA HYMY-HYMY-HYMY-
HYMYKUOPPA.

MUMMULAN TAIVAS EI TUMMU,
Kyllä on HIENO MUMMU!
MUMMULAN TAIVAS EI TUMMU,
Kyllä on HIENO MUMMU!

MUMMULAN TAIVAS EI TUMMU,
Kyllä on HIENO MUMMU!
MUMMULAN TAIVAS EI TUMMU,
Kyllä on HIENO MUMMU!

(Säv. Soili Perkiö, san. Hannele Huovi, kirjasta: Karvakorvan laulupurkki.)

- **LOPPULAULU: "Laulut laulettu"**

Nuoli siirtyy viimeisen kuvan kohdalle (esim. heiluttava käsi). On aika lopettaa musiikkihetki loppulauluun. Ensin käydään laulun sanat puhuen läpi, sitten lauletaan laulu.

NYT ON LAULUT LAULETTU,
JA LÄHDETTÄVÄ ON.
HEI VAAN, HEIPÄ HEI
JA LÄHDETTÄVÄ ON!

(Vilkutellaan lapsille yksilöllisesti laulun aikana)

TOISEN KERRAN TAVATESSA
LAULUT UUDET ON.
HEI VAAN, HEIPÄ HEI,
JA LAULUT UUDET ON!

(Vilkutellaan lapsille yksilöllisesti laulun aikana)

(Liisa Tenkku & Ellen Urho, kirjasta: Suuri lastenlaulukirja 1.)

TANSSISAARELLA

(Sisältää mm. Musiikkiliikuntaa, tanssia ja rentoutumista.)

5-6-VUOTIAAT

Tässä ohjauksessa on liitetty tarinaa, musiikkia ja tanssia toisiinsa. Ohjaus sisältää selkeän aloituksen ja lopetuksen, eri eläinten opettamat tanssikuviot sekä rentoutuksen.

Välineet ja materiaalit: Tanssisaaren rekvisiitaksi: lakana, pehmoeläimiä ja muuta oheismateriaalia. Lisäksi askarrellut tanssikortit: karhu, jänis, kettu sekä pöllö. Lakana rentoutukseen, CD-soitin sekä Rytmikylvyn Pikku-kuplat - kirjan CD-äänite ja Tontun aarrearkku - kirjan CD-äänite. Laulupaikat asetetaan piiriin toiselle puolelle salia ja toiselle puolelle tehdään tanssisaari.

- **ALKULAULU: "Tervehdyksiä"**

KÄSI OIKEA SANOO: HYVÄÄ HUOMENTA, (Oikea käsi vilkuttaa)
HYVÄÄ, HYVÄÄ HUOMENTA!

TÄSSÄ VASEN KÄSI TOIVOO PÄIVÄÄ ILOISTA, (Vasen käsi vilkuttaa)
PÄIVÄÄ, PÄIVÄÄ ILOISTA!

LA-LA-LAULELLA SAAN, (Taputetaan käsillä vuoron perään,
NA-NA-NAURELLA SAAN, toinen käsi ylhäällä ja alhaalla)
SANON: TERE-TERE,
TERVE VAAN!

(Soili Perkiö, kirjasta: Tempo tenaviin - Materiaalipaketti ohjaajille.)

- **LAULULEIKKI: "Suuret ja pienet aallot"**

Soudetaan yhdessä tanssisaarelle. Pyydetään lapsia ottamaan vierustoveri parikseen soutamaan. Aikuiset näyttävät ensin mallia ja käyvät samalla laulun sanat läpi.

Lähdetään pareittain vastakkain soutamaan tanssisaarelle laulaen:

HEI SOUDETAANPA NÄIN, HILJAA MERTA PÄIN, (Soudetaan parin kanssa vastakkain)
MERI ON NIIN SUURI JA AAL TOILEVA.

SUURET, PIENET AALLOT, (Tehdään käsillä suuri ja pieniä aaltoja)
SUURET, PIENET AALLOT,
SUURET, PIENET AALLOT,
MERI AALTOILEEPI.

(Katriina Murtomaa, kirjasta: Rytmikylvyn Pikku-kuplat.)

- **TANSSIT:**

Rakenna jo ennen ohjausta esimerkiksi toiselle puolelle jumppasalia eläinten tanssisaari. Tanssisaaren rakentamiseen tarvittavat esimerkiksi ruskean lakanan tai kankaan, puiksi vihreitä kankaita tai muuta metsä-aiheista rekvisiittaa. Laita tanssisaarelle erilaisia eläinhahmoja, pehmoleluja tai eläinkortteja. Askartele eläinkortit, joiden taakse kirjoitat eläimelle kuuluvat tanssiliikkeet. Laita tanssikortit kunkin eläinhahmon luo. Toivota lapset tervetulleeksi eläinten tanssisaarelle. Saarella tapaatte eläimiä, jotka haluavat opettaa lapsille heidän suosikkitanssinsa. Käykää eläinten tanssit vuorotellen läpi ja noudattakaa tanssiohjeita.

PUPUN TANSSI - tarkat ohjeet! (Tontun aarrearkku kirjan CD:ltä kpl 16)

→ Käydään etukäteen lasten kanssa liikkeit läpi, liikkeitä tietty määrä, mitä tanssissa toistetaan.

- 10x hännän heilutus: Peppu keinuu puolelta toiselle, kädet häntänä pepun päällä.
- 10x eteen ja taakse hyppyjä: Hypitään tasajalkaa vuoron perään eteen ja taakse.
- 5x ylös ja alas hyppyjä: Kädet suorina ylhäällä "korvina", hypitään tikkuna ylös, ja aivan maahan asti alas kyykkyy.

PÖLLÖN TANSSI- liikkeit musiikin mukaan! (Tontun aarrearkku kirjan CD:ltä kpl 18)

→ Ohjaaja näyttää liikkeit etukäteen, kun musiikin tempo/rytmi ym. vaihtuu, vaihtuu myös liike.

→ tanssitaan piirissä

- Kädet siipinä paikoillaan: Ollaan paikallaan, kädet heiluu sivuilla siipinä.
- Kävelyä varpailla, kädet siipinä: Lähdetään liikkeelle kävelemään varpaillaan, kädet heiluu sivuilla siipinä.
- Kädet siipinä paikoillaan: Ollaan paikallaan, kädet heiluu sivuilla siipinä.
- Kävelyä varpailla, kädet siipinä: Lähdetään liikkeelle kävelemään varpaillaan, kädet heiluu sivuilla siipinä. Loppua kohti käsien siipiliike pienenee ja pienenee...

KARHUN TANSSI- ohjaajan malli! (Tontun aarrearkku kirjan CD:ltä kpl 19)

→ Seurataan ohjaaja musiikin mukana,

ohjaaja EI siis näytä lapsille liikkeitä etukäteen, vaan vasta itse "tanssitilanteessa".

→ tanssitaan piirissä!

- Tömistely: Kävellään piirissä raskain askelin ja nostellaan polvia vuoron perään korkealle, kädet kahmivat ilmaa.
- Käsien heiluttelu: Heilutellaan paikallaan seisten selkä notkolla käsiä velttoina puolelta toiselle.
- Nelikävelyä/konttausta: Kävellään jalat ja kädet maassa/ kontataan piirissä.
- Pyllähdys: Kaadutaan maahan!

KETUN TANSSI- lapsen oma tanssi! (Tontun aarrearkku kirjan CD:ltä kpl 17)

→ Ketulla ei omaa tanssia, voisivatko lapset opettaa hänelle sellaisen?

Lapset siis tanssivat oman mielensä mukaan musiikin tahdissa ympäri salia.

- **LOPPURENTOUTUS: "Laivamatka"** (Soitetaan Rytmikylyyn Pikku-kuplat - kirjan CD - äänitteeltä kpl 10)

Lähdetään tanssisaarelta tällä kertaa suurella laivalla, joka on tullut hakemaan lapset takaisin päiväkotiin. Soitetaan CD:ltä "Suuret ja pienet aallot". Lapset makaavat lattialla silmät kiinni, kuuntelevat laulua ja ohjaajat heiluttavat lakanaa lasten yllä.

- **LOPPULAULU: "Kanssa hyvän ystävän"**

Noustaan lopuksi ylös seisomaan piiriin. Otetaan vierustoverin kädestä kiinni ja heilutellaan käsiä piirissä. Ensin ohjaajat lausuvat sanat ja lopuksi lauletaan yhdessä:

KANSSA HYVÄN YSTÄVÄN, YS-TÄ-VÄN
JAKSAT LAULAA ENEMMÄN, E-NEM-MÄN

ANNA LAULUN KULJETTAA, KUL-JET-TAA
KOHTI UUTTA MAAILMAA, MAA-IL-MAA

MAHTUU ÄÄNTÄ MAAILMAAN, MAA-IL-MAAN
YHDESSÄ KUN LAULETAAN, LAU-LE-TAAN

KUN TAAS LAULUN ALOITAN, A-LOI-TAN
SINUT MUKAAN HALUAN, HA-LU-AN
(P. Ristola, kirjasta: Tontun aarrearkku.)

LORUTTELUA JA RYTMITTELYÄ KARTAN AVULLA

(Sisältää mm. Yhden ison kuvan ja musiikkitaulun käyttöä, loruttelua, rytmittelyä ja rentoutumista.)

3-4-VUOTIAAT

Tällä kerralla ideana on selvittää erilaisia arvoituksia lorujen, laulujen ja runojen avulla. Musiikkituokio rakentuu kartan käytön ympärille, mikä on liitetty musiikkitauluun. Voitte liikkua tuokiolla oikeasti kartan mukana tilassa, tai matkata paikallaan mielikuvitusta apuna käyttäen.

Välineet ja materiaalit: Musiikkitaulu, itse piirretty kartta (johon reitin varrelle olet sijoittanut puron, krokotiilin, pilven, sammakon, sillan ja torakan sekä silakan), askarrellut loru- runo- ja laulukortit, CD-soitin sekä Karvakorvan laulupurkki - kirjan cd-äänite, pumpulia, laulu- paikat piiriin asetettuina.

- **ALOITUSLAULU: "Onko Maija täällä?" "On Maija täällä!"**

Käydään ensin läpi mikä laulussa on ideana; lapsi voi siis itse vastata ohjaajan laulaessa: Onko Maija täällä? Vastauksen laulaa joko lapsi, lapset tai ohjaaja. Jokaisen lapsen nimi lauletaan vuorotellen:

ONKO (lapsen nimi) TÄÄLLÄ?

(Ohjaaja laulaa)

ON (lapsen nimi) TÄÄLLÄ!

(Lapsi itse/muut lapset/ ohjaaja laulaa)

ON KAIKKI TÄÄLLÄ,

ILOISELLA PÄÄLLÄ

(Kun kaikki lapset on laulettu läpi, ohjaaja laulaa)

- **KARTAN ESITTELY:**

Kerrotaan, mikä tällä kerralla on ideana - Lähdetään seuraamaan karttaa, johon on kiinnitetty erilaisia kortteja, joista löytyy tehtäviä lapsille suoritettaviksi. Korttien toisella puolella lukee arvoitus lapsille, ja toisella puolella loru, runo, tai laulu, mikä tehdään ja suoritetaan, jotta arvoitus ratkeaa. Tutustutaan kartan käyttöön.

- **KAIKULAULU: "Puro puhelee"**

Kortin arvoitus on: "Miten puro puhelee?", mikä selvitetään laulun avulla. Lauletaan kaikulauluna: aikuinen laulaa ensin ja lapset toistavat aikuisen mallista. Lapset toistavat suluissa olevat säkeet.

1. SI-LI-SI-LI-SEE, (SI-LI-SI-LI-SEE)

SO-LI-SO-LI-SEE, (SO-LI-SO-LI-SEE)

SI-LI-SI-LI-SEE, (SI-LI-SI-LI-SEE),

SO-LI-SO-LI-SEE, (SO-LI-SO-LI-SEE),

SI-LI-SEE JA SO-LI-SEE

PURO PUHELEE,

(SI-LI-SEE JA SO-LI-SEE,

PURO PUHELEE)

(Hannele Huovi, kirjasta: Karvakorvan laulupurkki.)

2. LI-RI-LI-RI-SEE, (LI-RI-LI-RI-SEE)

LO-RI-LO-RI-SEE, (LO-RI-LO-RI-SEE),

LI-RI-LI-RI-SEE, (LI-RI-LI-RI-SEE),

LO-RI-LO-RI-SEE, (LO-RI-LO-RI-SEE),

LI-RI-SEE JA LO-RI-SEE,

PURO PUHELEE,

(LI-RI-SEE JA LO-RI-SEE,

PURO PUHELEE)

- **LORU: "Vaikeat äänneet"**

Kortin arvoitus on: "Kuka on krokotiili Herbertin paras kaveri?" Lorutellaan. Taas kaikuna, aikuinen ensin, sitten lapset, säe kerrallaan!

*KROKOTIILI HERBERTTI, TRAKTORILLA AJELI.
OLI SILLÄ SUUSSA BANAANI JA KAULASSANSA KRAVATTI.
TULI TIELLÄ VASTAAN PRINSESSA, NIMELTÄ KRISTIINA,
OLI KULTAKRUUNU KUTREILLA JA BRILJANTTEJA KRUUNUSSA.
JA HIENO NEITI KRISTIINA TRAKTORILLE KIIPESI,
KAS KROKOTIILI HERBERTTI, OLI NEIDIN PARAS KAVERI.*
(Jukka Jarvola, kirjasta: Suuri lastenlaulukirja 2.)

- **MUSIIKIN KUUNTELU: "Pilviäiti" (Karvakorvan laulupurkki - kirjan CD-äänitteeltä kpl 10.)**

Kortin arvoitus on: "Miltä pilvi kuulostaa?" Selvitetään arvoitus musiikin kuuntelun avulla. Lapset asettuvat lattialle makaamaan silmät kiinni ja aistivat miltä pilvi kuulostaa. Soitetaan CD:ltä "Pilviäiti"- kappale ja aikuiset sivelevät pumpulilla lapsia ympäri kehoa.

*PILVIVAUVAN ÄIDILLÄ ON SYLI POMPPU-PUMPULISTA. x2
PUMPULIHYMY, PUMPULIPOSKI, PUMPULA PAMPULA LIINA x2
KIETOO PUMPULIKAULAA.*

*PILVIVAUVAN ÄIDILLÄ ON SYLI POMPPU-PUMPULISTA. x2
PUMPULIHYMY, PUMPULIPOSKI, PUMPULA PAMPULA ÄÄNI.
PUMPULIHYMY, PUMPULIPOSKI, PUMPULA PAMPULA ÄÄNELLÄ
HÄN PILVILAULUA LAULAA.*

*PILVIVAUVAN ÄIDILLÄ ON SYLI POMPPU-PUMPULISTA. x2
PUMPULIHYMY, PUMPULIPOSKI, PUMPULA PAMPULA PEITTO
PUMPULIHYMY, PUMPULIPOSKI, PUMPULA PAMPULA PEITOLLA
HÄN PILVILAPSEN PEITTÄÄ.*

(Säv. Soili Perkiö, san. Hannele Huovi, kirjasta: Karvakorvan laulupurkki.)

- **LORU: "Kieliloru"**

Kortin arvoitus on: "Kuka rupattelee?" Lukekaa loru kaikuna läpi säe säkeeltä lasten toistaessa perässä. Toistakaa vielä loru.

*NAPAKKA JA TOPAKKA,
RUPIKONNA HUPAKKA.
KALAN KANSSA KIPAKASTI,
RAPAKOSSA RUPATTELI,
SUPPUSUUNA SUPATTELI.
SITTEN LOIKKI POIS.*

(Kaija Pakkanen, kirjasta: Satupuun leikit.)

- **RYTMITTELY: "Sillalla sipsutan"**

Tähän kohtaan ei sisälly arvoitusta, vaan pysähdytään kartalla olevalle sillalle. Jotta silta voidaan ylittää, täytyy suorittaa rytmittelytehtävä. Ohjaaja alkaa hokea sillalla sipsutan hiljaisella äänellä koko ajan voimistaen äänenvoimakkuutta. Lapset yhtyvät ohjaajan malliin. Lopuksi hokema voidaan lähes huutaa. Toiminta katkaistaan ja aloitetaan rytmittely. Ohjaaja näyttää ensin mallia: käsien taputukset puheen tahdissa. Lopuksi kokeillaan rytmillä tietty rytmin ilman puhetta.

*SILLALLA SIPSUTAN
SILLALLA SIPSUTAN
SILLALLA SIPSUTAN...*

- **LORU: "Silakka ja torakka"**

Kortilla arvoitus on: "Salaisuus!" Lorussa selviää salaisuus, jota ei saa kertoa muille. Lorutellaan loru kuiskaten. Aloitetaan hiljaisella tahdilla ja vähitellen nopeutetaan tahtia.

*SIPU SAPU SILAKOITA,
TOINEN PUOLI TORAKOITA,
EI SAA KERTOAA KELLEKÄÄN.
(Kirjasta: Kiiltomato laulupolulla.)*

- **LOPPULAULU: "Loppuleija"**

Kartan arvoitukset on saatu ratkaistua ja johdatetaan lapset kohti loppulaulua. Ensin luetaan lapsille sanat hitaasti läpi, ja näytetään samalla leikkiliikkeet.

<i>LÄMPÖISELLE KÄMMENELLE TÄNÄÄN LAULUN SAIN,</i>	<i>(Ojennetaan oikea käsi eteen)</i>
<i>LÄMPÖISELLE KÄMMENELLE TÄNÄÄN LEIKIN SAIN.</i>	<i>(Ojennetaan vasen käsi eteen)</i>
<i>LOPPULEIJA LENTÄÄ HYVÄN TUULEN ALLA.</i>	<i>(Nostetaan kädet ylös, ja heilutellaan)</i>
<i>LEIJAAN KIINNI NAURURULLA,</i>	<i>(Tehdään keräliikettä käsillä)</i>
<i>MUISTAN TÄNNE TULLA!</i>	<i>(Vilkutellaan!)</i>

(Säv. Soili Perkiö san. Hannele Huovi, kirjasta: Karvakorvan laulupurkki.)

MUSIIKKI JA LIIKE (Sisältää mm. musiikkiliikuntaa, CD:n kanssa työskentelyä, soittimen hahmona, työskentelyä kehonosien kanssa sekä siirtymätilanteen.)

ALLE 3 - VUOTIAAT

Tällä kerralla liikutaan musiikin tahdissa ja työskennellään CD- soitimen kanssa. Musiikkituokion kantavana elementtinä toimii Tontun taikarumpu, joka johdattaa aina uuden tekemisen pariin.

Välineet ja materiaalit: Kehärumpu ja malletti, CD-soitin ja Tontun taikarumpu - CD-levy sekä laulupaikat piiriin asetettuina.

– **ALKULAULU: "Leikkitunti"**

Lauetaan ensin kerran laulu läpi istuen maassa, sitten noustaan ylös ja käydään jokaisen lapsen luona laulamassa huomioiden lapset näin yksilöllisesti alkulaulun myötä. Tullaan takasin istumaan ja lauletaan vielä kerran koko säkeistö.

*TULKAA KAIKKI LAULAMAAN!
TULKAA KAIKKI SOITTAMAAN!
TULKAA KAIKKI TANSSIMAAN!
NYT HAUSKAA OLLA SAA
TERVETULOA!*

(Satu Sopanen, kirjasta: Leikkitunti.)

(Huomioi laulun aikana lapsia yksilöllisesti katsekontaktilla! Laulun jälkeen toivota jokainen lapsi tervetulleeksi: Tervetuloa Matti!)

– **RUMPU ESITTÄYTYY:**

Esitellään musiikkituokion yhdistävä tekijä: soitinhahmo, eli rumpu, lapsille. Rummutus on merkki siitä, että rummulla on asiaa. Lapset eivät kuule rummun puhetta, vaan aikuinen välittää rummun puheen lapsille. Paina korva kiinni rumpuun, ja heittäydy salaperäiseen tunnelmaan ilmein ja elein! Huom. rumpu uskaltaa puhua vain silloin, kun lapset ovat aivan hiljaa! Kerro, että rumpu tahtoo liikuttaa lapsia tällä musiikkituokiolla! Improvisoi! Rumpu haluaa tällä musiikkituokiolla sekä opettaa lapsille liikkumista että oppia itse lapsilta.

– **JUMPPALAULU: "Tontun jumppalaulu"** (Tontun aarrearkku - kirjan CD-äänitteeltä kpl 1.)

Soitetaan CD:ltä. Rummutus on merkki, että lapset saavat liikkua. Ensin lapset makaavat kyttyrässä maassa, ja kun musiikki ja rummutus alkavat, lapset heräilevät maasta ja tekevät ohjaajan mallin mukaan liikkeitä CD:n mukaisesti. Rummuttaa Tontun taikarumpua koko kappaleen ajan.

– **LAULULEIKKI: "Stop"**

Rummutusta: Nyt rumpu ohjeistaa lapset pysähtymään aina, kun rumpu lyö. Laula ja liiku valitsemallasi tavalla, ja stop - sanan kohdalla pysähtykää. Liikkukaa tilassa; kävellen, hyppien, juoksien, hiipien, tanssien, pyörien ja niin edelleen. Laululeikki löytyy myös Tontun aarrearkku- kirjan äänitteeltä (kpl 2), joten voitte käyttää myös cd:tä apuna.

*KÄVELEN, KÄVELEN, KÄVELEN, KÄVELEN
KÄVELEN, KÄVELEN, STOP!*

(Alho, E., Hautsalo, H. & Perkiö, S. kirjasta: Tontun aarrearkku.)

– **LAULU: "Missähän ne korvat on?"**

Rummutusta: nyt rumpu haluaa, että lapset opettavat hänelle, mistä löytyvät seuraavat ruumiinosat: kädet, jalat, varpaat, pää sekä vatsa. Opettakaa ne rummulle laulun avulla! Lauletaan laulu mukailten, eli liitetään melodiaan uudet sanat. Lauletaan käsistä, jaloista, varpaista, päästä ja vatsasta! Lapset istuvat lattialla omilla laulupaikoillaan ja ohjaaja näyttää mallia lapsille laulun edetessä. Voidaan toistaa halutessa.

MISSÄHÄN NE KÄDET ON, KÄDET ON, KÄDET ON?
MISSÄHÄN NE KÄDET, KÄ-DET ON?

(Liikutellaan käsiä laulun tahdissa)

MISSÄHÄN NE JALAT ON, JALAT ON, JALAT ON?
MISSÄHÄN NE JALAT ON, JA-LAT ON?

(Liikutellaan jalkoja ja taputellaan käsillä niihin laulun tahdissa)

MISSÄHÄN NE VARPAAT ON, VARPAAT, VARPAAT ON?
MISSÄHÄN NE VARPAAT ON, VAR-PAAT ON?

(Liikutellaan varpaita ja taputellaan käsillä niihin laulun tahdissa)

MISSÄHÄN SE PÄÄ ON, PÄÄ ON, PÄÄ ON?
MISSÄ SE PÄÄ ON, PÄÄ ON?

(Liikutellaan päätä ja taputellaan käsillä siihen laulun tahdissa)

MISSÄHÄN SE VATSA ON, VATSA ON, VATSA ON?
MISSÄHÄN SE VATSA ON, VAT-SA ON?
(Mukaiillen: Esa Lamponen, kirjasta: Leikkitunti.)

(Taputellaan vatsaa laulun tahdissa)

– **JUMPPALAULU: "Ylös ja alas"** (Tontun aarrearkku - kirjan CD-äänitteeltä kpl 3.)

Rummutusta: Nyt rumpu haluaa tietää, löytävätkö lapset musiikin tahdissa nämä kehonosat. Soitetaan CD:ltä kappale. Ennen laulua käydään läpi kehon osat. Jaloista löytyvät nilkat, polvet ja varpaat, sitten on vatsa, käsistä löytyvät kynärpäät, kämmenet ja sormet ja päästä löytyvät silmät, nenä ja suu. Soita kappale CD:ltä ja liiku itse musiikin mukana mallina lapsille! Havainnoi lasten innostusta, ja toista kappale useampaan kertaan!

– **RUMPU KIITTÄÄ LAPSIA:**

Laitetaan rumpu piiloon ja johdatetaan lapset kohti loppulaulua.

– **LOPPULAULU: "Nyt on laulut laulettu"**

Lauletaan laulu piirissä istuen. Jos laulu on lapsille ennestään tuntematon, käykää ensin laulun sanat läpi!

NYT ON LAULUT LAULETTU,
JA LÄHDETTÄVÄ ON.
HEI VAAN, HEIPÄ HEI
JA LÄHDETTÄVÄ ON!

(Vilkutellaan lapsille yksilöllisesti laulun aikana)

TOISEN KERRAN TAVATESSA
LAULUT UUDET ON.
HEI VAAN, HEIPÄ HEI,
JA LAULUT UUDET ON!

(Vilkutellaan lapsille yksilöllisesti laulun aikana)

(Liisa Tenkku & Ellen Urho, kirjasta: Suuri lastenlaulukirja 1.)

– **SIIRTYMÄLAULU: “Syömään nyt”**

Siirrytään musiikkituokiosta yksi lapsi kerrallaan ruokailemaan. Liitetään “Missähän ne korvat on” - kappaleen melodiaan uudet sanat, ja kappale lauletaan jokaiselle lapselle yksilöllisesti!

*(LAPSEN NIMI) LÄHTEE SYÖMÄÄN NYT, SYÖMÄÄN NYT, SYÖMÄÄN NYT,
(LAPSEN NIMI) LÄHTEE SYÖMÄÄN NYT, SYÖMÄÄN NYT!*

OPETUSKERTA

(Sisältää mm. Arvojen opettamista, musiikin kuuntelua, laulu- ja musiikkileikkiä, uuden laulun opettelua.)

5-6-VUOTIAAT

Musiikin avulla voidaan käsitellä vaikeimpiakin asioita. Tällä kerralla käsitellään erilaisuutta erilaisin musiikillisin keinoin muun muassa laulaen, musiikkia ja tarinaa kuunnellen sekä mielikuvien avulla.

Välineet ja materiaalit: Satulinnan saleissa - kirja, karttapallo, kuvat (itse piirretyt tai valokuvat tms.) erikulttuureista tulevista lapsista: Suomi, Afrikka, Intia, Kiina & USA, CD- soitin sekä musiikinäytteet edellä mainittujen kulttuurien "ominaismusiikista" ja laulupaikat piiriin asetettuina.

– **ALKULAULU: "Tervehdyksiä"**

*KÄSI OIKEA SANOO: HYVÄÄ HUOMENTA, (Oikea käsi vilkuttaa)
HYVÄÄ, HYVÄÄ HUOMENTA!
TÄSSÄ VASEN KÄSI TOIVOO PÄIVÄÄ ILOISTA, (Vasen käsi vilkuttaa)
PÄIVÄÄ, PÄIVÄÄ ILOISTA!*

*LA-LA-LAULELLA SAAN, (Taputetaan käsillä vuoron perään,
NA-NA-NAURELLA SAAN, toinen käsi ylhäällä ja alhaalla)
SANON: TERE-TERE,
TERVE VAAN!*

(Soili Perkiö, kirjasta: Tempoa tenaviin - Materiaalipaketti ohjaajille.)

– **TARINA: "Pieni satu suuresta napista"**

Luetaan tarina: "Pieni satu suuresta napista", kirjasta: Satulinnun saleissa - Opitaan arvoja satujen & laulujen avulla sivulta 139. Voit lukea tarinan joko suoraan kirjasta, tai muokata sitä sopivaksi omin sanoin kerrottavaksi! Tarinan jälkeen avatkaa yhdessä tarinan opetusta; miksi mustaa nappia kiusattiin, ja miltä hänestä se tuntui. Painota näkökulmaa siitä, kuinka erilaisuus on rikkautta! Tarina toimii herättelijänä seuraavan kappaleen teemaan; johdata lapset uuteen lauluun.

– **LAULU: "Ei kahta samanlaista":**

Opetellaan uusi laulu. Käydään ensin sanat ja leikkiliikkeet läpi säkeistö kerrallaan, jonka jälkeen lauletaan säkeistöt. Opetelkaa koko laulu tai valitkaa vain osa säkeistöistä tähän musiikkituokioon, kuten ensimmäinen ja viimeinen säkeistö. Lopuksi lauletaan ja leikitään koko laulu läpi!

*KUN PIKKULINTU LENTÄÄ TAI LAULAA OKSALLAAN, (Kädet sivuilla siipinä)
NIIN ETANA SE KULKEE JA KULKEE AINA VAAN. (Etusormet tuntosarvina pään päälle)
JA PUPUJUSSI PELKÄÄ, SE LOIKKII PENSAAN TAA, (Kädet heiluvat pään päällä pupun korvina)
KUN KARHU AIVAN RAUHASSA LÖNTYSTEELLÄ SAA. (Tömistele kämmenillä lattiaa karhun tassuina)*

*MYÖS KAKSI PIENTÄ LASTA NIIN ERILAISTA ON.
VOI LAPSI OLLA ARKA TAI REIPAS, PELOTON.
ON TOINEN LAPSI VAALEA, SINISILMÄINEN,
VAAN TOISEN IHO TUMMA JA KATSE TULINEN*

*KUN PIENI TYTTÖ KIIKUSSA HILJAA KEINAHTAA,
NIIN TOINEN TYTTÖ VILLISTI PUISSA KAPUAA.
KAS, POIKA KILVAN VOITTA, HÄN JUOKSEE SUKKELAAN,
JA TOINEN TAHTOO SOITTA JA LAULAA KOTONAAN.*

*EI KAHTA SAMANLAISTA VOI LÖYTÄÄ PÄÄLLÄ MAAN, (Levitä kämmenet ylöspäin eteen)
EI AIVAN SAMANLAISTA KAI MISSÄÄN OLEKAAN. (Pudistetaan päätä)
ME TOISIAMME TAHDOMME SENTÄÄN YMMÄRTÄÄ, (Osoitellaan piirissä olevia sormella)
JA NÄIN ME VOIMME SAADA MYÖS MONTA YSTÄVÄÄ. (Otetaan vierustoveria kädestä kiinni)
(Margareta Voipio, Satulinnan saleissa - Opitaan arvoja satujen & laulujen avulla)*

– KARTTAPALLO JA NAAMAKUVAT

Lapset istuvat piirissä, ja ohjaajalla/ohjaajilla on esillä karttapallo. Kerrotaan, että tänään tutustaan viiteen ystävykseen, jotka asuvat eri puolilla maapalloa. Kerrotaan, etteivät kulttuurierot ja välimatka ole mikään este heidän ystävyydelleen.

- Aloitetaan tutustumalla suomalaiseen tyttöön, Liisaan. Etsitään kartalta Liisan kotimaa, Suomi, matkalaulun avulla. Ota yksi lapsista pitämään Liisan kuvaa maapallon viereen ja toinen lapsi pyörittämään maapalloa laulun ajaksi.

”MATKUSTAN YMPÄRI MAAILMAA LAUKUSSA LEIPÄÄ JA PIIMÄÄ VAAN. JOS MUA HIUKKASEN ONNISTAA, NIIN UUDEN YSTÄVÄN SAAN. KUN SANON ”PÄIVÄÄ”, HÄN SANOO: ”PÄIVÄÄ”. KUN SANON ”PÄIVÄÄ”, HÄN SANOO: ”PÄIVÄÄ”.

(Petter Ohls, kirjasta: Tule, tule leikkiin.)

-Kun laulu on laulettu, kiinnittäkää suomalaisen kortti oman maan kohdalle. Tämän jälkeen kuunnelkaa hetki Liisan suosikkikappaletta; perinteistä suomalaista musiikkia. Keskustelkaa ääninäytteen (esim. noin 30 sekuntia) jälkeen siitä, miltä musiikki kuulosti ja pitivätkö lapset siitä.

- Tutustukaa seuraavaan lapseen, Afrikkalaiseen Dumakaan, ja toimikaa kuten edellä. Muista lasten osallistaminen, ja matkalaulun jälkeen kuunnelkaa taas afrikkalaista musiikkia ja keskustelkaa sen herättämistä tuntemuksista.

”MATKUSTAN YMPÄRI MAAILMAA LAUKUSSA LEIPÄÄ JA PIIMÄÄ VAAN. JOS MUA HIUKKASEN ONNISTAA, NIIN UUDEN YSTÄVÄN SAAN. KUN SANON ”PÄIVÄÄ”, HÄN SANOO: ”SIKU NJEMA”! KUN SANON ”PÄIVÄÄ”, HÄN SANOO ”SIKU NJEMA”.”

(Petter Ohls, kirjasta: Tule, tule leikkiin.)

- Tutustukaa seuraavaksi Intialaiseen Tamasiin. Toimikaa taas kuten edellä.

”MATKUSTAN YMPÄRI MAAILMAA LAUKUSSA LEIPÄÄ JA PIIMÄÄ VAAN. JOS MUA HIUKKASEN ONNISTAA, NIIN UUDEN YSTÄVÄN SAAN. KUN SANON ”PÄIVÄÄ”, HÄN SANOO: ”NAMASKARA”! KUN SANON ”PÄIVÄÄ”, HÄN SANOO: ”NAMASKARA”!”

(Petter Ohls, kirjasta: Tule, tule leikkiin.)

- Tutustukaa kiinalaiseen Ling- tyttöön. Toimikaa kuten edellä.

”MATKUSTAN YMPÄRI MAAILMAA LAUKUSSA LEIPÄÄ JA PIIMÄÄ VAAN. JOS MUA HIUKKASEN ONNISTAA, NIIN UUDEN YSTÄVÄN SAAN. KUN SANON ”PÄIVÄÄ”, HÄN SANOO: ”NI HAO”! KUN SANON ”PÄIVÄÄ”, HÄN SANOO: ”NI HAO”.” (Petter Ohls, kirjasta: Tule, tule leikkiin.)

- Viimeiseksi tutustukaa Amerikkalaiseen Jake - poikaan. Toimikaa kuten edellä.

"MATKUSTAN YMPÄRI MAAILMAA LAUKUSSA LEIPÄÄ JA PIIMÄÄ VAAN. JOS MUA HIUKKASEN ONNISTAA, NIIN UUDEN YSTÄVÄN SAAN. KUN SANON "PÄIVÄÄ", HÄN SANOO: "HOW DO YOU DO?". KUN SANON "PÄIVÄÄ", HÄN SANOO: "HOW DO YOU DO?". "

(Petter Ohls, kirjasta: Tule, tule leikkiin.)

– **LAULULEIKKI: "Minun ystäväni"**

Noustaan ylös piiriin seisomaan ja laitetaan karttapallo (jossa naamakuvat ovat kiinni) piirin keskelle. Käydään ensin laulun sanat läpi, jonka jälkeen laulu lauletaan. Lauletaan laulu kaksi kertaa; ensimmäisellä kerralla pyöritään piirissä oikeaan suuntaan, toisella kerralla vasempaan suuntaan.

*MINUN YSTÄVÄNI ON KUIN VILLASUKKA,
JOKA TALVELLA LÄMMITTÄÄ,
JA MINUN YSTÄVÄNI ON KUIN NIITYN KUKKA,
JOKA SAA MINUT HYMYILEMÄÄN.*

*OTA KÄDESTÄ KIINNI,
TULE KANSSANI RANTAAN,
VIEN SINUT KATSOMAAN,
MITEN AURINKO LASKEE PUIDEN TAAKSE
JA SAA TAIVAAN PUNERTAMAAN.*

*MINÄ OLEN VIELÄ PIKKUINEN JA SIKSI TAHTOISIN
OPPIA TÄÄN MAAILMAN PALJON PAREMMIN.
JA KUN MÄ SITTEN JOSKUS OLEN AIKUINEN NIIN TOIVON,
ETTÄ OPPIMASTA KOSKAAN LAKKAA EN.*

(Petri Virtanen, kirjasta: Satusaari - Musiikkimatka.)

– **LOPPULAULU: "Kanssa hyvän ystävän"**

Tiivistetään tämän musiikkituokion teema; erilaisuus on rikkautta ja lauletaan sen jälkeen loppulaulu piirissä seisten ja karttapallon ympärillä pyörien.

*KANSSA HYVÄN YSTÄVÄN, YS-TÄ-VÄN
JAKSAT LAULAA ENEMMÄN, E-NEM-MÄN*

*ANNA LAULUN KULJETTAA, KUL-JET-TAA
KOHTI UUTTA MAAILMAA, MAA-IL-MAA*

*MAHTUU ÄÄNTÄ MAAILMAAN, MAA-IL-MAAN
YHDESSÄ KUN LAULETAAN, LAU-LE-TAAN*

*KUN TAAS LAULUN ALOITAN, A-LOI-TAN
SINUT MUKAAN HALUAN, HA-LU-AN.*

(P. Ristola, kirjasta: Tontun aarrearkku.)

SOITTIMIEN ASKARTELUKERTA (Sisältää mm. Itse luomista: omien soitinten askartelua, CD:n käyttöä osana työskentelyä ja siirtymätilanteen.)

3- 4-VUOTIAAT

Tällä kerralla musisoidaan itse tehdyillä soittimilla. Musiikkihetken aikana matkataan Peikkolan soitintehtaalteille valmistamaan Peikkolan soittimia. Lopuksi käytetään äänikortteja apuna siirtymätilanteen toteutuksessa.

Välineet ja materiaalit: Kuvataulu ja soitinkortit sekä malletti, CD-soitin ja Karvakorvan laulupurkki - CD-äänite, kuvakortit siirtymätilanteeseen, laulupaikat ja huoneen toiselle puolelle Peikkolan tehdasta varten esimerkiksi isot lakanat lattialle levitettäväksi sekä soitinten askartelu- ja koristeluvälineet (*Rumpuun tyhjiä säilykepurkkeja, jotka on päällystetty esimerkiksi silkkipaperilla tai värillisellä kontaktimuovilla. Helistimeen tyhjiä muovipulloja, jotka päällystetään kuten edellä ja täytetään kuivatuilla herneillä, sadeputkiin tyhjiä talouspaperirullia, jotka myös päällystetään sekä täytetään sopivassa määrin riisillä, sekä rytmimuniin tyhjiä pääsiäismunien lelukoteloita, joihin sisälle laitetaan riisiä. Koristeluun tarroja ja värikyniä!*)

- **ALKULAULU: "Onko ...täällä?" "On...täällä!"**

Käydään ensin läpi mikä laulussa on ideana; lapsi voi siis itse vastata ohjaajan laulaessa: Onko Maija täällä? Vastauksen laulaa joko lapsi, lapset tai ohjaaja. Jokaisen lapsen nimi lauletaan vuorotellen:

ONKO (lapsen nimi) TÄÄLLÄ?	(Ohjaaja laulaa)
ON (lapsen nimi) TÄÄLLÄ!	(Lapsi itse/muut lapset/ ohjaaja laulaa)
ON KAIKKI TÄÄLLÄ, ILOISELLA PÄÄLLÄ	(Kun kaikki lapset on laulettu läpi, ohjaaja laulaa)

- **SOITTIMIEN ASKARTELU: "Rumpu, sadeputki, helistin ja rytmimuna"**

Musiikkituokion aikataulutuksen vuoksi on hyvä miettiä, miten toteuttaa soitinten askartelu. Tämä musiikkituokio voidaan hyvin jakaa isommaksikin projektiksi, jolloin soittimet on askarreltu etukäteen lasten kanssa yhdessä. Voit myös itse askarrella soittimet lähes valmiiksi, ja antaa musiikkituokiossa lasten koristella soittimet oman näköisiksi, esimerkiksi tarroin ja värikynin. Aloita esittelemällä soittimet lapsille. Tee soitinkerrasta ikään kuin matka Peikkojen maahan, ja nimeä soittimet Peikkolan soittimiksi niiden eriskummallisen ulkomuodon vuoksi. Tutustuta lapset soittimiin ja esitele, miten soitin on valmistettu, millainen ääni siitä syntyy, ja miten soittimella soitetaan. Tämän esittelyn jälkeen lähtekää salaperäiselle retkelle Peikkolan tehtaalla, eli huoneen toisella laidalla olevalle soitinten askartelupisteelle, jossa jokainen lapsi saa valita itselleen yhden soittimen sekä koristella soittimen. Luo jännittävää ilmapiiriä esimerkiksi sanomalla, että tehtaalla täytyy olla aivan hiljaa, etteivät peikot huomaa lapsia siellä. Muista myös, että soittimilla ei ole myöskään lupa soittaa vielä tehtaalla.

- **PALUU LAULUPAIKOILLE:**

Lapset siirtyvät Peikkolan tehtaalta takaisin omille laulupaikoilleen, joissa jokainen saa soittaa hetken omaa soitinta aivan, kuten haluaa. Tämän jälkeen ohjeista lapset, että he laittavat soittimet maahan odottamaan.

- **SOITTOLAULU: "Satu tässä soittaa"**

Opetellaan ja lauletaan soittolaulu jokaiselle lapselle heidän omilla nimillään. "Oman säkeistön" kohdalla kyseinen lapsi saa soittaa omaa soitinta, ja näin myös esitellä sitä muille lapsille. Lopuksi kaikki soittavat yhdessä.

SATU TÄSSÄ SOITTA, SOITTA, SOITTA. (Lapsi soittaa omaa soitinta)
SATU TÄSSÄ SOITTA MARIKASSIA. (Lauletaan sen soittimen nimi, mikä lapsella on)
KAIKKI TÄSSÄ SOITTA, SOITTA, SOITTA. (Kaikki lapset soittavat yhdessä omia soittimiaan)
KAIKKI MUKAAN VAAN, KAIKKI MUKAAN VAAN, KAIKKI MUKAAN VAAN SOITTAMAAN!
(Maija Simojoki, kirjasta: Tempo tenaviin - materiaalipaketti ohjaajille.)

- **SOITTOLAULU: "Peltirännin Peikkopoika"** (Karvakorvan laulupurkki - kirjan CD-äänite kpl 12.) Ohjeistetaan lapsia ensin orkesteritaulun käytön suhteen. Lapset soittavat omatekemillään soittimilla. Kun ohjaaja osoittaa malletilla tiettyä soittimen kuvaa orkesteritaulussa, soittavat kyseiset soittimet silloin musiikin mukana. Voidaan toteuttaa myös niin, että ohjaaja osoittaa selvää rytmiä lapsille, jota lapset yrittävät seurata omilla soittimillaan. Osoita kappaleen neljä ensimmäistä säkeistöä aina yhtä ja samaa soitinta koko säkeistön ajan (yksi soitin per säkeistö). Viimeisen kappaleen aikana osoita soittimia summittaisessa järjestyksessä. Toistakaa kappale CD:ltä ja soittakaa uudestaan nyt eri järjestyksessä. Voitte myös laulaa musiikin mukana!

- **LOPPULAULU: "Loppuleija"**

Käydään liikkeitä ja sanat läpi ensin, ja sitten lauletaan!

LÄMPÖISELLE KÄMMENELLE TÄNÄÄN LAULUN SAIN, (Ojennetaan oikea käsi eteen)
LÄMPÖISELLE KÄMMENELLE TÄNÄÄN LEIKIN SAIN. (Ojennetaan vasen käsi eteen)
LOPPULEIJA LENTÄÄ HYVÄN TUULEN ALLA. (Nostetaan kädet ylös, ja heilutellaan)
LEIJAAN KIINNI NAURURULLA, (Tehdään keräliikettä käsillä)
MUISTAN TÄNNE TULLA! (Vilkutellaan!)
(Säv. Soili Perkiö san. Hannele Huovi, kirjasta: Karvakorvan laulupurkki.)

- **SIIRTYMÄ: "Kuvakortit"**

Laita kuvakortit kiinni musiikkitauluun; aikuinen tuottaa äänen, ja yksi lapsi kerrallaan valitsee kortin, mikä hänen mielestään kuvaa kyseistä ääntä. Kun lapsi on valinnut oikean kortin, hän saa poistua tilasta kohti seuraava toimintaa. Aikuinen voi tuottaa ääneen omalla kehollaan tai soittimilla. Helpota tarvittaessa antamalla lapselle esimerkiksi kaksi vaihtoehtoa, joista valita oikea! (ks. Siirtymät s.53)

NUKKETEATTERI

(Sisältää mm. Koko talon yhteiset musiikkituokion ja nukketeatterin.)

KOKO PÄIVÄKODILLE

Musiikki rikastuttaa nukketeatteria hyvinkin paljon. Havainnoi lapsiryhmää musiikkituokion aikana, isommat lapset jaksavat huomattavasti kauemmin ja keskittyneemmin seurata nukketeatteria kuin pienemmät lapset. Voit jättää hyvin myös jotain ohjauksen ohjelmanumeroita väliin, muista kuitenkin lasten osallistamisen tärkeys! Tämän nukketeatterin aikana lähdemme Nallen matkaan maailmalle etsimään musiikkimaailmaa.

Välineet ja materiaalit: Jokaiselle lapsiryhmälle omanlaiset laulupaikat, Nalle- käsinukke, Nukketeatterirekvisiitaksi pitkä pöytä tai penkki, jonka peität lakanalla, CD- soitin, tontun aarrearkku - kirjan CD- äänite, Karvakorvan laulupurkki - kirjan CD- äänite, Nuottilan perheen jäseniksi askarreltuja isoja nuottihahmoja, askarreltu pahvinen aurinko, kukka, tuulen kuva-kortti, ampiaisen kuva-kortti sekä hunajapurkki. Kehärumpu ja malletti. Krokotiili (pehmoeläin tai käsinukke), pieniä huiveja, askarreltu Jake -poika (tai pehmohahmo/käsinukke).

- **ALKULAULU: "Onko... täällä?" "On... täällä!"**

Lauletaan alkulaulu jokaiselle ryhmälle erikseen ryhmien omilla nimillä.

*ONKO ESKARIT TÄÄLLÄ?... ON ESKARIT TÄÄLLÄ!
ONKO VISKARIT TÄÄLLÄ?... ON VISKARIT TÄÄLLÄ!*

- **NALLE ESITTÄYTYY:**

Esitellään lapsille nalle, joka ei uskalla laulaa. Kerrotaan tarinaa nallesta, joka päättää lähteä etsimään musiikkimaailmaa, jossa kaikki kuulemma osaavat laulaa! Pyydetään lapset lähtemään yhdessä nallen kanssa mukaan seikkailulle! Muista osallistaa lapsia!

- **NUKKETEATTERI ALKAA:**

Siirry nukketeatteripöydän taakse, ja aloita esitys. Nalle lähtee matkaan karhumetsästä, joten laita CD:ltä soimaan Tontun aarrearkku -kirjan äänitteeltä kappale 19. Aloita kovalla äänen voimakkuudella ja hiljennä vähitellen musiikki pois.

- **KOHTAUS: "Musiikkimaailma"**

Nukketeatteripöydän toiseen laitaan ilmestyy Nuottilan perheen jäsen, eli yksi nuottihahmo, joka laulaa:

*TULKAA KAIKKI LAULAMAAN,
TULKAA KAIKKI SOITTAMAAN,
TULKAA KAIKKI TANSSIMAAN,
NYT HAUSKAA OLLA SAA.
(Satu Sopenen, kirjasta: Leikkitunti.)*

Nuotin laulettua laulun, menee nuotti takaisin pöydän taakse, ja pöydän toiseen reunaan ilmestyy Nalle, joka kyselee lapsilta, mistä ääni kuului. Lapset ohjeistavat Nallea oikeaan suuntaan.

- **YHTEISLAULU: "Nalle maailmalla"**

Käydään ennen laulamista, jokaisen säkeistön sanat puhuen läpi, jonka jälkeen säkeistö lauletaan. Havainnollistetaan laulun sisältöä konkreettisesti samalla, kun lauletaan. Laulun aikana nalle matkaa eteenpäin.

NALLE PIENI NAPPISILMÄ MAAILMALLE LÄHTI. x2 (Nalle kävelee ympäriinsä)
MITÄ SIELLÄ NÄHDÄ SAI? - AURINGON, TOTTA KAI! (Heilutellaan aurinkoa)

NALLE PIENI KARVAKORVA TIELLÄ PALJON KUULI. x2 (Nalle kuuntelee korvillan)
MITÄ SIELLÄ KUULLA SAI? - TUULI LAULOI, TOTTA KAI! (Näytetään tuulikorttia, ja tehdään suulla tuulen ääntä)

NALLE PIENI NÖPÖNENÄ MAAILMAN HAJUT HAISTOI x2 (Nalle haistelee, nuuhki ilmaa)
MITÄ SIELLÄ HAISTAA SAI? - KUKAT TUOKSUI, TOTTA KAI! (Heiluttele kukkia, joita nalle haistelee)

NALLE PIENI NAMISUU MONET HERKUT MAISTOI. x2 (Nalle maiskuttelee, tee maiskutus ääntä)
MITÄ SIELLÄ MAISTAA SAI? - HUNAJAA, TOTTA KAI! (Heiluta hunajapurkkia ja ampiaskorttia, tee ampiaisen surinaa)

NALLE PIENI KARVATASSU, KARHUN KÄMMEN HELLÄ. x2 (Nalle silittelee omia käsiään)
TAHTOO MAAILMAA IHMETELLÄ, - HOIVAILLA, TOTTA KAI! (Nalle vilkuttaa näkemilleen asioille, ja jatkaa matkaa)

(Säv. Soili Perkiö, san. Hannele Huovi, kirjasta: Kuuntelun aika.)

- **KOHTAUS: "Tontun taikarumpu"**

Nalle tapaa tontun taikarummun (eli kehärummun, joka osaa puhua), jolta kysyy, että täälläkö suunnassa Musiikkimaailma on? Rumpu ohjeistaa ylittämään joen. Nalle jatkaa matkaa. Soitetaan Tontun aarrearkku - kirjan äänitteeltä hetki kappaletta 1. Lapset voivat tömistellä musiikin tahdissa maata.

- **LORU: "Vaikeat äänneet"**

Nalle tapaa rannassa käsinukke Krokotiilin, jolta Nalle pyytää apua joen ylitykseen. Herbertti lupaa auttaa, jos Nalle ja lapset keksivät yhdessä, kuka on Krokotiili Herbertin paras kaveri. Krokotiili antaa tähän vihjeen lorun muodossa.

KROKOTIILI HERBERTTI TRAKTORILLA AJELI.
OLI SILLÄ SUUSSA BANAANI JA KAULASSANSA KRAVATTI.
TULI TIELLÄ VASTAAN PRINSESSA, NIMELTÄ KRISTIINA,
OLI KUL TAKRUUNU KUTREILLA JA BRILJANTTEJA KRUUNUSSA.
JÄ HIENO NEITI KRISTIINA, TRAKTORILLE KIIPESI,
KAS KROKOTIILI HERBERTTI OLI NEIDIN PARAS KAVERI.
(Jukka Jarvola, kirjasta: Suuri lastenlaulukirja 2.)

Kun loru on loruteltu läpi, lapset auttavat vihjeen ratkaisussa. Kun vihje on ratkaistu, Nalle hyppää Krokotiilin selkään, ja he lähtevät uimaan joen yli.

- **YHTEISLAULU: "Suuret ja pienet aallot"**

Tule ohjaajana pois nukketeatteripöydän takaa ja siirry lasten eteen. Jaa osalle lapsista esimerkiksi pieniä silkkihuiveja (huomioi erityisesti pienimmät lapset). Käy laulun sanat puhuen läpi, ja näytä samalla leikkiliikkeet lapsille. Laulakaa laulu. Ne, joilla on huivit, heiluttelevat huiveja aaltona.

HEI SOUDETAANPA NÄIN, (Tehdään soutuliiketta käsin yksin, tai yhdessä parin kanssa)
 HILJAA MERTA PÄIN,
 MERI ON NIIN SUURI JA AALTOILEVA.
 SUURET, PIENET AALLOT, (Tehdään käsillä isoja, ja pieniä aaltoja vuoron perään)
 SUURET, PIENET AALLOT,
 SUURET, PIENET AALLOT,
 MERI AALTOILEEPI.
 (Katriina Murtomaa, kirjasta: Rytmikylvyn Pikku-kuplat.)

Kun laulu on laulettu, kerää huivit pois lapsilta, ja siirry takaisin nukketatteripöydän taakse.

- **KOHTAUS: "Peikkolan tehdas"**

Nalle ja krokotiili ohittavat Peikkolan tehtaan uiden. Pyydä lapsia olemaan aivan hiiren hiljaa, jotteivät peikot heräisi. Soitetaan Karvakorvan laulupurkki - kirjan CD-äänitteeltä kappaletta 12, taas aluksi kovemmalla äänenvoimakkuudella, ja vähitellen hiljennetään musiikki pois. Lapset rytmittelevät musiikin tahdissa taputtaen käsiä ja tömistäen jalkoja oman mielensä mukaan. Nalle ja krokotiili rantautuvat ja tapaavat Villistä lännestä kotoisin olevan Jaken. Nalle kertoo Jakelle, että he matkaavat Musiikkimaailmaan, ja Jake lähtee suunnannäyttäjäksi, sillä hän tietää, missä musiikkimaailma sijaitsee.

- **YHTEISLAULU: "Ei kahta samanlaista"**

Jake ehdottaa, että matkalaiset laulaisivat, jotta aika menisi nopeammin. Nalle vielä hieman ujostelee, ja toteaa, ettei osaa laulaa. Krokotiili ja Jake kannustavat nallea. Osallista myös lapsia kannustamaan Nallea lauluun. Lauletaan "Ei kahta samanlaista"-laulusta ensimmäinen ja viimeinen säkeistö. Leikitään samalla leikkiliikkeet lauluun.

KUN PIKKULINTU LENTÄÄ TAI LAULAA OKSALLAAN, (Kädet sivuilla siipinä)
 NIIN ETANA SE KULKEE JA KULKEE AINA VAAN. (Etusormet tuntosarvina pään päälle)
 JA PUPUJUSSI PELKÄÄ, SE LOIKKII PENSAAN TAA, (Kädet heiluvat pään päällä pupun korvina)
 KUN KARHU AIVAN RAUHASSA LÖNTYSTELLÄ SAA. (Tömistele kämmenillä lattiaa karhun tassuina)

EI KAHTA SAMANLAISTA VOI LÖYTÄÄ PÄÄLLÄ MAAN, (Levitä kämmenet ylöspäin eteen)
 EI AIVAN SAMANLAISTA KAI MISSÄÄN OLEKAAN. (Pudistetaan päätä)
 ME TOISIAMME TAHDOMME SENTÄÄN YMMÄRTÄÄ, (Osoitellaan piirissä olevia sormella)
 JA NÄIN ME VOIMME SAADA MYÖS MONTA YSTÄVÄÄ. (Otetaan vierustoveria kädestä kiinni)
 (Margareta Voipio, kirjasta: Satulinnan saleissa - Opitaan arvoja satujen & laulujen avulla.)

Laulun puolessa välissä Nalle alkaa laulaa mukana, ja huomaa, että hyvien ystävien avulla uskaltaa tehdä mitä vain! Laulun lopussa ystävykset saapuvat musiikkimaailmaan, minkä huomaavat ohitettuaan musiikkimaailman kyltin.

- **KOHTAUS: "Nuottilan perhe"**

Nuottilan perheen jäsenet ovat vastaanottamassa ystävyksiä musiikkimaailmaan, ja Nalle kertoo heille matkansa syyn. Nalle kuitenkin toteaa, että hän uskaltautui laulamaan jo matkalla uusien ystäviensä ansiosta. Tunnelma on iloinen. Nuottilan perhe haluaa laulaa uusien ystävyksien kunniaksi laulun.

- **YHTEISLAULU: "Kanssa hyvän ystävän"**

Nuottilan perhe haluaa laulaa uusien ystävyksien kunniaksi laulun. Lauletaan yhdessä lasten kanssa, ja otetaan vieruskaveria käsistä kiinni. Samalla myös heilutellaan käsiä.

*KANSSA HYVÄN YSTÄVÄN, YS-TÄ-VÄN
JAKSAT LAULAA ENEMMÄN, E-NEM-MÄN*

*ANNA LAULUN KULJETTA, KUL-JET-TAA
KOHTI UUTTA MAAILMAA, MAA-IL-MAA*

*MAHTUU ÄÄNTÄ MAAILMAAN, MAA-IL-MAAN
YHDESSÄ KUN LAULETAAN, LAU-LE-TAAN*

*KUN TAAS LAULUN ALOITAN, A-LOI-TAN
SINUT MUKAAN HALUAN, HA-LU-AN.
(P. Ristola, kirjasta: Tontun aarrearkku.)*

- **NUKKETEATTERI PÄÄTTYY:**

Kysytään Nallelta, että haluaako hän jäädä Musiikkimaailmaan, vai lähteekö hän meidän kanssamme pois sieltä. Nalle haluaa jäädä Musiikkimaailmaan. Sanotaan "Heipat" Nallelle ja muille hahmoille, ja siirrytään pois Nukketeatteripöydän takaa. Kiitetään lapsia osallistumisesta, ja halutessa voidaan laulaa vielä yhteinen loppulaulu.

- **LOPPULAULU: "Loppuleija"**

Käydään liikkeet ja sanat läpi ensin, ja sitten lauletaan!

*LÄMPÖISELLE KÄMMENELLE TÄNÄÄN LAULUN SAIN,
LÄMPÖISELLE KÄMMENELLE TÄNÄÄN LEIKIN SAIN.
LOPPULEIJA LENTÄÄ HYVÄN TUULEN ALLA.
LEIJAAN KIINNI NAURURULLA,
MUISTAN TÄNNE TULLA!*

(Säv. Soili Perkiö san. Hannele Huovi, kirjasta: Karvakorvan laulupurkki.)

*(Ojennetaan oikea käsi eteen)
(Ojennetaan vasen käsi eteen)
(Nostetaan kädet ylös, ja heilutellaan)
(Tehdään keräliikettä käsillä)
(Vilkutellaan!)*